

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE
ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN KURUMSALLAŞMASI
VE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLARA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan:

Hasan DAĞLAR

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Mahmut ÖZDEMİR

Kırıkkale – 2014

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE
ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN KURUMSALLAŞMASI
VE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLARA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan:

Hasan DAĞLAR

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Mahmut ÖZDEMİR

Kırıkkale – 2014

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Hasan DAĞLAR tarafından hazırlanan “Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşması ve Karşılaştıkları Sorunlara Çözüm Önerileri” başlıklı bu tez çalışması, 18/06/2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda *oybirliği* ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından, İşletme Anabilim Dalı’nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir. **18.06.2014**

Başkan

Doç. Dr. Tülin DURUKAN

Üye

Prof. Dr. Mahmut ÖZDEMİR
(Danışman)

Üye

Doç. Dr. Kürşad ZORLU

Üye

Yrd. Doç. Dr. Melahat ÖNEREN

Üye

Yrd. Doç. Dr. Refik YASLIKAYA

KİŞİSEL KABUL SAYFASI

Doktora Tezi olarak sunduğum ‘‘Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşması ve Karşılaştıkları Sorunlara Çözüm Önerileri’’ adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

18. 06. 2014

Hasan DAĞLAR

ÖNSÖZ

Türkiye’de planlı ve düzenli bir sanayi yerleşimi sağlamak üzere yaklaşık elli yıldır, organize sanayi bölgeleri ile ilgili uygulamalar yapılmaktadır. Bu tez, Türkiye’deki organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma durumunu incelemek, karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmek amacıyla yapılmıştır.

Literatür taramasında bu alandaki akademik araştırmaların çok az olduğu görülmüştür. Literatür taraması sonucu ulaşılan araştırmalar incelenmiştir. Hem bu alandaki akademik araştırmaların az olması, hem de organize sanayi bölgeleri ile ilgili yöneticilerin, sanayicilerin ve mülki idare amirlerinin iş yoğunluğunu gerekçe göstererek, görüşmelere yeterince zaman ayıramamaları dolayısıyla veri toplamada güçlüklerle karşılaşmıştır.

Bu araştırmanın yapıldığı zamanda Türkiye’de faaliyete geçmiş olan yaklaşık 150 organize sanayi bölgesinin yöneticilerine değişik kanallarla ulaşılmış ve onların konu hakkındaki görüşlerine ilişkin veriler, anket yöntemiyle elde edilmiş ve bu veriler analiz edilip yorumlanmıştır.

Organize sanayi bölgelerinin kendi aralarında yardımlaşmaları ve ortak sorunlarına çözüm bulmaları amacıyla kurulan Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu’nun 2012 ve 2013 yıllarındaki iki genel kuruluna katılarak, konu hakkında yöneticilerin ve sanayicilerin görüşleri alınmıştır. Ayrıca uzun yıllar organize sanayi bölgelerinde yöneticilik yapan kişilerle de görüşmeler yapılmış, organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ve sorunları hakkındaki fikirlerine başvurulmuştur.

Türkiye’de organize sanayi bölgeleri konusunda ilk akademik araştırmalardan birini yapan, tez konusunun belirlenmesinde teşvik edici olan Prof. Dr. Mahmut Özdemir’e yönlendirmelerinden ve katkılarından dolayı teşekkür ederim. Ayrıca veri toplamak amacıyla geliştirilen anketin hazırlanması ve tezin alan araştırması bölümündeki tavsiyelerinden dolayı Yrd. Doç. Dr. Refik Yaslıkaya’ ya da teşekkür ederim.

Bu tez, organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması konusunda yapılan ilk tezlerden biri olma özelliğini taşımaktadır. Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma durumlarını inceleyen, karşılaştıkları sorunları analiz eden bu tezin, organize sanayi bölgeleri yönetimlerine ve bu konuda araştırma yapanlara faydalı olmasını dilerim.

ÖZET

DAĞLAR Hasan, “Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşması ve Karşılaştıkları Sorunlara Çözüm Önerileri”, Doktora Tezi, Kırıkkale, 2014.

Bu tez çalışmasının amacı, planlı ve düzenli sanayileşmeyi sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevreyi korumak ve bölgesel kalkınmayı teşvik etmek amaçlarıyla, Türkiye’de yaklaşık elli yıldan beri uygulanan organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma durumlarını araştırmak ve karşılaştıkları sorunları tespit ederek çözüm önerileri geliştirmektir.

Tezin kapsamı, Türkiye’de işletme aşamasındaki organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma durumları ve karşılaştıkları sorunlarıdır.

Tezin hazırlanmasında kullanılan yöntemler; literatür tarama, anket, gözlem ve mülakattır. Literatür tarama çalışmaları ile organize sanayi bölgelerinin kuruluş amaçları, Dünyadaki uygulama örnekleri, Türkiye uygulamaları, kurumsallaşma ve kurumsal yönetim ile ilgili bilgiler toplanmıştır. Anket yöntemi ile Türkiye’de faaliyete geçmiş organize sanayi bölgesi yöneticilerinden organize sanayi bölgelerinin sorunları ve kurumsallaşma durumları ile ilgili bilgiler elde edilmiştir. Anket yöntemi ile toplanan veriler, analiz edilerek yorumlanmıştır. Anketteki açık uçlu sorulara verilen cevaplar, gruplandırılarak sorunlar analiz edilmiştir.

Türkiye’de faaliyet aşamasındaki organize sanayi bölgelerinin en önemli sorunlarından biri, yönetim yapısı ile ilgilidir. Özel hukuk tüzel kişiliği olarak, kamusal yetkiler kullanması ve bu durumun sorunlara yol açmasından dolayı, kamu kurumu niteliğinde mesleki tüzel kişilik olma talebi tespit edilmiştir. Ayrıca organize sanayi bölgeleri ile ilgili tek bir uygulama yönetmeliğinin olması ve bu yönetmeliğin de değişik gelişmişlik düzeyindeki organize sanayi bölgelerinin ihtiyaçlarına cevap veremediği görülmüştür.

Organize sanayi bölgesinde boş yer varken, organize sanayi bölgesi dışındaki sanayi yerleşimlerine izin verilmesi de organize sanayi bölgesi yöneticileri tarafından önemli bir sorun olarak dile getirilmektedir.

Organize sanayi bölgesi yöneticileri, organize sanayi bölgesindeki işletmelerin yeterince nitelikli personel bulamadıklarını, dolayısıyla bu bölgelerde mesleki ve teknik eğitim kurumlarının teşvik edilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Türkiye’de organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ile ilgili yapılan faktör analizi sonucunda, formalleşme, profesyonelleşme, şeffaflık ve hesap verebilirlik, sosyal sorumluluk faktörleri, kurumsallaşmanın alt boyutları olarak tespit edilmiştir. Türkiye’deki organize sanayi bölgelerinin kurumsal bir yapıya kavuştukları ve kurumsallaştıkları ileri sürülebilir. Ancak Türkiye’nin 80 ilinde ve bazı ilçelerde birden fazla olan organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma düzeylerinin aynı seviyede olmadığı söylenebilir.

Anahtar Sözcükler

1. Organize Sanayi Bölgesi
2. Sanayi Bölgesi
3. Sanayileşme
4. Kurumsallaşma
5. Kurumsal Yönetim

ABSTRACT

DAĞLAR Hasan, “Institutionalization of Organized Industrial Estates in Turkey, Problems Encountered and Proposed Solutions”, PhD Dissertation, Kırıkkale, 2014.

The aim of the thesis is to determine the institutionalization degree of organized industrial estates which have been organized since about 50 years in Turkey in order to procure planned and regular industrialization, canalize the urbanization, protect the environment and promote the regional development, to identify the faced problems and to develop solutions for these problems.

The scope of the study is the institutionalization degree and problems of organized industrial estates which operate actively.

Methods used in the study are literature review, surveys, observations and interviews. With literature review, information about objectives of the establishment of organized industrial estates, practices in the world, applications in Turkey, institutionalization and corporate governance were collected. By using survey method, information about problems and institutionalization status of organized industrial estates were obtained from managers of the active organized industrial estates. The data collected through the surveys were analyzed and interpreted. The responses to open-ended questions in the survey problems were analyzed by grouping.

One of the most important problems of organized industrial estates operating in Turkey is related to the management structure. Demand of being a professional public entity has been identified because using public authority as a private legal entity causes problems. Also there is only one regulation for all organized industrial estates although development levels of zones are too different from each other and so this regulation cannot respond the needs.

Another significant problem is that settlement of manufacturing industries outside the organized industrial estates is allowed even though they can be settled in these zones.

Organized industrial estates managers express that businesses operate in their areas could not find enough qualified staff and therefore to encourage the vocational and technical education institutions in these zones are recommended.

Formalization, professionalism, accountability, transparency and social responsibility have been identified as the factors about the institutionalization of organized industrial estates in Turkey according to factor analysis. It could be argued that organized industrial estates in Turkey have an institutional structure and they have institutionalized. However, it could be said that organized industrial estates which operate in 80 cities of Turkey and more than one are in some cities are not at the same level of institutionalization.

Key Words

1. Organized Industrial Estates
2. Industrial Zones
3. Industrialization
4. Institutionalization
5. Corporate Governance

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

a. g. e. : Adı Geçen Eser

a. g. m.: Adı Geçen Makale

AID: Agency for International Development (Uluslararası Kalkınma Ajansı)

Ar-ge: Araştırma Geliştirme

ÇED: Çevresel Etki Değerlendirmesi

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

IPA: Instrument for Pre-Accession Assistance (Katılım Öncesi Yardım Aracı)

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme

KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

MİA: Mülki İdare Amiri

OSB: Organize Sanayi Bölgesi

OSBÜK: Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu

OSTİM: Ortadoğu Sanayi ve Ticaret Merkezi

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı)

TEKNOPARK: Teknoloji Geliştirme Bölgesi

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TMMOB: Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odaları Birliği

TSE: Türk Standartları Enstitüsü

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

UNIDO: United Nations Industrial Development Organization (Birleşmiş Milletler Sanayi Kalkınma Teşkilatı)

TABLÖLAR

Tablo: 1- Küçük Sanayi Sitelerinin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Tablo: 2- Küçük Sanayi Sitelerinin İllere Göre Dağılımı

Tablo: 3- Türkiye'deki Serbest Bölgelerle İlgili İstatistikler

Tablo: 4- Türkiye'deki Teknoloji Geliştirme Bölgeleriyle İlgili İstatistikler

Tablo: 5- Türkiye'deki Kalkınma Ajansları

Tablo: 6- Türkiye'de Organize Sanayi Bölgelerinin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Tablo: 7- Türkiye'deki Organize Sanayi Bölgelerinin Fiziki Durumu

Tablo: 8- Yatırım Teşvik Uygulamalarında Bölgeler

Tablo: 9- Organize Sanayi Bölgelerine Tanınan Vergi Muafiyetleri

Tablo: 10- Organize Sanayi Bölgelerine Tanınan Muafiyetler

Tablo: 11- Organize Sanayi Bölgelerine Verilen Kredilerin Geri Ödeme Şartları ile Kredilendirme ve Faiz Oranları

Tablo: 12- Yöneticilerin Organize Sanayi Bölgelerindeki Görevleri

Tablo: 13- Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Eğitim Durumu

Tablo: 14- Yöneticilerin Yaşı

Tablo: 15- Yöneticilerin Cinsiyeti

Tablo: 16- Organize Sanayi Bölgesinin Kuruluş Yılı

Tablo: 17- İllerin Gelişmişlik Düzeylerine Göre Organize Sanayi Bölgesinin Bulunduğu Bölge

Tablo: 18- Organize Sanayi Bölge Müdürünün Aynı Zamanda Yönetim Kurulu Üyesi Olma Durumu

Tablo: 19- Organize Sanayi Bölgesinin Yönetiminde Mülki İdare Amiri Olması Durumu

Tablo: 20- Organize Sanayi Bölgesinde Müteşebbis Heyetin Feshedilip Genel Kurul Aşamasına Geçilme Durumu

- Tablo: 21- Organize Sanayi Bölgesinin Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşuna Üyelik Durumu
- Tablo: 22- Organize Sanayi Bölgesinde Arıtma Tesisi Olma Durumu
- Tablo: 23- İşletmelerin Organize Sanayi Bölgelerinde Kurulmasının Avantajı
- Tablo: 24- Organize Sanayi Bölgesinde Üretim Yapmanın Maliyeti
- Tablo: 25- Organize Sanayi Bölgelerinde İşletmelerin Yatırım Yapması İçin Teşvikler Verilmesi
- Tablo: 26- Organize Sanayi Bölgesinin Yerinin Seçimi
- Tablo: 27- Organize Sanayi Bölgesindeki Parsellerin Planlaması
- Tablo: 28- Şehir İçinde Kalan Sanayi İşletmelerinin İlgili Organize Sanayi Bölgesine Taşınmasının Teşviki
- Tablo: 29- Organize Sanayi Bölgelerinde Farklı Sektörlerdeki İşletmelerin Bir Arada Olmasının Sorun Oluşturması
- Tablo: 30- Organize Sanayi Bölgelerinin Kamusal Yetkiler Kullanması
- Tablo: 31- Organize Sanayi Bölgelerinin Tamamlanma Durumu
- Tablo: 32- Organize Sanayi Bölgelerindeki Arıtma Tesislerinin İşletme Maliyeti
- Tablo: 33- Organize Sanayi Bölgeleriyle İlgili Bürokrasi
- Tablo: 34- KOSGEB'in Organize Sanayi Bölgelerindeki İşletmelere Desteği
- Tablo: 35- Organize Sanayi Bölgelerinin Etkili Yönetimi
- Tablo: 36- Organize Sanayi Bölgelerindeki Parsellerin Doldurulması
- Tablo: 37- Organize Sanayi Bölgelerindeki İşletmelerin Nitelikli İşgücü Temini
- Tablo: 38- Organize Sanayi Bölgelerinde Mesleki Eğitim Kurumları Kurulması
- Tablo: 39- Organize Sanayi Bölgeleriyle Belediyeler Arasındaki Sorunlar
- Tablo: 40- İllerin Gelişmişlik Düzeylerine Göre Organize Sanayi Bölgelerinin Sorunları
- Tablo: 41- Organize Sanayi Bölgelerindeki İşletmelerin Fuarlara Katılımı

- Tablo: 42- Sorunları Çözmek İçin Tek Bir Merkezi Yapının (Çözüm Ofisinin) Yetkilendirilmesi
- Tablo: 43- Sanayi Potansiyeli Düşük Yerlere Organize Sanayi Bölgesi Kurulması
- Tablo: 44- Sorunların Çözümünde Devlet, Sanayici İşbirliğine Dayanan Çözüm Odaklı Bir Anlayış Geliştirilmesi Durumu
- Tablo: 45- Hipotez 1 ile İlgili Betimsel İstatistikler
- Tablo: 46- Hipotez 1 ile İlgili Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları
- Tablo: 47- Hipotez 2 ile İlgili Betimsel İstatistikler
- Tablo: 48- Hipotez 2 ile İlgili Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları
- Tablo: 49- Hipotez 3 ile İlgili Betimsel İstatistikler
- Tablo: 50- Hipotez 3 ile İlgili Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları
- Tablo: 51- OSB Yerinin Seçimi ile İlgili Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi Analiz Sonuçları
- Tablo: 52- Hipotez 4 ile İlgili Betimsel İstatistikler
- Tablo: 53- Hipotez 4 ile İlgili Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları
- Tablo: 54- OSB'lerde İşletmelerin Yatırım Yapması İçin Verilen Teşviklerle İlgili Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Analizi
- Tablo: 55- Hipotez 5 ile İlgili Betimsel İstatistikler
- Tablo: 56- Hipotez 5 ile İlgili Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları
- Tablo: 57- Hipotez 6 ile İlgili ANOVA Analizi Sonuçları
- Tablo: 58- Hipotez 7 ile İlgili T Testi Sonuçları
- Tablo: 59- Hipotez 8 ile İlgili Tek Yönlü ANOVA Sonuçları
- Tablo: 60- Hipotez 9 ile İlgili T Testi Sonuçları
- Tablo: 61- Hipotez 10 ile İlgili T Testi Sonuçları
- Tablo: 62- Hipotez 11 ile İlgili Grup İstatistikleri
- Tablo: 63- Hipotez 12 ile İlgili ANOVA Sonuçları

- Tablo: 64- Örneklem Büyüklüğünün Yeterliliği Testi
- Tablo: 65- Faktör Analizinde Toplam Varyansla ilgili Açıklamalar
- Tablo: 66- Değişkenlerin Faktör Yükleri
- Tablo: 67- Faktör Yükleri Matriksi
- Tablo: 68- Kurumsallaşma Ölçeğinin Alt Boyutlarıyla İlgili Hesaplamalar
- Tablo: 69- Profesyonelleşmeyle İlgili Tek Grup t Testi İstatistikleri (One-Sample Statistics)
- Tablo: 70- Profesyonelleşmeyle İlgili Tek Grup t Testi (One-Sample Test)
- Tablo: 71- Formalleşmeyle İlgili Tek Grup t Testi İstatistikleri
- Tablo: 72- Formalleşmeyle İlgili Tek Grup t Testi
- Tablo: 73- Şeffaflık ve Hesap Verebilirlikle İlgili Tek Grup t Testi İstatistikleri
- Tablo: 74- Şeffaflık ve Hesap Verebilirlikle İlgili Tek Grup t Testi
- Tablo: 75- Sosyal Sorumlulukla İlgili Tek Grup t Testi İstatistikleri
- Tablo: 76- Sosyal Sorumlulukla İlgili Tek Grup t Testi
- Tablo: 77- Hipotez 5 ile İlgili Betimsel İstatistikler
- Tablo: 78- Hipotez 5 ile İlgili ANOVA Analizi Sonuçları
- Tablo: 79- Hipotez 6 ile İlgili Betimsel İstatistikler
- Tablo: 80- Hipotez 6 ile İlgili ANOVA Analizi Sonuçları

ŞEKİLLER

Şekil: 1- Yöneticilerin OSB'deki Görevlerine Göre Dağılımı

Şekil: 2- Yöneticilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Şekil: 3- OSB Yöneticilerinin Yaş Dağılımı

Şekil: 4- Yöneticilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Şekil: 5- OSB'lerin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı

Şekil: 6- OSB'lerin Bölgelere Göre Dağılımı

Şekil: 7- OSB Müdürünün Yönetim Kurulu Üyesi Olma Durumu

Şekil: 8- OSB Yönetiminde Mülki İdare Amiri Bulunma Durumu

Şekil: 9- OSB'nin Genel Kurul Aşamasına Geçme Durumu

Şekil: 10- OSB'nin OSBÜK'e Üye Olma Durumu

Şekil: 11- OSB'lerde Arıtma Tesisi Durumu

Şekil: 12- Faktör Analizi Çizgi Grafiği

İÇİNDEKİLER

Sayfa Numarası

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
KISALTMALAR	vii
TABLolar	viii
ŞEKİLLER	xiii
İÇİNDEKİLER	xiv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM : ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1. Organize Sanayi Bölgelerinin Tanımı	5
1.2. Organize Sanayi Bölgelerinin Nitelikleri	8
1.3. Organize Sanayi Bölgelerinin Çeşitleri	9
1.3.1. Karma Organize Sanayi Bölgeleri	9
1.3.2. İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri	10
1.3.3. Özel Organize Sanayi Bölgeleri	11
1.3.4. İslah Organize Sanayi Bölgeleri	12
1.4. Organize Sanayi Bölgesine Benzeyen Organizasyonlar	12
1.4.1. Küçük Sanayi Siteleri	12
1.4.2. Endüstri Bölgeleri	17
1.4.3. Serbest Bölgeler	21
1.4.4. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri	26
1.4.5. Özel Ekonomi Bölgeleri	30
1.4.6. Teknoloji Geliştirme Merkezleri	31
1.4.7. Kalkınma Ajansları	33

2. BÖLÜM : KURULUŞ AMAÇLARI AÇISINDAN ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ	37
2.1. Sanayileşme Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgeleri.....	37
2.1.1. Sanayileşme Kavramı.....	37
2.1.2. Sanayileşme Stratejileri.....	38
2.1.3. Düzenli Şehirleşmeyi Sağlama Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgeleri	42
2.1.4. Şehirleşme Kavramı ve Şehirleşmenin Yönlendirilmesi	42
2.1.5. Çarpık Şehirleşme ve Ortaya Çıkardığı Sorunlar.....	45
2.1.6. Organize Sanayi Bölgelerinin Düzenli Şehirleşmeye Katkıları.....	45
2.2. Bölgesel Kalkınmayı Gerçekleştirme Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgeleri	47
2.2.1. Bölgelerarası Ekonomik Dengesizliklerin Sebepleri	47
2.2.2. Bölgelerarası Ekonomik Dengesizlikleri Giderme Araçları	48
2.2.3. Organize Sanayi Bölgelerinin Bölgesel Kalkınma Aracı Olarak Önemi	49
2.3. Çevrenin Korunmasına Katkısı Açısından Organize Sanayi Bölgeleri.....	50
2.3.1. Sanayinin Meydana Getirdiği Çevre Sorunları	51
2.3.2. Tarım Toprakları ve Organize Sanayi Bölgeleri.....	52
2.3.3. Çevre Sorunlarının Çözümünde Organize Sanayi Bölgelerinin Rolü..	53
3. BÖLÜM : ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİYLE İLGİLİ UYGULAMALAR	56
3.1. Dünya’da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları.....	56
3.1.1. İngiltere’de Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları	57
3.1.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları	60
3.1.3. İtalya’da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları.....	62
3.1.4. Hindistan’da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları	63
3.1.5. Singapur’da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları	64
3.1.6. Malezya’da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları	65
3.1.7. Dünya’daki Organize Sanayi Bölgesi Uygulamalarının Değerlendirilmesi	66

3.2.	Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Hukuki Dayanakları	68
3.3.	Kalkınma Planlarında Organize Sanayi Bölgeleri.....	69
3.3.1.	Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)	69
3.3.2.	İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972).....	69
3.3.3.	Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977).....	70
3.3.4.	Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)	70
3.3.5.	Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)	71
3.3.6.	Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)	71
3.3.7.	Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000).....	72
3.3.8.	Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005).....	72
3.3.9.	Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013).....	73
3.3.10.	Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018).....	73
3.4.	Yıllık Programlarda Organize Sanayi Bölgeleri.....	74
3.5.	Organize Sanayi Bölgeleri İle İlgili Yasal Düzenlemeler	78
3.5.1.	4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu	78
3.5.2.	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.....	81
3.6.	Organize Sanayi Bölgeleri İle İlgili Yönetmelikler	82
3.6.1.	Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliği	82
3.6.2.	Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği.....	83
3.7.	Türkiye’de Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları	85
3.7.1.	Organize Sanayi Bölgelerinin Başlıca Yetki ve Sorumlulukları.....	86
3.7.2.	Türkiye’de Organize Sanayi Bölgesinin Kuruluş İşlemleri	88
3.7.3.	Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Organize Sanayi Bölgeleriyle İlgili Görev ve Yetkileri.....	90
3.7.4.	Organize Sanayi Bölgesi Kuruluş Protokolü	90
3.7.5.	Özel Organize Sanayi Bölgelerinin Tüzel Kişilik Kazanması	91
3.8.	Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluş Yerinin Seçimi	92
3.8.1.	Organize Sanayi Bölgesinin Yerinin Seçimi.....	92
3.8.2.	Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Komisyonu.....	93
3.8.3.	Organize Sanayi Bölgelerinin Yer Seçiminde Etüd Çalışmaları	93

3.8.4.	Etüdün Bölümleri	93
3.8.5.	Alternatif Alan Bulunamaması	96
3.8.6.	Organize Sanayi Bölgesinin Yerinin Kesinleşmesi	96
3.9.	Organize Sanayi Bölgelerinde Planlama	97
3.10.	Organize Sanayi Bölgelerinin Organları	98
3.10.1.	Müteşebbis Heyet.....	98
3.10.2.	Müteşebbis Heyet ve Katılımcıların Birlikte Yönettiği Durum.....	99
3.10.3.	Organize Sanayi Bölgesi Genel Kurulu	99
3.10.4.	Yönetim Kurulu	104
3.10.5.	Denetim Kurulu.....	109
3.10.6.	Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü.....	111
3.11.	Organize Sanayi Bölgesinin Temsili ve İlam	112
3.12.	Huzur Hakları	113
3.13.	Bakanlık Denetimi.....	113
3.14.	Organize Sanayi Bölgelerinde Sorumluluk.....	113
3.15.	Organize Sanayi Bölgelerinin Gelirleri.....	113
3.16.	Organize Sanayi Bölgelerinde Kredi İşlemleri	114
3.17.	Organize Sanayi Bölgelerinde Arsa Tahsisleri	115
3.18.	Organize Sanayi Bölgelerinde Kurulamayacak Tesisler.....	116
3.18.1.	Karma ve İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinde Kurulamayacak Tesisler	116
3.18.2.	Karma Organize Sanayi Bölgelerinde Kurulamayacak Tesisler.....	117
3.19.	Organize Sanayi Bölgelerinde Altyapı Tesisleri	118
3.20.	Organize Sanayi Bölgesi Yönetimlerinin Kullandığı Kamusal Yetkiler ..	119
3.21.	Organize Sanayi Bölgeleriyle İlgili Çeşitli Hukuki Düzenlemeler	119
3.22.	Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu (OSBÜK).....	121
3.22.1.	Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşunun Organları.....	122
3.23.	Organize Sanayi Bölgelerinde Uygulanan Destek ve Teşvikler	123
4.	BÖLÜM : KURUMSALLAŞMA KAPSAMINDA ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ	129
4.1.	Kurum ve Kurumsallaşma.....	129

4.2.	Kurumsallık Teorileri	133
4.2.1.	Kurumsallık Teorisinin Temel Varsayımları	133
4.2.2.	Örgütsel Eş Biçimlilik.....	134
4.2.3.	Eş Biçimlilik Şekilleri.....	135
4.2.4.	Kurum ve Örgüt Arasındaki Farklılıklar.....	137
4.3.	Örgütlerin Bağımlı Olduğu Çevreler.....	137
4.3.1.	Teknik Çevre.....	138
4.3.2.	Kurumsal Çevre	138
4.4.	Kurumsallaşma Amaçları	140
4.4.1.	Resmîlik Kazanma	140
4.4.2.	Varlığını Sürekli Kılmak.....	141
4.4.3.	Bireysel ve Örgütsel Amaç Uyumu	142
4.4.4.	Kurumsal Kimlik Kazanma.....	143
4.5.	Örgütlerde Kurumsallaşma Ölçütleri	143
4.5.1.	Esneklik/Katılık	144
4.5.2.	Basitlik (Sadelik) / Karmaşıklık.....	144
4.5.3.	Özerklik/Bağımlılık.....	144
4.5.4.	Birlik/Çözülme.....	145
4.5.5.	Formalleşme.....	145
4.5.6.	Profesyonelleşme	146
4.6.	Kurumsal Yönetim İlkeleri.....	146
4.6.1.	Şeffaflık İlkesi.....	147
4.6.2.	Hesap Verebilirlik İlkesi	148
4.6.3.	Eşitlik (Adil Davranma) İlkesi	149
4.6.4.	Sorumluluk İlkesi	149
4.7.	Kurumsallık Teorisine Yöneltilen Eleştiriler	150
4.8.	Kurumsal Kuramın Örgüt Analizine Sağladığı Katkılar	150
4.9.	Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşması.....	151
4.9.1.	Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Misyon ve Vizyon Belirlemeleri	151

4.9.2. Türkiye’de Bazı Organize Sanayi Bölgelerinin Misyon ve Vizyon İfadeleri	151
5. BÖLÜM : TÜRKİYE’DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN KURUMSALLAŞMASI VE KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR ALAN ARAŞTIRMASI.....	155
5.1. Alan Araştırmasının Amacı.....	155
5.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	155
5.3. Araştırmaya Ait Evren ve Örneklem.....	155
5.4. Araştırmanın Yöntemi	156
5.4.1. Anket Formlarının Hazırlanması.....	157
5.4.2. Anketin Test Edilmesi ve Uygulanması.....	158
5.4.3. Görüşmelerin Planlanması ve Yapılması	159
5.5. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği	159
5.6. Araştırma Verilerinin Toplanması.....	160
5.7. Araştırmanın Varsayımları	161
5.8. Araştırmada Toplanan Verilerin Analizi	161
5.8.1. Anket Formlarını Cevaplandırarak Alan Araştırmasına Katılanlar ..	161
5.8.2. Araştırmaya Katılanların Organize Sanayi Bölgesindeki Görevleri ..	162
5.8.3. Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Eğitim Durumu	163
5.8.4. Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Yaşı.....	163
5.8.5. Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Cinsiyeti.....	164
5.8.6. Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Organize Sanayi Bölgelerindeki Yöneticilik Süreleri.....	165
5.8.7. Araştırma Yapılan Organize Sanayi Bölgelerinin Ortalama Faaliyete Geçme Süreleri	165
5.8.8. İllerin Gelişmişlik Düzeylerine Göre Araştırmaya Katılan Organize Sanayi Bölgelerinin Yatırımları Teşvik Açısından Hangi Bölgede Olduğu	166
5.8.9. Araştırma Yapılan Organize Sanayi Bölgelerinde Bölge Müdürünün Aynı Zamanda Yönetim Kurulu Üyesi Olma Durumu.....	167
5.8.10. Araştırma Yapılan Organize Sanayi Bölgelerinin Yönetiminde Mülki İdare Amiri Olması Durumu.....	168
5.8.11. Araştırma Yapılan Organize Sanayi Bölgelerinin Genel Kurul Aşamasına Geçme Durumu	169

5.8.12. Araştırma Yapılan Organize Sanayi Bölgelerindeki Arıtma Tesisi Durumu	171
5.8.13. İşletmelerin OSB’de Kurulmasının Avantaj Sağlaması.....	172
5.8.14. OSB’de Üretim Yapmanın Maliyeti	173
5.8.15. OSB’deki Yatırımlara Teşvik Verilmesi.....	173
5.8.16. OSB’nin Yerinin Seçilmesi.....	174
5.8.17. OSB’de Parselleme	174
5.8.18. Şehir İçinde Kalan Sanayi İşletmelerinin OSB’ye Taşınmasının Teşviki	174
5.8.19. OSB’de Farklı Sektörlerdeki İşletmelerin Sorun Oluşturması	175
5.8.20. OSB’lerin Kamusal Yetkiler Kullanması.....	175
5.8.21. OSB’lerin Tamamlanma Süreleri.....	176
5.8.22. OSB’lerdeki Arıtma Tesislerinin İşletme Maliyeti	176
5.8.23. OSB’lerdeki Yetki Karmaşası ve Bürokrasi	177
5.8.24. KOSGEB’in OSB’lere Desteği	177
5.8.25. OSB’lerin Etkili Yönetimi	178
5.8.26. OSB’deki Parsellerin Doldurulması.....	178
5.8.27. OSB’deki İşletmelerin Nitelikli Eleman Temini.....	179
5.8.28. OSB’lerde Mesleki Eğitim.....	179
5.8.29. OSB’lerle Belediye İlişkileri.....	180
5.8.30. İllerin Gelişmişlik Düzeylerine Göre OSB’lerin Sorunları.....	180
5.8.31. OSB’deki İşletmelerin Fuarlara Katılımına Destek	181
5.8.32. OSB’lerin Sorunlarını Çözmede Tek Bir Merkezi Yapı.....	181
5.8.33. Sanayi Potansiyeli Düşük Yerlere OSB Kurulması.....	182
5.8.34. Sorunların Çözümünde Devlet Sanayici İşbirliği	182
5.9. Organize Sanayi Bölgelerinin Sorunlarına İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi.....	183
5.9.1. Organize Sanayi Bölgelerinin Sorunlarına İlişkin Kurulup Test Edilen Hipotezlerle İlgili Değerlendirme.....	198
5.10. Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşmasına Yönelik Faktör Analizi	199

5.10.1. Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşması Ölçeğine Ait Değişkenler	200
5.11. Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşmasına İlişkin Hipotezler.....	206
5.11.1. Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşmasına İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi	207
5.11.2. Kurumsallaşma Yönünden Faktör Analizi ve Test Edilen Hipotezlerin Değerlendirilmesi	212
5.12. Organize Sanayi Bölgelerinin Sorunlarıyla İlgili Anketteki Açık Uçlu Sorulara Verilen Cevapların Değerlendirilmesi	214
5.12.1. Organize Sanayi Bölgelerinin Yönetimi İle İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri	214
5.12.2. Organize Sanayi Bölgeleri Dışında Sanayi Yapılaşmasına Ruhsat Verilmesi Sorunu	217
5.12.3. Nitelikli Eleman Tedariki ve Eğitim	218
5.12.4. Enerji sorunu	219
5.12.5. Mevzuatla İlgili Sorunlar	219
5.12.6. Ulaşım Sorunları	220
5.12.7. Çevre Sorunları	220
5.12.8. İmarla İlgili Sorunlar	221
5.12.9. Teşvikler.....	221
5.12.10. Vergi, Resim ve Harçlar.....	222
SONUÇ VE ÖNERİLER	223
KAYNAKÇA	234
EKLER.....	248
EK 1: ANKET FORMU	248
EK 2: TÜRKİYE’DEKİ OSB’LERİN FİZİKİ DURUMU.....	252
EK 3: ÖZGEÇMİŞ.....	263

GİRİŞ

1800'lü yıllarda başlayan sanayileşme hareketleri, bilim ve teknoloji alanındaki buluşların artmasıyla hızlanmış, bazı yerleşim merkezlerinde sanayi işletmelerinin hızla artmasına zemin hazırlamıştır. Düzensiz ve kendiliğinden kümelenen bu sanayi işletmeleri, şehirlerin etrafında plansız yoğunlaşarak sanayi bölgelerini ortaya çıkarmıştır. Bu gelişmeler; çarpık sanayileşme, düzensiz kentleşme ve çevrenin kirlenmesine yol açmıştır.

19. Yüzyılın ilk yarısında, Kuzey Amerika'daki tekstil imalathanelerinin bir arada bulunması sonucu, sanayi bölgelerinin ilk örnekleri kendiliğinden oluşmuştur. Bundan etkilenen İngilizler, 1896 yılında Manchester şehri yakınında bulunan "Trafford Park" adlı ilk planlı sanayi bölgesi uygulamasını gerçekleştirmişlerdir.

Sanayi bölgelerinin yüksek standartlarla işletilebilecek şekilde planlanmaya başlanması sonucu organize sanayi bölgeleri kavramı doğmuştur. Büyük yatırımlar yapılarak meydana getirilen organize sanayi bölgeleri, buralarda çalışanlara iyi şartlarda çalışma imkânları sağlamanın yanında, fiziki yönden yol, su, kanalizasyon, enerji ve benzeri altyapı tesislerinin sanayinin faydalanmasına sunulmasına imkân vermiş, sosyal ve ekonomik düzen içinde önemli fonksiyonlar üstlenmiştir.

Organize sanayi bölgeleri, sanayinin uygun görülen alanlarda yapılmasını sağlamak, çarpık sanayileşme ve çevre sorunlarını önlemek, kentleşmeyi yönlendirmek, kaynakları rasyonel kullanmak, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, sanayi türlerinin belirli bir plan dâhilinde yerleştirilmeleri ve geliştirilmesi amacıyla kurulmuştur.

Türkiye'de ilk organize sanayi bölgesi Bursa'da 1962 yılında kurulmuştur. Türkiye'de organize sanayi bölgeleri uygulamalarına 1960'lı yıllarda başlanmasına rağmen organize sanayi bölgeleri ile ilgili kanun ancak 2000 yılında çıkarılabildiği. Günümüzde organize sanayi bölgeleri uygulamaları hızla yaygınlaşmış, bir ilimizin dışında bütün illerde bir veya birden fazla organize sanayi bölgesi kurulmuş ve

faaliyete başlamıştır. Türkiye’de yaklaşık elli yıldır uygulanmakta olan organize sanayi bölgeleri ile ilgili değişik zamanlarda çok değişik sorunlar dile getirilmiştir.

Bu tez ile organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma durumları incelenmiş, karşılaştıkları sorunlar tespit edilmeye çalışılmış ve bunlar için çözüm önerileri sunulmuştur.

Tezin yöntemi olarak, kavramsal çerçeveye ilişkin bilgiler literatür taraması yoluyla elde edilmiştir. Ayrıca organize sanayi bölgesi yöneticileri ile de görüşmeler yapılarak veriler toplanmıştır. Organize sanayi bölgelerinin kuruluş amaçları, çeşitleri ve uygulamaları ile kurumsallaşmaya ilişkin kaynaklar incelenmiştir.

Tez ile ilgili verilerin toplanmasında geniş ölçüde anket yönteminden yararlanılmıştır. Anket yöntemi ile toplanan veriler SPSS bilgisayar paket programının yirminci versiyonu vasıtasıyla analiz edilmiş ve çıkan sonuçlar yorumlanmıştır. Bunun yanında anketteki açık uçlu sorulara organize sanayi bölgesi yöneticilerinin verdikleri cevaplar gruplandırılarak, sorun alanları tespit edilmeye ve çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Organize sanayi bölgelerinin yapı ve işleyişini anlamak ve analiz edebilmek için kurumsallaşmaları incelenmiştir. Sanayileşme ve şehirleşme, işletmelerin bireysellikten sıyrılıp kurumsallaşmaya doğru gitmelerini zorunlu kılmaktadır. Kurumsallaşma, işin bütün aşamalarıyla ilgili yürütmelerin belirli kural ve kaidelere dayandırılması, belirli kuralların egemen olmasıdır. Organize sanayi bölgeleri, yer seçiminden başlayarak kamulaştırma, planlama, altyapı inşaatı ve işletme aşamalarında devlet, hükümet, yerel yönetimler ve mesleki kuruluşlar gibi kurumsal çevrenin kurallarına uymak zorundadırlar.

Kurumsallaşma ölçütleri olarak, formalleşme, profesyonelleşme, özerklik, birlik, sadelik ve esneklik gibi faktörler sayılabilir. Kurumsal yönetim ilkeleri ise şeffaflık, hesap verebilirlik, adil davranma ve sosyal sorumluluk olarak sıralanabilir.

“Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşması ve Karşılaştıkları Sorunlara Çözüm Önerileri” üzerine yapılan bu tez, beş bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, organize sanayi bölgelerine ilişkin kavramsal çerçeve incelenmiş ve organize sanayi bölgelerinin çeşitleri açıklanmıştır. Organize sanayi bölgelerine benzeyen organizasyonlar başlığı altında, küçük sanayi siteleri, endüstri bölgeleri, serbest bölgeler, teknoloji geliştirme bölgeleri, kalkınma ajansları gibi organize sanayi bölgelerine benzeyen organizasyonlar açıklanmış, bunların Türkiye’deki uygulamaları üzerinde durulmuştur.

Tezin ikinci bölümünde, kuruluş amaçları açısından organize sanayi bölgeleri ele alınmıştır. Sanayileşmeyi teşvik, düzenli şehirleşmeye katkıda bulunma, bölgesel kalkınmayı gerçekleştirme ve çevrenin korunmasına katkısı açısından organize sanayi bölgelerinin etkileri incelenmiştir.

Tezin üçüncü bölümünde, organize sanayi bölgeleri uygulamaları üzerinde durulmuştur. Dünya’daki deneyimlerden, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, İtalya, Hindistan, Singapur ve Malezya’daki organize sanayi bölgeleri uygulama örnekleri incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, Türkiye’deki organize sanayi bölgelerinin hukuki dayanakları ele alınmıştır. 1963 yılından itibaren beş yıllık kalkınma planlarındaki ve yıllık programlardaki organize sanayi bölgeleri ile ilgili kısımlar incelenmiştir. 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu, Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliği ve Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği üzerinde durulmuştur. Türkiye’deki organize sanayi bölgeleri uygulamalarıyla ilgili, organize sanayi bölgesinin kuruluş işlemleri, kuruluş yerinin seçimi, organları, temsili, gelirleri, kredi işlemleri, arsa tahsisleri, altyapı tesisleri, ruhsat vermesi, organize sanayi bölgeleri üst kuruluşu ve organize sanayi bölgelerinde uygulanan destek ve teşvikler incelenmiştir.

Tezin dördüncü bölümü, kurumsallaşma kapsamında organize sanayi bölgeleri olarak belirlenmiştir. Kurumsallaşma, kurumsal yönetim, kurumsallaşma amaçları, örgütlerde kurumsallaşma ölçütleri ve kurumsal yönetim ilkeleri açıklanmıştır. Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması üzerinde durulmuştur.

Tezin beşinci bölümünde, “Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşması ve Karşılaştıkları Sorunlara Çözüm Önerileri” konusundaki alan araştırması ile ilgili yapılan çalışmalar ve bunların sonuçları açıklanmıştır. Alan araştırmasının amacı, kapsamı, sınırlılıkları, evreni, yöntemi, anket formlarının hazırlanması, anketin test edilmesi ve uygulanması, araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği, araştırmanın varsayımları, araştırma verilerinin toplanması, araştırmada toplanan verilerin analizinin nasıl yapıldığı, araştırma hipotezlerinin test edilmesi ve analiz sonuçları, tablolar ve grafikler yardımıyla açıklanmıştır.

Organize sanayi bölgeleri ile ilgili karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri başlığı altında, organize sanayi bölgelerinin yöneticilerine uygulanan ankette, organize sanayi bölgelerinin sorunları ile ilgili açık uçlu soruya yöneticilerin verdikleri cevaplar tasnif edilmiş ve değerlendirilmiştir. Organize sanayi bölgesinin yönetimi ile ilgili sorunlar, organize sanayi bölgeleri dışında sanayi yapılanmasına ruhsat verilmesi sorunu, nitelikli personel tedariki sorunu, enerji sorunu, mevzuatla ilgili sorunlar, ulaşım sorunları, çevre sorunları, imarla ilgili sorunlar, teşvikler, vergi, resim ve harçlarla ilgili sorunlar açıklanmış ve çözüm önerileri ortaya konulmuştur.

Tezin sonuç kısmında, verilerin toplanması, analiz edilmesi ve saha araştırmasının sonuçları üzerinde durulmuştur. Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmalarıyla ilgili faktörler incelenmiştir. Araştırma sonucunda, organize sanayi bölgeleriyle ilgili tespit edilen sorunlar ele alınmış ve çözüm önerileri sunulmuştur.

1. BÖLÜM

ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNE İLİŞKİN KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Organize Sanayi Bölgelerinin Tanımı

Organize sanayi bölgelerinin kökeni Batı'da 1800'lü yıllardaki sanayileşme hareketlerine dayanmaktadır. Sanayi devrimi ile birlikte, bazı yerleşim merkezlerinde sanayi işletmeleri süratle artmıştır. Düzensiz ve kendiliğinden kümelenen irili ufaklı bu işletmeler, şehirlerin civarında plansız bir biçimde yoğunlaşarak “sanayi bölgelerinin” ortaya çıkmasına sebep olmuştur.¹

19. Yüzyılın ilk yarısında, Kuzey Amerika'daki tekstil imalathanelerinin bir arada bulunması sonucu, sanayi bölgelerinin ilk örnekleri kendiliğinden oluşmuştur. Bundan etkilenen İngilizler, 1896 yılında Manchester şehri yakınında bulunan “Trafford Park” adlı ilk planlı sanayi bölgesi uygulamasını oluşturmuşlardır. Kuzey Amerika'daki Chicago Metropolitan Alanı'nda 1908 yılında özel müteşebbisler tarafından geliştirilen “Central Industrial District” adlı bölge, modern sanayi bölgelerinin ilk örneklerinden birini oluşturmuştur.²

Sanayi işletmelerinin plan ve program yapılmaksızın şehirlerin belirli yerlerinde kendiliğinden yığılmaya başlamasından sonra sanayi olgusu, özellikle yerleşim alanlarında çevre düzenini bozacak şekilde olumsuz etkiler yapmıştır. Plansız ve düzensiz bir biçimde ortaya çıkan ve genişleyen sanayi işletmeleri, çıkardıkları pis kokular, gürültüler ve çirkin görünümüyle giderek çevre halkını rahatsız eden sanayi bölgelerine dönüşerek istenmeyen komşular durumuna düşmüşlerdir.

¹Mahmut Özdemir, **Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri**, TOBB Yayınları, Yayın No: 155, Ankara, 1990, s.6.

² Nelson Nunnally ve Ronald Pollina, “Recent Trend in Industrial Park Location in the Chicago Metropolitan Area”, **Land Economics, University of Wisconsin Press**, Vol.49, No:3, 1973, s.356-361.

Toplumdaki kirli ve çirkin görüntüsü ile sanayi kuruluşları, adeta insan yararına olmaktan çıkarak insanları rahatsız edici bir duruma düşmüştür. Olumsuz ağır şartlar altında çalışmaktan bıkmış ve yorulmuş sanayi işçilerinden psikolojik olarak etkilenen toplum, sanayi denilince artık, duman, koku, pislik ve kirlilik anlamaya başlamıştır. Bu sebeple insanlar, sanayi kuruluşlarının kendi yerleşim merkezlerinin içinde veya yakınında kurulmasına karşı çıkınca bu tür gelişmeler, sadece ekonomik açıdan değil, mekân düzenlemesi açısından da sanayi bölgelerinin organize edilmesini önemli bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu durum organize sanayi bölgelerinde kurulacak işletmelerin fiziki bakımdan sıkı denetlenmelerine ve bölgenin estetik değer ve çevre güzelliğinin korunması amacıyla yüksek standartların uygulanmasına sebep olmuştur.³

Plansız ve programsız sanayileşmenin sonucunda ortaya çıkan sorunların çözümlenmesi maksadıyla, önce Batı'da geliştirilmiş olan organize sanayi bölgeleri, esas itibariyle birbirlerini tamamlayan ve birbirinin yan ürünü olan sanayilerin, belirli bir program çerçevesinde bir arada üretim yapmalarına imkân verecek şekilde organize edilmiştir.

Organize sanayi bölgeleri, düzenli sanayileşmeyi sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevreyi korumak ve bölgesel kalkınmayı teşvik etmek amaçlarıyla, sınırları belli, arazi parçalarının gerekli altyapı hizmetleri ve sosyal tesisler ile donatılıp, sanayiciler için tahsis edilen ve belli kurallara göre işletilen mal ve hizmet üretim bölgeleri olarak tanımlanabilir.

“Organize” kelimesi, sanayinin kurulmasına elverişli şartları sağlamak amacıyla, bölgenin organizasyonunu ifade etmektedir. Sanayi bölgesinin organizasyonu, bölgenin kurulacağı yeri belirlemek, kapsamlı bir plan yapıp sanayi parsellerini oluşturmak, fiziksel altyapı unsurlarına bir bütün olarak yer vermek, sanayicilerin ihtiyaçlarına göre genel hizmetlerle ilgili tesisleri yapmak,

³ Esen Onat, **Organize Sanayi Bölgeleri Fiziki Planlama Esasları**, TOBB Yayınları, Ankara, 1969.s.10.

oluşturulacak teknik ve idari kadro ile girişimcinin ihtiyaç duyacağı hizmetleri sağlamak gayesini gütmektedir.

Organize sanayi bölgeleri, ülkedeki planlı sanayileşmeyi teşvik etmeyi, ulusal ve bölgesel işsizliği azaltmayı, dengeli bir bölgesel kalkınmaya katkı sağlamayı, yerli ve yabancı yatırımcılar için çekim alanı oluşturmayı, KOBİ'lerin gelişmesini, kalite ve verimliliğin artışıını sağlamayı hedefler.

Organize sanayi bölgeleri, ağır sanayi kompleksleri için değil, fakat uyumlu ve birbirini tamamlayan bir üretim biçiminde olmak üzere, küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin kapsamlı bir plan gereğince sınırları tayin edilmiş bir alanda, yerleşme düzeni, altyapı, gerekli sosyal, teknik ve ortak kullanım tesisleriyle beraber organize edildiği bir bölgedir.⁴

4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'ndaki tanıma göre organize sanayi bölgeleri, sanayinin uygun görülen alanlarda yapılanmasını sağlamak, çarpık sanayileşme ve çevre sorunlarını önlemek, kentleşmeyi yönlendirmek, kaynakları rasyonel kullanmak, bilgi ve bilişim teknolojilerinden yararlanmak, sanayi türlerinin belirli bir plan dâhilinde yerleştirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla; sınırları tasdik edilmiş arazi parçalarının imar planlarındaki oranlar dâhilinde gerekli idari, sosyal ve teknik altyapı alanları ile küçük imalat ve tamirat, ticaret, eğitim ve sağlık alanları, teknoloji geliştirme bölgeleri ile donatılıp, planlı bir şekilde ve belirli sistemler dâhilinde sanayi için tahsis edilmesiyle oluşturulan ve bu kanun hükümlerine göre işletilen, mal ve hizmet üretim bölgeleridir.

Organize sanayi bölgeleri işletmelerin piyasaya daha kolay girmesini sağlamakta, giriş engellerinin kaldırılması konusunda önemli imkânlar oluşturmakta, arsa ve araziye erişim sorununa etkin bir çözüm getirmenin yanı sıra ruhsat ve izinler, altyapı hizmetleri gibi çok sayıda kamusal hizmeti sundukları için sanayi sektöründeki giriş engellerini ortadan kaldırabilme imkânı sağlamaktadır.

⁴ Leman Ardoğan, 'vd.', **Türkiye'de ve Dünya'da Sanayi Bölgeleri ve Uygulamaları**, TOBB Yayınları, Yayın No. 311/1983-1, Ankara, 1983, s.9.

Altyapısı olmayan alanlarda derme çatma kurulan sanayi tesisleri, organize sanayi bölgeleri sayesinde düzgün altyapıya sahip, ulaşım, haberleşme, enerji güvenliği olan alanlarda kurulmaya başlanmıştır. Merkezi arıtma tesisleri ile atıkların imhası mümkün hale gelmiştir. Kaçak yapılaşma sorunu da organize sanayi bölgeleri ile çözüme kavuşmuştur.

Organize sanayi bölgelerinin inşaat ve işletmesinin, hangi otoritenin yönetimi altında olacağı ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde organize sanayi bölgeleri, genellikle kâr gayeli özel kuruluşlar tarafından kurulup işletilirken, İngiltere’de doğrudan doğruya devlete bağlı kamu kuruluşları tarafından yönetilmektedir. Hollanda, Fransa, Belçika ve İtalya’da ise konu, mahalli idarelerin, sanayi ve ticaret odaları ile işbirliği halinde kurdukları organizasyonlar aracılığıyla yürütülmektedir.⁵

Altyapılarını kendi yapan, kendi kendini yöneten, imar, denetim, sağlık, ulaşım, haberleşme gibi pek çok ihtiyacını kamuya yük olmadan kendi kaynakları ile karşılayan ve hatta bulunduğu bölgenin altyapısını da geliştiren organize sanayi bölgeleri sanayileşmeyi teşvik için iyi bir modeldir. Ülkenin üretim, istihdam, ihracat kapasitesini artırmanın yolu sanayileşmeden geçmekte, sanayileşmenin yolu da organize sanayi bölgelerinden geçmektedir.

1.2. Organize Sanayi Bölgelerinin Nitelikleri

Organize sanayi bölgeleri, sanayinin gelişmesini sağlayan, sanayi kuruluşlarını çağın şartlarına göre modernleştiren, verimliliği yükselten, maliyetleri azaltan, dolayısıyla kârı arttıran ve ürünün kalitesini yükselten önemli bir sanayileşme aracı veya yöntemi olarak uygulanmaktadır. Bunun ötesinde organize sanayi bölgeleri, sanayinin özellikle kalabalık şehir merkezlerinden daha uygun

⁵ Ayda Eraydın, Asuman Çezik, **Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri (1961-1981)**, DPT Yayını No:1839, Ankara. s.5.

alanlara yönlendirilmesini sağlamak amacıyla kullanılan bir devlet politikası haline gelmiştir.⁶

Organize sanayi bölgelerinin nitelikleri şöyle sıralanabilir:

1. Sanayi işletmelerinin kuruluş yeri olarak tercih edecekleri bir bölgenin belirlenmesi,
2. Belirlenen bölgenin kendi içinde düzgün bir parselasyon planına uyularak parsellere bölünmesi,
3. Sanayinin ihtiyaç duyduğu yol, su, elektrik, kanalizasyon, doğal gaz gibi altyapı hizmetlerinin, konum yeri olan parselin sınırına kadar getirilip hizmete hazırlanması,
4. İşletmelerin ortak kullanabileceği tamirat, ticaret, eğitim, sağlık gibi sosyal donatı alanlarının tespit edilip, belirlenen bölgenin içine yerleştirilmeleri,
5. Sanayi bölgesinin kurallara uygun olarak kurulması, yapılması, işletilmesi, yönetimi ve denetimini sağlayacak organizasyonun varlığı gereklidir.

1.3. Organize Sanayi Bölgelerinin Çeşitleri

Organize sanayi bölgeleri ele alış düzeylerine göre değişik açılardan sınıflandırılabilir.

1.3.1. Karma Organize Sanayi Bölgeleri

Farklı sektörlerdeki işletmelerin, aynı bölgede üretimde bulunduğu organize sanayi bölgeleridir. En çok görülen organize sanayi bölgesi çeşidi olup aynı bölgede tekstil, makine, gıda gibi farklı sektörlerle ait olan işletmeler bir arada faaliyette bulunabilmektedirler.

⁶ Mahmut Özdemir, a.g.e. s.10.

Türkiye’de kurulmuş olan organize sanayi bölgelerinin 225’i yani %81’i karma organize sanayi bölgesidir.⁷

1.3.2. İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri

Aynı sektör grubunda ve bu sektör grubuna dahil alt sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin yer aldığı, üreticiler arasında sinerji oluşturarak dayanışmanın artırılmasını sağlayan, ortak pazarlama, araştırma geliştirme, bilgi paylaşımı, eğitim imkânı, kredi temini, danışmanlık hizmetleri, makine parkı, arıtma tesisleri ve teknik ünitelerin ortak kullanımına imkân veren organize sanayi bölgeleridir.

İhtisas organize sanayi bölgelerindeki işletmeler, özelliklerine göre beraber kullanabilecekleri arıtma tesisleri gibi tesisler de kurabilirler.⁸ Deri, mermercilik, boya, çiçekçilik, tekstil, dokuma, kimya, makine, plastik, gıda, bilişim, madencilik gibi aynı sektörde faaliyette bulunan işletmeler bir araya gelir, bu bölgede mal ve hizmet üretiminde bulunurlar.

Tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgeleri, tarım ürünlerinin sanayi ürünlerine dönüştürülmesi sürecinin yürütülmesine hizmet eden bir yapılanma olarak düzenlenmiştir.⁹ Girdisi tarım ve hayvancılıktan oluşan, bitkisel ve hayvansal üretimin ve ürünlerinin işlenmesinin sağlandığı entegre organize sanayi bölgesi kurulması hedeflenmiştir. Tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinde yetkili bakanlık, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’dır. Tarıma dayalı olarak kurulmak istenen organize sanayi bölgesi, bu bakanlığın iznine bağlı olarak kurulabilir.¹⁰

⁷ Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu 2012 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara,25.6.2013, Sayfa.4.

⁸ Turgut Koşar, “İstanbul Organize Deri Sanayi Bölgesi Kendi Branşında Dünyanın En Modern Tesisi” **Hedef Dergisi**, Sayı: 21, Ağustos 1995,s.1.

⁹ Mehmet Yiğit, Türkiye’de Hayvancılık Sektöründe Üretim ve İhracat İçin Bir Öneri: Organize Hayvancılık Bölgeleri, **Atatürk Üniversitesi İİBF**, 2010, s.1.

¹⁰ Nusret İlker Çolak, Organize Sanayi Bölgelerinin Hukuki Durumu, **Standart Dergisi**, Yıl:52, Sayı:616, Eylül 2013, s.20.

Türkiye’de on tanesi tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesi olmak üzere toplam 43 ihtisas organize sanayi bölgesi kurulmuştur. Bu da toplam organize sanayi bölgelerinin yüzde on beşine tekabül etmektedir.¹¹

1.3.3. Özel Organize Sanayi Bölgeleri

Gerçek kişilerce veya özel hukuk tüzel kişilikleri tarafından kurulup işletilen organize sanayi bölgeleridir. Özel organize sanayi bölgelerinin kurulmasını bir ticari yatırım olarak görmek de mümkündür. Sanayi yatırımcısına altyapı hazırlayarak bu alanda yatırım yapılacak arsaları ilgililere sunan kişilerin, bu süreçten ekonomik kazanç sağlamaları da mümkündür. Ancak özel organize sanayi bölgeleri kuracak olanlar kamulaştırma yapamazlar. Özel organize sanayi bölgeleri kamulaştırma yetkisi dışında, karma ve ihtisas organize sanayi bölgelerinin sahip olduğu bütün yetkilere sahiptir.

Özel organize sanayi bölgesinin kuruluş talebi, kurulacağı ilin valiliğinin uygun görüşü ile Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına iletilir. Yer seçimi komisyonu tarafından yer seçimi işlemleri yapılır. Özel organize sanayi bölgesi için arazi temini, planlanması, projelendirilmesi, altyapı inşaatı ile ilgili harcamalar bölgeyi kuracak gerçek ve tüzel kişilerce karşılanır.

Organize sanayi bölgesi ile ilgili plan ve projeler bu konudaki yetkili kurum ve kuruluşlar yanında Bakanlığın uygun görüşü ve onayına tabidir. Özel organize sanayi bölgesindeki arazi, parseller halinde veya işletme binaları da yapılmak suretiyle satılabilir veya kiraya verilebilir. Türkiye’de iki adet özel organize sanayi bölgesi kurulmuştur.¹²

¹¹ OSBÜK 2012 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara,25.6.2013, Sayfa.4.

¹² Abidin Şahin, **Sanayinin Başkenti Başkent Organize Sanayi Bölgesi(1990-2010)**, Arkadaş Basım, Ankara, 2011, s.2.

1.3.4. İslah Organize Sanayi Bölgeleri

Çarpık sanayileşmeyi önlemek amacıyla, planlı sanayileşme hedefi çerçevesinde, yürürlükteki imar planına göre yapılaşarak kendiliğinden oluşmuş sanayi alanlarının organize edilmesi, çevresel etkilerinin disipline edilmesi, çalışma ortamının sağlıklı dönüşümünün sağlanması amaçlarıyla yapılır.

İslah organize sanayi bölgelerinde, organize sanayi bölgeleri kanunundan önce valilik ve belediyeler tarafından yapılan imar planları ile sanayiye açılmış alanlarda kurulu tesislerin bulunduğu bölgelerin disipline edilmesi, bu alanlar üzerinde enerji, su, doğal gaz ve arıtma gibi ortak altyapı tesislerinin kurulması ve mevcut sorunların bir araya gelinerek ortak çözüme kavuşturulması hedeflenmektedir.¹³

İmar sorunlarının çözülmesi ve işletmelerin organize sanayi bölgelerine sağlanan desteklerden yararlandırılması amacıyla, organize sanayi bölgeleri kanununun geçici maddelerine göre küçük sanayi sitelerinden organize sanayi bölgelerine dönüştürülen organize sanayi bölgeleri de vardır. Ankara Ostim, Ankara İvedik, İstanbul İkitelli, İstanbul Beylikdüzü, İstanbul Dudullu organize sanayi bölgeleri gibi Türkiye’de yedi adet ıslah organize sanayi bölgesi oluşturulmuştur.

1.4. Organize Sanayi Bölgesine Benzeyen Organizasyonlar

1.4.1. Küçük Sanayi Siteleri

Küçük sanayi siteleri ile şehrin değişik yerlerinde dağınık bir vaziyette faaliyet gösteren ve çarpık sanayileşmeye, plansız kentleşmeye ve çevre kirliliğine

¹³ Yaşar Öztürk, Organize Sanayi Bölgeleri, **Standart Dergisi**, Sayı:616, Ankara, 2013, s.10.

neden olan küçük işletmeler bir araya toplanarak şehrin planlı gelişmesine katkıda bulunmaktadır.¹⁴

1.4.1.1. Küçük Sanayi Sitelerinin Tanımı

Küçük sanayi siteleri, daha çok tamirat ve imalat ile uğraşan küçük işletmelerin yer aldığı, altyapı hizmetleri ile idare binası, çırak okulu, satış dükkânı gibi sosyal kurumlarla donatılmış iş yeri topluluklarıdır. Üst yapı ve altyapı inşaatlarını kredi ile desteklemek suretiyle küçük işletmelere altyapısı ucuz, faaliyetlerine uygun büyüklükte sağlıklı çalışma koşullarına sahip işyerleri sunulmaktadır.¹⁵

Küçük sanayi sitelerinde aynı sektörde faaliyette bulunan işletmeler de ihtisaslaşmış bir şekilde bir arada faaliyetlerini gerçekleştirebilmekte, bunun yanında benzer iş kollarında çalışan ve birbirini tamamlayıcı üretim yapan işletmeler aynı site içinde toplanabilmekte, böylece verimlilik ve kâr artışı sağlanmakta, ihtiyaçlar daha ekonomik bir şekilde karşılanabilmektedir. Ağırlıklı olarak yapı kooperatifleri vasıtasıyla uygulamaya konulmaktadır.

Küçük sanayicilerde, ortak hareket etme, çevresel faktörlerin maliyetini paylaşma gibi katılımcı yönetim biçiminin geliştirilmesi, sanayi siteleri içerisinde gelişimlerini tamamlayan ve belirli bir birikime sahip olan işletmelerin, büyük işletmelere dönüşmeleri ve organize sanayi bölgelerine geçerek faaliyetlerine devam etmeleri hedeflenmektedir.

¹⁴ Murat Han Bayazıt, **Türkiye’de Küçük Sanayi Siteleri Mevcut Durum Sorunlar Öneriler**, TES-AR Yayınları, No: 17, Ankara, 1995, s.3.

¹⁵ Mehmet Cansız, **Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri Politikaları ve Uygulamaları**, DPT Yayınları, Yayın No: 2808, Ankara, 2010. s.31.

1.4.1.2. Küçük Sanayi Sitelerinin Organize Sanayi Bölgelerinden

Farkları

1. Küçük sanayi sitelerinde tamir, bakım, imalat faaliyetlerinde bulunan küçük işletmeler yer almaktadır. Organize sanayi bölgelerinde ise orta ve büyük sanayi işletmeleri faaliyette bulunmaktadır.

2. Küçük sanayi sitelerinde altyapı ile birlikte standart iş yerleri de yapılmaktadır. Organize sanayi bölgesinde ise fabrika binalarının yapımı belirlenen ruhsatları almak şartıyla, sanayiciler tarafından yapılmaktadır.

3. Küçük sanayi siteleri kooperatif şeklinde kurulup işletilmekte, organize sanayi bölgeleri ise müteşebbis heyeti, yönetim kurulu ve bölge müdürü tarafından farklı bir şekilde yönetilip işletilmektedir.

1.4.1.3. Küçük Sanayi Sitelerinin Türkiye'deki Mevcut Durumu

Türkiye'de 2013 yılı itibariyle 448 küçük sanayi sitesi tamamlanmış olup, buralarda 93.104 iş yeri faaliyette bulunmaktadır. En fazla küçük sanayi sitesi 92 adetle İç Anadolu Bölgesi'nde bulunmakta olup bu bölgedeki küçük sanayi sitelerinde 18.395 iş yeri faaliyet göstermektedir.

Tablo 1: Küçük Sanayi Sitelerinin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

BÖLGE ADI	BİTEN PROJELER			2013 YILI YATIRIM		
	2012 SONU			PROGRAMINDA OLAN PR.		
	ADET	İŞYERİ SAYISI	% (X)	ADET	İŞYERİ SAYISI	% (X)
MARMARA (11 İL)	65	13.848	14,87	1	170	3,28
EGE (8 İL)	67	14.774	15,87	2	151	2,91
AKDENİZ (8 İL)	50	12.733	13,68	10	1.452	28,03
İÇ ANADOLU (13 İL)	92	18.395	19,76	7	790	15,25
KARADENİZ (18 İL)	90	15.747	16,91	6	636	12,28
DOĞU ANADOLU (14 İL)	49	8.110	8,71	18	1.322	25,52
G.DOĞU ANADOLU (9 İL)	35	9.497	10,20	5	660	12,74
TÜRKİYE TOPLAMI (81 İL)	448	93.104	100	49	5.181	100

(X) Toplam Bölge İşyeri Sayısının Türkiye Toplamı İşyeri Sayısına Oranıdır.

Kaynak: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,(<http://www.sanayi.gov.tr> Erişim Tarihi:01 Ocak 2013)

Tablo 2: Küçük Sanayi Sitelerinin İllere Göre Dağılımı

İL ADI	BİTEN		İL ADI	BİTEN	
	ADET	İŞYERİ SAYISI		ADET	İŞYERİ SAYISI
Adana	7	1.945	Konya	21	4500
Adıyaman	4	818	Kütahya	8	817
Afyon	10	2.700	Malatya	5	1.437
Ağrı	4	552	Manisa	12	2.696
Amasya	7	1.057	K. Maraş	10	2.108
Ankara	13	2.526	Mardin	3	544
Antalya	8	2.151	Muğla	4	581
Artvin	3	336	Muş	5	361
Aydın	9	1.525	Nevşehir	6	951
Balıkesir	8	2.128	Niğde	4	771
Bilecik	3	325	Ordu	5	1.134
Bingöl	3	331	Rize	3	465

Tablo 2: Küçük Sanayi Sitelerinin İllere Göre Dağılımı

İL ADI	BİTEN		İL ADI	BİTEN	
	ADET	İŞYERİ SAYISI		ADET	İŞYERİ SAYISI
Bitlis	5	377	Sakarya	7	764
Bolu	5	917	Samsun	7	2.322
Burdur	5	1.113	Siirt	1	128
Bursa	13	3.041	Sinop	4	649
Çanakkale	6	826	Sivas	13	1.796
Çankırı	3	214	Tekirdağ	6	1.444
Çorum	7	1.552	Tokat	7	1.420
Denizli	5	745	Trabzon	6	854
Diyarbakır	7	1.539	Tunceli	1	44
Edirne	5	979	Şanhurfa	5	1.407
Elazığ	5	1.251	Uşak	3	563
Erzincan	4	323	Van	6	1.314
Erzurum	5	1.109	Yozgat	10	1.752
Eskişehir	4	920	Zonguldak	9	1.328
Gaziantep	10	4.211	Aksaray	3	806
Giresun	3	597	Bayburt	1	180
Gümüşhane	2	332	Karaman	2	728
Hakkâri	2	100	Kırıkkale	2	454
Hatay	4	1.829	Batman	2	400
Isparta	3	1.146	Şırnak	2	200
Mersin	9	1.833	Bartın	2	210
İstanbul	10	2.774	Ardahan	1	132
İzmir	16	5.147	Iğdır	1	317
Kars	2	462	Yalova	1	26
Kastamonu	13	1.271	Karabük	3	585
Kayseri	5	1.591	Kilis	1	250

Tablo 2: Küçük Sanayi Sitelerinin İllere Göre Dağılımı

İL ADI	BİTEN		İL ADI	BİTEN	
	ADET	İŞYERİ SAYISI		ADET	İŞYERİ SAYISI
Kırklareli	3	581	Osmaniye	4	608
Kırşehir	6	1.386	Düzce	3	538
Kocaeli	3	960			
			TOPLAM	448	93.104

Kaynak:¹⁶ Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, (Erişim Tarihi:01 Ocak 2013)

Türkiye’de küçük sanayi sitelerinin illere göre dağılımında, en fazla küçük sanayi sitesi Konya’da 21 adet, İzmir’de 16 adet, Ankara, Bursa, Sivas ve Kastamonu’da on üçer adet, Manisa’da 12 adet, İstanbul, Afyon, Gaziantep, Kahramanmaraş ve Yozgat’ta onar adet bulunmaktadır. Küçük sanayi sitelerinde en fazla iş yeri 5147 adet ile İzmir’de, 4500 adet ile Konya’da, 4211 adet ile Gaziantep’te, 3041 adet ile Bursa’da bulunmaktadır.

1.4.2. Endüstri Bölgeleri

Endüstri bölgeleri uygulamaları ile yerli ve yabancı yatırımcılar için bürokratik işlemlerin asgariye indirilmesi, planı onaylı ve altyapısı hazır bölgelerde gerekli izin ve onaylarını en kısa sürede alarak faaliyete geçmeleri ve böylece ülke ekonomisine faydalı olmaları hedeflenmektedir.

1.4.2.1. Endüstri Bölgelerinin Tanımı

Yatırımları teşvik etmek, yurtdışında çalışan Türk işçilerinin tasarruflarını Türkiye’de yatırıma yönlendirmek ve yabancı sermaye girişini artırmak amacıyla kurulan üretim bölgeleridir.

¹⁶ www.sanayi.gov.tr/Files/.../kss-11-illeregoredag-30012013121943.doc. (Erişim Tarihi:01 Ocak 2013)

1.4.2.2. Endüstri Bölgelerinin Kurulma Sebepleri

Endüstri bölgeleri, ülke ekonomisinin gelişimini ve teknoloji transferini sağlamak, üretim ve istihdamı arttırmak, yatırımları teşvik etmek, yabancı sermaye girişini arttırmak ve Türk işçilerinin tasarruflarını Türkiye’de yatırıma yönlendirmek için kurulur.

Endüstri bölgeleri kurulmasındaki amaçlardan biri de nitelik ya da kapasite bakımından organize sanayi bölgelerinde kurulması mümkün olmayan işletmelerin endüstri bölgelerinde kurulmasına imkân sağlamaktır.

Endüstri Bölgeleri Kanunu ile büyük ölçekli yatırımları teşvik etmek, büyük endüstriyel yatırımları geleneksel yatırım uygulamalarından teknoloji ve araştırma geliştirme vurgusu artırılmış bir eksene taşımak, yerli ve yabancı yatırımcının yatırımını faaliyete geçirene kadarki bürokratik süreçlerini hızlandırıp kolaylaştırmak ve özellikle yabancı yatırımcıların aciliyet arz eden yatırım alanı ihtiyaçlarını karşılamak amaçlanmıştır.¹⁷

Endüstri bölgesi olarak belirlenen araziler, hiçbir şekilde başka amaçlarla kullanılamaz.

1.4.2.3. Endüstri Bölgelerinin Çeşitleri

1. Organize sanayi bölgelerinden dönüştürülen endüstri bölgeleri,
2. Karma endüstri bölgeleri,
3. İhtisas endüstri bölgeleri,
4. Özel münferit yatırım yeri olarak belirlenen endüstri bölgeleri.

¹⁷ Yaşar Öztürk, Organize Sanayi Bölgeleri, **Standart Dergisi**, Sayı:616, Ankara, 2013, s.10.

Endüstri bölgelerinin kurulması için gerekli kamulaştırma bedeli ve altyapı ile ilgili giderler Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın bütçesine bu amaçla konulacak ödenekten karşılanır.

Endüstri bölgelerinin yönetim ve işletilmesi, her bölge için ildeki sanayi odası ya da sanayi ve ticaret odası bünyesinde kurulacak "Endüstri Bölgeleri İşletme Müdürlüğü" tarafından yürütülür.¹⁸

1.4.2.4. Endüstri Bölgelerindeki İşletmelere Sağlanan Teşvik ve Destekler

Organize sanayi bölgeleri uygulamaları devam ederken endüstri bölgeleri kurulmasının amacı, yabancı yatırımcıların ve özellikle Türk işçilerinin tasarruflarını Türkiye'de yatırıma yönlendirmek için uygun ortam sağlamaktır.

Organize sanayi bölgelerinde yatırımcıya, organize sanayi bölgeleri yönetim kurulu tarafından parsel satışı yapılırken, endüstri bölgelerinde sabit yatırım tutarlarının yüzde 0,5'i karşılığında yatırımcıya irtifak hakkı tesis edilir.

Endüstri bölgelerinde yatırım yapmak isteyen yatırımcılar, faaliyet konularıyla ilgili çevresel etki değerlendirme (ÇED) olumlu kararını en fazla 2,5 ay, gerekli izin onay ve ruhsatlarını 15 gün içinde alabilmektedirler. Endüstri Bölgeleri ile yatırımcıların önündeki bürokratik engeller azaltılıp hızlı bir şekilde yatırıma başlamaları hedeflenmektedir.

Endüstri bölgelerinde yer alacak yatırımcılara, ileri teknolojik yatırımlar yapmaları ve araştırma geliştirme faaliyetlerine ağırlık verme zorunluluğu getirilmektedir.

¹⁸ 4737 Sayılı Endüstri Bölgeleri Kanunu, 19.1.2002 tarih ve 24645 sayılı Resmi Gazete.

1.4.2.5. Organize Sanayi Bölgelerinin Endüstri Bölgesi Olarak İlanı

Endüstri Bölgeleri Kanununun yürürlüğe girdiği 19.01.2002 tarihinden önce kurulmuş bulunan mevcut organize sanayi bölgelerinden, sanayi parsellerinin tahsisi oranı yüzde elliden düşük olan, tahsisi yapılmamış parsellerin bütünlük sağlayacak şekilde bir arada bulunduğu, altyapı inşaatı tamamlanmış ya da tamamlanmak üzere karayolu, demiryolu, liman, havaalanı yakınlığı gibi altyapı avantajı bulunan bölgelerden Bakanlıkça uygun görülenler, Bakanlar Kurulunca endüstri bölgesi olarak ilan edilebilir.

1.4.2.6. Endüstri Bölgeleriyle Organize Sanayi Bölgeleri Arasındaki Farklar

Endüstri bölgeleri ile organize sanayi bölgeleri arasındaki farklar şunlardır:

1. Endüstri bölgelerinde yatırımcı, organize sanayi bölgelerinden farklı olarak öncelikle Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na başvurmaktadır.
2. Organize sanayi bölgelerinden farklı olarak, endüstri bölgelerinde arazi hazine adına kamulaştırılmaktadır.
3. Kamulaştırma ve altyapı inşaat giderleri Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bütçesinden karşılanmakta, bu ödeneğin geri dönüşü olmamakta ve hibe niteliğinde olmaktadır.
4. Organize sanayi bölgelerinde imar planları ve altyapı projelerinin Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından onaylanmasına karşın, endüstri bölgelerinde Endüstri Bölgesi Koordinasyon Kurulu tarafından onaylanmaktadır.
5. Organize sanayi bölgelerinde yatırımcıya, organize sanayi bölgeleri yönetim kurulu tarafından parsel satışı yapılırken, endüstri bölgelerinde

sabit yatırım tutarının %0,5'i karşılığında irtifak hakkı tesis edilmektedir. Böylece yabancı yatırımcılar, yerli firmalarla ortaklık kurmalarına gerek kalmadan, endüstri bölgelerinde doğrudan yatırım yapabilmektedir.

6. Endüstri bölgelerinde yatırım yapmak isteyen yatırımcılar faaliyet konularıyla ilgili Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) olumlu kararını en fazla 2,5 ay, ilgili kurumlarca başka hiçbir işe gerek kalmaksızın gerekli izin, onay ve ruhsatlarını 15 gün içinde alabilmektedirler.

1.4.2.7. Türkiye’de Kurulan Endüstri Bölgeleri

Organize sanayi bölgeleri ile teknoloji geliştirme bölgelerinin ortak özellikleri şeklinde tasarlanmış olan ve hem araştırma geliştirme, hem de ileri teknoloji üretimi yapılabilecek olan endüstri bölgeleri daha etkin hale getirilebilir veya kavram kargaşasını önlemek için endüstri bölgeleri ve organize sanayi bölgeleri ortak bir isim altında birleştirilebilir.

2010 yılına kadar sadece Adana-Ceyhan Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi ilan edilmiştir. 2012 yılında Filyos Endüstri Bölgesi ve Karapınar Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi ilan edilmiştir. Zonguldak Filyos’ta karma bir endüstri bölgesi kurulacak olup demir çelik, çimento, tersane ve enerji santralleri faaliyette bulunacaktır. Konya Karapınar’da ise güneş enerjisinden elektrik üretilecek yatırımların bulunacağı, enerji ihtisas endüstri bölgesi kurulacaktır.¹⁹

1.4.3. Serbest Bölgeler

Serbest bölgelerin kurulması ve işletilmesindeki temel amaçlar, ihracata yönelik üretim ve yatırımı teşvik etmek, doğrudan yabancı yatırımları ve teknoloji girişini hızlandırmak, işletmeleri ihracata yönlendirmek ve uluslararası ticareti

¹⁹ 08.09.2012 tarih ve 28405 sayılı Resmi Gazete, s.1.

geliştirmektedir. Serbest bölgeler, dış ticarete yönelmek isteyen firmalara modern ve gelişmiş bir yatırım ortamı sağlayan önemli lojistik merkezleridir.

1.4.3.1. Serbest Bölgelerin Tanımı

Serbest bölgeler, kurulduğu ülkenin sınırları içinde olmakla birlikte, dış ticaret, vergi ve gümrük mevzuatının uygulanması açısından gümrük hattı dışında sayılan bölgelerdir. Serbest bölgeler, ülkenin diğer bölümlerinden fiziki olarak ayrılmış olup ilgili ülkeye ait yasal düzenlemeler uygulanmamakta, ayrıca ihracatın artırılması amacıyla ülkenin diğer kesimlerine oranla bazı sanayi ve ticari faaliyetler için daha fazla teşvikler sağlanmaktadır.²⁰

Genel olarak 1950'li yıllardan sonra ülkelerin, ithal ikameci sanayileşme politikasını bırakmaya başlamaları ve ihracata yönelik sanayileşme politikalarına yönelmeleri sonucunda, serbest bölge uygulamaları yoğunluk kazanmıştır.

Serbest Bölgelerde mal ticareti ve benzeri iktisadi konularda yurt içinde geçerli hukuki ve idari düzenlemeler uygulanmamaktadır. Bu açıdan ülke sınırları içinde olmasına karşın gümrük hattına dâhil olmayan ekonomik alanlardır.

Serbest bölge uygulamaları genel olarak ihracata yönelik üretim yapabilecek alanlar yaratmak ve yabancı yatırımcılar için cazibe merkezi oluşturmak amacını gütmektedir.²¹

Ülkelerin serbest bölge uygulamalarındaki farklılıklar nedeniyle, pek çok terim serbest bölge olarak bilinen uygulamayı tanımlamak için kullanılmaktadır. Bunlardan bazıları şöyledir:²²

- Serbest bölge (free zone)
- Serbest liman (free port)

²⁰ Engin Erdoğan, Meliha Ener, **Serbest Bölgeler**, Nobel Yayınları, Ankara, 2005, s.1.

²¹ Sadi Uzunoğlu, Kerem Alkin, **Dünyada ve Türkiye'de Özel Sanayi Bölgeleri**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, No:2003-7.s.19.

²² Engin Erdoğan, Meliha Ener, a.g.e. s.22.

- Gümrüksüz bölge (customs free zone)
- İhraç  r nleri işleme bölgesi (export processing zone)
- Dış ticaret bölgesi (foreign trade zone)
- Serbest  retim bölgesi (free production zone)
- Serbest ticaret bölgesi (free trade zone)
- Endüstriyel serbest bölge (industrial free zone)
- Özel ekonomik bölge (special ekonomik zone)
- Vergisiz ticaret bölgesi (tax free trade zone)
- Vergisiz bölge (tax free zone)
- Gümrüksüz havaalanı (customs free airport)
- Serbest ekonomik bölge (free economic zone)

1.4.3.2. Serbest Bölgelerin Fonksiyonları

1. Serbest bölgeler, ülkeye yabancı sermaye ve teknolojilerin getirilmesine imkân sağlayacak uygun zemin oluşturmaktadır.
2. Sanayicinin ihtiyaç duyduğu bazı hammadde ve ara malların kolaylıkla, istenilen miktarda ve zaman kaybı olmadan temin edilebilmesini sağlamaktadır.
3. Sağlanan teşvik ve avantajlarla düşük maliyetli mal üretimi ve ihracına yönelik imkân sunmaktadır.
4. Türkiye dıŐından gelen malların, transit olarak diğer ülkelere satımında kolaylık sağlar.

5. Yeni istihdam imkânları meydana getirir.
6. Türk ihraç ürünlerinin ihracatının kolaylaştırılması ve hızlandırılması bakımından bir basamak olma işlevini görür.²³

1.4.3.3. Serbest Bölgelerdeki İşletmelere Sağlanan Teşvikler

Serbest bölgelerin işletmelere sağladığı teşvikler, gümrük vergisi muafiyetleri, gelir ve ücret vergisi muafiyetleri, bürokratik işlemlerde ve gelir transferlerinde kolaylıklar, ucuz ve kaliteli altyapı hizmetleridir.

Serbest bölgelerin en önemli özelliği, bu bölgelerde faaliyet gösteren işletmelerin vergi, resim, harç, gümrük ve kambiyo mevzuatına tabi olmamalarıdır. Serbest bölgelerde mal ve hizmetlere ilişkin faaliyetlerde katma değer vergisi uygulanmaz.

1.4.3.4. Türkiye’deki Serbest Bölgelerin Mevcut Durumu

Türkiye’de ihracata dayalı yatırım ve üretimi teşvik etmek amacıyla serbest bölgeler 1985 yılından itibaren faaliyete geçmiştir.

Türkiye’deki serbest bölgelerle ilgili bazı istatistikler Tablo 3’de görülmektedir. Yabancı firmalar Türkiye’de firma kurmadan serbest bölgelerde ofis açabilirler. Serbest bölgeler ile Türkiye’nin diğer yerleri arasında yapılacak ticaret, dış ticaret rejimince yürütülür. Serbest bölgeler ile diğer ülkeler arasındaki ticarete dış ticaret rejimi uygulanmaz. Benzer biçimde serbest bölgeler arası ticaret de dış ticaret rejiminden muafır.

²³ Mehmet Cansız, Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri Politikaları ve Uygulamaları, s. 37.

Tablo 3: Türkiye’deki Serbest Bölgelerle İlgili İstatistikler

SERBEST BÖLGENİN ADI	İSTİHDAM SAYISI (Kişi)	TİCARET HACMİ (1 000 ABD Doları)
Ege	19 970	5.221.937
Bursa	8 041	1.532.317
Mersin	7 829	3.832.246
Antalya	3 627	749.707
İstanbul Endüstri ve Ticaret	2 820	3.220.084
Kocaeli	1 636	738.265
TÜBİTAK-MAM Tek.	3 103	208.007
Avrupa	2 153	2.364.905
Kayseri	1 792	696.971
İzmir	1 505	326.535
İstanbul Trakya	1 304	1.443.596
İstanbul Atatürk Havalimanı	1 271	2.103.566
Adana-Yumurtalık	211	295.816
Samsun	367	70.139
Gaziantep	183	102.659
Trabzon	83	70.079
Denizli	38	72.293
Mardin	5	0
Rize	0	4.012
TOPLAM	55 938	23.053.135

Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı, (www.ekonomi.gov.tr Erişim Tarihi: 11.12.2013)

1.4.4. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri

Teknoloji geliştirme bölgeleri, teknokent, teknopark, bilim parkı, araştırma parkı, gibi adlar altında yer alırlar. Bu bölgeler, üniversitelerle yerli ve yabancı firmaların bir araya getirilmesi, ar-ge ve yazılım alanları başta olmak üzere teknolojik ilerlemenin sağlanması hedefi için geliştirilmiş modellerdir.

1.4.4.1. Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin Tanımı

Teknolojik bilginin üretilmesi, üretilen bilginin ticarileştirilmesi, üründe ve üretim yöntemlerinde yenilik geliştirilmesi, ürün kalitesi veya standardının yükseltilmesi amacıyla, yeni veya ileri teknolojide mal ve hizmet üretmek isteyen girişimcilerin, araştırmacı ve akademisyenlerin, sınai ve ticari faaliyetlerini üniversitelerin yanında veya yakınında yürütebilmelerine ve bu üniversitelerden yararlanabilmelerine imkân vermek için kurulmuş akademik, sosyal ve kültürel sitelerdir.²⁴

Teknoloji geliştirme bölgelerinde üniversiteler, araştırma kurum ve kuruluşları ile üretim sektörlerinin işbirliğini sağlamak esastır. Böylece ülke sanayinin uluslararası rekabet edebilir ve ihracata yönelik bir yapıya kavuşturulması hedeflenmektedir.

Teknoloji geliştirme bölgelerinin mutlaka bir üniversite ya da araştırma merkezi ile irtibatı kurulmakta, araştırma geliştirme ve inovasyon temelli girişimciler bulunmaktadır. Ayrıca bu bölgeler bilginin ticarileştirilmesi yoluyla, üniversitenin, girişimcinin, bölgenin ve ülkenin kalkınmasına destek olmak amacıyla taşır ve proje esaslı çalışma kültürünü geliştirir. Teknolojinin yoğun olduğu alanlarda yatırım imkânları oluşturulması teşvik edilir.

²⁴ 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu, 06 Temmuz 2001 tarih ve 24454 Sayılı Resmi Gazete, s.1.

1.4.4.2. Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin Kuruluş Amaçları

1. Teknolojik bilginin üretilmesi, üretilen bilginin ticarileştirilmesi,
2. Üründe ve üretim yöntemlerinde yenilik geliştirilmesi,
3. Ürünün kalitesinin, standardının ve tasarım kalitesinin yükseltilmesi,
4. Verimliliği arttıracak ve üretim maliyetini düşürecek yeniliklerin geliştirilmesi,
5. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin yeni ve ileri teknolojilere uyumunun sağlanması,
6. Araştırmacılara yeni araştırma yapma imkânlarının yaratılması,
7. İleri teknoloji yatırımları yapacak yabancı sermayenin ülkeye girişinin hızlandırılması ve ileri teknoloji transferine katkıda bulunulması,
8. Sanayinin rekabet gücünün artırılması, teknoloji yoğun yatırımların ve girişimciliğin desteklenmesi,
9. Üniversite ile sanayi işbirliğinin etkin ve sürekli hale getirilmesi,
10. Üniversitelerdeki araştırma altyapısının ve bilgi birikiminin ekonomik değere dönüşmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

1.4.4.3. Teknoloji Geliştirme Bölgelerine Sağlanan Destekler

Teknoloji geliştirme bölgelerine sağlanan en önemli destek unsuru, vergi teşvikleridir. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu gereğince, bölgelerdeki yönetici şirketlere, girişimcilere ve öğretim üyelerine birtakım gelir vergisi, kurumlar vergisi, damga vergisi, KDV ve harç muafiyetleri sağlanmaktadır. Yönetici şirket, kanunun uygulanması ile ilgili her türlü vergi, resim ve harçtan muafır.

Teknoloji geliştirme bölgelerinde faaliyet gösteren gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, münhasıran bu bölgedeki yazılım ve ar-ge faaliyetlerinden elde ettikleri kazançları gelir ve kurumlar vergisinden muaf tutulmaktadır. Bölgede çalışan ar-ge ve destek personelinin bu görevleri ile ilgili ücretleri her türlü vergiden muaf tutulmaktadır.

Bölgelerde görevlendirilen öğretim üyelerinin bölgede elde edecekleri gelirler, üniversite döner sermaye kapsamı dışında tutulmaktadır. Öğretim elemanları, üniversite yönetim kurulunun izniyle yaptıkları araştırmalarının sonuçlarını ticarileştirmek amacıyla bu bölgelerde şirket kurabilmekte, kurulu bir şirkete ortak olabilmekte ve/veya bu şirketlerin yönetiminde görev alabilmektedirler.

1.4.4.4. Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde Faaliyette Bulunan Firmalar

Araştırma geliştirme (ar-ge) amaçlı olmak üzere genellikle, yazılım ve bilişim, elektronik sanayi, savunma sanayi, tasarım, medikal, biomedikal, bioteknoloji, nanoteknoloji, ileri malzeme teknolojileri, telekomünikasyon, tıp teknolojileri, otomotiv, makine, kimya, çevre ve yenilenebilir enerji sektörlerindeki firmalar teknoloji geliştirme bölgelerinde faaliyette bulunur.

Bu sektörlerdeki firmalar Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde ar-ge proje çalışmalarında bulunmaktadır. Teknoloji geliştirme bölgesi aynı zamanda teknopark olarak da adlandırılmaktadır.

Dünya’da Teknopark faaliyetleri 1951 yılında Silikon Vadisi Standford Araştırma Parkı ile başlamıştır. Silikon Vadisi’nin başarısı ve yükselişi, Amerika ve Avrupa’da 1970’li yıllarda teknopark faaliyetlerinin yayılmasına ve artmasına yol açmıştır. 1970’lerin sonuna doğru bu hareketlilik İspanya’ya kadar ulaşmıştır.

Günümüzde birçok sanayileşmiş ülkede teknoparklar, teknolojik ve ekonomik gelişmenin en önemli aracı olarak görülmektedir. ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, Çin, Japonya, Kore, İsrail, Hindistan, Finlandiya gibi birçok ülkede üretim ve hizmet

sektörleri ürettikleri katma değer in önemli bölümünü teknoparklar bünyesinde yürütülen araştırma geliştirme çalışmalarına borçludur.

1.4.4.5. Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin Türkiye’deki Durumu

Türkiye’de teknoloji geliştirme bölgesinin kurulacağı ilin sınırları içinde en az bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü ya da kamu ar-ge merkez veya enstitüsünün bulunması ve yörede yeterli ar-ge ve sanayi potansiyelinin olması şartı aranır.

Tablo 4: Türkiye’deki Teknoloji Geliştirme Bölgeleriyle İlgili İstatistikler

İlan Edilen Teknoloji Geliştirme Bölge Sayısı	52
Faaliyete Geçen Teknoloji Geliştirme Bölge sayısı	37
Faaliyet Gösteren Firma Sayısı	2 247
İstihdam Edilen Toplam Personel Sayısı	19 786
İstihdam Edilen Ar-Ge Personel Sayısı	16 275
İstihdam Edilen Destek Personel Sayısı	3 511
Biten Proje Sayısı	10 835
Üzerinde Çalışılan Proje Sayısı	5 768
İhracat	897 Milyon ABD Doları
Yabancı/ Yabancı Ortaklı Firma Sayısı	71
Yabancı/ Yabancı Ortaklı Firmalarca Yapılan Yatırım Tutarı	683 Milyon ABD Doları
Başvurusu Yapılan/ Tasdik Edilmiş Patent Sayısı	322

Kaynak: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, (<http://www.sanayi.gov.tr> Erişim Tarihi: 01 Temmuz 2013)

Türkiye’de 2001 yılından itibaren uygulamaya konulan ve sanayicileri, araştırmacılar ve üniversitelerle buluşturarak teknolojik üretime yönelik yeni ürün ve üretim yöntemleri geliştirmelerini sağlayacak teknoloji geliştirme bölgesi sayısı Temmuz 2013 tarihi itibariyle 52 olmuştur.

1.4.5. Özel Ekonomi Bölgeleri

Sınırları belirlenmiş bir bölge içerisinde üretim ve ticaret alanlarının yanı sıra sağlık, turizm, eğitim, araştırma geliştirme, yazılım gibi faaliyetleri içeren kümelenmeye dayalı bölgelerdir. Organize sanayi bölgelerinden farkları, bölgede sadece üretim tesislerinin değil aynı zamanda konutların, iş merkezlerinin, üniversitelerin, parkların ve spor alanlarının inşası da söz konusudur. Bu bölgelerin her anlamda kendine yetecek unsurları bünyesinde barındıran yeni yerleşim alanları olarak uygulamaya geçirilmesi planlanmaktadır.²⁵

Türkiye’de ekonomik kalkınmanın sağlanması için güçlü sanayi altyapılarının belirli bölgelerde yapılandırılması ve bu bölgelere özel teşvik unsurlarının uygulanması prensipleri hâkim olmuştur. Bu bakış açısının sonunda pek çok bölgemizde önce organize sanayi bölgeleri, sonrasında ihtisas organize sanayi bölgeleri daha sonra endüstri bölgeleri ve serbest bölgeler kurulmuştur. Özel ekonomi bölgeleri, organize sanayi bölgelerini, serbest bölgeleri, teknoloji bölgelerini ve lojistik merkezlerini kapsayacak niteliklere sahip olacaktır.

Özel ekonomi bölgeleri, Çin, Kore, Hindistan ve ABD’nin bazı bölgelerinde uygulanan bir modeldir. Özel ekonomi bölgelerinde yapılan yatırımlar, tamamlandıktan sonra değil yatırım yapılırken teşviklerden yararlanabilmektedir.

²⁵ Suat Altınsoy, Kalkınmanın Yeni Rotası: Organize Sanayi Bölgeleri ve Özel Ekonomi Bölgeleri, **Standart Dergisi**, Sayı: 616, Ankara, 2013, Sayfa.59.

1.4.6. Teknoloji Geliştirme Merkezleri

Teknoloji geliştirme merkezleri, KOSGEB'in koordinasyonu altında üniversitelerle, KOBİ'lerin bir araya gelip araştırma geliştirme çalışmalarında ortak bir platform oluşturdukları yerlerdir. Teknoloji geliştirme merkezleri (TEKMER) ve teknoloji geliştirme bölgeleri (TEKNOPARK) ulusal inovasyon sisteminde birbirini tamamlayıcı unsurlardır.

Organize sanayi bölgeleri müteşebbis heyetlerince yapılan arsa satış hasılatlarının yüzde biri oranındaki pay, KOSGEB payı olarak ayrılır ve KOSGEB hesabına yatırılır. KOSGEB de bu bölgelerde faaliyet gösteren işletmelere çeşitli hizmetler vermektedir.²⁶

KOSGEB tarafından bilim ve teknolojiye dayalı yeni fikir ve buluşlara sahip küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin, ulusal ve uluslararası alanlarda rekabet edilebilecek teknolojiye uygun düzeyde kurulması, gelişmesi ve yeni ürün üretilmesi amacıyla bu işletmelere teknolojik araştırma ve geliştirme desteği verilmektedir.

KOSGEB kanalıyla üniversite-sanayi işbirliğini geliştirmek amacıyla teknoloji geliştirme merkezleri kurulmaktadır. Ar-ge, inovasyon ve endüstriyel uygulama destek programı, tematik proje destek programı, işbirliği güç birliği destek programı gibi programlar uygulanmakta ve çeşitli projeler desteklenmektedir. Teknoloji geliştirme merkezlerindeki "kuluçka" denilen yerlerde yetişen birçok işletme, teknoloji geliştirme bölgelerine geçmişlerdir.

²⁶ M. Tamer Müftüoğlu, **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, KOBİ'ler Sorunlar, Öneriler, Turhan Kitabevi**, Ankara, 2007, s.408.

1.4.6.1. Teknoloji Geliştirme Merkezlerinin Amaçları

1. Bilgi ve teknolojiye yönelimli yeni firmaların kurulması, desteklenmesi, geliştirilmesi,
2. Yeni teknolojiye ve inovasyona yönelik girişimciliğin özendirilmesi ve desteklenmesi,
3. Küçük işletmelerin araştırma geliştirme projelerinin desteklenmesi,
4. Üniversite, kamu ve özel sektör araştırma geliştirme kurumları ile küçük işletmelerin işbirliğinin güçlendirilmesi,
5. Girişimcilik eğitim programının geliştirilmesine öncelik verilmesi.

1.4.6.2. Türkiye’de Teknoloji Geliştirme Merkezlerinin Mevcut Durumu

Türkiye’de teknoloji geliştirme merkezlerinden ilki, 1991 yılında İTÜ TEKMER ve ikincisi de 1992 yılında ODTÜ TEKMER olarak faaliyete başlamıştır. Günümüzde 31 adet teknoloji geliştirme merkezi mevcuttur. TEKMER kurulamayan yerlerde ise ar-ge ve inovasyon işbirliği protokolleri ile KOSGEB’in ar-ge, inovasyon ve endüstriyel uygulamaya yönelik destekleri sağlanmaktadır. Yaklaşık 60 üniversite ile ar-ge ve inovasyon işbirliği protokolü imzalanmıştır. Böylece üniversitelerin temsil ettiği beyin gücü, bilimsel çalışma ortamı, teknoloji kullanımı ve altyapısıyla, KOBİ’lerin temsil ettiği girişimci, yaratıcı ve yenilikçi üretim gücünün bütünleşerek KOBİ’lerin ihtiyaç duyduğu teknolojik imkânlardan yararlanmalarının yolu daha fazla açılmaktadır.²⁷

²⁷ www.kosgeb.gov.tr (Erişim Tarihi:31.10.2013)

1.4.7. Kalkınma Ajansları

Kalkınma ajansları, ulusal düzeyde Devlet Planlama Teşkilatı'nın koordinasyonunda, kendine özgü teknik ve bütçe mekanizmasına sahip, kâr amacı gütmeyen, merkezi ve yerel idarelerin dışında, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını bir araya getiren, tüzel kişiliği olan, istatistiki bölge birimleri sınıflandırması (düzey 2 bölgeleri) esas alınarak Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan, uygulamacı olmayan fakat destekleyici ve koordinatör olarak faaliyet gösteren kalkınma birimleridir.

Kalkınma ajansları, sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin oluşturulması ve uygulanması konusunda yerel aktörler ve dinamikler arasında sinerji oluşturacak, bölgedeki tüm kaynakları harekete geçirerek yerel kalkınma çabalarının etkisini artıracaklardır.²⁸

Bölge içi ve bölgesel kalkınma anlayışını temel alarak, bölgesel kaynakların kullanımını teşvik amacıyla kurulmuştur. Özellikle gelişmişlik farkı olan yerlerde, diğer bölgeler ile bu açığın kapatılması için o bölgeye has yerel kaynaklardan olabildiğince yararlanılması, yatırımların bu bölgelere kaydırılması için planlamaların yapılması, kalkınma ajanslarının temel hedeflerindedir. Kalkınma ajansları bölgesel anlamda girişimcilik potansiyelini geliştirip canlandırmaya da yardımcı olmaktadır.²⁹

Kalkınma ajansı, Avrupa Birliği ile doğrudan bağlantılı bir kurum değildir. Fakat katılım öncesi mali yardım aracı (IPA) programı başta olmak üzere Avrupa Birliği'nin kalkınmaya katkı sağlayacak her tür imkânlarından bölgenin faydalanmasını sağlayacak faaliyetlerde bulunmak, ajansın temel işlevlerinden biridir.

²⁸ Ergüder Can, **Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü**, Altın Nokta Yayınevi, İzmir, 2011, s.49.

²⁹ Hasan Hüseyin Çalı, Türkiye'de Kalkınma Ajanslarında Denetim Sorunsalı, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:15-2,2011, s.419.

Bölge planı yapılarak, bölgenin sosyo-ekonomik ve fiziksel durumunun değerlendirilmesi, bölgedeki mevcut sektörlerin değerlendirilmesi, bölgenin güçlü, zayıf yönlerinin, bölgedeki fırsatların ve tehditlerin analizinin yapılması, yereldekilerin talep ve ihtiyaçlarının belirlenerek çözümlerin üretilmesi, amaç, hedef ve stratejileri ortaya konularak bölgenin gelişmesinin programlanması yapılmaktadır.

1.4.7.1. Kalkınma Ajanslarının Amaçları

1. Bölgenin ekonomik ve sosyal potansiyelini ve dinamiklerini harekete geçirmek, bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak,
2. Bölgesel bir yaklaşımla bölgesel gelişme stratejilerinin hazırlanmasına destek sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak,
3. Yerel girişimciliği desteklemek, yerel ekonomik potansiyeli harekete geçirmek,
4. Yatırım destek ofisi (tek durak ofisleri) aracılığı ile yatırımcıya sıkıntı veren bürokratik işlemleri kolaylaştırmak,
5. Yatırımcıların izin ve ruhsat işlemlerini tek elden takip edip sonuçlandırmak,
6. Kırsal kalkınma faaliyetlerine destek olmak,
7. Proje üretimi ve geliştirilmesine yardımcı olmak,
8. Araştırma yapmak, veri tabanı oluşturmak, izlemek ve değerlendirmek,
9. Bölgesel kalkınma ile ilgili Avrupa Birliği projelerini ve hibe programlarını koordine etmektir.

Tablo 5: Türkiye’deki Kalkınma Ajansları

KALKINMA AJANSININ ADI	KALKINMA AJANSINA BAĞLI OLAN İLLER
Ahiler Kalkınma Ajansı (AHİKA)	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir
Ankara Kalkınma Ajansı (ANKARAKA)	Ankara
Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı (BAKA)	Antalya, Burdur, Isparta
Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı (BAKKA)	Bartın, Karabük, Zonguldak
Bursa, Eskişehir, Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)	Bilecik, Bursa , Eskişehir
Çukurova Kalkınma Ajansı (ÇKA)	Adana , Mersin
Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı (DOĞAKA)	Hatay , Kahramanmaraş, Osmaniye
Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)	Bitlis, Hakkâri, Muş, Van
Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA)	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon
Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA)	Bolu, Düzce, Kocaeli , Sakarya, Yalova
Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA)	Batman, Mardin , Şırnak, Siirt
Fırat Kalkınma Ajansı (FKA)	Bingöl, Elazığ, Malatya , Tunceli
Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA)	Aydın, Denizli , Muğla
Güney Marmara Kalkınma Ajansı (GMKA)	Balıkesir , Çanakkale
İpekyolu Kalkınma Ajansı (İKA)	Adıyaman, Gaziantep , Kilis
İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)	İstanbul
İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA)	İzmir
Karacadağ Kalkınma Ajansı (KARACADAĞ)	Diyarbakır , Şanlıurfa
Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (KUZKA)	Çankırı, Kastamonu , Sinop

Tablo 5: Türkiye'deki Kalkınma Ajansları

Kuzey Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA)	Bayburt, Erzincan, Erzurum
Zafer Kalkınma Ajansı (ZAFER)	Afyonkarahisar, Kütahya , Manisa, Uşak
Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA)	Karaman, Konya
Orta Anadolu Kalkınma Ajansı (ORAN)	Kayseri , Sivas, Yozgat
Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)	Amasya, Çorum, Samsun , Tokat
Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA)	Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars
Trakya Kalkınma Ajansı (TRAKYAKA)	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı, (www.kalkinma.gov.tr Erişim Tarihi: 15.11.2013)

Kalkınma ajansları, kalkınma kurulu, yönetim kurulu, genel sekreterlik ve yatırım destek ofisleri birimlerinden oluşmaktadır.

Kalkınma ajansları, bölge kalkınmasında bir çeşit itici güç olabilecek ayrıca kamu ile özel sektör arasında bir köprü görevi üstlenebilecektir. Kalkınma ajansları, Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de bölgesel kalkınmaya, gelişmeye, planlamaya ve kalkınma politikalarına katkı sağlayabilecektir.

Organize sanayi bölgeleri, kalkınma ajansları ile işbirliği yaparak girişimcilerin istediği niteliklerde altyapıyı hazırlayıp, girişimcilerin hizmetine sunarak bölgesel kalkınmaya katkıda bulunabilecektir.

2. BÖLÜM

KURULUŞ AMAÇLARI AÇISINDAN ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ

2.1. Sanayileşme Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgeleri

Sanayileşmenin hızlandırılması için yeterli altyapının oluşturulması gerekir. Özellikle az gelişmiş ülkelerde sanayileşme için gerekli altyapının olmaması, sanayileşmeyi ve yabancı sermaye akımını önemli ölçüde engelleyebilir. Organize sanayi bölgeleri ile sanayinin ihtiyaç duyduğu altyapı yatırımları hazırlanarak, üretken yatırımlar için uygun zemin oluşturulur.

2.1.1. Sanayileşme Kavramı

Sanayileşme, ekonomik kalkınmanın temel motorudur. Sanayileşme, ekonomik kalkınmayı hızlandırmakta ve kendi kendini besleyen bir gelişmeyi sağlamaktadır. Sanayileşme yalnızca ekonomik değil, teknolojik, toplumsal, kültürel, siyasal değer yargılarını da geliştirip ileri götüren, çağdaş anlamıyla sosyal kalkınmayı da güvence altına alan bir özelliğe sahiptir.³⁰

18. Yüzyılın ikinci yarısında İngiltere’de gerçekleşen ve kısa sürede Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’ya yayılan sanayi devrimi, on dokuzuncu ve yirminci yüzyılda dünya ekonomisinde meydana gelen büyük değişmelerin de başlangıcı kabul edilebilir. Sanayi devrimi öncelikle bir dizi teknik buluşun ve icadın ürünüdür. Bu buluşlar ve icatlar ile imalatta fabrika sistemine geçilmiştir.³¹

Altyapı tesislerinin genellikle yüksek yatırım harcamaları gerektirmesi nedeniyle bizzat girişimci tarafından gerçekleştirilmesi yoluna gidilmez. Dolayısıyla

³⁰ Ergül Han, Ayten Ayşen Kaya, **Kalkınma Ekonomisi**, Nobel Yayınları, Ankara, 2008, s.227.

³¹ Tuba Ongun, **Sanayileşme ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2009, s.1.

belirli bir bölgede altyapı tesislerinin yeterli derecede mevcut olması önemli bir kuruluş yeri avantajıdır.³²

Sanayileşmenin ön koşulları kabul edilen altyapı, iletişim, ulaştırma, su, eğitim, sağlık ve araştırma geliştirme ile ilgili çalışmaların yapılması gerekir. Sanayide karşılaşılan fiziki altyapı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan organize sanayi bölgeleri, mikro seviyede yatırım ortamını iyileştirmeye yönelik girişimlerin başında gelmekte ve Türk sanayiinin güçlü yönleri arasında yer almaktadır.

2.1.2. Sanayileşme Stratejileri

Az gelişmiş ülkelerin kalkınma yolunda izleyecekleri sanayileşme stratejileri şunlardır:

2.1.2.1. İthal İkameci (İçe Dönük) Sanayileşme Stratejisi

Dış ülkelere ithal edilen (satın alınan) malların ülke içinde üretilmesinin sağlanmasıdır. Bunun için:

- Yeni doğmakta olan yerli sanayinin dış rekabetten yüksek gümrük duvarları ile korunması.
- Sanayi yatırımlarını özendirici teşvik tedbirlerinin alınması,
- İç talebin canlandırılması gerekir.³³

İthal ikameci sanayileşme stratejisinin temelinde iç pazara dayalı ekonomik gelişme, içe dönük büyüme anlayışı ve korumacı dış ticaret politikası görüşleri yatar.

³² M. Tamer Müftüoğlu, **İşletme İktisadi**, Turhan Kitabevi, Ankara,2010, s.426.

³³ Zeynel Dinler, **Bölgesel İktisat**, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2005, s.410.

İthal edilen malların üretiminin, önemli ölçüde yurt içinde üretilmesini hedefleyen sanayileşmeyi ifade eder. Yerli üretimin dış rekabet karşısında yoğun biçimde korunmasına dayanır.³⁴

2.1.2.2. İhracata Dayalı (Dışa Dönük) Sanayileşme Stratejisi

Geliştirilecek sanayilerin, iç piyasadan çok dış piyasa için üretimde bulunması amaçlanmaktadır. Ülke ekonomisinin dünyaya açılması, dış ticaretin önündeki tüm engellerin kaldırılması, ihracatın artırılması ve ihracata yönelik sanayileşme stratejisinin uygulanmasıdır.

İhracata dayalı sanayileşme stratejisi, dünya ekonomisiyle bütünleşerek ve dış talebi itici güç kabul ederek sanayileşmeyi öngörür. Dışa açık büyüme anlayışı vardır. Bir ülkenin, uluslararası karşılaştırmalı üstünlüklerin belirlediği sanayi dallarında uzmanlaşarak ve dünya piyasaları için üretimi temel alarak gelişmesini hedefleyen bir sanayileşme stratejisidir. Dış ekonomik ilişkilerde açık kapı politikası izlenir. Dış ticaret rejimi serbesttir ve uluslararası sistemle tam bir bütünleşme için çaba gösterilir.³⁵

Bu iki farklı sanayileşme stratejisinin ayırt edici özelliği, dünya ekonomisiyle ilişkilerinin niteliğinden kaynaklanır.

2.1.2.3. Sanayileşmeyi Teşvik Araçları

Organize sanayi bölgeleri, yerli sanayii geliştirmek ve sınai üretimi arttırmak amacıyla sanayi teşvik politikalarının bir parçası olarak kurulmuştur. Organize

³⁴ Tuba Ongun, Sanayileşme ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler, s.34.

³⁵ Tuba Ongun, a.g.e. s.63.

sanayi bölgeleri, dağınık ve düzensiz sanayi kuruluşlarının planlı bir yerleşme düzeni içinde toplu olarak bir arada üretim yapma amacına da hizmet etmektedir.³⁶

2.1.2.4. Organize Sanayi Bölgelerinin Sanayileşmeye Etkileri

Organize sanayi bölgeleri, arsa ve arazi erişim sorununa etkin bir çözüm getirmekte olup, aynı zamanda ruhsat ve izinler, altyapı hizmetleri gibi pek çok sayıda kamusal hizmeti “tek durak ofis” olarak sunabildikleri için sanayi sektöründeki giriş engellerini büyük ölçüde ortadan kaldırma potansiyeline sahiptir.³⁷

Organize sanayi bölgeleri, sanayicilere ucuz ve altyapısı hazır sanayi arsası sağlayarak sanayi maliyetlerini azaltabilmekte ve tesis kurma zamanlarını kısaltabilmektedir. Ucuz maliyetli sanayi arsası ve altyapısının yanında, ruhsat ve izinler için bürokrasi azaltılmaktadır. Sanayiciler, belediyelerle ilgili bürokratik işlemlerden kurtulabilmektedir.

Türkiye’deki organize sanayi bölgelerinin etkinliğinin ve kapasitelerinin artırılması, organize sanayi bölgeleri yönetimlerinin kamusal yetkileri etkin kullanımlarının yasal çerçevesinin oluşturulması ile sanayi sektöründeki giriş engellerine çözüm bulunabilir ve sanayicilere nitelikli ve verimli yatırım ortamı sağlanabilir.³⁸

Organize sanayi bölgeleri esas olarak yerel ölçekteki yatırım ve iş yapma ortamlarını iyileştirme yönünden önemli katkılarda bulunmaktadırlar. Organize sanayi bölgelerinde elektrik, su, telefon gibi altyapı hizmetlerinin işletmelere bağlanması organize sanayi bölgeleri dışındaki bölgelere göre ortalama iki kat daha hızlı gerçekleştirilmektedir. Benzer durum inşaat izinleri için de söz konusudur.

³⁶ Asuman Yücel, Türkiye’de Organize Sanayi Bölgesi Uygulaması, DPT Yayını, Ankara, 1986. s.24.

³⁷ DPT, Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2007-2013), DPT Yayın No: 2731, Ankara, 2007, s.14.

³⁸ İnci Özgüç, “Türkiye’de Sanayileşme Hareketinde Organize Sanayi Bölgelerinin Rolü ve Adana Organize Sanayi Bölgesinin Sorunları”, Adana Ekonomisinin Gelişmesi OSB’nin Gelişmedeki Yeri ve Önemi Semineri, İstanbul, 1995,s.1.

Organize sanayi bölgelerindeki işletmeler inşaat izinlerini ortalama 40 günde alırken, organize sanayi bölgeleri dışındaki işletmeler için bu süre ortalama 80 gündür.

Organize sanayi bölgelerinde bulunan işletmelerdeki iş gücünün niteliğini geliştirmeye yönelik olarak bir takım programların, organize sanayi bölgeleri bölge müdürlükleri koordinatörlüğünde uygulanması ise işletmelerin rekabet gücünü olumlu etkileyecektir. Meslek eğitimi alanında özel sektör ve kamu sektörü işbirliğiyle kurulacak okullarda, müfredatın bölgedeki işletmelerin ihtiyaçları ve katılımları doğrultusunda belirlenmesi programların başarısını arttıracaktır.³⁹

Organize sanayi bölgelerinin görevi, sadece sanayi işletmelerine arsa sağlamaktan ibaret değildir. Yaklaşık yüze yakın işletmeyi kapsayacak genişlikte düşünülen bu bölgeler yol, su, elektrik, kanalizasyon gibi altyapı hizmetleri yanında, bankalar, ambarlar, soğuk hava depoları, buhar santralleri, eğitim merkezleri, ortak tamir atölyeleri, araştırma laboratuvarları ve teknoparklar gibi sanayi işletmelerinin ihtiyaç duyduğu pek çok faaliyeti de kapsamaktadır.⁴⁰

Organize sanayi bölgeleri, sanayicilere altyapısı hazırlanmış arsa sağlaması, içinde sosyal donatılarının olması yanında, inşaat ile ilgili ruhsat ve izinleri vermesi, iş yeri açma ve çalışma ruhsatını vererek, birçok işlemin tek elden yapılmasını sağlaması niteliği ile tek durak ofisi gibi çalışması dolayısıyla, sanayi için bir teşvik aracı olarak görülmektedir. Böylece sanayiciler daha hızlı yatırıma başlayabilecekler, girişimcilerin önündeki bürokratik engeller kalkacak, daha hızlı ve düşük maliyetle üretim yapabilme imkânını elde edeceklerdir.

³⁹ DPT, Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2007-2013), s. 105.

⁴⁰ Zeynel Dinler, **Bölgesel İktisat**, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2005, s.62.

2.1.3. Düzenli Şehirleşmeyi Sağlama Aracı Olarak Organize Sanayi

Bölgeleri

Sanayinin gelişmesi bir şehir medeniyetini meydana getirmiş, sanayileşme büyük şehirlerin oluşmasına sebep olmuştur. Büyük sanayi merkezlerinin ortaya çıkması neticesinde şehir nüfusunun hızla artması planlamayı zorunlu kılmıştır. Sanayileşme yarışında olan bütün ülkelerde, genellikle büyük şehirlerde sanayi bölgeleri kurulmuştur. Bu bölgelerin oluşumunda devletin yönlendirmesi, yardımı ve organizasyonu etkili olmuştur.⁴¹

2.1.4. Şehirleşme Kavramı ve Şehirleşmenin Yönlendirilmesi

Şehir, ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerin yapıldığı, belirli bir nüfusa sahip fiziki yerleşme alanlarıdır. Şehirleşme, ekonomik kalkınmanın belli başlı sebeplerinden birisi olan sanayileşmenin temel unsuru olarak kabul edilebilir. Özellikle 1950'lerden itibaren sanayileşme sürecine girmiş olan az gelişmiş ülkelerde şehirleşme de bu gelişmeye paralel olarak hız kazanmıştır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sanayileşmeye paralel olarak şehirleşme oranlarında büyük artışlar görülmektedir.

Düzenli ve planlı şehirleşme yönünden organize sanayi bölgeleri büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Şehirlerin; ulaştırma, enerji, su, kanalizasyon ve diğer altyapılarının daha rasyonel bir biçimde kurulmasına ek olarak, şehir içinde sanayi ve ticaret, konut, eğlence yerleri, sosyal hizmetler arasındaki akımların iyi ve ucuz bir şekilde düzenlenebilmesi, sanayinin organize sanayi bölgeleri içinde yerleşmesiyle mümkün olabilmektedir.⁴²

Şehirleşme ile sanayileşmenin birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri kabul edilir. Gelişmiş ülkelerin şehirleşen ve zamanımızın “metropolitan alanının”

⁴¹ Sabahaddin Zaim, **Bölge ve Şehir Planlaması Yönünden İstanbul Sanayi Bölgeleri**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 1781, İstanbul, 1971, s.27.

⁴² Alev Damalı, **Türkiye’de OSB’lerinin Bir Sistem İçinde Geliştirilebilmesi İçin Öneri**, DPT Yayınları, No:1350, Ankara, 1974, s.1.

çekirdeğini oluşturan yerleşme alanlarının, genellikle sanayi bölgelerinde veya çevrelerinde ortaya çıkması sanayileşme ile şehirleşmenin organik bağlantısının sonucudur. Bu sonuç, sanayileşmeye 18.Yüzyılın ikinci yarısında başlamış ve zamanımızın gelişmiş ülkeleri arasında yer almış bulunan İngiltere, Fransa, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri ve diğer gelişmiş ülkelerdeki şehirleşme hareketinde kolaylıkla izlenebilir.⁴³

Sanayi devrimi sonrasında kentleşme, sanayileşmenin bir yan ürünü olarak görünür. Bu özel koşullarda, sanayileşme ve kentleşme ayrılmaz bir biçimde birbirine bağlı olaylardır.⁴⁴

Kentleşme hareketleri ekonomik, teknolojik, siyasal ve sosyo-psikolojik etmenlerin etkisi altında oluşur.

Şehirleşme ile ilgili ortaya çıkan sorunların çözümü ve izlenecek politikalar 1963 yılından itibaren en genel hatlarıyla beş yıllık kalkınma planlarında yer almıştır.

II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, kentleşme ekonomik ve toplumsal gelişmenin, özellikle sanayileşmenin bir sonucu olarak desteklenmesi gereken bir olgu olarak ele alınmış; ondan “ekonomiyi iten bir güç” olarak yararlanılacağı belirtilmiştir.

IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1978-1983) kentleşmeyi yavaşlatmak yerine, kentleri yaşanabilir yapmak ve kent halkının ihtiyaçlarını karşılama ilkesi benimsenmiştir.⁴⁵

V. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985-1989) kalkınma ve sanayileşmenin tabii ve kaçınılmaz sonucu olan şehirleşme boyutunun mümkün olan en iyi şekilde yönlendirilmesi ve ekonomik gelişmeye katkısının artırılması için önlem alınması ve alınacak önlemler belirtilmektedir.

⁴³ Eyüp G. İsbir, **Şehirleşme ve Meseleleri**, Gazi Büro Yayınları, Ankara, 1991, s.18.

⁴⁴ Ruşen Keleş, **Kentleşme Politikası**, İmge Kitabevi, Ankara, 2012, s.33.

⁴⁵ DPT, Şehircilik ve Meseleleri, V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 1984,s.8.

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001-2005) küreselleşmenin taleplerine cevap vermek amacıyla, uluslararası düzeyde yeterli altyapıya sahip ticari ve mali merkezler oluşturmak, organize sanayi bölgelerini ülke düzeyine yaymak hedeflenmiştir. Toplumsal ve teknik altyapı yatırımları gerçekleştiren kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlamak, ileri teknoloji kullanan teknokentler oluşturmak, öneriler olarak yer almaktadır.

Onuncu Kalkınma Planında (2014-2018), kentleşme ve kentsel dönüşümün imalat sanayi ile bütünleşik bir şekilde ele alınacağı, kamu yatırımlarının bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmayı ve bölgesel gelişme potansiyelini değerlendirmeyi hedefleyen alanlara yönlendirileceği, bu kapsamda kentsel gelişme odaklı projelere ağırlık verileceği ifade edilmektedir. Kentsel dönüşüm projelerinde yenilikçi ve katma değer yaratan sektörleri, yaratıcı endüstriler ile yüksek teknolojili ve çevreye duyarlı üretimi destekleyen uygulamalara öncelik verileceği vurgulanmaktadır.⁴⁶

Gelişmiş ülkelerin çoğunda organize sanayi bölgeleri, sanayinin özellikle kalabalık şehir merkezlerinden daha uygun alanlara yönlendirilmesini sağlamak amacıyla kullanılan bir devlet politikası haline gelmiştir.

Kentin bölgelemesi, kenti belli bölgelere ayırarak bu bölgelerin gelecekteki özyapısını belirlemek anlamını taşır. Başlıca kullanım bölgeleri, oturma (ikametgâh) bölgeleri, ticaret bölgeleri ve sanayi bölgeleridir. Sanayi kuruluşları, genellikle halkın huzurunu ve rahatını bozan, çıkardıkları toz, duman, gürültü, pislik, koku, gaz ve ısı ile çevresini rahatsız eden kuruluşlar olduklarından, birçok gelişmiş ülke, kentte yerleşecek sanayi kuruluşlarının uymak zorunda oldukları standartları geliştirmişlerdir.⁴⁷

Sanayi bölgeleri hafif, orta ve ağır sanayi bölgeleri olarak sınıflara ayrılarak, kent planında her birine ayrı yerler gösterilir. Böylece planlı ve düzenli kentleşme sağlanmaya çalışılmaktadır.

⁴⁶ DPT, Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Ankara. s.26.

⁴⁷ Ruşen Keleş, **Kentleşme ve Konut Politikası**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 340, Ankara, 1984.

2.1.5. arpık Şehirleşme ve Ortaya ıkardığı Sorunlar

SanayileŐmeye paralel giden kentlerdeki sűratlı nűfus artıŐının getirdiđi baŐlıca sorunlar, konut, ulaŐım, sađlık, eđitim, evre, tarihi ve kűltűrel mirasın korunması, ekonomik ve yűnetimsel sorunlardır.⁴⁸

Hızlı sanayileŐme ve buna paralel olarak oluŐan gűler sonucunda ortaya çıkan diğer sorunlar, içme suyu, Őehir içi ulaŐım hizmetleri, yağmur suyu ve tahliyesi, evre yolları ve otogar yapımı, toplu konut projeleri, katı atıkların yok edilmesidir. Ayrıca bu sorunların yanında çarpık kentleŐme, konut ihtiyaı ve evre sorunları ortaya çıkmıŐtır.

Tűrkiye’de ŐehirleŐme, sanayileŐmeyle yakın iliŐki içinde olmasına rağmen, sanayileŐmenin doğurduğu ihtiyaçları karŐılayamadığı için sağlıksız, dűzensiz Őehirler ortaya çıkmıŐtır. Hızlı ŐehirleŐme bazı merkezlerin hızlı ve dengesiz olarak bűyűmesi, Őehirlerde mesken bunalımı, gecekondulaŐma, suç ve suçluların artması gibi problemleri de beraberinde getirmiŐtir.⁴⁹

2.1.6. Organize Sanayi Bűlgelerinin Dűzenli ŐehirleŐmeye Katkıları

Organize sanayi bűlgelerinin en űnemli iŐlevlerinden birisi, sanayi tesislerinin kuruluŐ yeri olarak seçilen bir bűlgede, planlı bir Őekilde yerleŐtirilmesidir. Bűylece sanayi tesisleri; ulaŐtırma, su, elektrik, kanalizasyon, dođal gaz ve sosyal tesisler gibi ortak altyapı hizmetlerinden birlikte yararlanabilmektedir. Organize sanayi bűlgeleri yerleŐim merkezlerinin dıŐında bir alanda yerleŐtirildiđi zaman, Őehirlerin altyapı dűzenini bozmamaktadır. Aksi takdirde konutlarla sanayi tesislerinin aynı altyapı sistemlerinden yararlanmak zorunda olmasıyla her iki kesimin de ihtiyaçları tam olarak karŐılanamamaktadır.

⁴⁸ Bekir Parlak, **DűnűŐen Kentler ve DeđiŐen Yerel Yűnetimler**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008, s.6.

⁴⁹ Eyűp G. İŐbir, **ŐehirleŐme ve Meseleleri**, s.39.

Sanayi bölgesi yeri seçilirken, işçi tedariki, bir takım hizmetlere ulaşabilme ve mal nakli açısından şehirle sanayi arasındaki ilişkilerin dikkate alınması gerekir.

Organize sanayi bölgeleri ile kentlerin sanayisinin daha düzenli bir biçimde yerleştirilmesi ve sanayileşmenin hızlandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Organize sanayi bölgeleri bir bölgeleme aracı olarak düzenli kentsel gelişmenin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca fiziksel altyapının bir bütün olarak ele alınmasına, sanayi kuruluşlarının türlü gereçlerini ve arsa ihtiyaçlarını daha kolay karşılamalarına imkân veren ve böylece kimi artırımlar sağlayan bölgeler olarak görülmektedir.⁵⁰

Sanayi bölgeleri içinde konut yapımına izin verilmemektedir. Ayrıca sanayi bölgelerinin çevresinde, sağlık koruma bandı bırakılması gerekmektedir. Sağlık koruma bandı, sanayi kuruluşunun çevreye olan zararlı etkisi dikkate alınarak, çevresinde bırakılması gereken ve yerleşmeye izin verilmeyen alandır.

Sağlığa aykırı üretimde bulunan her sanayi kuruluşu, öncelikle kendi tür iş yerlerine ait sanayi bölgesinde kurulmaktadır. Yer seçimi yönetmeliği; sanayi bölgesinin, yerleşik alanlardan ve insanların oturmasına ayrılmış yerlerden uzakta seçilmesini istemektedir.

Türkiye'deki organize sanayi bölgesi uygulamalarında, arazinin sağlanması ve altyapı tesislerinin kurulması ana amaç olarak ele alınmıştır. Organize sanayi bölgelerinde üretim ünitelerinin önceden inşa edilerek kiralanması ya da satılması esası kabul edilmemiştir. En büyük eksiklik ise bu bölgelerle birlikte genelde uydu kentlerin planlamasının yapılmamasıdır. Aslında sadece sanayinin ihtiyaç duyduğu altyapı gerçekleştirilmekte fakat organize sanayi bölgelerinin kent planlama sorunlarına getirebileceği çözümlerden yeterince yararlanılmamaktadır.⁵¹

Organize sanayi bölgeleri uygulaması, pek çok ülke tarafından benimsenip uygulanan bir sanayileşme yöntemi olduğu gibi, şehirlerin çevresinde gelişigüzel ve

⁵⁰ Ruşen Keleş, **Kentleşme Politikası**, İmge Kitabevi, Ankara, 2012, s.221.

⁵¹ Akın Süel, **Organize Sanayi Bölgelerinin Geliştirilmesinde Doğrusal Programlama İle Bir Yöntem Denemesi**, Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayını, No: 14, 1982, s.27.

rastgele ortaya çıkan sanayi tesislerini, şehirlerin veya konut alanlarının dışına ve uzağına belirli alanlara yönlendirmeyi amaçlayan bir şehirleşme aracı olarak da kullanılmaktadır. Bununla birlikte organize sanayi bölgeleri, gelişmekte olan ülkelerde, düzenli şehirleşmeyi temin etmek, bazı sanayi alanlarında faaliyette bulunan orta ve küçük işletmelerin daha sağlıklı gelişimini sağlamayı amaçlamaktadır.

Orta ölçekli sanayi işletmelerine bir arada daha iyi üretim yapma imkânları sunarak, bu sanayileri planlı ve programlı bir şekilde yerleşim merkezlerinin uzağına nakletmek için birer teşvik yolu olarak değerlendirilmektedir.⁵²

2.2. Bölgesel Kalkınmayı Gerçekleştirme Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgeleri

Her ülkede az ya da çok ama mutlaka bölgeler arasında ekonomik dengesizlikler görülmektedir. Bir ülkenin çeşitli bölgeleri arasında görülen sosyo-ekonomik gelişmişlik farkının nedeni ve dolayısıyla ortaya çıkışının başlangıcı sanayi devrimine kadar inmektedir. Sanayi devrimi aynı zamanda bölgelerarası gelişmişlik farklarının ortaya çıkışının da nedenidir.

2.2.1. Bölgelerarası Ekonomik Dengesizliklerin Sebepleri

Sanayi Devrimi'nin ilk aşamasında (1765-1870) sanayileşme, kömür yataklarının bulunduğu havzalar ve liman bölgelerinde yoğunlaşmaya başlamıştır. Elektrik, petrol, metal ve kimyasal bileşimlerinin kullanıldığı ikinci sanayi devrimi aşamasında (1870-1940) üretimde elektrik enerjisi ve petrolün kullanılması ve bu enerjinin taşınabilmesi, ekonomik faaliyetleri belirli yerlere bağımlı olmaktan çıkardı. Önceki dönemde doğal kaynaklara bağılı olarak ortaya çıkan bölgesel dengesizlik, yeni teknik döneminde giderek arttı.

⁵² Mahmut Özdemir, Sanayileşme ve Şehirleşme Sürecinde Organize Sanayi Bölgeleri, Kırkkale, 1995, s.2.

Kitle üretim evresi denilen montaj bandı devriminde (1940-1980) sanayi bölgeleri, hızla kalabalıklaşmış ve metropoller ortaya çıkmıştır. Bilgi Toplumu ve Esnek Üretim Evresinde (1980) bölgeler arası gelişmişlik farklarının azalması için uygun bir ortam ortaya çıkmaya başlamıştır.

Bölgesel dengesizliklere, yer altı ve yer üstü zenginlikler, doğal şartlar, iklim, ulaşım ve haberleşme imkânları gibi coğrafi nedenler yol açabilir. Ayrıca sosyo-ekonomik, tarihsel, kültürel nedenler de bölgeler arasında dengesizliklere yol açabilir.⁵³

2.2.2. Bölgelerarası Ekonomik Dengesizlikleri Giderme Araçları

Ülkeler, bölgelerdeki mevcut kapasiteleri, kaynakları ve ortaya çıkarılmayan potansiyeli değerlendirip, gelişmeyi onlar üzerine inşa etmek, bölgelerin yeni güçlü yanlarını geliştirmelerini sağlamak ve tüm bölgeleri yeni ortama uyum sağlayabilecek özelliklerle donatmak için gayret göstermektedirler.⁵⁴

Bölgeler arası ekonomik dengesizlikleri azaltmak ve özel sektör yatırımlarının bölgeler arası dengeli gelişmeyi sağlayacak şekilde kalkınmada öncelikli yörelere yönlendirilmesi için bazı vergi indirim ve muafiyetleri gibi doğrudan teşvikler verilmektedir. Kalkınma ajansları, yatırım destek ofisleri, teknoparklar gibi araçlar da bu konuda destek sağlamaktadır.

Firmalar, malların, insanların ve bilginin etkin ve verimli bir şekilde hareket edebilmelerine imkân sağlayan yeterli seviyede ulaşım ve iletişim altyapılarına sahip olan bölgelere yerleşmek isterler ve ancak bu türden bölgelerde büyüebilir ve

⁵³Aylan Arı, **Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Yeni Dinamikler**, Derin Yayınları, İstanbul, 2006, s.23.

⁵⁴Murat Kara, **Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kavramı Bölgesel Kalkınma Politikalarının Yansımaları**, DPT Yayınları, No: 2774, 2008, s.1.

başarılı olabilirler. Altyapıdaki yetersizlikler ve rakiplerine nazaran sahip olunan dezavantajlar maliyetlerin artmasına ve düşük verimliliğe yol açmaktadır.⁵⁵

Organize sanayi bölgeleri ile altyapısı tamamlanmış arsalar hazırlanarak, bölge yatırım için uygun hale getirilmekte ve girişimcilere uygun yatırım ortamı sunulmaktadır.⁵⁶

Yatırım için arsa, altyapı ve donatıların mevcudiyeti, iş gücü piyasasının özellikleri, eğitim ve araştırma kurumlarının mevcudiyeti gibi faktörler işletmelerin faaliyetlerini, yatırım tercihlerini, üretim maliyetlerini ve yörenin çekiciliğini etkilemektedir.

Ülkelerin, bölgelerin ve şehirlerin yatırım çekme potansiyellerinin artırılmasının ön koşulu olarak başta ulaştırma, çevre ve enerji olmak üzere gerekli altyapının asgari düzeyde oluşturulmasıdır. Organize sanayi bölgeleri bu konuda önemli bir araç olarak görülmektedir.

2.2.3. Organize Sanayi Bölgelerinin Bölgesel Kalkınma Aracı Olarak Önemi

Organize sanayi bölgeleri özellikle oluşturduğu istihdam, sağladığı destekler ve dışsal özelliklerden dolayı bölgesel gelişme aracı olarak kullanılmaktadır. Türkiye’de organize sanayi bölgeleri politikası, yerel sermaye birikiminin il dışına çıkarılmasını engellemede ve yerel sanayiye transferinde önemli bir planlama aracı olarak işlev görmüştür. Aynı zamanda organize sanayi bölgeleri, sanayi birimlerinin çevrede oluşturacağı olumsuz etkileri denetlemede, daha kolay ve ucuz üretim

⁵⁵ Murat Kara, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kavramı Bölgesel Kalkınma Politikalarının Yansımaları, s.28.

⁵⁶ Osman Demirdöğen, “Kuruluş Yeri Alternatifi Olarak Organize Sanayi Bölgelerinin Değerlendirilmesi” (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 1993, s.43.

yapmalarını sağlamada ve daha düşük maliyetli altyapı hizmetlerinden yararlanmada büyük imkânlar sunmaktadır.⁵⁷

Organize sanayi bölgeleri, yerel düzeyde küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişmelerine elverişli bir ortam sağlayarak sanayinin yerelleşmesine ve böylece sanayinin bölgeler arasında daha dengeli dağılımına da önemli ölçüde katkı sağlamaktadır.

Üretim faaliyetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi için gerekli olan çok sayıdaki kamu hizmeti girişimcilere ulaştırılabilmektedir. İmarı ve altyapı bağlantıları tamamlanmış arsaya erişim, izin ve ruhsatların verilmesi, altyapı hizmetlerinin nitelikli ve ucuz olarak sağlanması mümkün olmaktadır.⁵⁸

Organize sanayi bölgeleri sanayi yatırımlarının az gelişmiş bölgelere doğru yaygınlaşmasında bir fiziki teşvik unsuru olabilmektedir. Organize sanayi bölgeleri, bölgesel kalkınmaya katkı sağlamak ve sanayicilerin rekabet güçlerini artırmak için iş geliştirme faaliyetleri ve kümelenmelere destek rollerini de üstlenmektedir.⁵⁹

2.3. Çevrenin Korunmasına Katkısı Açısından Organize Sanayi Bölgeleri

Çevre, bütün vatandaşların ortak varlığı olup hava, su, toprak, bitki ve hayvan varlığı ile doğal ve tarihsel zenginlikleri içermektedir.⁶⁰

Gerekli tedbirleri almadan ve hatalı yer seçimi sonucunda, çarpık ve düzensiz sanayileşme oluşmakta ve bunun sonucunda sanayi kuruluşları çevreyi kirletmekte ve canlılara zarar vermektedir.⁶¹

⁵⁷ DPT, **Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, DPT Yayın No:2766, Ankara, 2008, s.25.

⁵⁸ Murat Kara, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Politikalarının Yansımaları, s.5.

⁵⁹ Murat Çetin ve Mehmet Kara, "Bir Kalkınma Aracı Olarak "Organize Sanayi Bölgeleri": Isparta Süleyman Demirel Organize Sanayi Bölgesi Üzerine Bir Araştırma", **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 31, Temmuz-Aralık 2008, s.49.

⁶⁰ Ruşen Keleş, Can Hamamcı, **Çevre Politikası**, İmge Kitabevi, Ankara. 2005, s.33.

2.3.1. Sanayinin Meydana Getirdiği Çevre Sorunları

Çevresel etik bakımından kirletmemek esastır. Günümüzde dünyadaki görüşler, “Kirleten öder ama kirletmemek esastır.” şeklini almıştır.⁶²

2.3.1.1. Sanayileşmeye Bağlı Hava Kirliliği

Sanayi kaynaklı kirlilik, bir yandan sanayi kuruluşlarının yanlış yer seçimine, diğer yandan da yanma sonucu ortaya çıkan atık gazların yeterli teknik önlemler alınmadan havaya bırakılmasına bağlanabilir. Sanayinin kuruluş yeri seçiminde çevreyi koruyacak ve hava kirliliğini önleyecek tedbirler alınmalıdır.

2.3.1.2. Sanayileşme ve Gürültü

Gürültü, insanlar üzerinde olumsuz fizyolojik ve psikolojik etkilere yol açan, arzu edilmeyen seslerdir. Kişilerin huzur ve sükûnunu, beden ve ruh sağlığını bozacak şekilde belirlenen standartlar üzerinde gürültü çıkarılması yasaktır. Fabrika, atölye ve işyerlerinin, gürültünün asgariye indirilmesi konusunda önlem alması yasal bir zorunluluktur.

2.3.1.3. Sanayileşme ve Su Kirliliği

Su kirliliği, suyun yararlı kullanımını etkileyecek miktarlarda kimyasal, fiziksel ya da biyolojik maddelerin katılmasıyla su kalitesinin bozulmasıdır. Sanayi kuruluşları, sıvı atıklarıyla doğrudan su kirliliğine neden olmaktadır. Bazı sanayi kolları kirleticilik bakımından ön sırada yer alır. Petrol rafineri atıkları, kâğıt sanayi,

⁶¹ DPT, Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 1994, s.2.

⁶² Aysel Müezzinoğlu, “Organize Sanayi Bölgeleri ve Çevre” Organize Sanayi Bölgelerinde Çevre Sorunları ve Çözümleri, TOBB Yayını, Ankara, 1994, s.25.

tekstil sanayi, metal kaplama sanayi, deterjan sanayi, gıda sanayi, plastik sanayi, ilaç sanayi ve deri sanayi atıkları başta gelen kirleticilerdir.⁶³

Organize sanayi bölgeleri yönetimi, atık su altyapı sistemlerinin kurulması, bakımı, onarımı ve işletilmesinden sorumludur. Organize sanayi bölgelerinde kurulan atık su altyapı sistemleri ile su kirliliği önlenmekte ve sanayi kuruluşlarının bu tesislerden ortak yararlanmaları sayesinde daha ekonomik olarak arıtma işlemi gerçekleştirilmektedir.

2.3.1.4. Sanayileşme ve Toprak Kirliliği

Toprak kirliliği, insan etkinlikleri sonucunda toprağın fiziksel, kimyasal, biyolojik ve jeolojik yapısının bozulmasıdır. Sanayi kuruluşlarının, yanlış yer seçmesi ve gerekli önlemleri almaması toprak kirliliğine neden olmaktadır.

2.3.2. Tarım Toprakları ve Organize Sanayi Bölgeleri

Tarıma elverişli verimli toprakların sınırlı olması ve giderek bu toprakların amaç dışı kullanılması, bozulma ve tarımsal toprak kaybına yol açmaktadır. Çevre politikasının genel ilkelerinden sürdürülebilir kalkınma ilkesi, doğal kaynak stoklarının gelecek kuşaklar açısından sağlanabilirliğini sürdürmek amacıyla yatırımların yönünün, teknolojik donanımın ve kurumsal değişimin uyum içinde olduğu ve hem mevcut hem de gelecekteki potansiyel insan ihtiyaçları ve beklentilerine karşılık verebilen bir değişim sürecini ifade etmektedir.⁶⁴

Organize sanayi bölgelerinin yer seçimi yönetmeliğine göre alternatif alanlar belirlerken sulak alanlar, varsa özel çevre koruma bölgeleri, doğal kaynak potansiyelinin dikkate alınacağını belirtmektedir. Ayrıca organize sanayi bölgeleri yer seçimi komisyonu üyesi olan Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı yetkilileri

⁶³ Ruşen Keleş, Can Hamamcı, Çevre Politikası, s.122.

⁶⁴ Özcan Dağdemir, **Çevre Sorunlarına Ekonomik Yaklaşımlar ve Optimal Politika Arayışları**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2013, s.142.

organize sanayi bölgeleri kuruluş yeri belirlenirken, tarım arazilerinin korunması konusunda görüş bildirmektedir.

2.3.3. Çevre Sorunlarının Çözümünde Organize Sanayi Bölgelerinin Rolü

Organize sanayi bölgelerinin kuruluş amaçlarından biri de çevre sorunlarını önlemektir. Kimya, plastik gibi bazı sektörlerde kurulacak işletmelerin çevresel etki değerlendirme (ÇED) raporu olması gerekmektedir. Çevresel etki değerlendirmesi, yatırım kararının verilmesinden önce yapıldığından çevre sorunlarını önleyici bir etkisi vardır.

Çevrenin korunması, çevre ile ilgili sorunların önlenmesi, temiz hava ve temiz suyun sağlanması, gürültünün önlenmesi, çevreye zarar veren atıkların bertaraf edilmesi ve tarımda kullanılan toprakların korunmasında sanayi kuruluşlarının yer seçimi çok önemlidir. Çevrenin korunması ile ilgili düzenlemeler sanayi işletmelerinin yer seçimini de etkilemektedir.⁶⁵

Organize sanayi bölgelerinden kaynaklanacak çevre kirliliğinin asgariye indirilmesi için organize sanayi bölgelerinin yer seçimi, kuruluş aşaması, fabrikaların üretim süreci ve organize sanayi bölgeleri atıklarının arıtılmasıyla ilgili yöntem ve tedbirler belirlenmelidir. Arıtma tesisi yatırımları teknoloji, kalite, kapasite ve maliyet açılarından rasyonel kılınmalıdır.⁶⁶

Organize sanayi bölgelerinde arıtma, katı atık, altyapı tesislerinin bir sistem içerisinde yapılıp işletilmesi ve sanayi bölgesinin belli kurallara göre yönetilmesi sonucunda çevre sorunlarının çözümünde etkili olmaktadır. Arıtma, pahalı bir işlemdir. Arıtma tesisi yapımı ve işletmesi de pahalıdır. Arıtmadan evvel atığı

⁶⁵ Howard A. Stafford, **Environmental Protection and Industrial Location**, Association of American Geographers, Vol.75, No.2, Jun.1985, s.229.

⁶⁶ İsmail Karaman, "Organize Sanayi Bölgelerinde Çevre Sorunları ve Çözümleri", TÜBİTAK ve TOBB, Ankara, 1994, s.8.

azaltabilmek, tesis içi ve tesis dışı geri çevrilebilir hale getirmek çok önemlidir. Bu işlemlerden sonra arıtma işlemi yapılmalıdır.

Çevre Kanunu gereğince merkezi arıtma tesisi yapmak ve işletmek zorunda olan organize sanayi bölgelerinde, merkezi arıtma tesisinin projelendirilebilmesi için bölgenin genel durumunu gösterir atık su miktarı ve kirlilik yükünün belirlenmesi veya tahmin edilebilir duruma gelmesi gereklidir. Bu sebeple arsa tahsisi ve üretime geçen tesislerin doluluk oranı belli bir seviyeye gelmeyen organize sanayi bölgelerinde, merkezi arıtma tesisi projelendirmesi yapılamamaktadır. Söz konusu teknik zorunluluk nedeniyle arıtma tesisi projelendirmesi ve yapımı, işletme aşamasındaki organize sanayi bölgeleri geriden takip etmektedir.

Türkiye’de işletme aşamasındaki organize sanayi bölgelerinden 52 adedi merkezi arıtma tesisini kurmuş, 42 adedi sınırları içerisinde bulunduğu belediyelerle protokol yaparak atıklarını belediye tesislerine vermeye başlamış ve 48 organize sanayi bölgesi de bölgenin belli bir doluluk oranına ulaşmasını beklerken arıtma sorununa ön arıtma tesisleri ile çözüm bulmuştur.⁶⁷

Atık su yönetimi, atık su altyapı yönetimi, ambalaj ve katı atık yönetimi, hava kalitesi yönetimi, gürültü yönetimi, tehlikeli ve tıbbi atık yönetimi, zararlı ve kimyasal madde ve ürünlerin yönetimi gibi çevreyi etkileyen konularda organize sanayi bölgeleri uygulama yönetmeliği ve diğer mevzuat organize sanayi bölgelerine ve orada faaliyet gösteren işletmelere çeşitli yükümlülükler getirmektedir.

Organize sanayi bölgelerindeki işletmelerin çevre katkı payı, arıtma tesislerine katılım payları belli bir maliyeti içermektedir ve bu maliyetler oldukça yüksektir. Organize sanayi bölgesinin dışında kalan ve aynı üretimi yapan diğer işletme, yüksek düzeyde bir katılım bedelinden kurtulmakta, çevreyi atık ve emisyonlarıyla olumsuz etkilemeyi sürdürmektedir. Yerel yönetimler ise bu sorunları çözmekte yetersiz kalmaktadır. Bu haksız rekabeti ortadan kaldırabilmek için organize sanayi bölgeleri oluştururken sektörün tüm işletmelerinin katılımını sağlayacak şekilde ihtisas organize sanayi bölgeleri oluşturmak, aksi takdirde

⁶⁷ Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kurulu 2012 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara,25.6.2013, Sayfa.7.

çevreye bırakılan atık ve emisyonların sıkı denetimini yapmak bu sorunu önleyecektir.⁶⁸

Organize sanayi bölgelerindeki işletmelerin çevre sorunlarını önlemek ile ilgili sorumluluklarına uymalarını sağlamaya ve denetimine organize sanayi bölgeleri yönetimi yetkili kılınmaktadır. Organize sanayi bölgelerinin belirli bir sistem içinde yönetilmesi ve arıtma tesisleri ile donatılması ile sanayinin çevreye verdiği zararlar önlenebilecektir.

⁶⁸ Köksal Yüceler, “Çevre Sorunları”, Organize Sanayi Bölgelerinde Çevre Sorunları ve Çözümleri Projesi, TOBB Yayını, Ankara, 1994, s.10.

3. BÖLÜM

ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİYLE İLGİLİ UYGULAMALAR

3.1. Dünya’da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları

Organize sanayi bölgeleri, Dünya’da sanayi kuruluşlarının daha planlı bir çevrede faaliyette bulunabilmesi ve planlı bir kentleşmenin sağlanmasında önemli bir araç olarak görülmüştür. Günümüzde organize sanayi bölgeleri, çeşitli terimlerle adlandırılmalarına karşın, bu farklı tanımlar esasında aynı veya çok benzer unsurları içermektedir.

Bu çerçevede organize sanayi bölgeleri, industrial estate, industrial park, industrial district, industrial zone, special economic zone, eco-zone, trading estate, industrial site, organized industrial district, planned industrial district şeklinde olmak üzere farklı biçimlerde adlandırılmaktadır. Çeşitli ülkeler arasında terim birliği sağlanamamış olmakla beraber bu terimlerin ifade etmek istediği sanayi yerleşme biçimi kavramı hemen hemen aynıdır.⁶⁹

İlk sanayi bölgesi uygulamaları ile yatırımcılara altyapı, karayolu, demiryolu, ulaşım, elektrik, su, gaz imkânları sağlanmıştır.

Dünya’da sanayileşmede ileri gitmiş ve düzenli kentleşmeyi sağlamış bazı ülkelerdeki organize sanayi bölgeleri uygulamaları ile farklı şekilde sanayi bölgesini ele alan ülkelerdeki uygulamaları inceleyeceğiz.

⁶⁹Alev Damalı, **Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Bir Sistem İçinde Geliştirilmesi Öneri**, DPT Yayını, No:1350, Ankara, 1974, s.3.

3.1.1. İngiltere’de Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları

İngiltere’de sanayi bölgeleri “industrial estates” olarak adlandırılmaktadır. Dünyada organize sanayi bölgelerinin ilk uygulaması 1896’da İngiltere’de Manchester çevresinde özel sektör tarafından kurulan “Trafford Park” ile başlamıştır.⁷⁰

İngiliz hükümetleri, az gelişmiş bölgelerdeki ekonomik kalkınmanın sağlanması ve işsizlik sorununun çözülmesi için bu bölge yatırımlarını desteklemişlerdir.⁷¹ Birinci Dünya Savaşı’ndan sonraki yıllarda daha da önem kazanan organize sanayi bölgeleri İngiliz Hükümeti’nin gözetim ve yönlendirmesi altında özel sektörün öncülüğünde aşağıdaki amaçlarla kurulmaya başlanmıştır:⁷²

1. Sanayi bölgelerinin az gelişmiş yörelere doğru yönlendirilmek istenmesi,
2. İşsizlikle mücadelede etkin bir politika olarak görülmesi,
3. Sanayinin yoğun olarak görüldüğü yörelerde, sanayi işletmelerinin sayısını azaltmak amacıyla, sanayinin büyük kent merkezleri ve sanayileşmiş alanların dışına doğru yayılmasının teşvik edilmesinde bir araç olarak değerlendirilmesi,
4. Geri kalmış bölgelere sanayi yerleşmelerini teşvik edecek şekilde, sistemli ve planlı sanayileşme ve kentleşme politikasının uygulamasında bir araç olarak kullanılmak istenmesi,

İngiltere’de bazı bölgelerin göçler dolayısıyla sürekli nüfus kaybetmesine karşılık devlet, sanayiye bu alanlara çekmek için bir takım özel tedbirleri içeren “Özel Gelişme Alanları ve İlerleme Kanunu” nu 1939’da yasalaştırmıştır. Bu kanun

⁷⁰ Jonathan Clarke, The Rushenden Estate, Queenborough, Kent: An Early British Industrial Estate, **Industrial Archaeology Review**, XXIX: 1, 2007.s.2.

⁷¹ Albert Bore, “Economic Development Initiatives in Birmingham”, **Public Money Management Journal**, England, Temmuz 1992, s.1.

⁷² Mehmet Hüseyin Bilgin, Selçuk Ar, **İstanbul Organize Sanayi Bölgeleri ve Siteleri**, İstanbul Ticaret Odası Yayını, No:2004-67, İstanbul, 2004, s.154.

ve alınan tedbirler sonucu 1936-1938 yılları arasında Galler'de ve İskoçya'da kâr amacı gütmeyen şirketler tarafından altı sanayi bölgesi kurulmuştur.⁷³

Özel alanların gelişimi ve sanayinin dağılımının kontrolü amacıyla 1945'te "Sanayi Dağılım Kanunu" çıkarılmıştır. Bu kanun gelişme alanı olarak belirlenen bölgelerdeki yeni sanayilerin gelişimine yardımcı olmak için sanayi bölgelerinin proje finansmanının devlet tarafından karşılanmasını sağlamıştır. Kanun, Ticaret Heyetine bazı alanlarda bazı sanayilerin yerleşmesini reddetme hakkını vermiştir. Ayrıca "Kent ve Kasaba Planlama Kanunu" nun parlamentodan geçmesiyle, yerel planlama örgütlerine, sanayi bölgesi kurma hakkı verilmiştir. Böylelikle hükümet bazı alanlarda yerleşmeleri için sanayiye teşvik veren "pozitif güçler" ve belli bir gelişme düzeyine ulaşmış bazı alanlardaki sanayi yerleşmelerine izin vermeyen "negatif güçler" olmak üzere, az gelişmiş alanların kalkındırılması için iki güç setine sahip olmuştur. Az gelişmiş alanlardaki gelişmeler için sanayi bölgeleri uygulamalarını devlet politikası olarak kullanmıştır.⁷⁴

İngiltere'de sanayi bölgeleri uygulamaları birbiri ile hiçbir alanda ilişkisi bulunmayan iki farklı şirket aracılığıyla ele alınmakta ve yürütülmektedir. Birincisi, sanayi bölgesinin sadece fiziki planlamasının yapılması ve altyapısının hazırlanmasından sorumlu "Industrial Estates Corporation" kuruluşudur. İkincisi, sanayi bölgeleriyle birlikte yeni bir kentin planlanarak kurulmasından sorumlu "Development Corporation" kuruluşudur. Bu iki kuruluş "kamulaştırma yetkisi" dâhil her türlü yetki ile donatılmıştır.

İngiltere'de geri kalmış yörelere yönelik uygulamalardaki sanayi bölgelerinde şu faaliyetler yapılmıştır:⁷⁵

⁷³ TOBB, **Türkiye'de ve Dünya'da Sanayi Bölgeleri ve Uygulamaları**, Yayın No:311/1983-1, 1983, s.16.

⁷⁴ TOBB, **Türkiye'de ve Dünya'da Sanayi Bölgeleri ve Uygulamaları**, s.17.

⁷⁵ Yavuz Bayülken ve Cahit Kütükoğlu, **Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri, Teknoparklar**, TMMOB, Yayın No: MMO/530, 2010, s.45.

- Satılık ya da kiralık hazır fabrika binaları inşaatı yapılmıştır.
- Bu bölgelerde faaliyet gösterecek girişimcilere, uzun vadeli ve çok düşük faizli bölgesel gelişme kredileri ve hibe nitelikli nakdi destekler ile vergi indirimleri sağlanmıştır.
- Sanayi yatırımlarında sabit yatırım kalemlerinden yapım masraflarının %10'u ile satın alınan makinelerin %25'i devlet fonlarından karşılanmıştır.
- Yapılacak yatırımlara ilişkin amortismanların tamamı vergi matrahından düşülmüş ayrıca binalar için özel amortisman indirimleri tanınmıştır.
- İlk üç yıl firmaların ödediği maaş ve ücretlerin %50'si devlet tarafından karşılanmıştır.
- Sanayi bölgesinin altyapı yatırımı, uzun vadeli devlet kredileri ile desteklenmiştir.
- İşçi eğitim merkezine gönderilen işçilerin ücretlerinin bir kısmı devletçe karşılanmıştır.
- Bu özendirme tedbirleri için ilgili sanayi bölgelerinde kamu harcamaları artırılmıştır.

1980 yılında “Yerel Yönetim Planlama ve Toprak Kanunu” çıkarılmış ve belirli görevleri yapmak üzere kurulan kent geliştirme şirketlerine tahsis edilen alanlarda aşağıdaki görevler verilmiştir:

- Mevcut ve yeni sanayi ile ticaretin gelişiminin teşvik edilmesi,
- Arazi ve binaların etkin şekilde kullanıma açılması,
- Yatırımlar için uygun ve cazip yatırım ikliminin oluşturulması,
- Tahsisli bölgede insanların yaşama ve çalışmasını teşvik edecek konut ve sosyal tesislerin yapılmasının sağlanmasıdır.

Günümüzde İngiltere’de organize sanayi bölgelerine tanınan teşvikler, sektörel değil genel amaçlı olmaktadır. Altyapı yönünden sorunları çözülmüş organize sanayi bölgelerinde, çevreye duyarlı bir ortamın egemen kılınmasına çalışılmaktadır.⁷⁶

3.1.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları

Amerika Birleşik Devletleri’nde sanayi bölgelerine “Industrial park, Industrial district” denilmektedir. ABD’deki sanayi bölgelerinin temel amacı; belli bir alanın geliştirilip, kapsamlı bir plan gereğince parsellere ayrılıp sanayi yerleştirmelerine sunulmasıdır. ABD’de modern anlamda ilk sanayi bölgesi 1908 yılında Şikago’da “Central Industrial District” adı altında özel sektör tarafından kurulmuş ve işletilmiştir.⁷⁷

ABD’de sanayi bölgeleri iş gücü, ulaşım, finansman kolaylıkları açısından dışsal ekonomiler sağlayan büyük kent merkezlerine yakın yerlerde kurulmuştur. Bu durum büyük kent merkezlerinin daha da büyümesine, bu büyümenin bazı olumsuz yönlerinin yanı sıra kent içi ve yakın yerlerde sanayi için gerekli arazi parçalarının pahalılaşmasına neden olmuştur. Bunun üzerine yeni kurulacak sanayiler kendileri için daha ekonomik olacak yeni yerleşim yerleri aramaya başlamışlardır.

Sanayi için gerekli olan iş gücü, pazar ve hammaddenin olduğu, yani belirli potansiyele sahip küçük şehirler çekici bölgeler arasına girmişlerdir. Bu şehirlerin çevresinde hızla geliştirilen altyapı hizmetleri, oluşturulacak sanayi bölgeleri için bir teşvik unsuru olmuştur.⁷⁸

⁷⁶ Y. Bayülken, C. Kütükoğlu, **Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri, Teknoparklar**, s.45.

⁷⁷ Nelson Nunnally ve Ronald Pollina, “Recent Trend in Industrial Park Location in the Chicago Metropolitan Area”, **Land Economics**, University of Wisconsin Press, Vol.49,No:3, 1973, s.356-361.

⁷⁸ Ali Yılmaz Gündüz, **Bölgesel Kalkınma Politikası**, Ekin Kitabevi, 2006, Bursa, s.46.

ABD’de organize sanayi bölgeleri piyasa mekanizması kurallarına göre şu girişimciler tarafından kurulmaktadır:⁷⁹

- Kâr amacı güderek, organize sanayi bölgeleri kuran ve hizmet veren özel şirketler,
- Doğrudan kâr amacı gütmeyen ancak bu bölgelerin kurulmasının ülke ekonomisi, istihdam, ücret ve vergi gelirlerine yapacağı olumlu katkıları gözetilen sanayi ve ticaret odaları ile sivil toplum kuruluşları,
- Sanayi bölgelerinin kurulmasının o bölgede sanayi gelişmeyi sağlayacağına ve dolayısıyla yöreye ekonomik refah getireceğine inanan yerel yönetimlerdir.

ABD’de organize sanayi bölgeleri uygulamaları 2. Dünya Savaşı’ndan sonra hızlanmış ve organize sanayi bölgeleri kurulmasında başlıca dört temel amaç gözetilmiştir:

- Belli bir arazinin, plan gereği alt parsellere ayrılıp, sanayi kuruluşlarının yerleşimine sunulması,
- Sanayi bölgelerinin gerekli pazar hacmine sahip, iş gücü ve hammadde kaynağı olan kentlere doğru gelişmesiyle buradaki potansiyelden daha fazla yararlanılması,
- Amerikan sanayinin gelişimine paralel olarak, kurulacak yeni sanayi yerleşimlerinin dengeli dağılımında, bu bölgelerin stratejik bir araç olarak kullanılması,
- Büyük kentlerin daha da büyümesiyle kurulacak sanayi tesisleri için ihtiyaç duyulan arazilerin azalması ve pahalı hale gelmesi sonucunda, yatırım maliyetini düşürecek çözümler bulunmasında bir araç olarak organize sanayi bölgeleri kurulması planlanmıştır.

⁷⁹ Y. Bayülken, C. Kütükoğlu, **Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri, Teknoparklar**, s.46.

Federal bir yönetim biçimine sahip olan ABD’de, federal hükümet dışında her eyalet, kendi sınırları içinde kurulu bulunan işletmelere farklı teşvikler ve muafiyetler sağlamaktadır. Bu sebeple organize sanayi bölgelerine sağlanan finansal imkânlarla diğer idari kolaylıklar, Amerika’da bir eyaletten diğer eyalete göre farklılıklar gösterebilmektedir.

3.1.3. İtalya’da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları

İtalya’da ilk sanayi bölgesi 1904 yılında Napoli’de kurulmuştur. İtalya’nın kuzeyindeki bölgelerin pazarlara yakın olması, ulaşım kolaylıkları ve hammaddenin varlığı gibi sebeplerle daha gelişmiş olması dolayısıyla, İtalya’nın güney bölgelerinin kalkındırılması için sanayi bölgelerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması politikası benimsenmiştir.⁸⁰

İtalya’da organize sanayi bölgelerinin kurulmasında belediye, sanayici birlikleri, ticaret odaları görev almış ve bu bölgeler özel kanunla kurulmuştur. Bunda amaç, yerel ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlayabilmektir. Bölge için gerekli arazi parçası istimlak yoluyla elde ediliyor ve altyapı gibi belli hizmetler sağlandıktan sonra girişimcilere satılıyordu. Devlet bu bölgelere sanayiye çekebilmek için çeşitli teşvikler sunmakta, girişimciler faizsiz ya da düşük faizli borçlanmalar yapabilmekteydi.⁸¹

İtalya’nın kuzey ve güney kesimleri arasındaki gelir düzeyi ve yatırımlardaki uçurumları kapatmak, tarım ve sanayinin üretim düzeyini yükseltmek için 1950’den 1957’ye kadar hükümet özel yatırımları teşvik edici bir eyleme girişti. Mevcut sanayi bölgelerinin seçildiği alanlardaki bu bölgeler, sanayi yerleşimleri ve gelişimleri için teşvik edici bir değer taşımaktadır. Sanayi bölgeleri, sanayi yoğunlaştıracak ve teşvik edecek aynı zamanda, çevrelerindeki alanlarda ekonomik gelişmeyi, bazı ekonomik toplumsal hizmetlerin yatırımlarını teşvik edebileceklerdir.

⁸⁰ A. Yılmaz Gündüz, a.g.e. s.50.

⁸¹ TOBB, Türkiye’de ve Dünya’da Sanayi Bölgeleri ve Uygulamaları, s.19.

3.1.4. Hindistan'da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları

Hindistan'da organize sanayi bölgeleri ile küçük sanayilerin geliştirilmesi, sanayileşmede ortaya çıkan düzensiz gelişmelerin bir disiplin altına alınması, ekonomik olarak az gelişmiş bölgelerde endüstriyel kalkınmanın teşvikine yardımcı olunması hedeflenmiştir. Organize sanayi bölgelerinin çoğu küçük kentlerde ya da yakınında kurulmuşlardır.⁸²

Hindistan'da oluşturulan sanayi bölgelerinin avantajları aşağıdaki gibi sıralanabilir:⁸³

- İşletmelerin çalışma şartlarının iyileştirilmesi ve üretkenliğinin artırılması,
- İşletmelerin bir arada olmaları nedeniyle dışsal yararlar sağlamaları,
- Bölgede kooperatifçilik ruhunun geliştirilmesine katkıda bulunması,
- Düzensiz olarak gelişen sanayilerin disiplin altına alınması,
- Bölgeler arası dengesizliğin giderilmesi.

Hindistan'da organize sanayi bölgelerinin finansmanı, devletin bütçeden yerel idarelere tahsis ettiği finansal kaynaklarla yapılmaktadır. Hindistan'da organize sanayi bölgelerinde; postane, banka, itfaiye, hastane, açık depolar, kimya ve analiz laboratuvarı, buhar ve hava gazı tesisleri bulunabilmektedir. Ayrıca işletmelerin tek başına aldıklarında fazla yatırım gerektiren aletler ve pres gibi makineler işletmelerin ortak kullanımına sunulabilmektedir.⁸⁴

Hindistan'da genel sanayi bölgeleri otomobil, otomobil yedek parçaları, tekstil, yazılım gibi çok farklı sektörlerle hizmet vermektedir. Özel sanayi bölgeleri ise yazılım, plastik, tekstil gibi spesifik sanayi sektörlerine hizmet vermektedir.

⁸² TOBB, a.g.e. , s.22.

⁸³ Ali Yılmaz Gündüz, **Bölgesel Kalkınma Politikası**, Ekin Kitabevi, Bursa, 2006, s.50.

⁸⁴ M.H. Bilgin, S. Ar, İstanbul Organize Sanayi Bölgeleri ve Siteleri, s.163.

3.1.5. Singapur'da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları

Önemli Uzakdoğu ekonomilerinden biri olan Singapur'da 1968 yılında kurulan Jurang Town Corporation (JTC), sanayileşme ve sınai kalkınma sürecini ülke geneline yaymak üzere faaliyette bulunan ve yasal bir niteliğe sahip düzenleyici bir kurumdur. Bu kurum sanayi bölgelerinde kanalizasyon, yollar, metro, elektrik ve iletişim hatları dahil tüm altyapıyı inşa etmektedir. Yaptığı harcamaları, arsa kiralamaları yoluyla geri almaktadır. Yerel ve çok uluslu şirketler için sanayiye uygun arsa ve hazır fabrika geliştirmekte ve bu binaları 30 yıllık leasing yoluyla kiralamaktadır.⁸⁵

JTC yatırımcılara şu sektörlerde sanayi bölgeleri sunmaktadır:⁸⁶

- Petro-kimya, metal üretimi ve kimya tesisleri gibi sanayilere yönelik ağır sanayi organize bölgeleri,
- Plastik, otomotiv, makine imalatı gibi sektörlerle yönelik organize sanayi bölgeleri,
- Gıda, ilaç, içki ve diğer tüketim malları üretimine yönelik organize sanayi bölgeleri,
- Elektronik, yedek parça, ince mekanik işleme, metal eşya gibi ara malı niteliğindeki, istihdamı yoğun sektörlerle ayrılan kentsel organize sanayi bölgeleri,
- Lojistik tesisler ve antrepo komplekslerine yönelik organize sanayi bölgeleri,
- Küçük ve orta ölçekli sanayilerin ihtiyaçlarını karşılamak için geliştirilen organize sanayi bölgeleridir.

⁸⁵ M. H. Bilgin, S. Ar, a.g.e. , s.168

⁸⁶ Y. Bayülken, C. Kütükoğlu, a.g.e. s.50.

Singapur'da organize sanayi bölgelerine ve burada kurulacak işletmelere devlet tarafından yatırım indirimi, belirli bir süre vergi muafiyeti, vergi indirimi gibi teşvikler sağlanmaktadır.

3.1.6. Malezya'da Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları

Malezya'da organize sanayi bölgeleri 1960'ların ilk yarısından itibaren kurulmaya başlanmıştır. Ülkenin ekonomik büyümesinde, işsizlik ve yoksulluğun önlenmesinde önemli role sahip olan küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri kuruluş yeri olarak organize sanayi bölgelerini tercih etmektedirler. İmalat sanayi üretiminin büyük bir kısmı bu bölgelerde gerçekleştirilmektedir. Az gelişmiş bölgelerin kalkındırılmasında organize sanayi bölgesi kurulması bir araç olarak değerlendirilmiştir.⁸⁷

Organize sanayi bölgeleri ile sanayi faaliyetlerde kayıt dışı üretimin önüne geçmek ve sürdürülebilir bir kalkınmayı sağlamak, altyapıyı ortak hale getirerek işletmelerde girdi maliyetlerini düşürmek, az gelişmiş bölgelerde ekonomik faaliyetler yaparak dengeli bir büyüme sağlamak hedeflenmektedir.⁸⁸

Malezya'da organize sanayi bölgelerinin kurulmasında aşağıdaki aşamalar izlenilmektedir:

- Şehir planlamacılarının yer seçimi,
- Tespit edilen arazinin mülkiyet sorununun çözülmesi,
- Kuruluş başvurusu ve bu başvurunun kabul edilmesi,
- Şehir ve kırsal planlamacılar tarafından yerleşim planının hazırlanması,
- İhale süreci,

⁸⁷ C. O. Fong, Planning for Industrial Estate Development in a Developing Economy, **Management Science**, Vol.26, No.10, Oct.1980, s.1061.

⁸⁸ <http://www.mida.gov.my/env3/index.php?page=industrial-land>, Industrial Estates In Malaysia, (Erişim Tarihi:13.01.2014)

- İnşaat faaliyetlerinin başlaması,

Malezya sanayi ve kalkınma kurumu, organize sanayi bölgelerinin gelişiminden sorumludur.

Organize sanayi bölgesi kurulduktan sonra işletimini özel kurumlara devreder. Özel girişimciler, organize sanayi bölgesi kurabilme ve işletme hakkına sahiptirler. Malezya’da organize sanayi bölgelerine sağlanan teşvikler, yerel hükümetlere göre değişmekle beraber sanayi projelerinin niteliğine göre teşvik ve vergi indirimini sağlanmaktadır.⁸⁹

3.1.7. Dünya’daki Organize Sanayi Bölgesi Uygulamalarının Değerlendirilmesi

Dünyada sanayi bölgesi uygulamaları incelendiğinde, değişik amaçlarla kurulmasına ve değişik isimler almalarına rağmen ülkeden ülkeye kuruluş amaçları ve kuruluş şekilleri değişmektedir.

Gelişmiş ülkelerde, sanayi işletmelerinin şehirlerde çevre kirliliği, trafik gibi olumsuzluklara yol açmaları şehirdeki arazi ve arsaların çok pahalılaşması üzerine organize sanayi bölgeleri oluşturulması yoluna gidilmiştir.⁹⁰ Bölgesel kalkınma açısından da az gelişmiş bölgelerin ekonomik yönden kalkındırılması ve işsizlik sorununun çözülmesi amacıyla geri kalmış bölgelere sanayi yatırımlarının kaydırılması amacıyla organize sanayi bölgeleri kurulması yoluna gidildiği görülmüştür. Düzenli şehirleşmeyi sağlama, çarpık sanayileşmeyi önleme, çevreyi koruma ve bölgesel kalkınmayı teşvik etmenin bir aracı olarak uygulanmıştır.

⁸⁹ M. H. Bilgin, S. Ar, a.g.e. s.172.

⁹⁰ Chris Triplett, “Industrial Sites in the Philippines”, **Business American Journal**, Philippines, 9 Eylül 1991, s.2.

Organize sanayi bölgelerinin planlanmasında, kurulmasında ve işletilmesinde farklı yöntemler takip edilmiştir.⁹¹ Sanayi yerleşimine uygun görülen arazi parçaları, kapsamlı bir plan gereğince parsellere ayrılıp, altyapı hizmetleri ve sosyal donatı alanları ile beraber sanayicilerin yerleşimlerine açılması sağlanmıştır.

Dünyada organize sanayi bölgelerinin kurulmasında kurucular açısından da farklılıklar görülmektedir. Bazı ülkelerde devlet merkezi planlama ile kurarken, bazılarında ise tamamen özel sektörün kâr amacı güderek kurduğu belirlenmiştir. Türkiye’de ise organize sanayi bölgeleri; devlet, yerel yönetimler, sanayi odaları işbirliği ile kurulabilmektedir.

Organize sanayi bölgelerinin kuruluşundaki finansmanı, tamamen merkezi hükümet kredi olarak verebilirken, kâr amaçlı kurulan organize sanayi bölgelerinde ise kurucular yaptıkları yatırımı sanayicilere arsa satarak kâr edip karşılayabilmektedirler.

Organize sanayi bölgelerinin kurulmasında hükümet tarafından uygun şartlarda kredi sağlanırken, aynı zamanda burada sanayicilerin yatırım yapmaları için vergi muafiyetleri ve teşvikler sağlanabilmektedir.

Sektör kısıtlamasına gitmeden, değişik sektördeki işletmelerin bir arada faaliyette bulunduğu karma organize sanayi bölgeleri kurulabilirken, aynı sektörde veya alt sektörlerde faaliyette bulunan ihtisas organize sanayi bölgeleri de kurulabilmektedir.

Organize sanayi bölgelerinin bölgesel kalkınmada önemli etkilere sahip olduğu görülmesine rağmen aşağıdaki sebeplerden dolayı başarısızlıklar yaşandığı da ileri sürülmektedir.

⁹¹ Yunus Emre Özer, “Sanayi Bölgelerinin Gelişim Sürecinin Türkiye ve Dünyadaki Yansımaları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF, Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt: 6, Sayı:1, İzmir, 2008, Sayfa: 91-102.

- Planlama öncesi yetersiz inceleme ve politik baskılar,
- Program hedeflerinin gerçekçi olmayışı,
- Diğer kalkınma programları ile koordinasyonun olmaması,
- Destekleyici kurumların yetersizliği,
- Hükümetin ileriye yönelik programların gerçekçi olmamasıdır.

Bu sebeplerden dolayı organize sanayi bölgesi uygulamaları bazen başarısız olabilmektedir.⁹²

Organize sanayi bölgelerinin dünyadaki uygulamalarındaki amaçların, planlı sanayileşmeyi gerçekleştirmek, kentleşmeyi yönlendirmek, çevreyi korumak, bölgesel kalkınmayı sağlamak ve küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin gelişmesine imkân sağlamak olduğu tespit edilmiştir.

Organize sanayi bölgeleri altyapı sosyal donatı imkânlarının yanında, projelerin onaylanması, yapı ruhsatı, yapı kullanma izin belgesi, iş yeri açma ve çalışma ruhsatı gibi izin ve belgeleri verme yetkisine sahip olduğundan, işletmelerin bürokratik engellere ve gecikmelere takılmadan, kurulup işletilmesinde de önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

3.2. Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Hukuki Dayanakları

Türkiye’de ilk organize sanayi bölgeleri kurulmasıyla ilgili çalışmalara 1960’lı yıllarda başlanmasına rağmen, organize sanayi bölgeleri kanunu yaklaşık kırk yıl sonra ancak 2000 yılında çıkarılabilmektedir. Bu kanun çıkana kadar organize sanayi bölgelerinin en önemli hukuki dayanağı, kalkınma planları ve yıllık yatırım programları olmuştur.

⁹² UNIDO, *Industrial Estates Principles and Practice*, 1997, s.46.

3.3. Kalkınma Planlarında Organize Sanayi Bölgeleri

3.3.1. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)

Bu kalkınma planında, Türkiye'nin uzun süreli gelişmesinin sanayileşme yönünde olacağı vurgulanmıştır. Özel sektöre rehberlik ve teşvik tedbirleri başlığı altında, bölgesel gelişmeyi teşvik etmek, gelişme imkânı olan bölgelere yatırımların akmasını sağlamak amacıyla sanayi bölgeleri kurulması yoluna gidileceği, devletin bu bölgelerde gerekli altyapı yatırımlarına öncelik vereceği belirtilmiştir.⁹³

Türkiye'de bu plan döneminde, ilk organize sanayi bölgesi 1962 yılında Bursa'da, ikinci olarak 1966 yılında Manisa'da kurulmuştur.

3.3.2. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)

Bu planda; özel teşebbüsün teşviki politikası başlığı altında, organize sanayi bölgelerinin kurulması ve gelişmesinin teşvik edileceği vurgulanmaktadır. Özel sektörün az gelişmiş bölgelerde yatırım yapması için bütün altyapının hazırlandığını, düzenli sanayi bölgelerinin kurulacağını teşvik edileceği belirtilmektedir.⁹⁴

Sanayide yerleşme başlığı altında, sanayi tesislerinin gelişmelerini sağlayabilmek için şehir dışında her türlü altyapı imkânları olan sanayi sahalarının düzenleneceği ve şehir içinde gelişmesi sınırlı tesislerin bu sahalara naklini teşvik edici ve kolaylaştırıcı tedbirlerin alınacağı vurgulanmaktadır.

⁹³ DPT, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.39 ve 494.

⁹⁴ DPT, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.269.

3.3.3. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)

Şehirleşme başlığı altında, özellikle hafif endüstriyi toplayacak olan organize sanayi bölgelerinin, ekonomik gelişme potansiyeli gösteren şehirlerde sanayileşmeyi düzenleyici bir araç olarak kullanılacağı belirtilmiştir.⁹⁵

Organize sanayi bölgelerinin, bölgesel kalkınma aracı olması fonksiyonunun yanında sanayileşmenin teşviki ve düzenli şehirleşmeyi sağlama fonksiyonlarına da işaret edilmiştir.

3.3.4. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)

Bu planda organize sanayi bölgeleri konusunda; “Bu bölgeler, bölgesel gelişme amaçlarına hizmet edecek sanayi kompleksi türündeki ağır sanayi tesisleri ve yan sanayilerden oluşan kapsamlı sanayi yerleşmeleri ile bütünleştirilecektir” denilmektedir.⁹⁶

Organize sanayi bölgeleri ile ilgili kuruluş işlemlerini yönetmek, bu merkezlerde uygulanacak olan işletmeciliğin ortak ilkelerini saptayarak gerekli denetimleri yapmak ve yaptırmak, bu bölgelerin çeşitli sorunlarını çözmek ve bu amaçla gerekli eş güdümlü ve işbirliğini sağlamakla ilgili sorumluluk Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına verilmiştir. Organize sanayi sitelerinin sanayileşme çabalarında yatay ya da dikey bütünleşmeyi sağlayıcı bir anlayışla kurulmalarının sağlanacağına işaret edilmiştir. Organize sanayi bölgeleri ile ilgili ayrı bir “Özel İhtisas Komisyonu” kurulmuştur.⁹⁷

⁹⁵ DPT, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.855.

⁹⁶ DPT, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.418.

⁹⁷ DPT, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.279.

3.3.5. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)

Bu planda organize sanayi bölgeleri ile ilgili şu konulara temas edilmiştir:

“Organize sanayi bölgeleri, şehirlerde sanayinin planlı yerleşmesine, şehrin düzenli gelişmesine ve çevre sağlığına katkıda bulunacak şekilde desteklenecektir.”⁹⁸

“Organize sanayi bölgelerinin, çevreye çekmesi muhtemel yan sanayi ve konut alanları da organize sanayi bölgelerinin planlama ve kamulaştırma aşamalarında göz önünde bulundurulacaktır. Organize sanayi bölgeleri bulunan yerlerde tamamlayıcı faaliyetlerin yer aldığı küçük sanayi sitelerinin de kurulması teşvik edilecektir.”⁹⁹

Organize sanayi bölgelerinin sanayi potansiyeli ve önemli ulaştırma imkânlarının bulunduğu yerleşme merkezlerinde kurulacağı, gelişmiş bölgelerde ihtisaslaşmış organize sanayi bölgelerinin kurulacağı ifade edilmiştir.

3.3.6. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)

Bu planda bölgesel gelişme başlığı altında; sanayinin bölgeler arasında dengeli dağılımının sağlanması, sınai gelişiminin teşviki ve düzenli şehirleşmenin sağlanması amacıyla organize sanayi bölgelerinin bir araç olarak kullanılacağı belirtilmektedir. Teknoparklar ile organik bağlar oluşturmalarının teşvik edileceği vurgulanmıştır.¹⁰⁰

Deri ve deri mamulleri sanayinin kendilerine ayrılmış organize sanayi bölgelerine taşınmasının özendirileceği ve organize sanayi bölgeleri içinde çalışanların, hizmet içi eğitim ihtiyaçlarını karşılayacak eğitim merkezlerinin kurulmasının sağlanacağı belirtilmiştir.¹⁰¹

⁹⁸ DPT, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.203.

⁹⁹ DPT, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.165.

¹⁰⁰ DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.318.

¹⁰¹ DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.315.

3.3.7. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)

Bu planda; mevcut tesislerin organize sanayi bölgelerine taşınmalarının özendirilmesi, doluluk oranı düşük organize sanayi bölgelerinin bulunduğu yörelerde, bu bölgelerin dışındaki sanayi yatırımlarının zorunlu haller dışında desteklenmemesi planlanmıştır.¹⁰²

Kalkınmada öncelikli yörelerde, inşaatı devam eden organize sanayi bölgelerinin süratle bitirilmesi, gelişmiş ve normal yörelerde ihtisaslaşmış organize sanayi bölgeleri kurma faaliyetlerinin hızlandırılacağı belirtilmektedir. Bu bölgelerin son teknolojiler kullanılacak tarzda örgütlenmeleri için araştırma geliştirme faaliyetleri ve üniversite sanayi işbirliğini geliştirici düzenlemelerin yapılacağı vurgulanmıştır.¹⁰³

3.3.8. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)

Bu planda; yerel girişimciliğin harekete geçirilmesi ve istihdam açısından önem taşıyan organize sanayi bölgelerinin yurt sathına yaygınlaştırılmasına özen gösterileceği vurgulanmıştır. Sanayileşmenin kentsel gelişmeleri olumlu etkilemesi amacıyla orta büyüklükteki kentlerde altyapısı hazırlanmış sanayi bölgelerinin geliştirileceği ve organize sanayi bölgelerinde, orta büyüklükteki sanayi için arsalar üretileceği belirtilmiştir.¹⁰⁴

Orta ve büyük ölçekli sanayinin entegre edileceği ileri teknolojiye sahip organize sanayi bölgeleri ve teknokentler oluşturulacağı hedeflenmiştir. Organize sanayi bölgelerinde, atıkların geri kazanılması ve çevreye zararının giderilmesi için kurulacak tesislerin destekleneceği vurgulanmıştır.

¹⁰² DPT, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.69.

¹⁰³ DPT, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.177.

¹⁰⁴ DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.171.

3.3.9. Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)

Organize sanayi bölgelerinin ihtiyacının yeterli düzeyde karşılanamadığı ve bunun hızlı gelişmeyi sınırlayan yapısal bir sorun olduğu tespiti yapılmıştır.¹⁰⁵

Üniversite-sanayi işbirliğine ve yerel uzmanlaşmaya dayalı üretimi desteklemek üzere uygun bölgelerde, sektörel organize sanayi bölgeleri uygulaması yapılacağı, kimya sanayinde ihtisas organize sanayi bölgeleri kurulmasına önem verileceği belirtilmiştir.¹⁰⁶

Ekonominin ara eleman ihtiyacını karşılamak için mesleki eğitim faaliyetlerinin kümeleşme ortamı oluşturan organize sanayi bölgelerinde, ilgili hizmet kurumları ve özel sektörle etkili işbirliği içinde, yaygınlaşmasını sağlayan mekanizmaların güçlendirileceği vurgulanmıştır.¹⁰⁷

3.3.10. Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018)

Organize sanayi bölgeleri uygulamalarında üretime geçme oranlarının artırılması ve organize sanayi bölgelerinin kapasitelerinin geliştirilerek girişimcilere daha iyi hizmetler verilmesi, teknoloji geliştirme bölgeleri ve araştırma merkezleri ile ilişkilerinin geliştirilmesinin önemini koruduğu belirtilmektedir.¹⁰⁸

Şehirlerin rekabet gücünün ve yaşanabilirlik seviyesinin artırılması başlığı altında, organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri başta olmak üzere, üretim ve ticaret mekânları için daha etkin yer seçimi; bu mekânların etkin kullanımı ile altyapılarının yenilenerek, geliştirilmesi veya taşınması sağlanacaktır.¹⁰⁹

Organize sanayi bölgeleri başta olmak üzere, üretimin mekânsal organizasyonunun üretim ve ihracat kapasitesinin artırılmasına dönük olarak

¹⁰⁵ DPT, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.33.

¹⁰⁶ DPT, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.92.

¹⁰⁷ DPT, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 84

¹⁰⁸ DPT, Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.105.

¹⁰⁹ DPT, Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 218.

etkinleştirileceği belirtilmektedir. Organize sanayi bölgeleri, teknoloji geliştirme bölgeleri, teknoloji platformları ve araştırma merkezleri arasındaki işbirliğinin artırılacağı ifade edilmektedir.¹¹⁰

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ayrıca, organize sanayi bölgelerinin uygulamalarının geliştirileceği, daha nitelikli hizmet verebilmeleri için kurumsallaşmaları ve etkin bir biçimde yönetilmelerinin sağlanacağı vurgulanmaktadır. Bizim tezimizde araştırdığımız organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması konusunun ön plana çıktığını görmekteyiz.

3.4. Yıllık Programlarda Organize Sanayi Bölgeleri

Beş yıllık kalkınma planlarındaki hedefler doğrultusunda, yıllık programlarda organize sanayi bölgelerine önemli ölçüde yer verilmiş, bu konuda yapılanlar ile her yıl alınacak tedbirler belirtilmiştir. Bu kısımda, organize sanayi bölgeleri kanununun çıktığı 2000 yılından itibaren yıllık programlar incelenecek ve son yıllarda ne gibi gelişmeler olduğu açıklanmaya çalışılacaktır.

2000 Yılı Programı'nda organize sanayi bölgelerinin planlı kentleşme sürecine katkısı vurgulanmış, devam eden ve tamamlanan organize sanayi bölgeleri ile ilgili istatistiki bilgiler verilmiştir. Henüz kanunu olmayan organize sanayi bölgeleri ile ilgili kanun tasarısının yasallaşmasının beklendiği vurgulanmıştır.¹¹¹

Türkiye'de ilk organize sanayi bölgelerinin kurulmaya başlandığı 1963 yılından itibaren organize sanayi bölgeleri ile ilgili doğrudan bir mevzuatın olmadığı, müteşebbis teşekkülün yaklaşık kırk yıldır tüzel kişiliği olmadan iş ve işlemleri yürüttüğü görülmektedir.

2001 Yılı Programı'nda, yatırımların harekete geçirilmesi ve istihdamın geliştirilmesi açısından önem taşıyan organize sanayi bölgelerinin girişimci kaynakları ile yurt sathında yaygınlaştırılmasına özen gösterileceği, yatırımların

¹¹⁰ DPT, Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.193.

¹¹¹ DPT, 2000 Yılı Programı, s.167.

büyük kentler yerine, gelişme ve nüfus tutma potansiyeli olan orta büyüklükteki kentlere yönlendirilmesi için özendirici tedbirler alınacağı vurgulanmıştır. Organize sanayi bölgelerinde atıkların geri kazanılması ve çevreye zararlarının giderilmesi için kurulacak tesislerin destekleneceği ifade edilmiştir. Organize sanayi bölgelerinin, sanayinin belirli bir düzen içinde yerleşmesini sağladığı belirtilmiştir.¹¹²

2002 Yılı Programı'nda, organize sanayi bölgelerinin sanayileşme sürecine önemli katkılar sağladığı ve organize sanayi bölgeleri yatırımlarına devam edileceği ifade edilmiştir. Organize sanayi bölgelerinin kamu kredisi kapsamı dışında, girişimci kaynakları yoluyla yurt sathında yaygınlaştırılması yönündeki uygulamalara devam edileceği belirtilmiştir. Organize sanayi bölgeleri kanununun uygulanmasına yönelik mevzuat çalışmalarının tamamlanacağı vurgulanmıştır.¹¹³

2003 Yılı Programı'nda, kalkınmada öncelikli yörelerdeki organize sanayi bölgelerindeki tahsis edilmemiş parsellerin, gerçekleştirilecek yatırımın büyüklüğü ile orantılı olarak makul sürelerde işletmeye geçilmesi şartıyla, yatırımcılara bedelsiz olarak tahsis edileceği belirtilmiştir.¹¹⁴

2004 Yılı Programı, organize sanayi bölgelerinin kamu kredisi kapsamı dışında, girişimci kaynakları yoluyla ülke genelinde yaygınlaştırılacağı yolundaki uygulamalara devam edileceği vurgulanmıştır.¹¹⁵

2005 Yılı Programı'nda, yatırımların istihdamın teşviki kanunu kapsamına giren illerde organize sanayi bölgelerindeki işyerlerinde çalışan işçilerin sigorta primlerinin tamamının hazine tarafından karşılanacağı belirtilerek, organize sanayi bölgelerine yatırımlar yönlendirilmeye ve bu bölgeler, cazip üretim bölgeleri haline getirilmeye çalışılmıştır.¹¹⁶

2006 Yılı Programı'nda; organize sanayi bölgeleri için nitelikli ara eleman yetiştirilmesi amacıyla meslek yüksekokulları ile etkin bir işbirliğinin, il istihdam ve

¹¹²DPT, 2001 Yılı Programı, s.223.

¹¹³DPT, 2002 Yılı Programı, s.205.

¹¹⁴DPT, 2003 Yılı Programı, s.132.

¹¹⁵DPT, 2004 Yılı Programı, s.183.

¹¹⁶DPT, 2005 Yılı Programı, s.166.

il mesleki eğitim kurulları koordinasyonu ile sağlanmasına temas edilmiştir. Başta deri işletmeleri olmak üzere, sanayinin belirlenmiş organize sanayi bölgelerine hızla taşınması ve bu bölgelerde arıtma tesisi yapılmasının sağlanacağı belirtilmiştir.¹¹⁷

Ulusal kümelenme destek politikası ve mekanizmasının geliştirileceği, başta organize sanayi bölgeleri olmak üzere mevcut kümelenme alanlarında işletmelerin ortak tasarım, üretim, ar-ge, test analiz merkezleri kurması gibi işbirliği faaliyetlerinin KOSGEB tarafından destekleneceği belirtilmiştir.

2007 Yılı Programı'nda, özel sektör katkısı ile organize sanayi bölgelerine bağlantı demiryolu hatlarının yapılacağı belirtilerek, organize sanayi bölgelerinin etkinliğinin artırılması ve taşıma maliyetlerinin düşürülmesi amaçlanmıştır.¹¹⁸

2008 Yılı Programı'nda, ihtisas organize sanayi bölgelerinin yatırıma açılması halinde sektörün çevre konusunda birçok sorununun çözülmüş olmasının yanında, yatırımcıya rekabet edebilir şartlarda yatırım yerleri sağlanmış olacağı vurgulanmıştır.¹¹⁹

2009 Yılı Programında, KOBİ'lerin yenilik geliştirme kapasitelerinin yükseltilmesine yönelik projelerin, belirlenen organize sanayi bölgeleri ile uygulanacağı ifade edilmiştir. Dünya'daki gelişmelere paralel olarak, Türkiye'de özellikle organize sanayi bölgelerinin katkısıyla sektörel ve bölgesel düzeyde çeşitli kümelenme oluşumları bulunmakla beraber, genel bir kümelenme politikasına ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Bu çerçevede, sektörel ve bölgesel kümelenme haritalarının hazırlanması ve kümelenmenin özellikle dağınık bir yapılanma arz eden sektörlerde gerçekleştirilmesi, ulusal kümelenme politikasının geliştirilmesi projesinin yürütülmesinin önemine dikkat çekilmiştir.¹²⁰

2010 Yılı Programı'nda, organize sanayi bölgesi yatırımlarının etkinliğini artırmak amacıyla, özellikle devam eden organize sanayi bölgesi projelerinin tamamlanacağı, doluluk oranlarının artırılmasına yönelik desteklerin sağlanacağı ve

¹¹⁷ DPT, 2006 Yılı Programı, s.88 ve 194.

¹¹⁸ DPT, 2007 Yılı Programı, s. 122.

¹¹⁹ DPT, 2008 Yılı Programı, s.168.

¹²⁰ DPT, 2009 Yılı Programı, s.158 ve 168.

organize sanayi bölgesi yatırımlarında sektörel bazda ihtisaslaşmış alanlara öncelik verileceği vurgulanmıştır.¹²¹

2011 Yılı Programı'nda, işletmelerin rekabet gücünün artırılmasında kümelenme yaklaşımı öne çıkmış, organize sanayi bölgelerinin kümelenme potansiyeli taşıyan oluşumlar olduğu ve bunların geliştirilerek rekabetçi kümelere dönüştürülmesi gerektiği vurgulanmıştır.¹²²

2012 Yılı Programı'nda, gelişmiş iller dışındaki illerdeki organize sanayi bölgelerinin doluluk oranlarının düşük olduğu, organize sanayi bölgesi parsellerinin yüzde doksan ikisinin tahsis edilmesine rağmen bu parsellerin sadece yüzde yetmişinde üretime geçildiği görülmüştür. Bunun arttırılması ve buralarda verilecek etkin hizmet ve desteklere ihtiyacın devam ettiği belirtilmiştir. Organize sanayi bölgeleri yatırımlarında, sektörel bazda ihtisaslaşmış alanlara öncelik verileceğine temas edilmiştir.¹²³

Devam eden organize sanayi bölgeleri projelerinin tamamlanacağı, mevcutlarının doluluk oranlarının artırılacağı, nicelik olarak alınan tedbirleri belirtmektedir.

Organize sanayi bölgelerinin niteliklerinin artırılmasına yönelik, organize sanayi bölgeleri müdürlüklerinin işletmelere sunduğu hizmet ve desteklerin çeşitlendirilmesi, bu kapsamda ürün ve teknoloji geliştirme, pazar araştırması, pazarlama, satış, yenilik takibi, girişim sermayesi sağlama gibi faaliyet alanlarında işletmelere destek olabilecek bir modelin geliştirilmesi öngörülmektedir.

2013 Yılı Programı'nda, planlı sanayileşmenin ve düzenli kentleşmenin sağlanması, sanayinin çevresel etkilerinin azaltılması ve KOBİ'lere daha iyi üretim koşulları sağlayarak rekabet güçlerinin artırılması amacıyla Organize Sanayi Bölgelerinin yapımına devam edileceği belirtilmektedir.¹²⁴

¹²¹ DPT, 2010 Yılı Programı, s.168.

¹²² DPT, 2011 Yılı Programı, s.161.

¹²³ DPT, 2012 Yılı Programı. s.165.

¹²⁴ DPT, 2013 Yılı Programı. s.166.

Organize Sanayi Bölgelerinde açılan mesleki ve teknik eğitim okullarında öğrenim gören her bir öğrenci için resmi okullarda öğrenim gören bir öğrencinin okul türüne göre devlete maliyetinin bir buçuk katını geçmemek üzere eğitim yardımı yapılabilmesi imkânının sağlanması, kamu ve özel sektör arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi açısından önemli bir adım olduğu vurgulanmıştır.¹²⁵

2014 Yılı Programı'nda, organize sanayi bölgeleri uygulamalarının etkinliğinin artırılması ve yenilikçi bir hale getirilmesi amacıyla, organize sanayi bölgelerinin etki değerlendirmesi yapılacağı ve yenilikçi uygulamaların geliştirileceği belirtilmiştir.¹²⁶

3.5. Organize Sanayi Bölgeleri İle İlgili Yasal Düzenlemeler

3.5.1. 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu

Türkiye'de organize sanayi bölgeleri ile ilgili ilk çalışmalara 1960'lı yıllarda başlanmasına rağmen, 2000 yılına kadar doğrudan organize sanayi bölgeleri ile ilgili bir yasal düzenleme yapılmamıştır. Organize sanayi bölgeleri uzun yıllar yasal altyapısı olmadan, dağınık hukuki düzenlemeler doğrultusunda kurulup işletilmiştir. Organize sanayi bölgeleri ile ilgili ilk yasal düzenleme 15.04.2000 tarih ve 24021 sayılı resmi gazetede yayımlanan ve organize sanayi bölgelerinin kuruluş, yapım ve işletilmesi esaslarını düzenleyen 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'dur.

3.5.1.1. 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun Genel Gerekçesi

Sanayi kuruluşlarının organize sanayi bölgeleri içerisinde planlı ve düzenli bir biçimde kurulması ve faaliyet göstermesini sağlamak üzere; organize sanayi

¹²⁵ DPT, 2013 Yılı Programı. s.202.

¹²⁶ DPT, 2014 Yılı Programı. s.204.

bölgelerinin yer seçimi, kuruluşu, yönetimi ile ilgili esasları düzenleyen organize sanayi bölgeleri kanununun çıkarılmasına gerekçe olarak şu hususlar gösterilmektedir.

Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu, organize sanayi bölgelerine hükmi şahsiyet kazandırmakta, amacı çerçevesinde hak ve borç edinebilme imkânı getirmekte; ağırlıklı sermayesi devlet kredisinden oluşan bu kuruluşun, devlet gözetiminde ve fakat müstakil organları ile yönetilmesi öngörülmektedir.

1961 yılından itibaren ülkemizde planlı döneme geçilmiş, ekonomik ve sosyal kalkınma esasları plan ve yıllık programlara göre yürütülmeye başlanmıştır. Bölgesel kalkınmada dengelerin sağlanması amacıyla organize sanayi bölgelerinin oluşturulması gündeme gelmiştir. Sanayi bölgelerinin kuruluşundaki yasal dayanaklar; 1967 tarihinde 933 sayılı kalkınma planının uygulanmasına dair kanun ile 77 sayılı uzun vadeli planın yürürlüğe konulması ve bütünlüğünün korunması hakkındaki kanun olmuştur.

Organize sanayi bölgesinin faaliyetleri 1982 tarihli Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca yayımlanmış olan fonlar yönetmeliğine göre yürütülmüştür. Ancak söz konusu yönetmelik, sadece müteşebbis teşekküller ile bakanlık arasındaki kredi münasebetlerini düzenlemekte, tüzel kişiliği bulunmayan bu teşekküllerin kuruluş, çalışma usul ve esasları konusundaki mevzuat boşluğu devam etmiştir. Dolayısıyla, mülk edinmemek, kredi sözleşmesinde taraf olamamak, adına kamulaştırma yapamamak, teminat verememek durumundaki müteşebbis heyet faaliyetleri ancak katılan kurum ve kuruluşlar adına yürütülmeye çalışılmıştır. Bu ise organize sanayi bölgelerinin kurulmasını, bu amaçla sanayiciye devletçe tanınan kredi imkânının kullanımını önemli ölçüde yavaşlatan olumsuz bir etken olarak görülmüştür.

Ayrıca, iştirakçi kuruluşların bundan böyle bölge işlemlerini kendi adlarına yürütmelerindeki güçlükler giderilmiş, getirilen muafiyet ve istisnalarla bölge oluşumuna teşvik sağlanmıştır. Hazırlanan bu tasarıyla, özel organize sanayi bölgeleri kurulabilme imkânları da getirilmiştir.

3.5.1.2. Organize Sanayi Bölgeleri Kanununun Amacı ve Kapsamı

Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun amacı, organize sanayi bölgelerinin kuruluş, yapım ve işletmesi esaslarını düzenlemektir.

Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun kapsamı, organize sanayi bölgelerinin ve üst kuruluşlarının oluşumunu, organlarını, işleyişini, yönetim ve denetimini düzenleyen hükümler ile bunlarla ilgili kişi ve kuruluşların görev, yetki ve sorumluluklarını belirleyen hükümleri kapsar.

3.5.1.3. Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'nun Bölümleri

Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu altı bölümden oluşmaktadır.¹²⁷

Birinci bölümde, amaç, kapsam ve tanımlar yer almaktadır. İkinci bölümde; kuruluş ve nitelikler açıklanmaktadır.

Üçüncü bölümde, organize sanayi bölgelerinin organları olan müteşebbis heyet, genel kurul, yönetim kurulu, denetim kurulu ve bölge müdürlüğü ile organize sanayi bölgelerinin temsil ve ilzamu açıklanmaktadır.

Dördüncü bölümde, organize sanayi bölgelerinin mali konuları olan gelirleri, katılım payları, krediler, arsa satışları, yönetim aidatları, parasal haklar ve özlük haklarına temas edilmektedir.

Beşinci bölümde, arsa tahsisleri, ortak yerler, altyapı tesisleri kurma, kullanma ve işletme hakkı, muafiyet, sorumluluk, bakanlığın yetkileri, denetim, genel kurul, özel organize sanayi bölgeleri, tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgeleri, üst kuruluş, yönetmelikler ve düzenlemeler açıklanmaktadır.

¹²⁷ 4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu, 12.04.2000 Tarih ve 24021 Sayılı Resmi Gazete.

3.5.2. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri

Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının görevleri sıralanırken organize sanayi bölgeleri ile ilgili şu hususlara yer verilmiştir:

Organize sanayi bölgeleri ve endüstri bölgelerinin planlanmasına, kuruluşuna, yapılaşmasına ve işleyişine ilişkin mevzuatla verilen görevleri yapmak, organize sanayi bölgelerinin altyapı yatırımlarının tamamını desteklemek, destekleme şart ve niteliklerini belirlemek ve denetlemek, işletmelerin rekabet edebilirliğini artırmak amacıyla kümelenme girişimlerine ait politikalar geliştirmek ve uygulamak, kümelere hibe desteği sağlamak, uygulama sonuçlarını izlemek ve değerlendirmektir.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesinde kurulan, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü'nün organize sanayi bölgeleri ile ilgili görevleri şu şekilde sıralanmıştır:

a) Organize sanayi bölgeleri ve endüstri bölgelerinin planlanması ve geliştirilmesine yönelik politika oluşturmak.

b) Organize sanayi bölgeleri ve endüstri bölgelerinin; planlanmasına, yer seçimine, imar planlarının yapılmasına, kuruluş ve işleyişine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek, organize sanayi bölgelerinde kamu yararı kararı vermek ve endüstri bölgelerinde kamulaştırmaya ilişkin işlemleri yapmak, faaliyetlerini denetlemek.

c) Organize sanayi bölgeleri ve endüstri bölgeleri ile ilgili uygulama sonuçlarını izlemek ve bilgi sistemi oluşturmak.

ç) Organize sanayi bölgeleri ve endüstri bölgelerinin yönetimleri ile personeline yönelik eğitim organizasyonları düzenlemek, bölge ve sanayi sitelerinin yurtiçi ve yurtdışında tanıtımına ve yatırımcı teminine yönelik çalışmalar yapmak, uygulamalarla ilgili olarak diğer ülkelere rehberlik yapmak.

d) Organize sanayi bölgeleri altyapı yatırımları ile bölge müdürlüğü hizmet binası ve sanayi sitelerinin altyapı inşaatının tamamını, sanayi sitelerinin üstyapı inşaatının ise yüzde yetmişine kadar olan kısmını kredi ile desteklemek.

e) İşletmelerin rekabet edebilirliğini artırmak amacıyla, belli bir coğrafyada faaliyet gösteren firmaların, üniversite, kamu kurum ve kuruluşları ile iş dünyasına etki eden kurumlarla işbirliği içerisinde olduğu kümelenme girişimleri için destek programları hazırlamak, hibe vermek; bu girişimleri izlemek, değerlendirmek ve denetlemektir.¹²⁸

Organize sanayi bölgelerinin planlanması, kurulması, kredilendirilmesi, denetimi ve geliştirilmesi ile ilgili temel görevlerden Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı yetkili ve sorumlu kılınmıştır.

3.6. Organize Sanayi Bölgeleri İle İlgili Yönetmelikler

Organize sanayi bölgelerinin uygulamalarını, yer seçimini, arazi ve arsaların tahsisi konularını içeren yönetmelikler üzerinde durulacaktır.

3.6.1. Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliği

Bu yönetmeliğin amacı, organize sanayi bölgelerinin yer seçimi esaslarını düzenlemektir. Yönetmeliğin birinci bölümünde, organize sanayi bölgelerinin yer seçimi etüdü ve yer seçimi safhaları belirtilmiştir. Yer seçimi yönetmeliğinin ikinci bölümünde, yer seçimi talebi, etüt safhası, alternatif alanların belirlenmesi ve özellikleri belirtilmektedir.¹²⁹

Üçüncü bölümde ise yer seçimi komisyonunun oluşturulması, komisyonun görevi ve işleyişi, alternatif alanların incelenmesi ve organize sanayi bölgesi yerinin

¹²⁸ Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname, 8.6.2011 tarih ve 27958 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete. s.2.

¹²⁹ Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliği, 17 Ocak 2008 Tarih ve 26759 Sayılı Resmi Gazete.

kesinleşmesi ile ilgili hükümler bulunmaktadır. Ayrıca organize sanayi bölgeleri yer seçimi komisyonuna üye gönderecek kurumlar; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Kültür ve Turizm Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, il özel idaresi (yoksa yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı), İlgili Belediye (incelenen alanın belediye sınırları içerisinde olması halinde) yönetmeliğin ekinde belirtilmiştir.

Kesinleşen OSB yerinin uygun bulunduğu, yer seçimi komisyon raporu ve varsa Bakanlığa sonradan gönderilen kurum ve kuruluş görüşlerinde belirtilen şartlarla birlikte, ilgili valiliğe ve ilgili kurum ve kuruluşlara bildirilir.

Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliği'nin hükümlerini, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı yürütür.

3.6.2. Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği

Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'na uygun uygulamaların, nasıl yapılacağını göstermek üzere Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından hazırlanmış kapsamlı bir yönetmeliktir.¹³⁰

Birinci bölümde, yönetmeliğin amacı, kapsamı, dayanağı ve tanımlar yer almaktadır.

İkinci bölümde, organize sanayi bölgeleri kurulması ile ilgili ilk başvuru, yer seçimi ve kamu arazilerinin satın alınması ve bedelsiz devri ile ilgili hükümler bulunmaktadır.

Üçüncü bölümde, organize sanayi bölgelerinin kuruluşu, kuruluş protokolü, kamu yararı kararı ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

¹³⁰ Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği, 22 Ağustos 2009 Tarih ve 27327 Sayılı Resmi Gazete.

Dördüncü bölümde organize sanayi bölgelerinin organları, organların görev, yetki ve sorumlulukları, yönetimi ve denetimi ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

Beşinci bölümde, genel idare giderleri için kredi kullanmakta olan organize sanayi bölgelerinde teşkilatlanma ve sarf esasları, bölge müdürlüğü, tip teşkilat şeması, personel istihdamı, parasal sosyal haklar, personelin görev ve sorumlulukları belirtilmektedir.

Altıncı bölümde, imar ve parselasyon planı yapımı esasları, imar planı değişiklikleri ve onayı, parselasyon planlarının onayı, imar uygulaması yapım yöntemleri açıklanmaktadır.

Yedinci bölümde, ruhsat verme ve denetlemeyle ilgili hükümler bulunmaktadır. Ruhsat ve izin yetkisi, yapı (inşaat) ruhsat başvurusu ve ekleri, yapı kullanma izni, iş yeri açma izni ve ruhsata aykırı yapılan yapılarla ilgili hükümler bulunmaktadır.

Sekizinci bölümde, katılma payları, kredi talepleri ve geri ödeme usul ve esasları açıklanmaktadır.

Dokuzuncu bölümde, organize sanayi bölgelerinde kurulamayacak tesisler, tesislerde aranacak nitelikler, arsa tahsisleri ve satışları ile ilgili hükümler bulunmaktadır.

Onuncu bölümde, organize sanayi bölgelerinin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla altyapı tesisleri kurma, kullanma ve işletme ile ilgili açıklamalar yer almaktadır. İçme ve kullanma suyu, doğal gaz, atık su ile ilgili kurulacak tesisler belirtilmektedir. Çevre yönetim sistemi, atık su, ambalaj ve katı atık, tehlikeli tıbbi atık, hava kalitesi, gürültü, zararlı kimyasal madde ve ürünlerin yönetimi ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır. Ayrıca organize sanayi bölgeleri yangın savunma sistemi açıklanmaktadır.

On birinci bölümde, bakanlık kredisi kullanan organize sanayi bölgeleri ile ilgili ihale esasları açıklanmaktadır.

On ikinci bölümde, organize sanayi bölgelerinin kendi aralarında yardımlaşmaları ve ortak sorunlarının çözüme kavuşturulmasını sağlamak amacıyla kurdukları organize sanayi bölgeleri üst kuruluşuyla ilgili hükümler yer almaktadır.

On üçüncü bölümde, çeşitli hükümler başlığı altında; katılımcının tesisini kiralama şartları, hak ediş raporunun düzenlenmesi ve onaylanması, defter tutma, güvenlik, nakliye ve taşıma, sanayici kooperatiflerinin kurdukları organize sanayi bölgeleri, organize sanayi bölgelerinde küçük sanayi siteleri, hizmet alımı, organize sanayi bölgelerinin hesap ve işlemlerinin denetimi ile ilgili hükümler bulunmaktadır.

On dördüncü bölümde, geçici ve son hükümler başlığı altında, ıslah organize sanayi bölgeleri ile ilgili açıklamalar yer almıştır.

3.7. Türkiye’de Organize Sanayi Bölgesi Uygulamaları

Türkiye’de sanayileşmeyi teşvik etmek, bölgesel kalkınmayı sağlamak, şehirleşmeyi yönlendirmek, sanayileşmenin meydana getirdiği çevre sorunlarını önlemek amacı ile organize sanayi bölgesi uygulamalarına 1960’lı yıllardan itibaren başlanmıştır.

1962 yılında Bursa’da bir organize sanayi bölgesi kurulması amacı ile Bursa Sanayi Odası tarafından teşebbüse geçilmesi ve bu amaçla ABD’nin Türkiye’ye Milletlerarası Kalkınma İdaresi (AID) yardım fonundan, Amerikan Checchi and Company firmasına bir fizibilite raporu hazırlanması, sanayi bölgesi kurma teşebbüslerinin 1963-1967 yılları arasında kapsayan, birinci beş yıllık kalkınma planı ile başlayan, planlı dönemden önce başladığını göstermektedir.¹³¹

Günümüzde Artvin ili dışında, Türkiye’nin bütün illerine organize sanayi bölgesi kurulmuştur. Türkiye’de organize sanayi bölgesi sayısı, bazı illerde birden fazla olmak üzere yaklaşık 264’ e ulaşmıştır.

¹³¹ Ayda Eraydın, Asuman Çezik, **Türkiye’de Sanayi Bölgeleri**, DPT Yayınları, No:1839, Ankara, s.12.

Türkiye’de hangi illerde ve ilçelerde organize sanayi bölgesi olduğu tezin hazırlandığı dönemde, yer seçimi, kamulaştırma, planlama, altyapı inşaat ve işletme aşamalarından hangisinde olduğu tezin sonundaki ek 2’de gösterilmiştir.

Tablo 6: Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN COĞRAFİ BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI								
(Yol, içmesuyu, pis su, yağmur suyu, elektrik vs işleri tamamlanan 153 adet OSB bazında)								
BÖLGE ADI	2012 SONU İTİBARIYLA BİTENLER			2013 YILI YATIRIM PROGRAMINDA OLANLAR				
	ADET	ALAN (Ha)	%	ADET (**)	ALAN (Ha)	KREDİ VERİLECE KALAN (Ha)	%	%
			Hektar (*)				Hektar (*)	Adet (***)
MARMARA (11 İL)	22	5.438	19,38	8	820	820	6,87	11,27
EGE (8 İL)	22	4.290	15,29	11	1.351	1.202	11,31	15,49
AKDENİZ (8 İL)	16	3.456	12,31	5	462	329	3,87	7,04
İÇ ANADOLU (13 İL)	28	5.116	18,23	7	2.199	2.031	18,42	9,86
KARADENİZ (18 İL)	32	3.242	11,55	15	947	859	7,93	21,13
DOĞU ANADOLU (14 İL)	16	2.299	8,19	11	1.945	772	16,29	15,49
G.DOĞU ANADOLU (9 İL)	17	4.224	15,05	14	4.217	3.805	35,32	19,72
TÜRKİYE TOPLAMI (81 İL)	153	28.065	100,00	71	11.941	9.818	100	100

Kaynak: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, (<http://www.sanayi.gov.tr> Erişim Tarihi:21.10.2013)

3.7.1. Organize Sanayi Bölgelerinin Başlıca Yetki ve Sorumlulukları

1. Organize sanayi bölgesi kuruluş amacını gerçekleştirebilmek için gerekli kararları ve tedbirleri almak,
2. Organize sanayi bölgesi olarak yer seçimi yapılmış alan ile sınırlı olmak kaydıyla, kamulaştırma yaptırabilmektir. OSB; kamulaştırma işlemlerini

Valilik, İl Özel İdaresi, Belediye veya Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığına yaptırabilir. Arazinin mülkiyetinin edinilmesinde yapılan masraflar ile arazi bedeli ödeme yükümlülüğü OSB tüzel kişiliğine aittir.

3. İmar ve parselasyon planlarını hazırlamak, uygulamak ve denetlemek,
4. Organize sanayi bölgesinin ihtiyacı olan elektrik, su, kanalizasyon, doğal gaz, yol, haberleşme, spor tesisleri gibi altyapı ve genel hizmet tesislerini kurmak ve işletmek,
5. Sanayi parsellerinin tahsislerini yapmak,
6. Sanayi ve sosyal tesislerin yapı ve kullanma ruhsat ve izinleri ile iş yeri açma ve çalışma ruhsatını vermek,
7. Organize sanayi bölgesinin ihtiyacı olan ürün ve hizmetleri gerektiğinde özel ve kamu kuruluşlarından satın alarak dağıtım ve satışını yapmak,
8. Ortak arıtma tesisleri yapmak veya atıkların ortak arıtma tesisinin kabul edebileceği standartlara düşürülmesi amacıyla münferit ön arıtma tesisleri yaptırmak,
9. Üniversitelerle işbirliği yaparak teknopark kurmak ve işletmek,
10. Çevre yönetim sistemleri oluşturarak; katı atık, hava kalitesi korunması, gürültü kontrolü, tehlikeli ve tıbbi atıklar, zararlı kimyasal madde ve ürünler, atık su ve yangın savunma sistemi konularında çalışmalar yapmak,
11. Organize sanayi bölgelerinde yer alacak sanayi kuruluşlarının müşterek yararlarına yönelik hizmet vermek üzere, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Türk Standartları Enstitüsü, Posta İşletmesi Genel Müdürlüğü, Türk Telekomünikasyon A.Ş. Türk Patent Enstitüsü, Sosyal Güvenlik Kurumu, müteşebbis heyette temsil

edilen oda gibi kurum ve kuruluşlara müteşebbis heyet tarafından mülkiyeti organize sanayi bölgesinde kalmak üzere arsa tahsis etmektir.¹³²

12. OSB içinde yer alan taşınmazlar, finansal kiralama sözleşmesine konu edilebilir. Bu durumda; OSB yönetiminden uygunluk görüşü alınması zorunludur. Devlet tarafından arsa teşviki verilen arsalar için finansal kiralama sözleşmesi yapılamaz. Satışı yapılan arsalar hiçbir şekilde tahsis amacı dışında kullanılamaz. Finansal kiracının, bölgenin kuruluş protokolünde katılımcılar için öngörülen niteliklere sahip olması zorunludur. Finansal kiracı, katılımcının hak ve yükümlülüklerine sahip olur. Finansal kiralama şirketi taşınmazı iki yıl içinde satmaz veya kiraya vermez ise taşınmaz OSB tarafından finansal kiralama bedeli üzerinden satın alınabilir

3.7.2. Türkiye’de Organize Sanayi Bölgesinin Kuruluş İşlemleri

Organize sanayi bölgeleri kuruluş biçimleri bakımından üç ayrı tipte olabilir:

1. Merkezi devlet ve mahalli idareler veya sanayi ve ticaret odaları gibi kendilerine belirli kamu görevleri verilmiş mesleki örgütlerce kurulanlar,
2. Özel ve kamu kuruluşlarınca ortaklaşa kurulanlar,
3. Özel yatırımcılar veya arsa sahipleri tarafından kurulanlar. İkinci ve üçüncü tiplerde kâr amacı ön plana çıkmaktadır.¹³³

Organize sanayi bölgesi kurmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler, organize sanayi bölgesi bilgilendirme raporu hazırlarlar. Bu raporda projenin amacı, kapsamı, gerekçesi, ekonomik ve sosyal analiz, ilgili valiliğin değerlendirmesi gibi Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın istediği bilgiler bulunur. Bu rapor ilgili valiliğin uygun görüşü ile birlikte Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’na sunulur.

¹³² Bülent Koşmaz, “Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluşu ve Gelişimi”, I.OSB Zirvesi Sonuç Raporu, Ankara, Şubat 2004, s.10.

¹³³ İsmet Mucuk, **Modern İşletmecilik**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2005, s.125.

Yeni bir organize sanayi bölgesi yer seçimi talebinin değerlendirmeye alınabilmesi için il genelindeki ihtisas organize sanayi bölgeleri hariç, diğer organize sanayi bölgelerinde bulunan sanayi parsellerinin en az yüzde yetmiş beşinde üretim veya inşaat başlanmış olması gerekmektedir. Ancak özel organize sanayi bölgeleri ile Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansının yatırımcı temin ettiği projelerde bu oran aranmaz. Böylece organize sanayi bölgeleri belli bir doluluk oranına ulaşmadan yeni organize sanayi bölgesi kurulmasına müsaade edilmemekte ve organize sanayi bölgelerinin kuruluş amaçlarından olan, kaynakların rasyonel kullanılması sağlanmaya çalışılmaktadır. Yer seçimi kesinleşmemiş organize sanayi bölgesinin kuruluş işlemleri yapılmaz.

Organize sanayi bölgesi kurulması öngörülen yerde varsa sanayi odası, yoksa ticaret ve sanayi odası, o da yoksa ticaret odası ile talepleri halinde il özel idaresi, il özel idaresi bulunmayan illerde Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığının veya organize sanayi bölgesinin içinde bulunacağı il, ilçe veya belde belediyesinin büyükşehirlerde büyükşehir belediyesinin ve ihtisas organize sanayi bölgelerinde konuyla ilgili mesleki kuruluş ve teşekküllerin temsilcilerince imzalı ve valinin olumlu görüşünü içeren kuruluş protokolünün Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca onaylanması ve sicile kaydedilmesi ile tüzel kişilik kazanır.

Organize sanayi bölgesinin kuruluşundaki iş akışı ve işlem basamakları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Organize sanayi bölgesinin kurulması için başvuru ve yer seçimi,
- Organize sanayi bölgesinin kuruluşu, sicile kaydedilmesi ve tüzel kişilik kazanması,
- Yatırım programına alınması,
- Arazinin temini ve kamu yararı kararı,
- Plan ve proje ihalesi,
- İmar planlarının hazırlanması ve Bakanlıkça onayı,

- Altyapı projelerinin hazırlanması ve Bakanlıkça onayı,
- Altyapı inşaat ihalesi,
- Altyapı inşaat yapımı,
- İnşaat kabulü.

3.7.3. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Organize Sanayi Bölgeleriyle İlgili Görev ve Yetkileri

- Yer seçimini yönetmek ve oybirliği ile seçilen yeri, organize sanayi bölgesi alanı olarak tasdik ve ilan etmek,
- Organize sanayi bölgesinin kuruluşunu onaylayarak tüzel kişilik vermek,
- İmar planı ve altyapı projelerini tasdik etmek,
- Kamulaştırma taleplerini inceleyerek ‘kamu yararı’ kararını vermek,
- Kredi talebi uygun görülen organize sanayi bölgelerini kredilendirmek,
- Gerekli gördüğü hallerde veya şikâyet üzerine, organize sanayi bölgelerinin her türlü hesap ve işlemlerini denetlemek ve gerekli tedbirleri almaktır.

3.7.4. Organize Sanayi Bölgesi Kuruluş Protokolü

Organize sanayi bölgesi kuruluş protokolünde aşağıdaki hususların bulunması gerekmektedir:

- Organize sanayi bölgesinin ünvanı, adresi, organize sanayi bölgesinin oluşumuna katılan kurum ve kuruluşların katılma payı oranları ve

müteşebbis heyette temsil edilecekleri üye sayıları, katılım paylarının ödeme şekil ve şartları,

- Organize sanayi bölgesinin organlarında görev alan asil ve yedek üyelerin adları ile temsil ettikleri kurum ve kuruluşlar,
- Katılımcıların karma veya ihtisas şeklinde sektör grupları ile Bakanlığın gerekli gördüğü hallerde, belirlediği organize sanayi bölgesinde yer tahsis edilecek özel ya da tüzel kişilerin temel vasıfları ve iştigal konuları,
- Organize sanayi bölgesini temsil ve ilzamlı yetkilendirilmiş üyeler,
- Kuruluş protokolünün yürürlüğe giriş koşulu, imzaları ve tarihi,
- Valinin olumlu görüşünü içeren bakanlığa sunuş dilekçesi,
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının onay bölümü bulunur.

Kuruluş protokolü, bakanlık organize sanayi bölgesi sicil defterine kaydedilerek, sicil numarası verilir ve organize sanayi bölgesi tüzel kişilik kazanır. Kuruluş protokolü, ilk genel kurulda ana sözleşme olarak değiştirilir ve bakanlık onayından sonra yürürlüğe girer.

Organize sanayi bölgesinin yer seçiminin hazine veya kamu kurum ve kuruluşlarına ait arazilerden yapılması durumunda gerekli şartların yerine getirilmesiyle arazilerin, kurulması düşünülen organize sanayi bölgesi tarafından pazarlıkla satın alınması veya bedelsiz devri imkânı mevcuttur.

3.7.5. Özel Organize Sanayi Bölgelerinin Tüzel Kişilik Kazanması

Organize sanayi bölgesini kuran gerçek veya tüzel kişiler adına arsanın kayıtlı olduğunu gösterir arsa tapusunu ibraz etmeleri gerekir.

Tapusu ibraz edilen arsanın, OSB yer seçimi yönetmeliğine uygunluğunu ve OSB sınırını Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na onaylatmaları gerekir.

Organize sanayi bölgesi tüzel kişiliği, OSB kanununun uygulanması ile ilgili işlemlerde her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.¹³⁴

3.8. Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluş Yerinin Seçimi

Sanayi işletmelerinde kuruluş yeri seçilirken taşıma maliyeti, iş gücü tedariki ve ücretleri, yığılma avantajları, arazi fiyatı, vergi ve altyapı imkânları göz önünde bulundurulmalıdır.¹³⁵

3.8.1. Organize Sanayi Bölgesinin Yerinin Seçimi

Bir sanayi işletmesi için kuruluş yeri, tedarik, üretim, depolama ve dağıtım gibi temel fonksiyonlarını ve bunlara bağlı ekonomik amaçlarını gerçekleştirebileceği en uygun yerdir. İşletmenin faaliyette bulunacağı organize sanayi bölgesinin yeri seçilirken bu hususlara dikkat edilmelidir. Üretimin toplulaştırılmasının veya ihtisaslaştırılmasının getiri artışı üzerindeki doğrudan olumlu etkisinden yararlanmak amacıyla organize sanayi bölgeleri geliştirilmektedir.¹³⁶

Organize sanayi bölgesinin kurulacağı yerin seçimi, organize sanayi bölgeleri yer seçimi yönetmeliğine göre yapılır.¹³⁷

Organize sanayi bölgesi kurmak isteyen gerçek ve tüzel kişilerce, organize sanayi bölgesi bilgilendirme raporunun hazırlanarak, valilik uygun görüşü ile birlikte yer seçimi talebinin Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına intikalini müteakip,

¹³⁴ 4562 sayılı OSB Kanunu, madde. 21.

¹³⁵ M. Tamer Müftüoğlu, **Sanayi İşletmelerinde Kuruluş Yeri Seçimi ve Ölçek Sorunu**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No: 530, Ankara, 1983, s.27-30.

¹³⁶ Osman Demirdöğen ve Bilsen Bilgili, "OSB nin Yer seçim Kararlarını Etkileyen Faktörler: Erzurum Örneği", **Erzurum Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:4, Sayı:2, Erzurum, 2004, s.3.

¹³⁷ Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliği, 17 Ocak 2008 Tarih ve 26759 Sayılı Resmi Gazete.

bakanlık tarafından yapılacak değerlendirmeden sonra yer seçimi çalışmaları başlatılır. Eğer organize sanayi bölgesinin kurulacağı bir alan öneriliyorsa, söz konusu alan için il özel idaresinin, belediye sınırları veya mücavir alan sınırları içerisinde olması halinde, ilgili belediyenin olumlu görüşünün alınması gerekmektedir.

3.8.2. Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Komisyonu

Yer seçimi komisyonu; il özel idaresi varsa belediye ve yer seçimi yönetmeliğinde belirtilen evre ve şehircilik, Enerji, Gıda Tarım ve Hayvancılık, Kültür ve Turizm, Sağlık, Orman ve Su İşleri, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıklarının temsilcilerinden oluşur. İl zel idaresi olmayan illerde Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı bu görevi yürütür. Yer seçimi komisyonu, alternatif alanları yerinde inceler. Etüdü yapılmamış alanlar komisyonca değerlendirmeye alınmaz. Komisyon, incelediği alternatif alanlardan birini komisyona katılan üyelerin oy birliği kararı ile organize sanayi bölgesi yeri olarak belirler.

3.8.3. Organize Sanayi Bölgelerinin Yer Seçiminde Etüd alışmaları

Organize sanayi bölgesi yer seçimi etüdü, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yapılır veya yaptırılır. Etüdü yapılacak organize sanayi bölgesi hakkında ihtiyaç duyulan bilgi, belge ve haritalar bakanlığın başvurusu üzerine ilgili özel veya kamu kurum ve kuruluşlarının merkez veya yerel teşkilatlarından temin edilir.

3.8.4. Etüdün Bölümleri

Etüdün giriş bölümünde, etüdü hazırlanan il, ilçenin coğrafı, sosyal, ekonomik ve jeolojik yapısı hakkında bilgiler yer alır.

Eşik Analizleri ile Çevre ve Şehircilik, Sağlık, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme, Gıda Tarım ve Hayvancılık, Enerji, Kültür ve Turizm, Orman ve Su İşleri Bakanlıkları ile il özel idaresi ve incelenen alanın belediye sınırları içerisinde olması halinde ilgili belediyenin tasarrufu altındaki alanlar ile plan, proje ve yatırımları 1/100.000 ve/veya 1/25.000 ölçekli topoğrafik haritalar üzerine işlenerek eşik analizi haritası oluşturulur. Bu haritalar ilgili valilik, kaymakamlık, belediye veya diğer kurum veya kuruluşlardan temin edilir.

3.8.4.1. Alternatif Alanların Belirlenmesi ve Sınırların İşlenmesi

Eşik analizi haritasında hiçbir kurum ve kuruluşun yatırım ve proje alanına girmeyen, eğimi ve jeolojik açıdan yapılaşmaya elverişli alan, varsa çevre düzeni planı, nazım imar planı kararlarına uygun olan alanlar, Bakanlık tarafından gerekli görülen tüm incelemeler sonucunda organize sanayi bölgesi kurulabilecek alan ya da alternatif alanlar olarak belirlenir.

Belirlenen alternatif alan sınırları 1/100.000 ve/veya 1/25.000 ölçekli eşik analizi haritasına ve ilgili kadastro müdürlüğünden temin edilen 1/5.000 ölçekli kadastral pafta suretine işlenir.

3.8.4.2. Alternatif Alanların Özellikleri

- a) Şehir merkezine uzaklığı ve hangi yönde kaldığı,
- b) Mevkii,
- c) Çevresinde bulunan diğer yerleşim merkezlerinin neler olduğu, uzaklıkları ve hangi yönde kaldığı,
- ç) Büyüklüğü,
- d) Mülkiyet durumu,

- e) Karayolu, hava alanı, liman, demir yolu bağlantısı ve uzaklığı,
- f) Kadastro durumu,
- g) Belediye ya da mücavir alan sınırları içinde olup olmadığı,
- h) Varsa çevre düzeni planına göre durumu,
- ı) Mevcut arazi kullanım durumu,
- i) Çevresindeki alanların mevcut ve planlama durumu,
- j) Arazinin eğimi ve yönü,
- k) Bulunduğu deprem kuşağı,
- l) Su ihtiyacının nereden sağlanabileceği,
- m) Enerji ihtiyacının nereden sağlanabileceği,¹³⁸
- n) Hâkim rüzgâr yönü,
- o) Atık su ve yağmur suyu deşarj ortamı,
- ö) Gelişme ve genişleme olanağının bulunup bulunmadığı,
- p) Çevresinde konut ve yan sanayi yerleşimine imkân olup olmadığı,
- r) Varsa özel çevre koruma bölgeleri, sit alanları milli parklar, sulak alanlar, doğal anıtlar gibi koruma alanları ile uluslararası sözleşmeler gereği korunması gereken alanlara göre konumu,
- s) Drenaj durumu,
- ş) Taşkına maruz kalma durumu,
- t) Önceden belirlenmiş bir jeolojik probleminin olup olmadığı,

¹³⁸ Canan Güler, **Organize Sanayi Bölgeleri Usul ve Esasları**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara, Nisan 1992.

u) Varsa yeraltı ve yüzeysel içme ve kullanma suyu kaynaklarına göre konumu,

ü) Varsa katı atık depolama alanlarına göre konumu,

v) Mevcut ya da planlanan hava alanları ile varsa askeri alanlara, askeri güvenlik yasak bölgelerine, hava alanı mânia planına göre konumu,

y) Su ürünleri üreme ve istihsal sahalarına olan konumu,

z) Doğal kaynak potansiyeli.

Yukarıdaki başlıklar kapsamında alternatif alanların özellikleri belirlenir.

Etüdün beşinci bölümünde sonuç ve öneriler yer alır. Ayrıca kaynaklar ve ekler de bulunur.

3.8.5. Alternatif Alan Bulunamaması

Hazırlanan etüt sonucunda alternatif alan bulunamamışsa bu durum ilgili valiliğe, talep konusu özel organize sanayi bölgesi ise ayrıca talepte bulunan gerçek ve tüzel kişilere yazı ile bildirilir ve yer seçimi komisyonu toplanmaz.

3.8.6. Organize Sanayi Bölgesinin Yerinin Kesinleşmesi

Organize sanayi bölgesi yeri, gözlemsel jeolojik etüt raporunun hazırlanması, ihtisas organize sanayi bölgesi söz konusu ise çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) olumlu belgesinin alınmasını müteakip bakanlık tarafından kesinleştirilir.

Kesinleşen organize sanayi bölgesi yerinin uygun bulunduğu, yer seçimi komisyonu raporu ile ilgili valiliğe ve ilgili kurum ve kuruluşlara bildirilir.

3.9. Organize Sanayi BÖlgelerinde Planlama

Organize sanayi bölgesi imar planında, organize sanayi bölgesinin özelliği ihtiyaçları göz önüne alınarak bakanlık tarafından çıkarılan organize sanayi bölgesi imar planı şartnamesine göre sanayi parselleri, ortak kullanım alanları, hizmet ve destek alanları, Sağlık Bakanlığı'nca belirlenen sağlık koruma bandı ve benzerleri ile birlikte arazi kullanım kararları yer alır.

Organize sanayi bölgesi mülkiyetinde kalan ve ortak kullanım alanlarından sayılan zorunlu idari, sosyal ve teknik altyapı alanları ile arıtma tesisi alanı ve aktif alanlar için toplam bölge büyüklüğünün en az yüzde sekizi kadar alan ayrılır.

Organize sanayi bölgesinin imar planlarında, bölge büyüklüğünün %10'unu geçmemek üzere katılımcı veya kiracılara yönelik küçük imalat ve tamirat, ticaret, eğitim ve sağlık hizmetleri için hizmet ve destek alanları ayrılabilir.

Plan müellifi veya organize sanayi bölgesinde çalışan şehir plancısı tarafından hazırlanan imar planları, organize sanayi bölgesini temsile yetkili kişiler tarafından imzalanarak bakanlık onayına sunulur. İmar komisyonu tarafından değerlendirilen ve karara bağlanan teklif imar planları, bakanlık tarafından uygun görüldüğü şekliyle onaylanarak, İl İdare Kurulu kararı ile yürürlüğe girer.

Parselasyon planı, düzenleme işlerine ait belgelerle beraber bakanlığın görüşüne sunulur. Bakanlıkça onaylandıktan sonra İl İdare Kurulu kararı ile yürürlüğe girer.

Tablo 7: Türkiye’deki Organize Sanayi Bölgelerinin Fiziki Durumu

ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN AŞAMALARI						
	Yer seçimi	Kamulaştırma	Planlama	Alt yapı- inşaat	İşletme	Toplam
OSB Aşaması (Adet)	25	30	21	39	149	264
OSB Alanı (Hektar)	2.897,19	5.931,00	2.612,40	6.936,07	50.381,02	68.757,68
OSB Alanı(%)	9%	11%	8%	15%	57%	100%

Kaynak: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, (<http://www.sanayi.gov.tr> Erişim Tarihi: 21.10.2013)

3.10. Organize Sanayi Bölgelerinin Organları

Organize sanayi bölgesinin organları, müteşebbis heyet veya işletme aşamasında genel kurul, yönetim kurulu, denetim kurulu ve bölge müdürlüğünden oluşur.

3.10.1. Müteşebbis Heyet

Müteşebbis heyet, organize sanayi bölgesinin en üst karar organıdır. Müteşebbis heyet, OSB’nin oluşumuna katılan kurum ve kuruluşların yetkili organlarınca mensupları arasından kuruluş protokolünde belirtilen katılım oranlarına göre tespit edilecek 15 asil ve 15 yedek üyeden oluşur. Müteşebbis heyet en az 3 ayda bir defa başkan veya yokluğunda başkan vekili başkanlığında salt çoğunluk ile toplanır. Toplantı ile ilgili sekreteryaya görevlerini bölge müdürlüğü yönetir.

Müteşebbis heyette yer alan üyeler iki yıl için seçilir ve temsil ettikleri kurum ve kuruluşlardaki görevleri sona erdiğinde üyelikleri düşer. Üyelikten düşen veya

ayrılan üyenin yerine, temsil ettiği kurum ve kuruluşun ön sıradaki yedek üyesi geçer. Katılan üye, yerine geçtiği üyeden kalan süreyi tamamlamaktadır.

Müteşebbis heyet, OSB'nin kuruluş amaçlarını gerçekleştirmek için gerekli kararları ve tedbirleri almak, kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü ve benzeri düzenlemelerle ilgili verilen görevleri yapmak, yönetim ve denetim kurulu çalışmalarını ve hesaplarını ibra etmek, OSB'ye ait para ve diğer kaynakları kuruluş amacına uygun kullanmakla yükümlü ve görevlidir.

Müteşebbis heyet, arsa tahsislerini yapar, arsa satışı ile ilgili prensipleri belirler, şartlar oluştuğunda genel kurul toplantısını yapar. İhtiyaç halinde, kanun ve yönetmeliğe aykırı olmamak şartı ile iç talimatnameler çıkarır ve genel kurul aşamasında bunları ana sözleşme taslağına aktarır.

3.10.2. Müteşebbis Heyet ve Katılımcıların Birlikte Yönettiği Durum

Organize sanayi bölgesinde üretime geçtiğini, iş yeri açma izin belgesi alarak belgeleyen işletmelerin sayısı, OSB'de kurulacak tüm işletme sayısının 1/3 üne ulaştığında katılımcılardan seçilecek 7 asil ve 7 yedek üye müteşebbis heyete dâhil olur. Kuruluş protokolünde yer alan kurum ve kuruluşların katılım payları dikkate alınarak müteşebbis heyetten çıkacak üyeler belirlenir.

3.10.3. Organize Sanayi Bölgesi Genel Kurulu

Organize sanayi bölgesinde kurulacak toplam işletme sayısının 2/3 ünün yapı kullanma izni alması ve bunların da en az yarısının üretime geçtiğini iş yeri açma belgesi ile belgelemeleri halinde, genel kurulun oluşum süreci başlar. Katılımcılar veya temsilcilerinin müteşebbis heyet üyeleri ile birlikte en geç altı ay içinde yapacakları ilk genel kurul toplantısında müteşebbis heyet, yönetim ve denetim kurulunun görevi sona erer. İlk genel kurul, müteşebbis heyet tarafından, sonraki yönetim kurulu tarafından toplantıya çağrılır.

Genel kurulun ilk toplantısında, mevcut kuruluş protokolü, tüzel kişiliğin ana sözleşmesi olarak değiştirilir ve kararlar salt çoğunlukla alınır. Tahsisi veya satışı yapılmamış arsa var ise arsa tahsis ve satış kriterlerini belirler ve bu konuda yönetim kurulunu yetkilendirir, cadde ve sokak isimlerini belirler. Kanun, yönetmelik, ana sözleşme ve iyi niyet esasları ile genel kurul kararlarına aykırı olduğu ileri sürülen yönetim kurulu kararlarının iptal edilip edilmeyeceği konusunda karar verir.

Olağan genel kurul toplantısı, her yılın ilk altı ayı içinde OSB'nin bulunduğu yerde yapılır. Genel kurul çağrısı, yönetim kurulu tarafından, gerekli hallerde denetim kurulu, bakanlık veya yeterli katılımcı tarafından yapılabilir. Çağrı toplantı tarihinden 15 gün önce iadeli taahhütlü mektup veya imza karşılığı yapılır.

Genel kurulda, yönetim ve denetim kurulları faaliyet raporları, bilanço, gelir, gider veya kâr/zarar hesabı tablosu, tahmini bütçe, çalışma programı ve diğer gündem maddeleri görüşülür. Yönetim ve denetim kurulu üyelerinin seçimleri yapılır. Genel kurulda bakanlık temsilcisi de bulunur.

3.10.3.1. Müteşebbis Heyet ve Genel Kurulun Görev ve Yetkileri

Müteşebbis heyetin ve genel kurulun ortak görev ve yetkileri şunlardır:

- a) OSB'nin kuruluş amacını gerçekleştirmek ve ideal şekilde işleyişini sağlamak için gerekli kararları ve tedbirleri almak,
- b) Bakanlığa karşı taahhüt ve sorumlulukları yerine getirmek ve bu hususta gerekli tedbirleri almak,
- c) OSB'nin, yönetim ve denetim kurulu üyelerini seçmek ve ibra etmek, gerektiğinde bunları azletmek, bilançoyu kabul etmek veya reddetmek,
- ç) Bölge müdürlüğünün teşkilat şeması ve personelin pozisyonlarını onaylamak ve personelin niteliği ile ilgili prensipleri belirlemek, bölge müdürünün atanması veya azli ile ilgili karar almak, bölge müdürlüğü personelinin atanması ve azli ile ilgili prensipleri belirlemek,

d) Yönetim ve denetim kurulu üyelerine ödenecek huzur hakkı veya aylık ücretler ile bölge müdürü ve OSB personeline ödenecek ücret ve sosyal hakların asgari ve azami sınırlarını tespit etmek,

e) Üst kuruluşa katılmak için karar almak ve temsilcilerini belirlemek,

f) OSB'nin genişlemesine veya bir diğer OSB ile birleşmesine karar vermek ve birleşme şartlarını belirlemek,

g) İmar ve parselasyon planları ve değişiklikleri ile ruhsat ve izinlerin verilmesine ilişkin prensipleri belirlemek,

ğ) OSB'nin, teknoloji geliştirme bölgesi yönetici şirketlerine, ar-ge ve inovasyon merkezi veya enstitüsü olarak faaliyette bulunmak amacıyla kurulan şirketlere, lojistik ve benzeri ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, hizmetlerinden yararlanabileceği diğer şirketlere iştirak etmesine karar vermek ve bu konuda prensipleri belirlemek,

h) OSB'ler arasında her türlü teknik ve idari konularda iş birliği yapmak,

ı) Katılımcılar ile OSB yönetim kurulu, denetim kurulu ve bölge müdürlüğü arasında doğabilecek uyuşmazlıklar hakkında, gerektiğinde Bakanlığın görüşünü de alarak karar vermek,

i) OSB'nin yatırım programlarını, yeni yatırımlarını ve bütçesini onaylamak,

j) OSB'ye ait para ve diğer kaynakların kuruluş amacına uygun olarak kullanılmasını sağlamak ve denetlemek,

k) Yönetim aidatları ve hizmet karşılıklarını arsaların boş, inşaat halinde ve üretime geçme durumları dikkate alınarak parsel büyüklüğüne göre belirlemek,

l) OSB'ye ait gayrimenkullerin ve menkullerin satış, kiralama, trampa ve benzeri işlemleri ile ilgili prensipleri belirlemek,

m) Altyapı katılım payları, elektrik, su, doğal gaz ve benzeri satış bedelleri ile ilgili prensipleri belirlemek,

n) OSB için yapılacak alım, satım, altyapı, sosyal tesisler, arıtma tesislerinin inşaatı ve proje dâhil tüm ihaleler konusunda alacağı kararlarla, işlemlerin yürütülmesi ve ihalenin sonuçlandırılması için usul ve esasları tespit etmek,

o) OSB'nin ihtiyacı olan elektrik, su, kanalizasyon, doğal gaz, arıtma tesisi, yol, haberleşme, spor tesisleri gibi altyapı ve genel hizmet tesislerini kurma ve işletme, kamu ve özel kuruluşlardan satın alarak dağıtım ve satışını yapmaktır. Bu çerçevede üretim tesislerini, ortak sağlık ve güvenlik birimlerini kurma ve işletme konularında gerekli kararları almak,

ö) Rehin ve ipotek almak, vermek, fek etmek,

p) OSB'nin her türlü hesap ve işlemlerinin yeminli mali müşavirlere incelettirilmesine ilişkin prensipleri belirlemek,

r) Katılımcı ve kiracılardan tahsil edilecek yönetim aidatları, elektrik, su, doğal gaz ve benzeri satış bedelleri, varsa altyapı katılım payları ödeme şartları ile gecikme halinde uygulanacak cezalara ilişkin esasları belirlemek,

s) Yörelerindeki OSB'ler içinde yer alan en az bir sektörün kümelenmesini sağlamak amacıyla kümelenme projelerini hazırlamak ve yürütmek, küme analizi yaptırmaktır. Küme geliştirme aşamasında eğitim, ortak satın alma, firma eşleştirme, ortak merkezlerin kurulmasına yönelik proje ve benzer faaliyetleri ilgili kamu ve özel kuruluşlarla işbirliği yaparak sürdürmek ve bu projelerin finansmanına katkı sağlamak,

ş) Bakanlık OSB bilgi sitesine dâhil olarak sorgu sayfasındaki bilgilerin istenilen aralıklarla güncellenmesini sağlamak,

t) Organize sanayi bölgelerinin, elektrik piyasası faaliyetlerine ilişkin yönetmelik esaslarına göre, OSB'nin elektrik faaliyetleri ile ilgili karar almak,

u) OSB imar planı içinde yer alan sağlık koruma bandının ağaçlandırmasını, çevre düzenlemesini, bakımını, korunmasını ve çevre düzeni sürekliliğini sağlamak,

ü) Yatırımlarla ilgili kredi alma ve ihtiyaç duyulması halinde bankalardan teminat mektubu alınması konularında, yönetim kuruluna yetki vermek,

v) OSB'nin personel açığı bulunan alanlara ilişkin olarak yapılacak iş ve işlemleri ile ilgili olarak, sorumluluk OSB'de kalmak kaydıyla; diğer OSB'lerden, Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşundan veya yatırım destek ofislerinden hizmet almak için düzenlenecek protokolün prensiplerini belirlemek,

y) OSB kuruluş protokolünün veya ana sözleşmesinin değiştirilmesi, genel kurulun yapılması, organlarının oluşturulması ve ibrası, bilânçonun kabulü veya reddi, OSB'nin yatırım programı ve bütçesinin onaylanması, yönetim ve denetim kurulu üyelerine ödenecek toplantı başına huzur hakkının veya aylık ücretin tespit edilmesi, OSB'nin genişlemesi veya bir diğer OSB ile birleşmesi ve birleşme şartlarının belirlenmesi, arsa tahsis ve satış prensiplerinin belirlenmesi, altyapı katılım payları, elektrik, su, doğal gaz ve benzeri satış bedelleri ile ilgili prensipleri belirleme ve bu aidat ve satış bedellerinin tahsilatında gecikme halinde uygulanacak cezalara ilişkin esasların belirlenmesi, Üst kuruluşa katılmak için karar verilmesi ve temsilcilerinin belirlenmesi, yönetim aidatları ve hizmet karşılıklarının boş, inşaat halinde ve üretime geçme durumları dikkate alınarak parsel büyüklüğüne göre tespit edilmesi, bölge müdürünün atanması veya azli ile ilgili görev ve yetkilerinin dışında görev ve yetkilerin yönetim kuruluna devredilmesi hususunda karar almak,

z) Katılımcıların nitelikli eleman ihtiyacını karşılamak üzere, ilgili kurumlar ile işbirliği sağlanarak eğitim merkezi ve/veya eğitim kurumu oluşturmak, işletmek ve bu konu için ayrılacak finansmanın miktarını belirlemek.

Müteşebbis heyet ve işletme aşamasında genel kurul ayrıca, kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü, ana sözleşme ve benzeri düzenlemelerle verilen diğer görevleri yapmakla mükelleftir.

3.10.3.2. Müteşebbis Heyet yelerinin Sorumluluğu

Müteşebbis heyet yeleri, kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü ve benzeri düzenlemeler ile kendilerine verilen görevleri hiç veya gereği gibi yapmamalarından ve kendi kusurlarından doğan zararlardan sorumludur.

Müteşebbis heyet yeleri, görevleri sona erse dahi, faaliyetleri sırasında öğrendikleri ticaret veya işletme sırlarını saklamakla yükümlüdür.

Müteşebbis heyet yeleri, OSB'nin para ve para hükmündeki evrak ve senetler ile mal, bilanço, tutanak, rapor, defter, kayıt ve belgeleri üzerinden işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılır.

3.10.4. Yönetim Kurulu

Yönetim kurulu; kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü ve benzeri düzenlemeler ile müteşebbis heyet ve genel kurulun kararları çerçevesinde OSB'nin sevk ve idaresini yürütmekle görevli organdır.

Yönetim kurulu, müteşebbis heyet veya genel kurulun en az dördü kendi yeleri arasından olmak üzere seeeği be asil, be yedek üyeden oluşur. Bölge müdürü de yönetim kuruluna seçilebilir. Yönetim kuruluna seçilecek üyenin, başka bir OSB'de yönetim kurulu yesi olmaması gerekir. Tüzel kişi katılımcılar, yönetim kuruluna seçilemezler. Ancak tüzel kişi katılımcının temsilcisi olan gerçek şahıs, yönetim kuruluna seçilebilir.

Yönetim kurulu yeleri iki yıl için seçilir, görevi sona eren üyeler yeniden seçilebilir. Herhangi bir sebeple yönetim kurulu üyeliğinin boşalması halinde; müteşebbis heyet aşamasında olan OSB'lerde, yerine mensup olduğu kurumun ilk sıradaki yedek yesi, genel kurulunu yapmış OSB'lerde ise sıradaki yedek ye geçerek kalan süreyi tamamlar. Yönetim kurulu toplantı yeter sayısını kaybetmise; denetim kurulu, genel kurulu derhal toplantıya çağırır.

Yönetim kurulu üyeleri kendi aralarında bir başkan ve bir başkan vekili seçerler. Yönetim kurulu, en az ayda iki defa, salt çoğunlukla toplanır ve karar alır. Yönetim kurulu üyeleri, şahsi menfaatleri ile alt ve üst soyu ile üçüncü derece dâhil kan ve kayın hısımları ile temsilcileri oldukları katılımcıların, menfaatlerini ilgilendiren hususların görüşülmesi sırasında toplantıya katılamaz.

Geçerli bir mazereti olmadan, üst üste yapılan üç toplantıya veya mazereti olsa dahi altı ay içinde yapılan toplantıların en az yarısına katılmayan üyeler, üyelikten çekilmiş sayılır. Yönetim kurulu toplantıları, OSB’de yapılır. Alınan kararlar tarih ve numara sırasıyla yönetim kurulu karar defterine işlenir. Tüm üyelerin isimleri kararın baş tarafına yazılır ve alt tarafı toplantıya katılanlar tarafından isim yazılarak imzalanır.

Verilen karara karşı olan üyeler, karşı olma sebeplerini kararın altına yazarak imzalar. Yönetim kurulunun sekreteryaya görevini bölge müdürlüğü yürütür.

3.10.4.1. Yönetim Kurulunun Görev ve Yetkileri

Yönetim kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

a) OSB’yi temsil ve ilzam etmek,

b) Kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü, ana sözleşme ve benzeri düzenlemeler ile müteşebbis heyet ve genel kurul kararları ile Bakanlık talimatları çerçevesinde OSB’nin sevk ve idaresini yürütmek, gelişmesi için her türlü tedbiri almak,

c) Bakanlığa karşı taahhüt ve sorumluluklarını yerine getirmek,

ç) Müteşebbis heyetin veya genel kurulun onayına sunulmak üzere;

- Yıllık faaliyet raporu, bütçe, kesin hesap ve bilançoğu hazırlamak,
- Yönetim aidatları ile hizmet karşılığı bedellerini belirlemek,

- Ortak kullanım alanlarına yapılacak yatırım kararlarını almak,

d) Müteşebbis heyetin veya genel kurulun belirlediği prensipler ve aldığı kararlar çerçevesinde;

- Arsa tahsis ve satışlarını yapmak,
- OSB'ye ait gayrimenkullerin ve menkullerin satış, trampa ve kira bedellerini tespit etmek,
- OSB ortak kullanım alanlarına ait masrafları, altyapı katılım paylarını, yönetim aidatlarını ve benzeri ödentileri belirlemek, tahakkuk ve tahsil ettirmek, gerektiğinde gecikme faizi uygulamak,
- Elektrik, su, doğal gaz ve benzeri mal ve hizmet satış bedellerini belirlemek,
- Ruhsat ve izinleri vermek, verilen ruhsat ve izinlere uygunluğu sağlamak için gerekli tedbirleri almak veya aldırarak, ruhsat ve izinlere aykırılık halinde ilgili kuruluşlara bildirmek,
- OSBÜK ve/veya diğer OSB'lerden hizmet almak amacıyla protokol düzenlemek,
- OSB için yapılacak mal ve hizmet alımı ve satımı ile her türlü ihaleyi yapmak,
- Organize sanayi bölgelerinin elektrik piyasası faaliyetlerine ilişkin yönetmelik esaslarına göre OSB'nin elektrik faaliyetlerini yürütmek,¹³⁹
- OSB içinde katılımcıların ve kiracıların kendi ihtiyaçları için otoprodüktör veya otoprodüktör grubu olarak kuracakları elektrik üretim tesisleri ile ilgili olarak izin vermek,

¹³⁹ 29/12/2006 tarih ve 26391 sayılı Resmi Gazete.

e) Bölge müdürü hariç, bölge müdürlüğü personelinin atanması ve azline karar vermek,

f) Müteşebbis heyetin veya genel kurulun verdiği yetki çerçevesinde;

- Bölge müdürlüğü personelinin ücretlerini ve diğer sosyal haklarını belirlemek,
- OSB'nin ihtiyacı olan elektrik, su, kanalizasyon, doğal gaz, arıtma tesisi, yol, haberleşme, spor tesisleri gibi altyapı ve genel hizmet tesislerini kurma ve işletme, kamu ve özel kuruluşlardan satın alarak dağıtım ve satışını yapmak. Bu çerçevede üretim tesislerini, ortak sağlık ve güvenlik birimlerini kurma ve işletme, konularında gerekli kararları almak ve uygulamak,
- Rehin ve ipotek almak, vermek, fek etmek,
- OSB'de yapılması gereken yatırımlarla ilgili kredi almak, kredi açacak kurumlara olan taahhüt ve vecibelerden katılımcıları haberdar etmek ve durumu müteşebbis heyet veya genel kurulun onayına sunmak,

g) Proje, altyapı, sosyal tesisler, arıtma tesisleri, her türlü inşaat, bakım ve onarım işlerinin hak edişlerini onaylamak,

ğ) OSB'ye ait hâlihazır harita, şeritvari harita, jeolojik ve jeoteknik etüt, imar planı, parselasyon planı ve değişiklikleri ile zemin araştırma raporu, yol, atık su, yağmur suyu, içme ve kullanma suyu, yüksek gerilim-alçak gerilim elektrik, enerji nakil hattı, doğal gaz, haberleşme şebekesi ve benzeri altyapı ve arıtma tesisi projeleri ile yapım işlerine ait keşif ve ihale dosyalarını ilgili kanun, yönetmelik ve şartnameler doğrultusunda hazırlamak, tasdik edilmesi gereken projeleri onaylanmak ya da uygun görüş alınmak üzere ilgili kuruluşlara göndermek; Bakanlıktan kredi kullanmakta olan OSB'lerde bu krediyi kullandıkları işlere ait tüm proje, keşif ve ihale dosyası hazırlama çalışmalarını bölge müdürlüğü elemanları ve ilgili resmi kurumlar vasıtasıyla izlemek, inceleyip veya incelettirip kontrol ettikten

sonra onaylanmak veya ilgili kuruluşlarca onaylanmış olan projeleri kredilendirmeye esas olmak üzere vize için bakanlığa göndermek,

h) Yapı kullanma ve iş yeri açma iznini almış katılımcıların devir taleplerini inceleyip sonuçlandırmak,

ı) OSB'de katılımcılar arasında veya katılımcılar ile bölge müdürlüğü arasında çıkabilecek ihtilafı çözümlmek, çözümlenemeyen konularda müteşebbis heyet veya genel kurula başvurmak,

i) Özel OSB'lerde imar planı ve değişiklikleri, imar uygulama işlemleri ve altyapı projelerini yetkili kurum ve kuruluşların uygun görüşünü takiben onaylanmak üzere bakanlığa göndermek, enerji ile ilgili altyapı projelerini ise bakanlığın uygun görüşünü takiben onaylanmak üzere ilgili mercilere göndermek,

j) Genel kurul tarafından belirlenen cadde ve sokak isimlerinin valilik onayına sunulmasını sağlamak,

k) Kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü, ana sözleşme ve benzeri düzenlemeler ile müteşebbis heyet ve genel kurulca belirlenen prensipler ve verilen kararlar çerçevesinde diğer görevleri yapmaktır.

Yönetim kurulu gerekli hallerde yetkilerinden bir kısmını başkan veya başkan vekiline, üyelerinden birine, birkaçına veya bölge müdürüne devredebilir. Yetki devri, yönetim kurulunun sorumluluğunu kaldırmaz.

3.10.4.2. Yönetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu

Yönetim kurulu, üyeleri ve temsile yetkili şahıslar; müteşebbis heyet veya genel kurulun devretmediği yetkileri kullanamaz.

Yönetim kurulu, gerekli defter ve belgeler ile genel kurul evraklarının ve katılımcılar listesinin muntazam hazırlanıp, tutulup, saklanmasından ve tek düzen muhasebe sistemi ile tutulan defter ve belgeler ile yıllık bilançonun kanun

hükümlerine uygun olarak hazırlanıp, incelenmek üzere denetim kuruluna verilmesinden sorumludur.

Yönetim kurulu üyeleri, kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü, ana sözleşme ve benzeri düzenlemeler ile kendilerine verilen görevleri hiç veya gereği gibi yapmamalarından ve kendi kusurlarından doğan zararlardan sorumludur.

Kusurlu olmadığını ispat eden üyeler ile karara muhalif kalıp durumu hemen denetim kuruluna yazılı olarak bildiren veya mazereti nedeniyle toplantıda hazır bulunmayan üyeler sorumlu tutulamaz.

Yönetim kurulu üyeleri, görevleri sona erse dahi, yönetim kurulu faaliyeti sırasında öğrendikleri ticaret veya işletme sırlarını saklamakla yükümlüdür.

Yönetim kurulu üyeleri, OSB'nin para ve para hükmündeki evrak ve senetler ile mal, bilanço, tutanak, rapor, defter, kayıt ve belgeleri üzerinden işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılır.

3.10.5. Denetim Kurulu

Denetim Kurulu, müteşebbis heyetin veya genel kurulun kendi üyeleri arasından seçeceği iki asil, iki yedek üyeden oluşur. Oylarda eşitlik halinde kuraya başvurulur. Denetim kurulu üyeleri iki yıl için seçilir ve seçilecek üyenin yönetim kurulu üyesi veya bölge müdürlüğü personeli olmaması gerekir. Süresi sona eren üyeler yeniden seçilebilir.

Denetim kurulu üyelerinin, yönetim kurulu üyeleri veya bölge müdürü ile üstsoy veya altsoy, üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlı olmaması, yönetim kurulu üyeleriyle aralarında iş ortaklığı bulunmaması gerekir. Bu şartları taşımadıkları halde seçilenler ile sonradan kaybedenlerin üyelikleri kendiliğinden sona erer.

Tüzel kişi katılımcılar denetim kuruluna seçilemezler. Ancak tüzel kişi katılımcının temsilcisi olan gerçek şahıs denetim kuruluna seçilebilir. Herhangi bir

sebeple denetim kurulu üyeliğinin boşalması halinde, yerlerine sıradaki yedek üye geçerek kalan süreyi tamamlar.

3.10.5.1. Denetim Kurulunun Görev ve Yetkileri

Denetim kurulunun görev ve yetkileri şunlardır:

a) OSB işlemlerinden bilgi edinmek ve gerekli kayıtların düzenli olarak tutulmasını sağlamak amacıyla en az üç ayda bir defa OSB'nin hesap, işlem ve defterlerini incelemek, birlikte veya münferiden düzenleyecekleri raporu, müteşebbis heyete ve yönetim kuruluna bildirmek,

b) En az üç ayda bir defa OSB'nin nakit mevcudu ile menkul değerlerini kontrol etmek ve sonuçlarını yazılı tutanağa bağlamak,

c) Bütçe, bilanço ve gelir, gider cetvelini denetlemek,

ç) Yıllık bilanço ve sonuç hesaplarını inceleyerek bu husustaki görüşlerini birlikte veya tek başına bir raporla müteşebbis heyete veya genel kurula bildirmek,

d) Gerekli hallerde genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırarak,

e) OSB katılımcılarının, OSB yönetim kurulu üyeleri ve OSB personeli hakkındaki şikâyetlerini incelemek ve şikâyet konusuna göre inceleme sonucunu müteşebbis heyete veya genel kurula ve yönetim kuruluna iletmek,

f) Boşalan denetim kurulu üyeliğine gecikmeksizin yedek üyeleri çağırarak,

g) Yönetim Kurulu üyelerinin gerekli şartları taşıyıp taşımadıklarını araştırmak,

ğ) En az üç ayda bir ara rapor ve yılda bir defa genel denetleme raporu düzenleyerek müteşebbis heyete veya genel kurula ve yönetim kuruluna sunmak.

3.10.5.2. Denetim Kurulu Üyelerinin Sorumluluğu

Denetim kurulu üyeleri, görevleri çerçevesinde işlerin yürütülmesinde gördükleri noksanlıkları, kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü, ana sözleşme ve benzeri düzenlemelere aykırı uygulamaları ve bundan sorumlu olanları, rapor dönemini beklemeden müteşebbis heyete veya genel kurula, sorumlular müteşebbis heyet içinde ise Bakanlığa haber vermekle yükümlüdür.

Denetim kurulu üyeleri kendilerine kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü, ana sözleşme ve benzeri düzenlemeler ile verilen görev ve yetkileri gerektiğinde tek başlarına da kullanabilir. Denetim kurulu üyeleri yönetim kurulu toplantılarına katılabilir ancak oy kullanamaz.

Denetim kurulu üyeleri, kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü, ana sözleşme ve benzeri düzenlemeler ile kendilerine verilen görevleri hiç veya gereği gibi yapmamalarından ve kendi kusurlarından doğan zararlardan sorumludur.

Denetim kurulu üyeleri, görevleri sona erse dahi, görevleri sırasında öğrendikleri ve açıklanması halinde OSB veya katılımcılar için zarar oluşabilecek hususları Kanun ya da Yönetmelik hükümleri uyarınca bildirmek zorunda oldukları kurum, kuruluş veya organlar dışında kalanlara açıklayamaz.

Denetim kurulu üyeleri, OSB'nin para ve para hükmündeki evrak ve senetler ile mal, bilanço, tutanak, rapor, defter, kayıt ve belgeleri üzerinden işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılır.

3.10.6. Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü

Bölge müdürlüğü, bölge müdürü ile yeteri kadar idari ve teknik personelden oluşur. OSB'de bölge müdürü müteşebbis heyet tarafından atanır. Kredi kullanan OSB'lerde bölge müdürlüğünün teşkilat şeması ve kadrosu Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının onayıyla oluşmakta ve değişmektedir.

OSB’de bölge müdürü, yönetim kuruluna bağlı olarak çalışır. Bölge müdürü, kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü, ana sözleşme ve benzeri düzenlemeler çerçevesinde, müteşebbis heyet, genel kurul ve yönetim kurulunun kararları ve talimatları doğrultusunda OSB’nin sevk ve idaresini yürütmekle görevlidir.

Bölge müdürü OSB’nin idari ve teknik personelinin en üst amiridir. İş kanunu hükümlerine göre çalıştırılır. Bölge müdürü ve personeli, OSB’nin para ve para hükmündeki evrak ve senetler ile mal, bilanço, tutanak, rapor, defter, kayıt ve belgeleri üzerinden işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi cezalandırılır.

3.10.6.1. Bölge Müdürünün Görevleri

Bölge müdürü, kanun, yönetmelik, kuruluş protokolü, ana sözleşme ve benzeri düzenlemeler çerçevesinde, müteşebbis heyet, genel kurul ve yönetim kurulunun kararları ve talimatları doğrultusunda, OSB’nin sevk ve idaresini yürütmekle görevlidir.

3.11. Organize Sanayi Bölgesinin Temsili ve İlam

OSB’nin temsil ve ilzam yetkisi yönetim kuruluna aittir. OSB’ler, yönetim kurulu başkanı veya başkan vekili tarafından temsil edilir. OSB’yi ilzam edici her türlü işlem ve yazılar yönetim kurulu başkanı veya vekili ile birlikte bir yönetim kurulu üyesi veya yetkilendirilmiş ise bölge müdürü tarafından imzalanır ve böylece çift imzalı olarak gerçekleşir.

Yönetim Kurulu tarafından belirlenen temsil ve ilzama yetkili üyelerin işlem yapma yetkisi, noter onaylı imza sirkülerinin çıkarılmasıyla yürürlüğe girer. Noter onaylı imza sirkülerinin bir örneği, en geç yedi gün içinde bakanlığa gönderilir.

3.12. Huzur Hakları

Müteşebbis heyet ile yönetim ve denetim kurulu üyelerinden kamu personeli olanlara, toplantı başına huzur hakkı, diğerlerine de aylık ücret ödenebilir.

Kamu personeli olanlara ödenecek huzur hakkının ve kamu personeli olmayanlara ödenecek huzur hakkı veya aylık ücretin aylık tutarı, on altı yaşından büyükler için belirlenen asgari ücretin brüt tutarını geçmeyecek şekilde her yıl müteşebbis heyet veya genel kurul tarafından tespit olunur.

3.13. Bakanlık Denetimi

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı gerekli gördüğü hallerde veya şikâyet üzerine, organize sanayi bölgelerinin her türlü hesap ve işlemlerini denetlemeye ve tedbir almaya yetkilidir.

3.14. Organize Sanayi Bölgelerinde Sorumluluk

Müteşebbis heyet, yönetim ve denetim kurulu üyeleri ve bölge müdürü ile sair personel kendi kusurlarından ileri gelen zararlardan sorumludurlar. Bunlar para ve para hükmündeki evrak ve senetler ile bilanço, tutanak, rapor, defter ve belgeler üzerinde işledikleri suçlardan dolayı devlet memurları gibi cezalandırılırlar.

Müteşebbis heyet, yönetim ve denetim kurullarında olan değişiklikler, en geç 15 gün içinde Bakanlığa bildirilir.

3.15. Organize Sanayi Bölgelerinin Gelirleri

- Müteşebbis heyete katılan kurum ve kuruluşların verdikleri iştirak payları,
- Arsa tahsisi veya satışı yapılan ve OSB’de faaliyet gösterecek olan ve gösteren katılımcıların ödedikleri aidatlar ile arsa ve altyapı katılım payları ve hizmet karşılıkları,

- OSB altyapı ve sosyal tesislerinin ihalesi için hazırlanan dosyaların satış bedelleri ile bölge içinde kurulacak olan işletmelerin projelerinin tasdik ve vize bedelleri,
- Yönetim aidatları,
- Su, elektrik, doğal gaz, sosyal tesis, arıtma ve benzeri işletme gelirleri ile iştirak gelirleri,
- Arsa satışından sağlanan gelirler,
- Bağışlar,
- Bölge ortak mülklerinin kira ve hizmet gelirleri,
- Banka faizleri,
- Gecikme cezaları,
- İlan ve reklam gelirleri,
- Diğer gelirler.

3.16. Organize Sanayi Bölgelerinde Kredi İşlemleri

Organize sanayi bölgesinin yetkili organları, projenin keşif tutarı ve genel idare giderleri ile ilgili olarak bakanlıktan kredi talep edebilirler. Yatırım programında yer alan kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak OSB'ler ile ileri teknoloji kullanan ihtisas OSB'lere talepleri halinde arsa, altyapı ve genel idare giderleri kredisi, diğer yörelerdeki OSB'lere ise altyapı ve genel idare giderleri kredisi verilir. Kredinin amacına uygun bir biçimde kullanılmasını Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı denetler.

Bakanlık ile OSB arasında imzalanan tip kredi sözleşmesinin bankaya intikali ile kredi açılır. Bakanlık kredi denetimi kapsamında, OSB'nin faaliyetlerini teknik, idari ve mali yönlerden dilediği zaman kontrol eder, düzeltilmesi gerekli görülen

hususların varlığı halinde gerekli talimatları verir. Organize sanayi bölgesi yönetimi bu talimatları aynen yerine getirerek bakanlığa bilgi verir.

3.17. Organize Sanayi Bölgelerinde Arsa Tahsisleri

Organize sanayi bölgesinde arsa tahsisleri, müteşebbis heyet veya genel kurulun belirlediği prensipler çerçevesinde yönetim kurulu tarafından yapılır.

Arsa tahsisi için kurulacak tesislerde şu şartlar aranır:

- OSB kuruluş protokolünde belirlenen sektör sınıflamasına uygun tesis olması,
- Kullanılacak elektrik, su ve diğer altyapı ihtiyaçlarının OSB'nin sağlayabileceğinden fazla olmaması,
- OSB'lerde kurulamayacak tesis tanımlamasının içinde olmaması.

Arsa tahsis talebinde bulunacak gerçek veya tüzel kişilerden istenen bilgi ve belgeler:

- Başvuru dilekçesi,
- Talep edilen arsa büyüklüğü,
- İkametgâh belgesi ile varsa ticaret sicili belgesi,
- Yapılmak istenen yatırımın üretim akış şeması ve açıklama raporu ile cinsi, üretim miktarı, kullanılacak su miktarı, talep edilen elektrik enerjisi, atık su, emisyon, katı ve tehlikeli atık kaynaklarını içerecek bilgiler ile beraber söz konusu yatırım Türkiye'de ilk kez gerçekleştirilecek ise konu ile ilgili literatür bilgileri,
- Varsa hedeflenen ihracat ve ithalat tutarları,
- Yaratılacak olan istihdam,

- Daha önce başka bir yerde aynı yatırımın olup olmadığına ilişkin yazı ve belgeler istenir.

Arsa tahsis taleplerinin uygun bulunması halinde, yatırımın ihtiyaç duyduğu alan büyüklüğüne göre parsel tahsis edilerek ilgililere yazılı olarak bildirilir.

Bakanlık kredisi kullanan OSB'lerde, arsa tahsislerinde OSB ile katılımcı arasında bakanlık tarafından hazırlanan tip "arsa tahsis sözleşmesi" düzenlenir.

OSB'den arsa tahsis ve satışı yapılanların spekülasyon yapmamaları ve beyan ettikleri sanayi tesislerini makul bir süre içinde tamamlamaları için OSB yönetimi gerekli bütün tedbirleri alır ve sattığı parsellerin tapu kayıtlarına da "geri alım hakkı" şerhini koydurur. Katılımcılara tahsis veya satışı yapılan arsalar hiçbir şekilde tahsis amacı dışında kullanılamaz.

3.18. Organize Sanayi Bölgelerinde Kurulamayacak Tesisler

3.18.1. Karma ve İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinde Kurulamayacak Tesisler

1. Ham petrol rafinerileri,
2. Kömür veya bitümlü şist'in (kömür tipi kayaç) sıvılaştırıldığı ve gazlaştırıldığı tesisler,
3. Sıvılaştırılmış petrol gazı dolun ve depolama tesisleri,
4. Çimento fabrikaları, beton santralleri, çimento klinger üreten tesisler,
5. Nükleer güç santralleri ile diğer nükleer reaktörler,
6. Radyoaktif atıkların depolanması, bertarafı ve işlenmesi amacıyla projelendirilen tesisler ve benzeri radyoaktif atık tesisleri,

7. Nükleer yakıtların üretilmesi veya zenginleştirilmesi ile ilgili tesisler,
8. Endüstriyel nitelikli, sintine ve benzeri atık suların geri kazanım tesisleri,
9. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın olumlu görüşü doğrultusunda OSB tarafından kurulmasına izin verilen; kullanılmış yağın yeniden rafine edilmesi ve/veya başka bir ürüne çevrilerek tekrar kullanımı, metal, plastik, ahşap, naylon, lastik, kauçuk, kâğıt, karton, cam, iplik ve benzeri atık ve hurdaları ara veya nihai ürüne çeviren tesisler hariç olmak üzere, her türlü atığın; geri kazanımı, ayrıştırılması, yakılması, gazlaştırılması, kimyasal yolla arıtılması, nihai ve/veya ara depolanması ve/veya araziye gömülmesine ilişkin tesisler.

3.18.2. Karma Organize Sanayi Bölgelerinde Kurulamayacak Tesisler

1. Parlayıcı, patlayıcı, yakıcı maddelerin üretildiği, depolandığı ve dolumunun yapıldığı tesisler,
2. Petrokimya kompleksleri,
3. Üretiminde kapalı proses, gaz veya sıvı yakıt ve toz kaynaklarında filtre sistemlerini kullanan tesisler hariç; tuğla ve kiremit fabrikaları, kömür yıkama kireç, alçı ve zımpara tesisleri,
4. Klor-alkali tesisleri, sülfürik asit, fosforik asit, hidroklorik asit, klor ve benzeri kimyasal maddeler üreten yerler, azot sanayi ve bu sanayi ile entegre gübre fabrikaları,
5. Zirai mücadele ilaçları için hammadde üretimi yapan tesisler,
6. Asbest, asbest içeren ürünlerin işlenmesi veya dönüştürülmesi yapılan tesisler,
7. Ham deri işleme, padok ve sadece hayvan kesimi yapılan tesisler,

8. Talk, barit, kalsit, antimuan ve benzeri kırma ve öğütme tesisleri.

OSB yönetimi, karma OSB'lerde, yukarıda sayılan tesisler ile OSB'nin kuruluş protokolü çerçevesinde kurulması planlanan sektörlerini veya mevcut sektör yapısını, tesisin faaliyetinden kaynaklanan çevresel etkilerini, altyapı ve atık su arıtma tesislerine etkilerini, herhangi bir olumsuzluk anında tetikleyici etkisini, insanların çalışma ve yaşam koşullarına etkisini dikkate alarak kurulmasında sakınca gördüğü diğer tesislerin kurulmasına ilişkin olarak, üniversite ve konu ile ilgili kurumlardan alınacak raporlar çerçevesinde karar verir.

3.19. Organize Sanayi Bölgelerinde Altyapı Tesisleri

Organize sanayi bölgesi yönetimi, OSB'lerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla elektrik, içme ve kullanma suyu, doğal gaz temini ve dağıtım şebekesi, kanalizasyon ve yağmur suyu şebekesi, atık su arıtma tesisi, içme ve kullanma suyu arıtma tesisi, OSB içi yollar, haberleşme şebekesi, internet servis sağlayıcılığını kurmakla görevlidir. Spor tesisleri, genel hizmet ve sosyal tesisler ve benzeri tesislerden gerekenleri kurma ve işletme, kamu ve özel kuruluşlardan satın alarak dağıtım ve satışını yapma, bu çerçevede üretim tesisleri kurma ve işletme hakkı sadece OSB'nin yetki ve sorumluluğundadır.

Organize sanayi bölgesinde yer alan kuruluşlar, altyapı ihtiyaçlarını OSB'nin tesislerinden karşılamak zorundadır. OSB'nin izni olmaksızın altyapı ihtiyaçları, başka bir yerden karşılanamaz ve bu amaçla ayrı tesis kurulamaz. Bu kuruluşlar kendilerine tahsis edilen altyapı kullanma hakkını başka kuruluşlara devir, temlik ve tahsis edemezler.

3.20. Organize Sanayi Bölgesi Yönetimlerinin Kullandığı Kamusal Yetkiler

Organize sanayi bölgeleri özel hukuk tüzel kişiliği olmasına rağmen aşağıdaki kamusal yetkileri kullanmaktadırlar:

- Kamulaştırma yetkisi,
- Fabrika inşaatlarının projelendirmesi ve inşaat aşamasında verilen izin ve ruhsatlar,
- İşyeri açma ve işletme belgesi verme,
- Altyapı hizmetlerinin üretimi ve dağıtımını.

Organize sanayi bölgelerinde yatırım yapacak sanayicilerin hızlı bir şekilde fabrikasını kurup, üretime başlayabilmesi, bürokratik engellere takılmaması amacıyla tek durak ofisi şeklinde gerekli olan ruhsat ve izinlerin çoğu OSB yönetimi tarafından verilmektedir.

Yürürlüğe giren imar planına göre arazi kullanımı, OSB’de yapılan yapı ve tesislerin projelendirilmesi, inşası ve kullanımıyla ilgili ruhsat ve izinler ile iş yeri açma ve çalışma ruhsatları OSB tarafından verilir ve denetlenir. İşyeri açma ve çalışma ruhsatının verilmesi sırasında iş yeri açma ve çalışma ruhsatına ilişkin harçlar, OSB tarafından tahsil edilerek, ilgili belediye veya il özel idaresi hesabına yatırılır.

3.21. Organize Sanayi Bölgeleriyle İlgili Çeşitli Hukuki Düzenlemeler

Organize Sanayi Bölgesi, onaylı sınırları içerisinde katılımcılarına elektrik enerjisi temin etmekten, dağıtım tesislerinin gerekli yenileme ve genişleme yatırımları ile işletme ve bakımını yapmaktan, elektrik enerjisinin; verimli, kaliteli, kesintisiz ve güvenilir olarak katılımcılarına sunumu ve kayıp ve kaçağın önlenmesi

ile ilgili her türlü önlemi almaktan, katılımcılarına eşit, taraflar arasında ayırım gözetmeksizin sisteme erişim ve sistemi kullanım imkânı sağlamaktan sorumludur.¹⁴⁰

Enerji kaynaklarının ve enerjinin kullanımında verimliliğin artırılması amacıyla, organize sanayi bölgelerinde enerji yöneticisinin sorumluluğunda enerji yönetim birimi kurulur.¹⁴¹

Büyük endüstriyel kazaların önlenmesi ve muhtemel kazaların insanlara ve çevreye olan zararlarının en aza indirilmesi amacıyla, işletmeci dâhili ve harici acil durum planının hazırlanması konusunda organize sanayi bölge müdürlüğüne danışır.¹⁴²

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı kredisi kullanan organize sanayi bölgesinin mülkiyetinde bulunan ve tahsis edilmemiş parseller, organize sanayi bölgesi yetkili organlarının karar almaları halinde en az on kişilik istihdam öngören yatırımlara girişen gerçek veya tüzel kişilere; bedeli organize sanayi bölgesine verilen kredilerden mahsup edilmek üzere bedelsiz olarak tahsis edilebilir.¹⁴³

İl ve ilçelerin sosyo-ekonomik durumları dikkate alınarak organize sanayi bölgelerindeki parsellerin tamamen veya kısmen bedelsiz tahsisleri Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenir.

Büyükşehir Belediyesi yasası uyarınca tüzel kişiliği kaldırılan il özel idarelerinin katılımcı kuruluş olarak OSB'lerde sahip olduğu tüm hak, yetki ve mükellefiyetler, yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıklarına devredilir.¹⁴⁴

Organize sanayi bölgeleri, toplu konutlar, küçük sanayi siteleri, eğitim kurumları ile fabrika projelerine spor alanı ve tesisi konulması zorunludur.¹⁴⁵

¹⁴⁰ Organize Sanayi Bölgelerinin Elektrik Piyasası Faaliyetlerine ilişkin Yönetmelik, 29.12.2006 Tarih ve 26391 sayılı Resmi Gazete.

¹⁴¹ Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Arttırılmasına Dair Yönetmelik, 25.10.2008 Tarih ve 27035 Sayılı Resmi Gazete.

¹⁴² Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik,18.08.2010Tarih ve 27676 Sayılı Resmi Gazete.

¹⁴³ Organize Sanayi Bölgelerinde Yer Alan Parsellerin Gerçek veya Tüzel Kişilere Bedelsiz Tahsisine İlişkin Yönetmelik. 02.07.2004 Tarih ve 25510 Sayılı Resmi Gazete.

¹⁴⁴ 27.02.2014 Tarih ve 28926 Sayılı Resmi Gazete.

Yapı ruhsatı almadan veya ruhsata aykırı olarak bina yapan veya yaptıran kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Yapı kullanma izni alınmamış binalarda herhangi bir sınai faaliyetin icrasına müsaade eden kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.¹⁴⁶

Organize sanayi bölgeleri bünyesinde en az üç çevre görevlisinden oluşan çevre yönetim biriminin kurulması veya en az iki çevre görevlisinin çalıştırılması ya da yetkilendirilmiş çevre danışmanlık firmalarından çevresel faaliyetlerin yürütülmesi hususunda çevre yönetim hizmetinin alınması zorunludur.¹⁴⁷

Organize sanayi bölgeleri, iş yerlerine iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini sunmak üzere, gerekli donanım ve personele sahip olan ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na yetkilendirilen, ortak sağlık ve güvenlik birimi kurar.¹⁴⁸

3.22. Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu (OSBÜK)

Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu'nun amacı, OSB'lerin kendi aralarında yardımlaşmaları ve ortak sorunlarını çözüme kavuşturmalarını sağlamaktır. OSB Üst Kuruluşu, tüzel kişiliğini kazanmış OSB'lerin katılımıyla hazırlanan, OSB üst kuruluş protokolünün bakanlık tarafından onaylanmasıyla kurulur.

OSB Üst Kuruluşu'nun merkezi Ankara'dadır. OSB Üst Kuruluşuna üye olarak katılacak OSB temsilcileri, OSB'lerin büyüklüklerine göre belirlenmek üzere, OSB'lerin müteşebbis heyet, genel kurul ve yönetim kurulu üyeleri arasından seçilir.

¹⁴⁵ 3289 Sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun. 28.05.1986 Tarih ve 19120 Sayılı Resmi Gazete.

¹⁴⁶ Türk Ceza Kanunu, 12 Ekim 2004 Tarihli ve 25611 Sayılı Resmi Gazete.

¹⁴⁷ Çevresel Denetim Yönetmeliği, 21.11.2008 Tarih ve 27061 sayılı Resmi Gazete.

¹⁴⁸ İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu 30.06.2012 Tarih ve 28339 Sayılı Resmi Gazete.

3.22.1. Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşunun Organları

Organize sanayi bölgeleri üst kuruluşunun organları şunlardır:

- Genel Kurul
- Yönetim Kurulu
- Denetim Kurulu
- Genel Sekreterlik

Genel Kurul, OSB'lerin ortak sorunlarını çözme ve kendi aralarındaki yardımlaşmanın esaslarını belirlemek, OSB'lere idari ve teknik destek verilmesi ve benzeri konularda iyileştirici önlemler alınmasını sağlar.

Yönetim Kurulu, OSB'lerin kendi aralarında yardımlaşmalarını sağlamak ve ortak sorunlarını çözmek amacıyla genel kurulun belirlediği kararlar çerçevesinde gerekli tedbirleri alır ve uygular. Üyelik için karar alır ve OSB Üst Kuruluşunun sevk ve idaresini üstlenir.

Denetim Kurulu, OSB Üst Kuruluşu genel kurulu kararları ve talimatları doğrultusunda OSB Üst Kuruluşunun sevk ve idaresini yürütmek ve diğer görevleri yapmakla yükümlüdür.

Bakanlık gerekli gördüğü hallerde veya şikâyet üzerine, OSB Üst Kuruluşu'nun her türlü hesap ve işlemlerini denetlemeye ve tedbir almaya yetkilidir.

Organize sanayi bölgeleri üst kuruluşu, organize sanayi bölgelerinin sorunlarını araştırmak ve çözüm yolları bulmak amacıyla, mevzuat, çevre, elektrik, doğal gaz, imar, teşvik, vergi, resim ve harç, muhasebe, eğitim, ortak proje geliştirme gibi konularda komisyonlar kurarak çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca en çevreci organize sanayi bölgesi yarışmaları düzenleyerek çevrenin korunmasına duyarlılık göstermektedir.

Organize sanayi bölgeleri üst kuruluşu hazırladığı ve sürekli güncellediği internet sitesi ile organize sanayi bölgelerini ve oralarda faaliyet gösteren işletmeleri mevzuat, eğitim ve diğer konularda bilgilendirmektedir.

3.23. Organize Sanayi Bölgelerinde Uygulanan Destek ve Teşvikler

Organize sanayi bölgelerinde yatırım yapacak girişimcinin başarılı olabilmesi için iyi bir yerleşim yerinin seçimi ve iş planlamasının yanında, organize sanayi bölgelerinde kurulan işletmelere sağlanan finansal destekler, muafiyetler, vergi, sigorta, faiz ve diğer teşvik imkânları etkili olmaktadır.¹⁴⁹

Organize sanayi bölgesi tüzel kişiliği, organize sanayi bölgeleri kanunun uygulanması ile ilgili işlemlerde her türlü vergi, resim ve harçtan muafır.

Organize sanayi bölgelerinin kurulması ve altyapısı ile ilgili çeşitli düşük faizli kredi imkânları devlet tarafından sağlanmaktadır. Bazı bölgelerde yatırımcıları organize sanayi bölgelerine çekebilmek için çeşitli teşvikler verilmektedir.

Ekonomi Bakanlığı tarafından 2012 yılında uygulamaya konulan yeni teşvik sisteminde; yatırım, üretim, istihdam ve ihracat politikaları arasında bütünlüğün sağlanması, ithalata bağımlı olduğumuz ara mallarının ve hammaddelerinin Türkiye’de üretiminin sağlanması, ihracatta emek yoğun teknolojiden bilgi yoğun teknolojiye doğru geçişin sağlanması amaçlanmaktadır.

Kalkınma Bakanlığı tarafından iller, sosyo-ekonomik gelişmişlik durumuna göre altı bölgeye ayrılmış, birinci bölge sosyo-ekonomik bakımdan gelişmiş illerden oluşmakta, altıncı bölgeye kadar ise iller gelişmişlik durumlarına göre gruplandırılmıştır.

¹⁴⁹ M. Tamer Müftüoğlu ve Tülin Durukan, **Girişimcilik ve KOBİ’ler**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s.23.

Tablo 8: Yatırım Teşvik Uygulamalarında Bölgeler

BÖLGELER	BÖLGELERDEKİ İLLER
1. Bölge	Ankara, Antalya, Bursa, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Muğla,
2. Bölge	Adana, Aydın, Bolu, Çanakkale, Denizli, Edirne, Isparta, Kayseri, Kırklareli, Konya, Sakarya, Tekirdağ, Yalova,
3. Bölge	Balıkesir, Bilecik, Burdur, Gaziantep, Karabük, Karaman, Manisa, Mersin, Samsun, Trabzon, Uşak, Zonguldak,
4. Bölge	Afyonkarahisar, Amasya, Artvin, Bartın, Çorum, Düzce, Elazığ, Erzincan, Hatay, Kastamonu, Kırıkkale, Kırşehir, Kütahya, Malatya, Nevşehir,
5. Bölge	Adıyaman, Aksaray, Bayburt, Çankırı, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, Kahramanmaraş, Kilis, Niğde, Ordu, Osmaniye, Sinop, Tokat, Tunceli,
6. Bölge	Ağrı, Ardahan, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Hakkâri, Iğdır, Kars, Mardin, Muş, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak, Van,

Kaynak: 19.06.2012 Tarih ve 28328 Sayılı Resmi Gazete.

Yatırımların organize sanayi bölgesinde yapılması halinde yatırımcılar, yatırımın yapıldığı bölgenin bir alt bölgesinde uygulanan teşviklerden yararlanacaktır. Altıncı bölgede ise yatırıma katkı oranı beş puan artırımlı olarak uygulanacaktır. Böylece yatırımların organize sanayi bölgesinde yoğunlaşması sağlanacaktır.

Tablo 9: Organize Sanayi Bölgelerine Tanınan Vergi Muafiyetleri

VERGİ TÜRÜ	OSB TÜZEL KİŞİLİĞİ	OSB'LERDE YER ALAN İŞLETMELER	AÇIKLAMA
Emlak Vergisi	Muaf (İnşaat bitim tarihini takip eden Bütçe yılından itibaren 5 yıl)	Muaf (İnşaat bitim tarihini takip eden Bütçe yılından itibaren 5 yıl)	1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununun 5. maddesine 3365 sayılı Kanunla eklenen (f) fıkrası
KDV	Muaf (Arsa ve iş yeri teslimleri) (Arsa ve iş yeri dışındaki teslimleri ile bölge dışındaki arsa ve iş yeri teslimleri KDV'ye tabi)	Muaf Değil (Teşvik Belgesi Kapsamında yapılacak makine ve teçhizat teslimleri KDV'den muaftır)	4369 sayılı Kanunun 60. maddesi ile 3065 sayılı KDV Kanununun 17/4. maddesine eklenen (k) bendi
Kurumlar Vergisi	Muaf (OSB'nin esas faaliyetleri dışındaki faaliyetleri nedeniyle elde edeceği gelirleri kurumlar vergisine tabidir)	Muaf Değil	5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 4. maddesinin (n) bendi
Çevre Temizlik Vergisi	Muaf (Belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde bulunan ancak belediyelerin çevre temizlik hizmetlerinden yararlanmayan OSB'ler)	Muaf (Belediyelerin çevre temizlik hizmetlerinden yararlanmayan işletmeler)	2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun mükerrer 44. maddesi, (25/12/2003 – 5035 Sayılı kanunun 41. md.) 10.01.2004 tarih 25342 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 30 seri nolu Belediye Gelirleri Kanunu Genel Tebliği

Kaynak: www.sanayi.gov.tr/.../osb-lere-taninan-muafiyet (Erişim Tarihi: 05.11.2013)

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı kredisi kullanan OSB'lerdeki parseller, OSB yetkili organlarının karar alması halinde gerçek veya tüzel kişilere bedeli Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından OSB'ye verilen krediden mahsup edilmek üzere tamamen veya kısmen bedelsiz olarak tahsis edilebilir.

Büyük ölçekli yatırımlar veya bölgesel teşvik uygulamaları kapsamında teşvik belgesi düzenlenen yatırımlar, yatırımın organize sanayi bölgesinde gerçekleştirilmesi halinde vergi indirimi ve sigorta primi işveren hissesi desteği açısından, buldukları bölgenin bir alt bölgesinde sağlanan oran ve sürelerde bu desteklerden yararlanabilir.

Tablo 10: Organize Sanayi Bölgelerine Tanınan Muafiyetler

MUAFİYET TÜRÜ	OSB TÜZEL KİŞİLİĞİ	OSB'LERDE YER ALAN İŞLETMELER	AÇIKLAMA
Atıksu Bedeli	Muaf (Merkezi Atıksu Arıtma Tesisi İşleten Bölgeler)	Merkezi Atıksu Arıtma tesisi işleten bölgelerdeki işletmeler muaf, diğer bölgelerdeki işletmeler muaf değil)	4562 sayılı OSB Kanununun 21. maddesi
Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi	Muaf (OSB'nin kendi binalarının tüketeceği elektrik ve havagazı için)	Muaf Değil	4562 sayılı OSB Kanunu ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu
Bina İnşaat Harcı ve Yapı Kullanma İzni Harcı	Muaf	Muaf	2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 80. maddesi
Tevhid ve İfraz İşlem Harcı	Muaf	Muaf	5281 sayılı Kanun ile 492 sayılı Harçlar Kanununun 59. maddesine ilave (n) bendi
Yapı denetim Kuruluşlarına Ödenecek Hizmet Bedeli	%75 İndirimli Uygulanır	%75 İndirimli Uygulanır	4708 sayılı Yapı denetimi Hakkında Kanununun 5'inci maddesinin beşinci fıkrası

Kaynak: www.sanayi.gov.tr/.../osb-lere-taninan-muafiyet-13092011150736.doc (Erişim Tarihi: 05.11.2013)

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı kredisi kullanmamış ya da kredi borcunu ödemiş olan OSB'lerdeki tahsis edilmemiş parseller; OSB yetkili organlarının karar alması halinde bedeli OSB tüzel kişiliğine Hazinece ödenmek üzere tamamen veya kısmen bedelsiz olarak tahsis edilebilir.

Tablo 11: Organize Sanayi Bölgelerine Verilen Kredilerin Geri Ödeme Şartları İle Kredilendirme ve Faiz Oranları

01.01.2013 tarihinden geçerli olmak üzere:

	Kalkınmada Öncelikli Yöre Kapsamındaki İller	Normal İller	Gelişmiş İller
Bakanlık Kredi Oranı	100%	100%	100%
OSB Katılma Payı	1%	5%	10%
Geri Ödemesiz Süre	5 yıl	3 yıl	2 yıl
Toplam Geri Ödeme Süresi	15 yıl	13 yıl	11 yıl
Faiz Oranı	1%	2%	3%

Kaynak: sanayi.gov.tr/Files/Attachments/.../altyapi_kredi09092011113636.doc (Erişim Tarihi: 05.11.2013)

Organize sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımların, desteklerden daha yüksek oranlarda ve daha uzun sürelerde yararlanması sağlanacak, kümelenme teşvik edilecek, yatırım havzaları oluşturulması hedefi doğrultusunda, yatırımların organize sanayi bölgelerine kaydırılması teşvik edilmektedir.

Türk Standartları Enstitüsü, organize sanayi bölgelerinde iş gücünün eğitimi, verimliliğin artırılması, kalite standartlarının geliştirilmesi konularında çok önemli sorumluluklar üstlenmiştir. Türk Standartları Enstitüsü hizmetlerini sanayicinin ayağına götürebilmek amacıyla Ankara merkez başta olmak üzere birçok bölge ve şehirde hizmet binalarını organize sanayi bölgeleri içerisinde oluşturmaktadır.

Organize sanayi bölgelerinin Türk Standartları Enstitüsü'nden aldıkları yönetim sistem belgeleri şunlardır:

1. TS EN ISO 9001 Kalite Yönetim Sistemi,
2. TS EN ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi,
3. TS 18001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemi,

4. TS EN ISO 50001 Enerji Yönetimi Sistemi.

Türk Standartları Enstitüsü işletmelerin, iş sağlığı ve güvenliği konusunda ortak merkez kurma ve yükümlülüklerini bu merkez vasıtası ile yerine getirme konusunda organize sanayi bölgeleri işbirliği yapmaktadır. Böylece hem işverenin maliyeti azalacak, hem de çalışanlar ve işçiler çok daha profesyonel bir hizmet alabileceklerdir.

4. BÖLÜM

KURUMSALLAŞMA KAPSAMINDA ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ

4.1. Kurum ve Kurumsallaşma

Kurumsallaşma, organizasyonların yapı ve işleyişini anlama ve analiz etmede kullanılan bir yaklaşımdır. Kurumların nasıl oluştuğu, organizasyonların yapı ve işleyişleri ile kurumsal olmaları, toplumsal özellikler ile kurumsallaşma arasındaki ilişkiler gibi konular bu yaklaşımın incelediği konulardır.¹⁵⁰

Günümüzde sanayileşme ve kentleşme işletmelerin bireysellikten sıyrılıp, kurumsallaşmaya doğru gitmelerini zorunlu kılmaktadır. Kurumların bazı hizmetleri daha hızlı ve verimli yapacağı düşüncesi hâkimdir. Toplumsal gelişim düzeyine bağlı olarak kurumsallaşma artmakta, bunun sonucunda da organizasyondaki işlevlerin uzmanlaşmasını da artırmaktadır.¹⁵¹

Kurumsallaşma, işin bütün aşamalarıyla ilgili yürütmelerin belirli kural ve kaidelere dayandırılmasıdır. İşlerin tanımlanması, görev ve yetkilerin kesinleşmesi, yönetim kurulu çalışma ve toplantı disiplininin kazanılması, sistematığın oluşması, performansa dayalı bir kariyer sisteminin yerleşmesidir.¹⁵²

Kurum, toplumda organize olmuş, yerleşmiş, kabul edilmiş prosedürleri, belli bir sosyal ilişkiler düzen ve topluluğunu ifade eder.¹⁵³

Türk Dil Kurumu'na göre kurum, hukuk, evlilik, aile, ortaklık, mülkiyet gibi köklü bir yapıyı içeren, genellikle devletle ilişkisi olan yapı veya birlik, müessese

¹⁵⁰Tamer Koçel, **İşletme Yöneticiliği**, Arıkan Basım Yayım, 10. Bası, İstanbul, 2005, s.360.

¹⁵¹ Onur Yazar, **Kurumsallaşma ve Markalaşma, İstanbul İlindeki Özel Hastaneler Üzerine Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2008, s.7.

¹⁵² ¹⁵² İlhami Fındıkçı, **Aile Şirketlerinde Yönetim ve Kurumsallaşma**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2005, s.82.

¹⁵³ Tamer Koçel, , a.g.e. s.361.

olarak tanımlanmaktadır. Kuruluş ise topluma hizmet, üretim, tüketim vb. amaç ve görevlerle kurulan her şey, tesis olarak ifade edilmektedir.

Kurum, maddi, manevi, sosyal olgu ve değerler için oluşturulan ve belirli amaç, kural, hedef, ilke ve inisiyatifler doğrultusunda süreklilik göstererek hareket eden ve gelişmeler doğrultusunda kendini yenileyen özgün yapılanma biçimidir.¹⁵⁴

Kurumun Özellikleri:

- Organize olmuş yerleşmiş bir prosedür,
- Sıra ile standardize edilmiş işlemler topluluğu,
- Sosyal yapıli rutin programlar ve kurallar dizisi,
- Sosyal bir düzen,
- Sık sık yapılan, baskı ile kabul ettirilen, bütün fonksiyonel durumlarda uygulanan,
- Herkes tarafından olduğu gibi kabul edilen, sorgulanmayan,
- Biyolojik olarak hiçbir zaman sonlanmayan,
- Grup ideallerini temsil eden,
- Sürekli kontrol edilen, bir sistem olarak sıralanabilir.¹⁵⁵

Kurumlar, kuralların yerleşimi için gerekli olan çatıyı oluştururlar. Formel örgüt, kurum olarak ele alınabilir. Kurum, “kurma eylemi ve süreci” aynı zamanda “esaslar ve kurallar manzumesi” olarak tanımlanır. Kurumlar, programlanmış hareketleri ifade eden sistemlerdir. Olaylara karşı ortak cevaplar üretirler, ortak bir biçimde algılamaya neden olurlar ve ortak inanışa sebep olurlar.

¹⁵⁴ Ş. Kut, Aile İşletmelerinde Kurumsal Düşünce ve Yapılanma Boşluğu, 1. Aile işletmeleri Kongresi Kitabı, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayını, Yayın No:40, İstanbul, 2004, s.402.

¹⁵⁵ Yonca Gürol, Örgütlerde Kurumsallaşmanın Temelleri, Beta Yayınevi, İstanbul, 2011, s.27.

Kurumsallaşma, bir örgütün kişisellikten ziyade kurallara, standartlara ve prosedürlere sahip olması, kendine özgü iş yapma usul ve yöntemlerini içermesi ve bu sayede diğer örgütlerden farklı ve ayırdedici bir kimliğe sahip olması sürecidir. Kurumsallaşma özde, lidere bağımlı yönetimden sistem temelli yönetim anlayışına geçmek demektir. Kurumsallaşma bir yeniden yapılanma ve değişim sürecidir. Kurumsallaşma yardımıyla örgütler, hızla değişen çevre şartlarında, nerede olduklarını ve nereye gittiklerini görebilecekleri bir altyapıya kavuşabilirler.¹⁵⁶

Kurumsallaşma en basit şekliyle, verimli bir iş ortamının oluşturulmasıdır. Kurumsallaşma ile kontrol tek bir kişinin tekelinden çıkar, yetki ve sorumluluk yukardan aşağıya doğru dağılmaya başlar.

Kurumsallaşma yaklaşımı, sosyolojik bir yaklaşımdır. Sosyolojik anlamda kurum, toplumda organize olmuş, yerleşmiş, kabul edilmiş prosedürleri belli sosyal ilişkiler düzeni ve topluluğu ifade etmektedir. Ör. Evlilik, mukavele, sigorta, işletme, tokalaşma birer “kurum” örneğidir.¹⁵⁷

Kurumsallaşma, örgütün üyelerinden herhangi birinin varlığına bağlı olmayan ölümsüzlük, kendine özgü bir hayatı olması, kişilerin varlığına bağlı olmadan uzun süre hayatta kalabilmesidir.

Kurumsallaşma, kuruluşlarda zamanla oluşan ilerlemeyi ve gelişmeyi ve bu kuruluşların faaliyet gösterdikleri çevreyle olan uyum sürecini belirtmektedir. Kararlı olmayan ya da gevşek organize olmuş dar teknik faaliyetlerden, düzenli, kararlı ve sosyal olarak entegre olmuş yapıların ortaya çıkmasını ifade etmektedir.¹⁵⁸

¹⁵⁶ B. Aydemir, O. Seymen, A. Taşçı, “**Aile İşletmelerinde Kurumsallaşma Süreci ve Sektörel Bir Uygulama**” 1. Aile işletmeleri Kongresi Kitabı, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayını, Yayın No:40, İstanbul, 2004, s.604-615.

¹⁵⁷ Tamer Koçel, a.g.e. s.361.

¹⁵⁸ P. Selznick, “Institutionalism old and new”, **Administrative Science Quarterly**, 1996, s.271.

Kurumsallaşma, belli bir çevrede faaliyet gösteren kuruluşların yapı ve işleyiş özellikleri ile çevrenin özellikleri arasındaki paralelliği ve örgütsel yapılardaki zamanla oluşan benzerliği göstermektedir.¹⁵⁹

Kurumsallaşma, konu ne olursa olsun her türlü etkileşim ve iletişimde belirli kuralların hakim olmasıdır. Bir insanın bireysel yaşamından, aile yaşamına, kurum ve kuruluşlara, toplumlara ve toplumlar arası ilişkilere kadar bütün sosyal süreçlerde, belirli kuralların egemen olmasıdır. İster üretim olsun, ister hizmet işletmesi olsun, kurumun işleyişindeki bütün süreçlerinde, belirli kuralların olması ve bu kuralların mümkün olduğunca yazılı olması, işleyişin ömrünü uzatacaktır.¹⁶⁰

Kurumsallaşma ile profesyonelleşme sık sık birbirine karıştırılır. Kurumsallaşma, sosyal yapının belirli kurallar dâhilinde yürütülmesidir. Profesyonelleşme ise daha çok işlerin ehil kişiler eliyle yapılması ile ilgilidir. Dolayısıyla kurumsallaşma bir anlamda kurumun bütünü ve iş akışındaki sistematik ile ilgiliyken, profesyonelleşme bu sistematigi yürütecek olan insan kaynağı ile daha yakından ilişkilidir. Önemli olan kuralların egemenliğidir. Kurumsallaşma daha çok kurumdaki süreçlerin tanımlı, sistemli belirgin olmasını gerektirir. Profesyonelleşme, söz konusu sistematigi yürütecek nitelikte ve yeterlilikte elemanların istihdam edilmesidir.¹⁶¹

Kurumsallaşmanın amacı, gereksiz ve fazla yazışmalara, bürokrasiye son verilmesidir. Kurumsallaşıyoruz diye yönetici ve çalışanları yazılı prosedürlere, belgelere bağlamak, amaçlanan verimin alınmasını engelleyebilir. Bu çerçevede kurumsallaşma çalışmaları yapılırken her pozisyon, her belge, her rapor için “Bu olmadan olur mu? Bunu nasıl kolaylaştırabiliriz?” sorularına cevap verilebilmelidir.¹⁶²

¹⁵⁹ S. S. Özkaya, ” Kurumsallaşma ve ISO 9000 Kalite Yönetim Sistemlerinin Kurumsallaşmadaki Yeri”, **Dış Ticaret Dergisi**, Özel Sayı, Ekim2003.

¹⁶⁰ İlhami Fındıkçı, **Aile Şirketlerinde Yönetim ve Kurumsallaşma**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2005, s.82.

¹⁶¹ İlhami Fındıkçı, a.g.e. s.86.

¹⁶² Nihat Alayoğlu, **Aile Şirketlerinde Yönetim ve Kurumsallaşma**, Müsiad Yayınları, No: 42, İstanbul, 2003,s. 117.

4.2. Kurumsallık Teorileri

Kurumsallık teorisinin başlangıcı, hukuk ve sosyoloji profesörü Philip Selznick'in 1948'de geliştirdiği doğal sistem modeline dayanır. Modele göre, "Örgütler için en önemli olan şey araçlar olarak görülmesine rağmen aslında hayatta kalmalarıdır." Selznick'in bu görüşüne, otuz yıl sonra adına "kurumsallık teorileri" denilecek, bu teoriler örgütlerin analizinde kullanılacaktır. Teorilerin temellerinin Selznick'e dayanmasına rağmen "kurumsallık" başlığıyla kabul görmesi, Meyer ve Rowan adlı iki araştırmacının 1977'de yayınlanan "bir ritüel ve merasim olarak formal yapı" başlıklı makaleleriyle olmuştur. 1980'li ve 1990'lı yıllar boyunca mevcut teorilere pek çok teori, yaklaşım ve düşünce eklenmiştir. 1980'in ilk yarısında ise Dimaggio ve Powell tarafından "yeni kurumsallık yaklaşımı" olarak popülerlik kazanmıştır.¹⁶³

Bir organizasyon teorisi olarak kurumsallaşma, organizasyonların yapı ve davranışlarının, sadece pazar koşulları tarafından değil kurumsal nitelikteki baskılar, beklentiler ve inançlar tarafından etkilendiğini vurgular. Sosyal beklentiler, devletin beklenti ve yönlendirmeleri o endüstri dalında hâkim olan iş yapma usulleri, organizasyonların üzerinde etki yapan kurumsal nitelikteki baskılardır.¹⁶⁴

4.2.1. Kurumsallık Teorisinin Temel Varsayımları

1. Bazı yasal, normsal ve zihinsel faktörler örgütsel davranışı sınırlar.
2. Kurumsal çevre, örgütsel yapılardaki benzerliğe neden olur.
3. Meşru olmak ve meşruiyet edinmek örgütsel verimlilikten veya etkinlikten daha önemlidir.
4. Örgütler, kendilerini çevreleyen kurumları yansıtır.

¹⁶³ Göksel Ataman, **İşletme Yönetimi**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2001, s.193.

¹⁶⁴ Y. Yılmaz, **İşletmelerde Kurumsallaşmanın Yenilik ve Performansa Etkileri**, G.Y. T.E. S.B.E. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007,s.19.

5. Örgütü kurumsal çevreye benzetmek, yöneticinin en önemli rolüdür.
6. Kurumsallaşan örgütlerin yaşama şansı yüksektir.
7. Örgütsel çevreler, kolektif ve birbirine bağlıdır.
8. Örgütsel davranış, alışkanlıklar ve teamüllerin bir sonucudur.¹⁶⁵

4.2.2. Örgütsel Eş Biçimlilik

Örgütlerin yapı ve işleyişleri, kurumsal nitelikteki baskılar, beklentiler ve inançlar tarafından da etkilenebilmektedir. Sosyal beklentiler, devletin beklentisi ve yönlendirmeleri örgütlerin üzerinde etki yapan kurumsal nitelikteki baskılardır. Kurumsallaşma yaklaşımı, belli bir çevrede faaliyet göstermekte olan örgütlerin yapı ve özellikleri ile çevrenin özellikleri arasında bir benzeşme ve paralellik göstermektedir.¹⁶⁶

Eş biçimlilik olarak adlandırılan bu benzerlik, örgüt ile çevresi arasında ilişkiyi kuran en önemli faktördür. Aynı dalda çalışan örgütler benzer çevresel baskılara maruz kalacaklar ve çevrenin beklentisi ve zorlamalarına göre benzer yapı ve işleyiş özelliği kazanacaklardır. Böylece eş biçimlilik ortaya çıkacaktır. Benzer örgütler aynı eş biçimliliği göstereceğinden sonunda kurumsal eş biçimlilik oluşacaktır. Aynı daldaki örgütler yapı ve işleyiş özellikleri açısından birbirine benzeyecektir.¹⁶⁷

Modern yaşamla birlikte örgütlerin gittikçe daha fazla biçimselleştikleri ve birbirlerine benzeştikleri ileri sürülmektedir.¹⁶⁸

Eş biçimlilik (İzomorfizm), örgütler birbirlerinin stratejilerini yapılarını, kültürlerini taklit edebilir hatta belli davranışları kendilerine uyarlamaya çalışırlar.

¹⁶⁵ Selami Sargut, “Öykünmecilik Eşbiçimcilik”, Anadolu Üniversitesi, İ.İ.B.F. VI. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, Eskişehir, 1998.

¹⁶⁶ Tamer Koçel, a.g.e. s.362.

¹⁶⁷ Tamer Koçel, a.g.e. s.362.

¹⁶⁸ A. Selami Sargut, Şükrü Özen, **Örgüt Kuramları**, İmge Kitabevi, Ankara, 2010, s.263.

Böyle yaparak hayatta kalma ve faaliyetlerine devam etme şanslarının artacağına inanırlar ve böylece örgütsel eş biçimlilik artar.¹⁶⁹

4.2.3. Eş Biçimlilik Şekilleri

Örgütlerin bağımlı olduğu diğer örgütler tarafından ya da toplumdaki kültürel beklentilerce yaratılan resmi veya gayri resmi baskıların sonucunda gerçekleşir. Bunun en tipik örneği ortak yasalara tabi örgütlerin bu yasaların ön gördüğü yapı ve uygulamaları benimseyerek eş biçimli hale gelmeleridir.

4.2.3.1. Zorlayıcı Eş Biçimlilik

Örgütler, diğer örgütler ve toplum geneli tarafından kullanılan baskılar neticesinde belli normları benimsediklerinde ortaya çıkarlar. Buna örgütün kendi tercihi dışında zorlamayla uymasının beklenmesinden dolayı “zorlayıcı eş biçimlilik” denmektedir. Zorlayıcı neden başta devlet olmak üzere örgütleri birbirine benzer olmaya iten herhangi bir dışsal baskıdır.¹⁷⁰

Organize sanayi bölgeleri, organize sanayi bölgeleri kanunu, organize sanayi bölgeleri uygulama yönetmeliği ile getirilen düzenlemelere uymak zorunda olduklarından eş biçimli hale gelirler.

4.2.3.2. Taklitçi Eş Biçimlilik

Örgütler birbirlerinin meşruluğunu kasıtlı olarak taklit ettiklerinde ve kopyaladıklarında ortaya taklitçi eş biçimlilik çıkar. Özellikle yeni örgütler belirsiz çevrede hayatta kalabilmelerini sağlayacak teknoloji, kültür, strateji ve yapıları

¹⁶⁹Walter W. Powell ve Paul J. DiMaggio, “The New Institutionalism in Organizational Analysis,” **University of Chicago Press**, Chicago, 1991, s.478.

¹⁷⁰Zeki Şimşek, “Üç Perspektif Işığında Örgütsel Kuramın Bugünü ve Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme”, Anadolu Üniv. İ.İ.B.F. VI. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, Eskişehir, 1998.s.2.

bulmaya çalışırken başarılı örgütlerin süreçlerini ve yapılarını muhtemelen taklit ederler.

Organize sanayi bölgelerinden biri, toplam kalite yönetimi uygulamalarına başladığında diğerlerinin de bunu taklit etmeleri durumunda taklitçi eş biçimlilik ortaya çıkar.

4.2.3.3. Kuralcı Eş Biçimlilik

Örgütlerin çevredeki diğer örgütlerin, değer ve normlarını dolaylı olarak benimsemeleri sonucunda oluşan eş biçimlilik¹⁷¹. Örgütler çeşitli yollardan normları ve değerleri kazanırlar. Çeşitli meslek gruplarının eğitim ve mesleki etkileşim yoluyla mesleki standartlar oluşturarak örgütlere taşınmaları ve böylelikle örgütleri eş biçimli hale getirmeleri şeklinde gerçekleşmektedir.

Örgütlerin kurumsal çevrelerine uyumuna sebep olan en önemli faktör yasallıktır. Yasallık, işletmelerin yaşamını sürdürme, kredibilitelerini artırma ve aynı zamanda örgütsel işlemlerin anlaşılabilir olmasına yardım eden bir araçtır. Toplum önünde yasallık kazanmış örgütler sadece değerli oldukları için değil, daha anlamlı ve daha güvenilir oldukları için benimsenirler.¹⁷²

Örgütler arası bağımlılık arttıkça eş biçimlilik düzeyinin artacağı, belirsizlik arttıkça model alınan örgütlerin daha fazla taklit edileceği, yöneticiler ne kadar mesleki örgütlendirmelere katılırsa örgütlerin o kadar birbirine benzeyeceği, örgütsel alanda devletin, mesleki kurumların etkisi ne kadar yüksekse kurumsal eş biçimliliğin o kadar yüksek olacağı öngörülmektedir.¹⁷³

¹⁷¹ Göksel Ataman, a.g.e. s.202.

¹⁷² Yonca Gürol, a.g.e. s.154.

¹⁷³ A. S. Sargut, a.g.e. s.266.

4.2.4. Kurum ve Örgüt Arasındaki Farklılıklar

Örgütler, amaçları elde etmek için mantıksal olarak düzenlenmiş bir biçimsel yapıdır. Kurumsallaşma ise örgütün ayrı bir kimlik kazanma ve sosyal ihtiyaç ve baskıların doğal ürünü olarak duyarlı ve esnek bir organizma haline gelme sürecidir.¹⁷⁴

Örgütler, formalleşmiş sosyal yapıya sahip, özel amaçlara ulaşmaya çalışan araçlardır. Örgütler, rasyonel ve açık sistemlerdir.¹⁷⁵

Selznick, örgütün misyonuna ve amacına ulaşması için kurumsallaşmanın çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Yapılan nitelermelerin kurumun prensiplerini oluşturmaya ve korumaya yardım ettiğini ve sonuçta da örgütün rekabet alanına yansıttığını belirtmiştir.

4.3. Örgütlerin Bağımlı Olduğu Çevreler

Çevre, örgütün sınırları dışında kalan her şeydir. Bu sınırın dışında kalan her türlü fiziksel ve sosyal faktör dış çevreyi oluşturan birer unsurdur. Bu sınırların dışında ekonomik koşullar, siyasal koşullar, teknolojik koşullar ve demografik yapı gelmektedir.¹⁷⁶

Çevresel belirsizlikler ile örgüt yapısı arasında önemli ilişkiler vardır. Örgütler, çevrelerindeki belirsizlik derecelerini yapılarına yansıtırlar ve buna adapte olurlar. Mekanik yapıdaki örgütler, en iyi istikrarlı çevrede başarılı olma eğiliminde iken organik yapıdaki örgütler, dengesiz ve değişken çevrede başarı gösterme eğilimindedirler.¹⁷⁷

Çevrenin belirli işlerin nasıl yapılacağını belirlemesi istek ve bekleyişi karşısında, örgütler çeşitli faaliyetlerin nasıl gerçekleştirileceği konularında belirlilik

¹⁷⁴ Yonca Gürol, a.g.e. s.33.

¹⁷⁵ W. Richard Scott, "Institutions and Organizations," **Sage Publications**,1995, s.78.

¹⁷⁶ Tamer Koçel, a.g.e. s.199.

¹⁷⁷ Göksel Ataman, a.g.e. s.202.

sağlamak, kişiden kişiye farklı uygulamaların yapılmasını önlemek amacıyla çeşitli yazılı talimatlar ve prosedürler geliştireceklerdir. Kurumsallaşma olayının, dış çevre ile yakından ve sıkı bir işbirliği içinde olduğu söylenebilir.¹⁷⁸

4.3.1. Teknik Çevre

Teknik çevre, teknik işlerin etkin olarak koordine edildiği, etkin performansın ödüllendirildiği, mal ve hizmet üreten örgütlerin ve rasyonel yapıların oluşturduğu çevredir. Pek çok hizmet veren örgüt, bu teknik çevrede faaliyet gösterirler.¹⁷⁹

Bir organizasyonun en önemli yanı, başarmayı amaçladığı iş ve bu işi yapmak için kullandığı teknolojidir. Teknoloji, organizasyonda her şeyi etkileyecektir. Ne tür işlerin yapılacağı, bunları yapacakların sahip olması gereken nitelikler, personelin yaptığı işten tatmin olması, üretim miktarı ve kalitesi, kişisel olarak veya grup halinde çalışma, haberleşme ilişkileri ve iletişim gibi hususlar kullanılan teknolojiden etkilenecektir. Üretim ve hizmet örgütlerinin çoğu teknik çevre tarafından etkilenecek özellikle günümüzdeki teknolojideki hızlı değişimler örgütleri önemli ölçüde etkileyecektir.¹⁸⁰

4.3.2. Kurumsal Çevre

Kurumsal çevre, detaylı karmaşık kurallardan ve isteklerden oluşmuştur. Örgütler, kurallar karşısında pasif bir izleyici durumundadır. Çünkü kurallar örgüte hiyerarşik olarak üst makamlardan emir yoluyla gelir. Kurumsal çevrede hiyerarşik seviyenin önemi büyüktür. Devlet, bunlar arasında en güçlü olanıdır. Devlet, yasal düzenin kaynağı ve toplumun yasal çatısını yöneten birimdir. Baskı ve kontrollü gücün etkisi, toplumdaki sektörden sektöre değişiklik arz eder. Buna uygun

¹⁷⁸ Tamer Koçel, a.g.e. s.362.

¹⁷⁹ Göksel Ataman, a.g.e. s.202.

¹⁸⁰ Yonca Gürol, a.g.e. s.103.

olarak örgütler, devletin güvenlik düzenlemesine, kirlilik kontrolü, işçi çalıştırma gibi kurallarına uymak zorundadır.¹⁸¹

Örgütler yaşamlarını sürdürebilmek için çevreye bağımlıdır. Örgütler çevrelerine, devlet, yasal uygulamalar aracılığıyla ve rekabet nedeniyle bağlıdır. Bu örgütler, büyük, küçük, özel ve kamu örgütü olsun çevre ile ilişki içerisindedir.¹⁸²

Organize sanayi bölgesi, çevresindeki gelişmelerden geniş ölçüde etkilenmektedir. Organize sanayi bölgesi, doğal çevrede sanayileşmenin ortaya çıkarabileceği sorunların çözümüne katkıda bulunma amacıyla kurulmuştur. Çevrenin korunması ile ilgili düzenlemelere uymak ve gerekli önlemleri almak zorundadır. Organize sanayi bölgeleri yer seçiminden başlayarak kuruluş, yapım ve işletme aşamalarında kurumsal çevrenin kurallarına uymak zorundadır.

Düzensiz, gevşek bir örgütlenmeden ya da teknik faaliyetlerden, düzenli, istikrarlı ve sosyal olarak bütünleşmiş örgütlerin doğmasıyla kurumsallaşma sağlanır. Bir örgüt ya da faaliyetten çeşitli talepler nedeniyle vazgeçmek ne kadar zor ise o örgüt ya da faaliyet o kadar kurumsallaşmış demektir.¹⁸³

Çevrenin, belirli işlerin nasıl yapılacağıının belirlenmesi istek ve beklentileri karşılığında, organizasyonlar çeşitli faaliyetlerin nasıl gerçekleştirileceği konusunda belirlilik sağlamak ve kişiden kişiye farklı uygulamaların yapılmasını önlemek amacıyla çeşitli yazılı talimatlar geliştireceklerdir.

Karmaşık kurumsal çevrede yaşayan işletmeler, çevrelerine uyum göstererek başarıyı yakalarlar. Ama kurumsal çevreye uyumun yanı sıra örgütler yaşamlarının sürekli olması arzusu içindedirler. Bundan dolayı örgüt yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan yasallığı ve kaynakları elde etmek ister.¹⁸⁴

Kurumsal çevredeki örgütler, toplumdaki çoğunluğun çıkarları için oluşturulan yapıları ve süreçleri ödüllendirirler. Ödüllendirme çıktılardaki kalite ve

¹⁸¹ Yonca Gürol, a.g.e. s.109.

¹⁸² Lynne G. Zucker, "Institutional Patterns and Organizations: Culture and Environment," Cambridge, MA: Ballinger, 1988, s.232.

¹⁸³ A. S. Sargut ve Şükrü Özen, a.g.e. s.250.

¹⁸⁴ Yonca Gürol, a.g.e. s.177.

miktar değildir. Örgütsel performans amaçlara ve hedeflere ulaşma ölçüsüdür. Yüksek performanslı örgütlerin yaşayacağı, düşük performanslı örgütlerin ise son bulacağı tabii olandır.

Örgütlerin resmi yapısı, içsel ve dışsal faktörlerin etkisi ile değişmektedir. Liderlik, otorite, örgütsel roller, çevrenin etkisi, yenilikler ve yasal düzenlemeler örgütlerin değişimini etkilemektedir.¹⁸⁵

Bir örgütün uzun süreli yaşaması, kontrol ettiği işlemler topluluğuna bağlıdır. Örgütün dışarıya karşı sorumluluğunun bittiği yerde örgütün yaşaması beklenemez. Örgütler çevrenin isteklerine cevap veremezlerse, uzun süreli yaşamaları mümkün olmaz.¹⁸⁶

Hizmet üreten örgütler olan organize sanayi bölgelerinin yapısı ve işleyişi, devlet, yasal mevzuat ve çevre kuruluşlarının taleplerinden etkilenir. Çevrenin bu taleplerini gerçekleştirmek üzere örgüt yapısını ve işleyişini düzenler.

4.4. Kurumsallaşma Amaçları

4.4.1. Resmîlik Kazanma

Resmîlik kazanma, örgütlerin yasal bir kurum olmasını sağlama çabasıdır. Çevredeki aktörlerce oluşturulan normlar ve düzenlemelere uygun eylemler ve yapı geliştirmektir. Eylemler yasal oldukça örgütün çevrece kabul görmesi de artmaktadır. Örgütler, toplumsal normlara uyumlu normlar geliştirerek kurumsallaşabilmektedirler. Kurumsal teoriye göre, resmîyet kazanma (meşruiyet) örgütün devamlılığını sağlar.¹⁸⁷

¹⁸⁵ Pamela S. Tolbert ve Lynne G. Zucker, "Institutional Sources of Change in the Formal Structure of Organization," *Administrative Science Quarterly*, 28, March, 1983, s.22-39.

¹⁸⁶ Yonca Gürol, a.g.e. s.142.

¹⁸⁷ Alper Bilgin Tümer, a.g.e. s.100.

Örgütler kurumsallaşma açısından yasal uygulamalara ve toplumsal zorunluluklara uymak zorundadırlar. Örgütlerin yönetsel ve örgütsel gereklilikleri yerine getirme zorunlulukları bulunmaktadır. Hukuk sisteminin zorlayıcı yapısı, örgütsel yapıyı etkilemektedir. Yasalar, tüzükler, yönetmelikler, kurumsallaşmada etkili olmaktadır. Örgütler anayasa, yasa, tüzük, yönetmelik ve yönergelere uymak zorundadır. Resmîlik kazanma aynı zamanda denetimin de artması demektir. Çünkü artık uygulanacak kurallar ve ölçüler, korunacak değerler açık ve herkesçe benzer biçimde anlaşılacak kesin tanımlara ve sınırlandırmalara kavuşturulmaktadır.¹⁸⁸

Organize sanayi bölgeleri, organize sanayi bölgeleri kanunu ve organize sanayi bölgeleri uygulama yönetmeliği başta olmak üzere ilgili kanun, tüzük, yönetmelik hükümlerine göre faaliyetlerini sürdürdükleri için resmîlik kazandıkları söylenebilir.

4.4.2. Varlığını Sürekli Kılmak

Örgütler kurulurken, büyüklük, üretim konusu, kapasite, ulaşılması planlanan hedefler göz önüne alınarak, örgüt içinde görev dağılımı ve faaliyet alanlarını içeren bir örgütsel yapı oluştururlar. Bu örgütsel yapı, günün değişen şartlarına uyum sağladığı sürece varlıklarını sürdürürler.¹⁸⁹

Örgütün sürekliliğinin sağlanması, örgüt içi unsurlar ile örgüt dışı unsurlar arasındaki uyumu gerektirmektedir. Bu nedenle kurumsallaşan örgüt, iç ve dış unsurların analizini yaparak, güçlü ve zayıf yanlarını tespit ederek sürekliliğini ne şekilde sağlayacağını belirlemeye çalışır. Bu amaçlar için kurumsallaşan bir örgütün, varlığı üzerinde üyelerin her zaman canlı bir ilgi duymaları sağlanmaya, varlığına

¹⁸⁸ Onur Yazar, **Kurumsallaşma ve Markalaşma, İstanbul İlindeki Özel Hastaneler Üzerine Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2008, s.25.

¹⁸⁹ A. Osman Gürbüz, Yakup Ergincan, **Kurumsal Yönetim**, Literatür Yayınları, No:116, İstanbul, 2004. s.31.

yönelik tehlikeler azaltılmaya ve kısa süreli menfaatlardan ziyade uzun süreli amaçların gerçekleşmesine yönelir.¹⁹⁰

4.4.3. Bireysel ve Örgütsel Amaç Uyumu

Örgütler, bireylerden oluşan sosyal yapılardır. Amaçlarını gerçekleştirmek için eş güdümlenmiş bir şekilde bir araya gelen örgütlerde farklı amaçların varlığı kabul edilir.

Amaçlara göre yönetim uygulaması, bireysel ve örgütsel amaç uyumunu sağlamak için kullanılan stratejik bir araçtır. Bir örgütte amaçlara göre yönetim, stratejik bir araç olarak, performans değerlendirme, örgüt amaçları ile bireylerin amaçları arasındaki bütünleşmeyi sağlama ve uzun dönemli planlama için kullanılır.¹⁹¹

Kurumsallaşma, örgütün devamlılığı için belli kural ve uygulamaların meşrulaşması ve örgütün homojenleşmesini gerektirmektedir. Örgütlerdeki homojen oluşum ise bireysel ve örgütsel amaçların birleştirilmesi ile ortaya çıkar. Sosyal varlık olan insanın, örgüt içerisindeki faaliyetleri ve bu faaliyetlerin etkinliği kurumsal bir yapılanma ile düzenlenebilir. Bunu gerçekleştirmek için örgütün sorumluluklarından birisi, çalışanların amaç ve ihtiyaçlarının örgütsel amaçlarla uyumunun sağlanmasıdır.¹⁹²

Örgütsel ve bireysel amaçlar uyum içinde belirlendiği zaman örgütsel süreklilik sağlanır. Hiçbir kurumsal sistem homojen değildir ancak kurumsallaşma örgütün devamlılığı için belli kural ve uygulamaların meşrulaşması ve örgütün homojenleşmesini gerekli kılar. Örgütlerdeki homojen oluşum ise bireysel ve örgütsel amaçların birleştirilmesi ve uyumlu hale getirilmesi ile ortaya çıkar.¹⁹³

¹⁹⁰ Onur Yazar, a.g.e, s.26.

¹⁹¹ Tamer Koçel, a.g.e, s.144.

¹⁹² Ebru Karpuzoğlu, **Aile Şirketlerinde Kurumsallaşma**, Hayat Yayınları, İstanbul, 2004, s.80.

¹⁹³ Alper Bilgin Tümer, **Kurumsallaşma ve Türkiye’de TS-EN-ISO 9000 Belgeli Özel Hastanelerde Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008, s.105.

4.4.4. Kurumsal Kimlik Kazanma

Her örgütün bir kimliği vardır. Kurumsal örgüt, kendini diğer örgütlerden ayıran bir takım değerlere sahiptir. Kurum kimliği, kurumun biçimsel yapısı, karakteri ve kişiliğini yansıtır. Bunlar kurumu tanımlar, kendine benzer kurumlardan farklı kılar ve kurumu şekillendirir.

Kurumsallaşan örgüt, diğer örgütlerden farklı bir yapı ve sisteme sahiptir. Kurumsallaşma düzeyini gösteren göstergeler şöyle sıralanabilir¹⁹⁴:

- Misyon, vizyon ve amaçlar,
- Prosedür ve kurallar,
- Organizasyon yapıları,
- Kurum içi iletişim,
- Kurum kültürü, kurum kimliği ve kurum imajı,
- İnsan kaynakları sistemleridir.

4.5. Örgütlerde Kurumsallaşma Ölçütleri

Philip Selznick tarafından dört kurumsallaşma ölçütü geliştirilmiştir. Bunlar esneklik/katılık, sadelik/karmaşıklık, özerklik/bağımlılık ve birlik/çözülme ölçütleridir.¹⁹⁵

Bunlara ilave olarak formalleşme ve profesyonelleşme de kurumsallaşma ölçütü olarak değerlendirilmektedir.¹⁹⁶

¹⁹⁴ Mahmut Paksoy, "Sağlık Kuruluşlarında Değişim Yönetimi ve Kurumsallaşma", I. Ulusal Sağlık Kuruluşları Sempozyumu, Kasım 2007.

¹⁹⁵ Onur Yazar, a.g.e. s.17.

¹⁹⁶ Fahri Apaydın, "Kurumsallaşmanın Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Performansına Etkileri", **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:4, Sayı:7, 2008, s.123.

4.5.1. Esneklik/Katılık

Bir örgütün kurumsallaşma düzeyinin belirlenmesinde ilk ölçüt, örgütün çevreye uyum sağlama bakımından esnek ya da katı bir niteliğe sahip olup olmadığıdır.¹⁹⁷

Bir örgüt çevreye uyum yönünden esnek bir davranış içinde ise kurumsallaşma düzeyinin gelişmiş olduğu, aksine çevreye uyumda katı bir davranış içinde ise kurumsallaşma düzeyinin gelişmemiş olduğu ileri sürülebilir.¹⁹⁸

Çevre şartları değiştiğinde yapısını çevreye göre değiştirebilen örgütler, değiştiremeyenlere göre daha fazla kurumsallaşmış sayılabilir.

4.5.2. Basitlik (Sadelik) / Karmaşıklık

Basitlik (sadelik), kurum etkinliğini artırır. Örgütler etkinliklerini artırabilmek ve karmaşıklığı azaltabilmek için mümkün olduğunca sade ve yalın bir organizasyona ihtiyaç duyarlar.¹⁹⁹

Kurumsallaşmış örgütler, çevresel farklılaşma düzeyini dikkate alarak, sade bir örgütsel yapı kurdukları takdirde kurumsallaşma düzeyini artırır ve etkin olarak uzun süreli çalışma imkânına kavuşurlar.

4.5.3. Özerklik/Bağımlılık

Örgütlerin kurumsallaşma düzeylerinin belirlenmesinde bir diğer ölçüt, bir örgütün bir bütün olarak toplumsal sistem içinde başka alt sistemlerden ve gruplardan bağımsız bir kimlik geliştirmesi ya da belirli bir alt sistem ve gruplara bağımlı olmaktan kendini kurtarması özerk bir yapıya sahip olması ile ilgilidir. Bu

¹⁹⁷ Onur Yazar, a.g.e. s.18.

¹⁹⁸ Mehmet Sağlam, **Örgütsel Değişme**, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, Yayın No: 185, Doğan Basımevi, Ankara, 1979, s.113.

¹⁹⁹ Tamer Koçel, a.g.e. s.208.

anlamda, kendini başka gruplardan ve örgütlerden ayıran bir kimliğe sahip olan ya da özerk olan örgütlerin, başka grup ve örgütlere bağımlı olanlara oranla daha fazla kurumsallaşmayı gerçekleştirdiği ileri sürülmüştür.²⁰⁰

4.5.4. Birlik/Çözülme

Örgütlerin kurumsallaşma düzeyinin belirlenmesinde bir diğer ölçüt birlik/çözülmedir. Belli bir düzeydeki uzlaşma ve çatışmaların ortaya çıkmasında, çatışma çözüm yollarında izlenecek usullerin geliştirilmesiyle ilgili birlik ya da asgari uzlaşma ve çatışma ya da çözüm yolu usullerinin gelişmemiş olmasıyla ilgili çözülmüştür.²⁰¹

Bir örgütün kurumsallaşmış sayılabilmesi için belli fonksiyonel sınırlar içinde asgari uzlaşmanın zorunlu olması, uzlaşmazlıkların ve anlaşmazlıkların çözüm yollarında izlenecek usullerin geliştirilmesi ve buna göre davranılmasının gerekli olduğu ileri sürülmüştür.²⁰²

Örgütlerde birlik olmadığı ve birlik sağlanamadığı takdirde çözümler hızlanacak ve bu durum kurumsallaşmayı olumsuz yönde etkileyecektir.

4.5.5. Formalleşme

Örgüt yapısının, eylemlerinin ve ilişkilerin tanımlanıp kurullarla, prosedürlerle ve sözleşmelerle yapılması ve çalışanların görevlerinin, rollerinin, yetkilerinin ve sorumluluklarının belirlenerek yazılı hale getirilmesidir. Formalleşen yapıların daha uzun süreli yaşamlarını devam ettirdikleri görülmektedir. Formalleşme, belirsizliği ve rol çatışmalarını azaltmaktadır.²⁰³

²⁰⁰ Mehmet Sağlam, a.g.e. s.113.

²⁰¹ Onur Yazar, a.g.e. s.24.

²⁰² Onur Yazar, a.g.e. s.24.

²⁰³ Fahri Apaydın, "Kurumsal Teori ve İşletmelerin Kurumsallaşması", C.Ü. İk. İd. B.F. Dergisi, Cilt:10,Sayı:1,2009,s.12. s.12.

Formalleşme ile örgüt içinde koordinasyon kolaylaşarak kurumsallaşma artmaktadır. Formalleşme rutin işlerin en iyi uygulamalarını kurallaştırır. Örgüt yeteneğini arttıran formalleşme örgütlerin etkili ve verimli olmasını sağlamaktadır. Çalışanlar örgütten ayrılırsa bile örgütsel hafıza ile örgütler bilgi ve deneyimlerini sonraki nesillere aktarabilecek ve kurumsallaşma düzeyi yükselecektir.

4.5.6. Profesyoneleşme

Profesyoneleşme, yönetimde profesyonellerin istihdam edilmesi, örgüt ikliminin profesyonel çalışanların özelliklerini destekleyecek otonomi, sürekli eğitim vb. şekilde geliştirilmesi ve örgütün sektördeki profesyonel kurumlarla ilişki içerisinde bulunmasıdır. Profesyonellerin önemli özelliği belirli konularda uzmanlaşarak o konularda derin uzmanlık bilgisine sahip olmalarıdır.²⁰⁴

Organizasyonlarda profesyonellerin çalıştırılması, işletme ikliminin profesyonel çalışanların özelliklerini destekleyecek şekilde geliştirilmesi, kaynakların etkin kullanılması ve diğer kurumların başarılı uygulamalarının takip edilmesi profesyoneleşmeyi sağlar. Profesyonel çalışan sayısı arttıkça örgütler daha çok profesyonel özellik kazanır.²⁰⁵

4.6. Kurumsal Yönetim İlkeleri

Kurumsal yönetim, en geniş anlamda “modern yaşamda insanların bir amaca ulaşmak için oluşturduğu herhangi bir kurumun yönetiminin düzenlenmesidir. Kurumsal yönetim oluşumu itibariyle yönetim ve organizasyon, stratejik yönetim, muhasebe, finans gibi disiplinler arası bir yaklaşımdır. Bir örgütte kurumsal yönetim sadece bir bölümün işi olmamalıdır. Üst yönetimin liderliğinde tüm bölümlerin ve çalışanların katıldığı bir süreç olmalıdır. İlk önce yönetim kurulu tarafından gerekli kabulü görmeli, önemsenmeli, özümsemeli ve örgüt kültürüne adapte edilmelidir.

²⁰⁴ Fahri Apaydın, ” Kurumsallaşmanın Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Performansına Etkileri”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:4, Sayı:7, 2008, s.123.

²⁰⁵ Fahri Apaydın, a.g.m. s.123.

Kurumsal yönetimin niçin uygulanacağı, yararları ve nasıl uygulanacağı çalışanlarla ve diğer menfaat sahipleri ile paylaşılmalıdır.²⁰⁶

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Kurumsal Yönetim Komitesi'ne göre kurumsal yönetim, en geniş anlamda, şirketlerin yönlendirildiği ve kontrol edildiği, şirketin amaç ve hedeflerinin belirlendiği ve bunlara erişebilmek için performansı izleme araçlarının belirlendiği yapıyı ortaya koyar.²⁰⁷

Kurumsal yönetim alanında dünyada pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda, her ülke için geçerli tek bir kurumsal yönetim modelinin olmayacağı önemle vurgulanmaktadır. Buna göre oluşturulacak modelin mutlaka ülkeye özgü koşulları da dikkate alması gerektiği belirtilmektedir. Bununla birlikte genel kabul gören tüm uluslararası kurumsal yönetim yaklaşımlarında, eşitlik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk ilkeleri önem kazanmaktadır.²⁰⁸

4.6.1. Şeffaflık İlkesi

Örgüt ile ilgili finansal ve finansal olmayan bilgilerin, zamanında, doğru, eksiksiz, anlaşılabilir, yorumlanabilir, düşük maliyetle ve kolay erişilebilir bir şekilde kamuya duyurulmasıdır. Böylece karar ve eylemlerden etkilenen kişilerin bu karar ve eylemlerin dayanaklarını anlama olanağı sağlanmaktadır.²⁰⁹

Saydamlık olarak da isimlendirilen şeffaflık ilkesi ile alınan kararların ve yerine getirilen faaliyetlerin tüm paydaşlar tarafından bilinmesi, katılımcılardan gizli tutulmaması gerekir. Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ve internetin çok yaygınlaşması şeffaflığın artmasını sağlamaktadır. Şeffaflığın sağlanması için

²⁰⁶ İsa İpçioğlu, Adnan Özyılmaz, Abdülmecit Karataş, **Kurumsal Yönetim**, (Çağdaş Yönetim ve Organizasyon Yaklaşımları İçerisinde), Seçkin Yayıncılık, Ankara,2008, s.233-271.

²⁰⁷ A. Osman Gürbüz, Yakup Ergincan, a.g.e. s.6.

²⁰⁸ A. Osman Gürbüz, Yakup Ergincan, a.g.e. s.19.

²⁰⁹ A. Osman Gürbüz, Yakup Ergincan, a.g.e. s.19.

İlgililerin ihtiyaç duyacakları bilgilerin kolaylıkla ve zamanında ulaşılabilir olması gereklidir.²¹⁰

Şeffaflık ilkesinin uygulanabilmesi için kurum içi iletişim kanallarının açık olması gerekir. Kararların nasıl alındığı ve nasıl uygulandığını bilen paydaşların ancak bu şekilde gerektiğinde yönetimden hesap sorabilmelerinin de önü açık olacaktır. Böylece kötü yönetim, yolsuzluk gibi olumsuzluklar engellenerek kamu yararı korunabilecektir. Şeffaflık ilkesi, hesap verilebilirlik ilkesinin de temelini oluşturmaktadır. Her organize sanayi bölgesinin internet sitesinin olması şeffaflığa ve iletişime katkı sağlamaktadır.

4.6.2. Hesap Verebilirlik İlkesi

Kurumsal yönetimin dayandığı temel ilkelerden birisi de hesap verilebilirliktir. Hesap verilebilirlik ilkesi, karar veren ve kararları uygulayanların, verdikleri kararları ve yaptıkları faaliyetleri gerekçelendirmelerini ve eylemlerinin sonuçlarından sorumlu olmalarını gerektirmektedir.²¹¹

Hesap verilebilirlik, yönetimin aldığı karar ve yaptığı eylemlerden dolayı, hizmet verdiği hedef kitleye gereken ve istenen açıklamalarda bulunmasıdır. Tam, doğru, önyargısız ve ilgili bilgiyi, topluma ve ilgili kişilere akışını sağlayarak topluma açık hale gelmesidir.²¹²

Yönetim kurulu üyelerinin esas itibarıyla organize sanayi bölgesi tüzel kişiliğine ve dolayısıyla katılımcılara karşı hesap verme zorunluluğu vardır. Organize sanayi bölgesi adına yapılan tüm faaliyetlerin yasalara, yönetmeliklere, kuruluş protokolüne, ana sözleşmeye ve örgüt içi düzenlemelere uygunluk bakımından denetlenmesi bu açıdan hesap vermeyi ifade etmektedir.

²¹⁰ Türkan Kebeci, **Aile Şirketlerinde Yönetim Anlayışı ve Kurumsallaşma**, İkinci Adam Yayınları, İstanbul, 2011, s.78.

²¹¹ Türkan Kebeci, a.g.e. s.79.

²¹² Fahri Apaydın, a.g.e. s.15.

4.6.3. Eşitlik (Adil Davranma) İlkesi

Yönetimin tüm faaliyetlerinde ilgili kesimlere eşit ve adil davranmasını ve olası çıkar çatışmalarının önüne geçilmesini ifade eder.²¹³

Yönetimin, alınacak kararlardan etkilenecek tüm kesimlere eşit uzaklıkta olmasını ve sadece belirli bir kesimin değil, örgütün varlığını sürdürmesi için gerekli tüm tarafların, çıkar sahiplerinin ve paydaşların haklarını gözetmesini ifade etmektedir.

4.6.4. Sorumluluk İlkesi

Sorumluluk ilkesi, kendisine yetki verilen kişilerin, sahip oldukları yetkiyi kullanarak yaptıkları veya yapmaktan kaçındıkları eylemlerin sonuçlarından sorumlu tutulabilmelerini ifade eder. Hesap verilebilirlik ile sorumluluk, birbirini tamamlayan iki ilkedir. Aynı konuya iki farklı açıdan bakan bu iki ilkedен hesap verilebilirlik, yetki kullananlara yaptıkları eylemleri ve gerekçelerini açıklama imkânı verir. Sorumluluk ilkesi ise görev verenlerin bakış açısıyla verilen görevlerin gerektiği gibi yerine getirilip getirilmediğinin, sorumlulukların uygun biçimde kullanılıp kullanılmadığının sorgulanmasına imkân sağlamaktadır.²¹⁴

Organize sanayi bölgesi yönetimi, aldığı kararlardan ve yaptığı tüm faaliyetlerin sonuçlarından sorumludur. Organize sanayi bölgesi yönetimi, organizasyon adına yaptığı tüm faaliyetlerin mevzuata, kuruluş protokolüne, ana sözleşmeye ve iç düzenlemelere uygunluğundan ve bunun denetlenmesinden sorumludur.

²¹³ Onur Yazar, a.g.e. s.10.

²¹⁴ Türkan Kebeci, **Aile Şirketlerinde Yönetim Anlayışı ve Kurumsallaşma**, İkinci Adam Yayınları, İstanbul, 2011, s.80.

4.7. Kurumsallık Teorisine Yöneltilen Eleştiriler

1. Stratejik örgütsel davranış ihtimalini azımsaması,
2. Örgütsel etkinliğin objektif analizini yapmaması,
3. Fikirsiz dağınıklık ve bütünlükçi teorik bir çatının olmaması,
4. Bazı teorilerin deneye dayalı olarak test edilmesinin zor olması,
5. Örgütleri rasyonel olmayan şekilde tasvir etmesi,
6. Dışsal çevre baskılarına karşı koyma olasılığını düşünmemesi,
7. Rekabetin gücünü azımsaması,
8. Örgütlerdeki güç ve grup çıkarlarına ilişkin örgütsel davranışları ihmal etmesi,
9. İddiaların sınırlı geçerliliğe ve uygulanabilirliğe sahip olmasıdır²¹⁵.

4.8. Kurumsal Kuramın Örgüt Analizine Sağladığı Katkılar

Kurumsal Kuram, örgütleri “bütüncül” olarak incelemiş ve içinde bulunulan koşullara bağlı olarak farklı örgüt türlerinin olabileceği düşüncesini oluşturmuştur. Örgütsel yapı ve süreçlerin oluşumunda çevresel koşullara uyumun önemini vurgulamıştır. Örgütlerin sadece bir araç değil kendi başına bir varlık olabileceği düşüncesini geliştirmiştir.²¹⁶

²¹⁵ Göksel Ataman, a.g.e. s.203.

²¹⁶ Şükrü Özen, “Yeni Kurumsal Kuram: Örgütleri Çözümlemede yeni Ufuklar ve Yeni Sorunlar”, **Örgüt Kuramları**, Derleyenler: A. Selami Sargut, Şükrü Özen, İmge Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2010, s.251.

4.9. Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşması

Kurumsal alanın oluşmasında ve değişiminde devlet, çıkardığı yasalar ve kurulmasına önayak olduğu örgütsel yapılanmalar aracılığıyla, en önemli aktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de elli yıldan beri faaliyette bulunan ve sayıları günümüzde 264’e ulaşan organize sanayi bölgelerinin, devletin gözetim ve denetiminde kurumsallaşma yolunda önemli mesafeler aldığını söyleyebiliriz.

4.9.1. Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Misyon ve Vizyon Belirlemeleri

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmalarında ve sürekliliklerinin sağlanmasında en önemli unsurlardan biri de misyon ve vizyon belirlemeleridir.

Misyon, örgütlerin varlık sebebidir ve topluma ne sunduğu ile ilgilidir. Misyon yönetim felsefesini somutlaştırarak, çalışanları örgütün stratejik amaçlarına yönlendiren ortak bir değere dönüştürür.

Vizyon ise bir örgütün gelecekte ne olacağı ile ilgili en geniş tanımlamadır. Vizyon ifadesi bir bütün olarak örgüt için soyut ve genel bir yön ve niyet belirtir.²¹⁷

4.9.2. Türkiye’de Bazı Organize Sanayi Bölgelerinin Misyon ve Vizyon İfadeleri

Yaptığımız araştırmalarda işletme aşamasındaki organize sanayi bölgelerinin tamamına yakınının internet siteleri olduğu görülmektedir. Bu sitelerdeki kurumsal yapı bölümünde; yönetim yapısı ile misyon ve vizyon ifadeleri bulunmaktadır. Bunlardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

²¹⁷ Ömer Dinçer, **Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2007, s.43.

- **Türkiye’de ilk Kurulan Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Organize Sanayi Bölgesinin Misyonu:**

Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü olarak 4562 sayılı kanun ve uygulama yönetmeliği gereğince görevimiz; ülke ekonomisinde önemli yere sahip olan müşterilerimizin hizmetlerini aksatmamak için her türlü altyapı ve destek hizmetlerini sağlamak, teknolojik gelişmeleri yakından takip ederek hizmetlerin kalitesini ve sürekliliğini çevre koruma prensibiyle devam ettirmektir.²¹⁸

- **Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Organize Sanayi Bölgesinin Vizyonu:**

Ülkemizin ilk organize sanayi bölgesi olma özelliği ile bölgemizi müşterilerimizle birlikte yöneten, verdiğimiz hizmet çeşitliliği, hizmet kalitesi ve çevreyi korumaya yönelik önlemleri ile de öncü olduğumuz, hizmet kalitemizden ödün vermeden ve müşterilerimizin menfaatlerini ön planda tutarak memnuniyetlerini daimi kılan, ülkemiz ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla diğer organize sanayi bölgeleri ile işbirliği halinde gelişmelerine destek olan, sürekli gelişen ve örnek bir bölge olmaktadır.

- **İzmir Atatürk Organize Sanayi Bölgesinin Misyonu:**

Katılımcılarımızın, işlerini geliştirmelerine, sorunlarının çözülmesine ve tanıtımlarına katkıda bulunmak, Türkiye ve Dünyadaki organize sanayi bölgeleri ile işbirliği içinde olmak, Türkiye'nin sanayi politikalarının belirlenmesinde etkin rol oynamak, katılımcılarını eğitim, araştırma, geliştirme ve yenilik çalışmalarına teşvik etmektir.²¹⁹

- **İzmir Atatürk Organize Sanayi Bölgesinin Vizyonu:**

Çevreye karşı duyarlı, verdiği hizmetlerin kalitesini ve çeşitliliğini sürekli arttıran, sanayicinin sorunlarına çözüm üreten, dünyaca tanınan, üretim, ihracat, teknoloji ve istihdam merkezi olmaktadır.

²¹⁸ www.bosb.org.tr (Erişim Tarihi: 10.01.2014)

²¹⁹ www.iaosb.org.tr (Erişim Tarihi: 12.01.2014)

- **Gebze Organize Sanayi Bölgesinin Misyonu:**

Katılımcılarımızın beklentilerinin de ötesinde çağdaş, yenilikçi, kaliteli hizmetler sunmak, bu hizmetleri sunarken aynı zamanda çevrenin ve toplumun ihtiyaçlarını ön planda tutmak, etik değerlere sadık kurumsal yapımızla, bugüne dek olduğu gibi gelecekte de kalıcı ve örnek projelere imza atmaktır.

- **Gebze Organize Sanayi Bölgesinin Vizyonu:**

Sunduğumuz hizmetlerde, evrensel kalite standartlarında mükemmelliği yakalamak, yaratacağımız farklılıklarla katılımcılarımızın memnuniyetini en üst düzeyde tutmak, dönün deneyimlerinin ışığında yenilikçi anlayışımızla kalıcı ve örnek organize sanayi bölgesi modeli oluşturarak markalaşmaktır.²²⁰

- **Sakarya 1.Organize Sanayi Bölgesinin Misyonu:**

Hizmet kalitesini sürekli artıran, konusunda uzman çalışanları ve tüm gereksinimlere en üst düzeyde yanıt veren altyapısıyla, bölgesindeki katılımcıların rekabet gücünü yükseltecek, destekleyecek ve artıracak en uygun hizmeti sunan bir organize sanayi bölgesi olmaktadır.²²¹

- **Sakarya 1.Organize Sanayi Bölgesinin Vizyonu:**

Vizyonumuz, kaliteli ve güncel altyapı olanakları sunan, katılımcılar için sinerji yaratan, edindiği bilgi ve becerileri küresel pazarda satabilecek, evrensel çevre kurallarına ve insana duyarlı, örnek ve de önder bir organize sanayi bölgesi olmaktadır.

Türkiye’de yatırımcıların piyasaya girişi konusunda birçok bürokratik engel olması karşısında, organize sanayi bölgeleri sınırlı alanlarda bu giriş engellerini ortadan kaldıran kurumlar olarak ortaya çıkmışlardır. Şu anda ülke çapında işletme aşamasında olan yaklaşık 150 organize sanayi bölgesi, birçok orta ve büyük ölçekli şirkete verimli bir üretim ortamı sağlamaktadır. 2000 yılında çıkarılan organize sanayi bölgeleri kanunu ile organize sanayi bölgelerindeki tüm fabrika inşaatlarının

²²⁰ www.gosb.com.tr (Erişim Tarihi: 12.01.2014)

²²¹ www.sosb.org.tr (Erişim Tarihi: 13.01.2014)

ruhsatlandırılması ve elektrik, telekomünikasyon, vb. altyapı hizmetlerinin sağlanmasında organize sanayi bölgeleri yönetimleri yetkili kılınmıştır. Bu yetkinin inşaat, altyapı ve çevre konusundaki tüm izinlerle genişletilerek, organize sanayi bölgelerinin tek-durak yatırım ofisleri haline gelmeleri, ilgili bölgelerdeki giriş ve yatırım engellerinin önemli ölçüde azalmasını sağlayacaktır.

Organize sanayi bölgeleri kamusal yetkileri devralarak tek-durak yatırım ofisleri haline geldikleri takdirde bu yetkinin sağlıklı, etkin ve kamu çıkarlarını gözetecek şekilde kullanılması gerekmektedir. Bunun sağlanabilmesi için organize sanayi bölgelerinin yönetim ve denetim organları yeniden yapılandırılmalı; denetleyen ve denetlenenlerin, ruhsat, izin alan ve verenlerin aynı organlar olduğu bir yapının yol açacağı olumsuzlukların önüne geçilmelidir.²²²

Yatırım ve iş yapma ortamına yönelik engellerin ortadan kaldırılmasının sanayi politikasının önemli bir parçası olduğu günümüzde, organize sanayi bölgelerinin işlevi daha da kritik olacaktır. Bu bakımdan, organize sanayi bölgelerindeki mevcut işleyiş sorunlarının tahlil edilip, çözümüne yönelik adımların hızla atılması zorunludur. Bunun ötesinde, organize sanayi bölgelerinin, sanayi politikası ve bölgesel kalkınma alanlarındaki yeni uygulamalar çerçevesinde, Türkiye'nin sanayi vizyonunun gerçekleşmesine katkıda bulunacak şekilde yeni işlevler kazanmaları sağlanmalıdır.

²²² DPT, Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT Yayın No: 2731, Ankara.2007, s.7.

5. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN KURUMSALLAŞMASI VE KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR ALAN ARAŞTIRMASI

5.1. Alan Araştırmasının Amacı

Türkiye’de planlı ve düzenli sanayileşmeyi sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, bölgesel kalkınmayı gerçekleştirmek ve çevrenin korunması amacıyla yaklaşık elli yıldır uygulanan organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma düzeyini araştırmak, organize sanayi bölgelerinin karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve bu sorunlara çözüm önerileri getirmektir.

5.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu araştırma, tanımlayıcı nitelikte bir araştırmadır. Tanımlayıcı araştırmalar, durum tespitine yönelik araştırmalardır. Bu araştırmalar, gerçeği yansıtan durum tespitine dayanarak sorunlara çözüm getirici nitelikte ilişkilerin araştırılmasına yöneliktir. Araştırma, Türkiye’deki işletme aşamasındaki organize sanayi bölgelerinin, kurumsallaşma düzeylerini ölçmeyi kapsamaktadır. Ayrıca organize sanayi bölgelerinde ortaya çıkan sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmek de araştırmanın kapsamı içerisindedir.

5.3. Araştırmaya Ait Evren ve Örneklem

Evren (population), araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür. Bu bütün ortak özellikleri olan canlı ya da cansız her türlü elemanı içerebilir.²²³ Bu araştırmanın evreni, Türkiye’deki işletme aşamasındaki organize

²²³ Niyazi Karasar, **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayınları, 20.Baskı, Ankara, 2009, s.109.

sanayi bölgeleridir. Kuruluş ve yapım aşamasındaki organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma düzeylerinin düşük olacağı varsayılarak, işletme aşamasındaki organize sanayi bölgeleri araştırmanın evreni olarak ele alınmıştır.

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığında elde edilen bilgilere göre, organize sanayi bölgeleri fiziki durum olarak; yer seçimi, kamulaştırma, planlama, altyapı inşaatı ve işletme aşamalarından oluşmaktadır. Araştırmanın yapıldığı tarih itibarıyla, toplam 264 organize sanayi bölgesinin, 149'u işletme aşamasında olup, araştırma, işletme aşamasındaki organize sanayi bölgelerinde yapılmıştır.

Araştırma evreninin tamamına ulaşılmaya çalışılmış, tam sayım uygulamasına gidilmiş, araştırma evrenini oluşturan işletme aşamasındaki bütün organize sanayi bölgelerinin yöneticilerine anket formları gönderilerek, doldurmaları talep edilmiştir. Organize sanayi bölgelerinin yöneticilerinden mülki idare amirlerinin ve sanayicilerin iş yoğunluğunu gerekçe göstererek anket formlarının bütün organize sanayi bölgelerinde doldurtulamaması erişim sorunu çıkarmış ve tam sayım gerçekleştirilememiştir. İşletme aşamasındaki 149 organize sanayi bölgesinden 106'sından alınan cevaplar, % 95 güven düzeyinde örneklem büyüklüğünün evreni temsil ettiğini göstermektedir.

5.4. Araştırmanın Yöntemi

Türkiye'deki organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma durumlarını ölçmek ve sorunlarını tespit etmek amacıyla, veri toplama yöntemi olarak, anket, gözlem ve mülakat yöntemlerinden yararlanılmıştır. Organize sanayi bölgelerinde yöneticilik yapan müteşebbis heyet üyeleri, yönetim kurulu üyeleri ve organize sanayi bölge müdürleri ile görüşmeler yapılarak birincil kaynaklardan veriler toplanmaya çalışılmıştır.²²⁴

²²⁴ Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayınları, 6.Baskı, Ankara, 2008, s.119.

Organize sanayi bölgelerinin yardımlaşmaları ve ortak sorunlarını çözüme kavuşturmaları amacıyla kurulan Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşunun genel kuruluna, iki defa katılarak sanayicilerle görüşmeler yapılmıştır. Organize sanayi bölgelerinin en önemli sorunları olarak literatürde, görüşmelerde ve çeşitli gözlemlerde ifade edilen konular, beşli likert ölçeğinde hazırlanarak anket şeklinde organize sanayi bölgelerinin yöneticilerine sorulmuştur.

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmalarını ölçmek üzere, literatür taraması ve konu ile ilgili uzmanların yönlendirmesi ile 27 ifadeden oluşan kurumsallaşma ölçeği geliştirilmiştir.

Anket yöntemi ile toplanan veriler, analize uygun hale getirilerek SPSS paket programının yirminci versiyonu yardımıyla analiz edilmiştir.²²⁵

5.4.1. Anket Formlarının Hazırlanması

Anket formları, işletme aşamasındaki organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma durumlarını ölçmek ve sorunlarını tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır.

Anket formunun giriş bölümünde, araştırmanın ne amaçla yapıldığı kısaca açıklanmıştır. Anket formunun giriş bölümünden sonra, anket formunu cevaplandıran organize sanayi bölgesi yöneticilerine, demografik nitelikte ve yönetiminde buldukları organize sanayi bölgeleri ile ilgili sorular sorulmuştur.

Anket iki bölüme ayrılmış, beşli likert ölçeğine göre önermeler hazırlanmıştır. Likert ölçeğinin amacı, bir konu veya olay hakkında kişilerin düşüncelerini bir yelpaze içerisinde sınıflandırmak ya da derecelendirmektir. Aynı fikirde olmak, tamamen karşı olmak, kabul etmek, şiddetle reddetmek gibi düşünceleri sınıflandırır ve derecelendirir. Uygulanan ankette tamamen

²²⁵Yahşi Yazıcıoğlu ve Saniye Erdoğan, **SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Detay Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 2007, s.185.

katılıyorum(5), katılıyorum(4), kararsızım(3), katılmıyorum(2), kesinlikle katılmıyorum(1) şeklinde derecelendirilmiştir.

Literatür taraması ve yapılan görüşmelere dayanılarak birinci bölümde organize sanayi bölgelerinin sorunlarına yönelik 23 önerme ele alınmıştır. Organize bölgelerinin sorunlarına yönelik hipotezler kurulup test edilmeye çalışılmıştır. Anketin ikinci bölümünde; organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ölçeğine yönelik literatürdeki kurumsallaşma faktörleri dikkate alınmış, 27 değişken hazırlanarak faktör analizi yapılmış ve bu faktörlere göre hipotezler kurularak test edilmeye çalışılmıştır.

Anket formunun sonunda, formu dolduranlara esneklik sağlamak, anket formundaki konuların dışında yöneticilerin görüşlerini serbestçe ifade edebilmeleri ve yöneticilerin önemli gördüğü sorunları ifade etmelerini sağlamak ve araştırmacının dikkatinden kaçan konuları tespit etmek üzere “Size göre organize sanayi bölgeleri ile ilgili en önemli sorunlar nelerdir? “ şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiş ve cevaplandırmaları istenmiştir. Yöneticilerin verdikleri cevaplar konularına göre gruplandırılmış ve analiz edilmiştir.²²⁶

5.4.2. Anketin Test Edilmesi ve Uygulanması

Anketteki soruların ve ifadelerin, anketi dolduracak olanlar tarafından, doğru olarak anlaşılıp anlaşılmadığını test etmek amacıyla, konunun uzmanlarının görüşleri alınmış ve organize sanayi bölgelerinde görev yapan yöneticilere deneme anketleri uygulanmıştır. Gelen uyarılar dikkate alınarak, bazı sorular değiştirilmiş, bazıları düzeltilmiş, bazıları da kaldırılmıştır. Böylece anketi cevaplandıracakların anketteki soruları ve kavramları doğru anlayıp anlamadıkları test edilmeye çalışılmıştır.²²⁷

²²⁶ A. Hamdi İslamoğlu, **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, Beta Yayınları, İstanbul, 2011, s.143.

²²⁷ Türker Baş, **Anket**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003, s.87.

Anket formları çoğaltılarak, 2013 yılı Haziran ayında Ankara'da yapılan Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu genel kuruluna katılan yöneticilere dağıtılarak, doldurmaları istenmiştir. Ancak bu genel kurula katılan yöneticilerin sadece yüzde yirmisi anket formlarını doldurmuştur. Bu yetersiz görülerek internet üzerinden işletme aşamasındaki bütün organize sanayi bölgelerine, elektronik posta ile anket formu gönderilerek cevaplandırılmaları istenmiştir. Ayrıca bazı illere anket formları posta ile gönderilmiş veya elden teslim edilmiştir. Organize sanayi bölgelerinin yönetimindeki bazı mülki idare amirleri ve sanayiciler iş yoğunluğunu gerekçe göstererek anket formlarını doldurmakta isteksiz davranmışlardır. Bunun üzerine bazı yöneticiler telefonla aranarak anket formunu doldurmaları talep edilerek yeterli örneklem büyüklüğüne ulaşılmaya çalışılmıştır.

5.4.3. Görüşmelerin Planlanması ve Yapılması

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ve sorunları ile ilgili olarak başta Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü yetkilileri olmak üzere görüşmeler planlanmış ve gerçekleştirilmiştir.

Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu yetkilileri ile organize sanayi bölgelerinin sorunlarına ilişkin görüşmeler yapılmıştır. Organize sanayi bölgelerinin sorunlarına ve çözüm önerilerine ilişkin olarak, kamu ve özel sektörden çeşitli kurum ve kuruluşlarca yapılan toplantılara ilişkin raporlara ulaşılmış ve bu raporlar incelenmiştir.

Değişik illerdeki organize sanayi bölgelerinde, uzun süre yöneticilik yapan kişilerle görüşmeler yapılmış, onların konu ile ilgili görüşleri alınmıştır.

5.5. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

Sosyal araştırmalarda bilgi, tutum ve davranışları ölçmek üzere düzenlenen soruların birbirleri ile tutarlı ve yakınlık içerisinde olmaları gerekir. Sorulan soruların, incelenen olayı açıklayıcı olması ve birbirleriyle korelasyonu olması

gerekir. Böyle olursa ancak incelenen olgunun açıklanması ve anlaşılması kolaylaşır. Bunu belirlemek üzere Cronbach Alfa güvenilirlik analizi yapılır. Cronbach Alfa katsayısı 0 ile 1 arasında değişir. Katsayı 0,40'tan küçük ise ölçek güvenilir değil, 0,40 ile 0,60 arasında ise düşük güvenilirlikte, 0,60 ile 0,80 arası oldukça güvenilir ve 0,80 -1,0 arasında ise yüksek derecede güvenilirdir.²²⁸

Anket iki bölüme ayrılarak, lme iki ayrı bölüm için yapılmıştır. Kurumsallaşma leğindeki değişkenlere uygulanan Cronbach Alpha güvenilirlik testi sonucu 0.921 olarak hesaplanmıştır. Bu da kurumsallaşma konusunda sorulan soruların ve test edilen önermelerin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir. Anketin birinci blmdeki, organize sanayi bölgelerinin sorunları ile ilgili ölçeğin sorularının tutarlılığını ölçmek için hesaplanan Cronbach Alfa katsayısı 0.644 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre, anketin birinci bölümü de oldukça güvenilir olarak görülmektedir.

5.6. Araştırma Verilerinin Toplanması

Araştırma ile ilgili veriler, işletme aşamasındaki organize sanayi bölgelerinin yöneticilerinden anket yöntemi ile toplanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Organize Sanayi Bölgeleri st Kuruluşu'nun iki defa genel kuruluna katılmış olup, değişik illerden gelen organize sanayi bölgelerinin yöneticilerinin görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Hazırlanan anket formları genel kurulda dağıtılarak, organize sanayi bölgeleri yöneticilerinin doldurmaları istenmiştir.

Bu yapılanların yanında, organize sanayi bölgelerinin yöneticilerinin iletişim bilgilerine ulaşılarak, işletme aşamasındaki bütün organize sanayi bölgelerinin elektronik postalarına anket formları gönderilerek, yöneticilerin cevaplandırmaları talep edilmiş ve internet aracılığı ile cevapları göndermeleri istenmiştir.

İşletme aşamasındaki 149 organize sanayi bölgesinden, 106'sındaki organize sanayi bölgesi yöneticisi anket formlarını cevaplandırmışlardır.

²²⁸ Rauf Arıkan, **Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama**, Asil Yayın, Ankara, 2007, s. 215.

5.7. Araştırmanın Varsayımları

1. Organize sanayi bölgeleri yönetim ve organizasyondan ve mevzuattan kaynaklanan çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar.

2. Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması, organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren sanayicilerin sorunlarının çözümüne katkı sağlar.

3. Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması, organize sanayi bölgelerinin kuruluş amaçlarına ulaşmasını sağlar.

4. Organize sanayi bölgeleri konusundaki yasal düzenlemeler, organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasını sağlamaktadır.

5. Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması, organize sanayi bölgelerinin etkinliğini artırır.

6. Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ile şeffaf, hesap verebilir, adil ve sorumluluk sahibi bir organize sanayi bölgesi yönetimi hedeflenmektedir.

7. Türkiye'deki organize sanayi bölgeleri kurumsallaşmış organizasyonlardır.

5.8. Araştırmada Toplanan Verilerin Analizi

Organize sanayi bölgesi yöneticilerinden anket yöntemi ile toplanan veriler, SPSS istatistik analiz paket programının yirminci versiyonu vasıtasıyla analiz edilmiştir.

5.8.1. Anket Formlarını Cevaplandırarak Alan Araştırmasına

Katılanlar

Araştırmanın yapıldığı tarihte işletme aşamasında olan 149 organize sanayi bölgesinin 106'sındaki müteşebbis heyet üyesi, yönetim kurulu üyesi, bölge müdürü

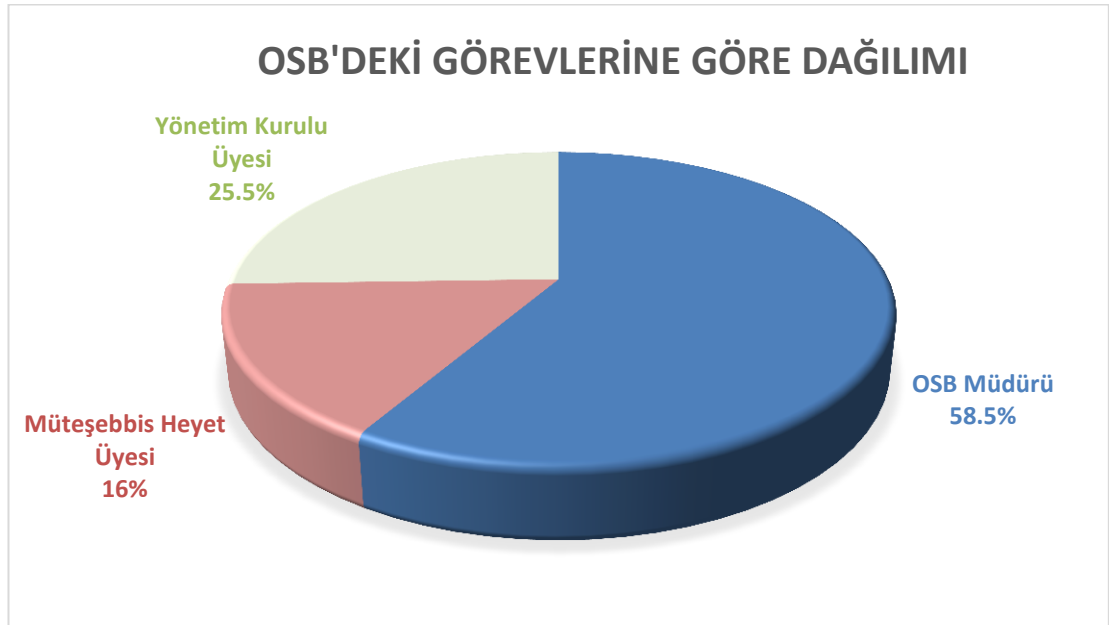
düzeyindeki organize sanayi bölgesi yöneticileri anket formlarına cevap vererek alan araştırmasına katılmışlardır.

5.8.2. Araştırmaya Katılanların Organize Sanayi Bölgesindeki Görevleri

Araştırmaya katılan organize sanayi bölgesi yöneticilerinin, %58,5'inin organize sanayi bölgesi müdürü, %25,5'inin yönetim kurulu üyesi ve %16'sının müteşebbis heyet üyesi olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 12: Yöneticilerin Organize Sanayi Bölgelerindeki Görevleri

OSB' deki Görevi	Frekanslar	Yüzde
OSB Müdürü	62	58,5
Müteşebbis Heyet Üyesi	17	16,0
Yönetim Kurulu Üyesi	27	25,5
Toplam	106	100,0

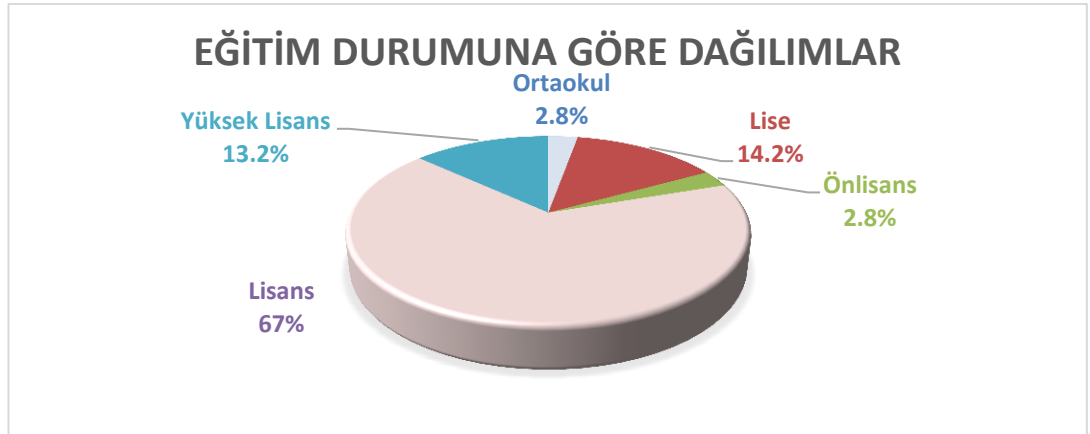
Şekil 1: Yöneticilerin OSB'deki Görevlerine Göre Dağılımı

5.8.3. Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Eğitim Durumu

Araştırmaya katılan organize sanayi bölgesi yöneticilerinin, %67 gibi büyük çoğunluğu lisans mezunudur. Yüksek lisans % 13,2, ön lisans %2,8, lise %14,2 ve ortaokul mezunu olan sadece %2,8'dir. İlkokul mezunu yönetici yoktur.

Tablo 13: Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Eğitim Durumu

Eğitim Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Ortaokul	3	2,8
Lise	15	14,2
Önlisans	3	2,8
Lisans	71	67,0
Yüksek Lisans	14	13,2
Toplam	106	100,0

Şekil 2: Yöneticilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

5.8.4. Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Yaşı

Araştırmaya katılan yöneticilerin %75'i, 36-59 yaş aralığındadır. Bunlardan %37.7'si 36-47 yaş aralığında, yine % 37,7'si 48 -59 yaş aralığında, % 8,5'i 24-35 yaş aralığında ve % 16'sı da 60 ve üzeri yaş grubundadır. En küçük yaş 24, en büyük yaş 68 olup, yaş ortalaması 48 olarak tespit edilmiştir. Genellikle yöneticilerin orta yaş grubunda olduğu söylenebilir.

Tablo 14: Yöneticilerin Yaşı

Yaş Grubu	Frekanslar	Yüzde
24-35	9	8,5
36-47	40	37,7
48-59	40	37,7
60 ve üzeri	17	16,1
Toplam	106	100,0

Şekil 3: OSB Yöneticilerinin Yaş Dağılımı

5.8.5. Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Cinsiyeti

Araştırmaya katılan yöneticilerin %96,2 gibi büyük bir çoğunluğu erkektir. Kadın yöneticilerin oranı sadece %3,8'dir. Organize sanayi bölgelerinin yönetiminde, erkeklerin büyük bir çoğunluğa sahip olduğu, kadın yöneticilerin ise çok az olduğu görülmektedir.

Tablo 15: Yöneticilerin Cinsiyeti

Cinsiyeti	Frekanslar	Yüzde
Erkek	102	96,2
Kadın	4	3,8
Toplam	106	100,0

Şekil 4: Yöneticilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

5.8.6. Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Organize Sanayi Bölgelerindeki Yöneticilik Süreleri

Araştırmaya katılan yöneticilerin organize sanayi bölgelerindeki yöneticilik süreleri, en az bir yıl, en fazla 26 yıl ve ortalama 9 yıl olarak hesaplanmıştır.

5.8.7. Araştırma Yapılan Organize Sanayi Bölgelerinin Ortalama Faaliyete Geçme Süreleri

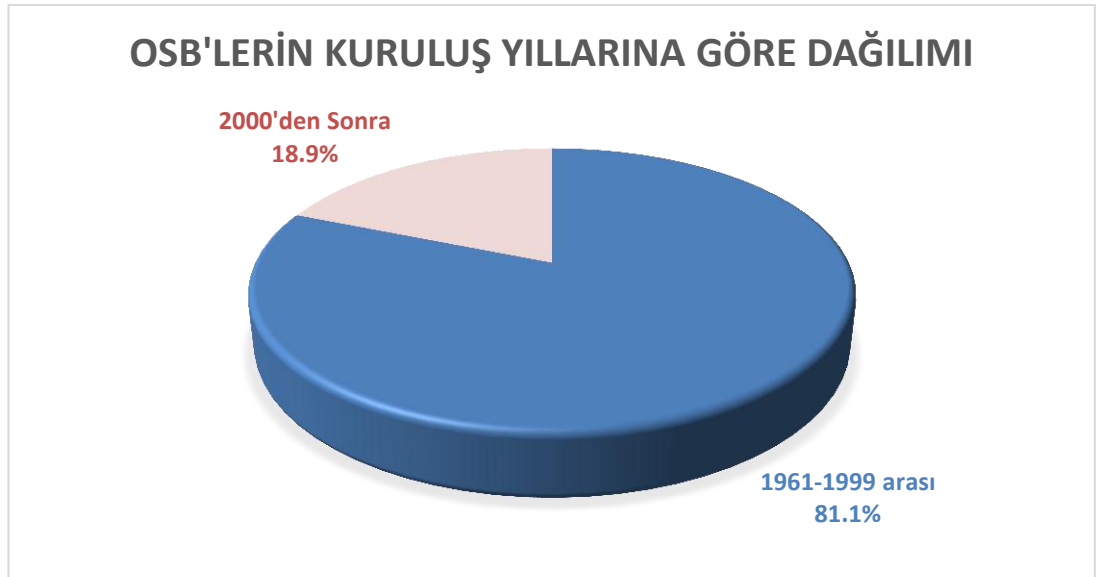
Organize sanayi bölgelerinin kuruluş yılları ile faaliyete geçme yılları karşılaştırılmış olup, organize sanayi bölgesinin kuruluşundan itibaren, faaliyete geçmesine kadar geçen süre, ortalama 8 yıl olarak hesaplanmıştır.

Organize sanayi bölgeleri kanunu 2000 yılında çıkarılmıştır. 1961 yılından 2000 yılına kadar organize sanayi bölgeleri yasal düzenlemeler olmadan kurulmuş ve faaliyet göstermiştir. Araştırma yapılan organize sanayi bölgelerinin % 81 gibi büyük çoğunluğu 2000 yılından önce kurulmuştur. Araştırmanın işletme

aşamasındaki organize sanayi bölgelerinde yapılması, bu sonuçta önemli bir etkidir. Araştırmada organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma durumlarının da araştırılacak olmasından dolayı bu veri anlamlıdır.

Tablo 16: Organize Sanayi Bölgesinin Kuruluş Yılı

OSB'lerin Kuruluş Yılı	Frekanslar	Yüzde
1961-1999 arası	86	81,1
2000'den Sonra	20	18,9
Toplam	106	100,0

Şekil 5: OSB'lerin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı

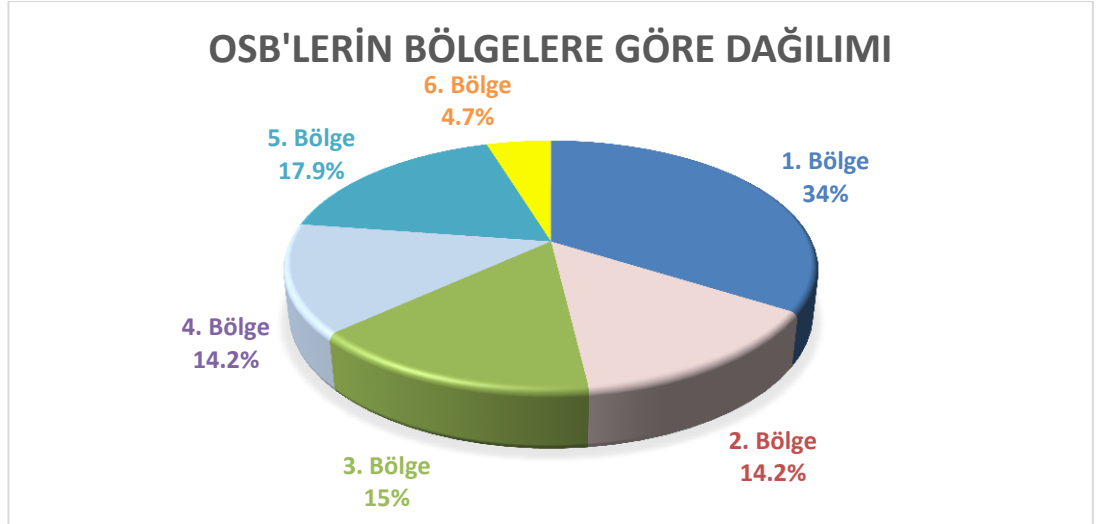
5.8.8. İllerin Gelişmişlik Düzeylerine Göre Araştırmaya Katılan Organize Sanayi Bölgelerinin Yatırımları Teşvik Açısından Hangi Bölgede Olduğu

Araştırma yapılan organize sanayi bölgelerine, illerin gelişmişlik düzeyi açısından baktığımızda, birinci bölgenin en gelişmiş bölge olduğu göz önüne alınarak %34 ile en çok birinci bölgedeki organize sanayi bölgesindeki yöneticilere anket

uygulanmıştır. İkinci sırada %18 ile beşinci bölge, üçüncü sırada ise %15 ile üçüncü bölge yer almaktadır. Son sırada %5 ile altıncı bölge bulunmaktadır.

Tablo 17: İlerin Gelişmişlik Düzeylerine Göre Organize Sanayi Bölgesinin Bulunduğu Bölge

OSB'nin Bulunduğu Bölge	Frekanslar	Yüzde
1. Bölge	36	34,0
2. Bölge	15	14,2
3. Bölge	16	15,0
4. Bölge	15	14,2
5. Bölge	19	17,9
6. Bölge	5	4,7
Toplam	106	100,0

Şekil 6: OSB'lerin Bölgelere Göre Dağılımı

5.8.9. Araştırma Yapılan Organize Sanayi Bölgelerinde Bölge Müdürünün Aynı Zamanda Yönetim Kurulu Üyesi Olma Durumu

Araştırma yapılan organize sanayi bölgelerindeki, bölge müdürlerinin % 90 gibi büyük bir çoğunluğu yönetim kurulu üyesi değildir. Organize sanayi bölge müdürlerinin, yönetim kurulu üyesi olarak seçilebilme imkânı olmasına rağmen,

araştırmaya katılan organize sanayi bölgelerinden sadece % 10'unda bu gerçekleşmiştir.

Tablo 18: Organize Sanayi Bölge Müdürünün Aynı Zamanda Yönetim Kurulu Üyesi Olma Durumu

OSB Müdürünün Yönetim Kurulu Üyesi Olması Durumu	Frekanslar	Yüzde
Evet	11	10,4
Hayır	95	89,6
Toplam	106	100,0

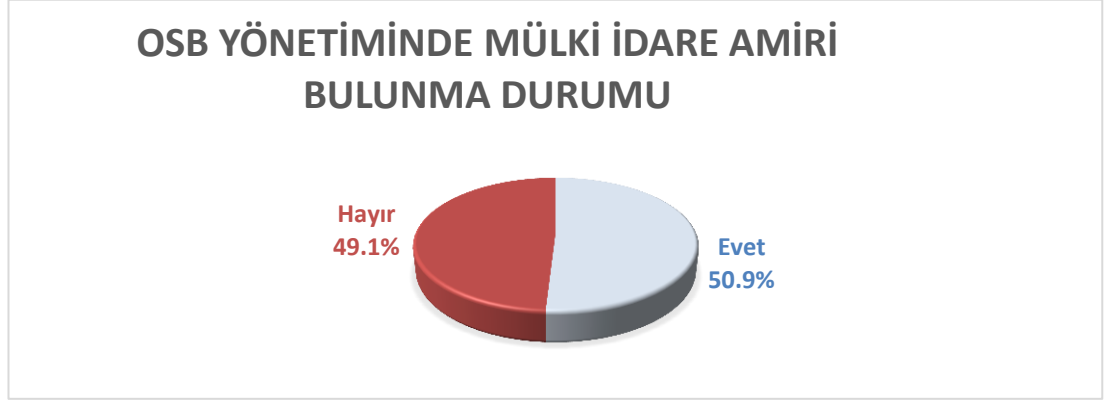
Şekil 7: OSB Müdürünün Yönetim Kurulu Üyesi Olma Durumu

5.8.10. Araştırma Yapılan Organize Sanayi Bölgelerinin Yönetiminde Mülki İdare Amiri Olması Durumu

Araştırma yapılan organize sanayi bölgelerinin %51'nin yönetiminde mülki idare amiri olduğu görülmektedir.

Tablo 19: Organize Sanayi Bölgesinin Yönetiminde Mülki İdare Amiri Olması Durumu

OSB Yönetiminde MİA Olması Durumu	Frekanslar	Yüzde
Evet	54	50,9
Hayır	52	49,1
Toplam	106	100,0

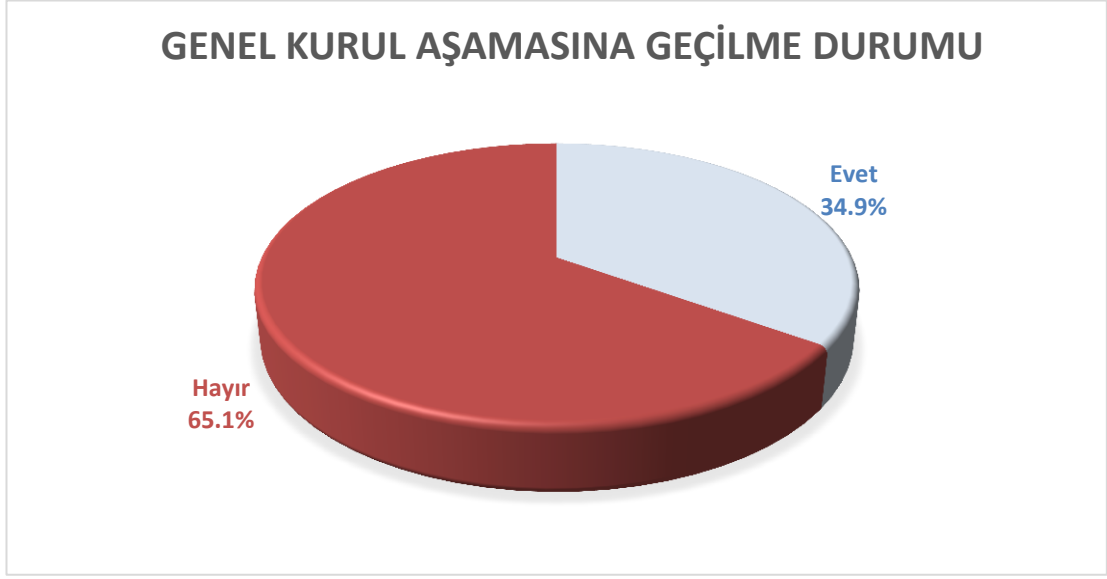
Şekil 8: OSB Yönetiminde Mülki İdare Amiri Bulunma Durumu

5.8.11. Araştırma Yapılan Organize Sanayi Bölgelerinin Genel Kurul Aşamasına Geçme Durumu

Araştırma yapılan organize sanayi bölgelerinin sadece %35’inde genel kurul aşamasına geçilmiştir. Büyük çoğunluğu olan %65’inde ise müteşebbis heyet görevine devam etmektedir. Bu sonuç, araştırma yapılan organize sanayi bölgelerinin %51’inin bölge yönetiminde mülki idare amiri olması sonucunu da desteklemektedir. Çünkü organize sanayi bölgeleri genel kurul aşamasına geçtikleri andan itibaren, tamamen sanayiciler ve onların göreve getirdiği bölge müdürleri tarafından yönetilmektedir.

Tablo 20: Organize Sanayi Bölgesinde Müteşebbis Heyetin Feshedilip Genel Kurul Aşamasına Geçilme Durumu

Genel Kurul Aşamasına Geçme Durumu	Frekanslar	Yüzde
Evet	37	34,9
Hayır	69	65,1
Toplam	106	100,0

Şekil 9: OSB'nin Genel Kurul Aşamasına Geçme Durumu

5.8.11.1. Araştırma Yapılan Organize Sanayi Bölgelerinin Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşuna Üyelik Durumu

Araştırmaya katılan organize sanayi bölgelerinin % 86 gibi büyük bir çoğunluğu Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşuna üyedir. Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşunun amacı, organize sanayi bölgelerinin kendi aralarında yardımlaşmaları ve ortak sorunlarını çözüme kavuşturmalarını sağlamaktır. OSB Üst Kuruluşuna %86 gibi büyük bir çoğunluğun üye olması dolayısıyla organize sanayi bölgelerinin bir araya gelme, birlikte hareket etme ve ortak sorunlarına birlikte çözüm bulma imkânını sağlamaktadır.

Tablo 21: Organize Sanayi Bölgesinin Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşuna Üyelik Durumu

OSB Üst Kuruluşuna Üyelik Durumu	Frekanslar	Yüzde
Evet	91	85,8
Hayır	15	14,2
Toplam	106	100,0

Şekil 10: OSB'nin OSBÜK'e Üye Olma Durumu

5.8.12. Araştırma Yapılan Organize Sanayi Bölgelerindeki Arıtma Tesisi Durumu

Araştırma yapılan organize sanayi bölgelerinin % 50'sinde arıtma tesisi olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan bir başka araştırmada, organize sanayi bölgelerinden 52'sinin merkezi arıtma tesisini kurduğu, 42 adedinin sınırları içerisinde bulunduğu belediyelerle protokol yaparak atıklarını belediye arıtma tesislerine vermeye başladığı ve 48 OSB'nin de bölgenin belli bir doluluk oranına ulaşmasını beklerken arıtma sorununa ön arıtma tesisleri ile çözüm bulduğu belirlenmiştir.²²⁹

Tablo 22: Organize Sanayi Bölgesinde Arıtma Tesisi Olma Durumu

Arıtma Tesisi Durumu	Frekanslar	Yüzde
Var	53	50,0
Yok	53	50,0
Toplam	106	100,0

²²⁹ Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu, 25.06.2013 tarihli 11. Genel Kurul Raporu, s.7.

Şekil 11: OSB’lerde Arıtma Tesisi Durumu

5.8.13. İşletmelerin OSB’de Kurulmasının Avantaj Sağlaması

Araştırmaya katılan OSB yöneticilerinin % 98,1’i, işletmelerin OSB’de kurulmasının işletmelere önemli avantajlar sağladığını düşünmektedirler. Bu sonuca göre, organize sanayi bölgeleri sanayi işletmelerinin kuruluş yeri seçiminde önemli bir cazibe merkezi olarak görülmektedir.

Tablo 23: İşletmelerin Organize Sanayi Bölgelerinde Kurulmasının Avantajı

İşletmelerin Organize Sanayi Bölgelerinde Kurulmaları Kendilerine Önemli Avantajlar Sağlar.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
Katılmıyorum	1	0,9
Kararsızım	1	0,9
Katılıyorum	17	16,1
Tamamen Katılıyorum	87	82,1
Toplam	106	100,0

5.8.14. OSB’de Üretim Yapmanın Maliyeti

Bu soruya verilen cevapların dağılımı incelendiğinde %93,4’ünün bu soruya tamamen katıldığı veya katıldığı görülmektedir. OSB yöneticileri, OSB’de üretim yapmanın maliyetinin düşük olduğunu düşünmektedirler. Özellikle tek tek işletmelerin kendi başlarına yaptıklarında pahalı olabilecek altyapı yatırımları, toplu yapıldığında daha ucuza mal olabilecektir.

Tablo 24: Organize Sanayi Bölgesinde Üretim Yapmanın Maliyeti

Organize Sanayi Bölgesinde Üretim Yapmanın Maliyeti Organize Sanayi Bölgesi Dışına Göre Daha Düşüktür.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	1	0,9
Katılmıyorum	2	1,9
Kararsızım	4	3,8
Katılıyorum	26	24,5
Tamamen Katılıyorum	73	68,9
Toplam	106	100,0

5.8.15. OSB’deki Yatırımlara Teşvik Verilmesi

Araştırmaya katılan yöneticilerin %73’ü OSB’lerde işletmelerin yatırım yapması için önemli teşvikler verildiğini düşünmektedir. Organize sanayi bölgelerindeki altyapı tesislerinin yapılması için bakanlık uygun şartlarda kredi vermektedir. Ayrıca organize sanayi bölgelerinde yapılan yatırımlar için vergi muafiyetleri ve çeşitli teşvikler verilmektedir.

Tablo 25: Organize Sanayi Bölgelerinde İşletmelerin Yatırım Yapması İçin Teşvik Verilmesi

Organize Sanayi Bölgelerinde İşletmelerin Yatırım Yapması İçin Önemli Teşvikler Verilmektedir.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	1	0,9
Katılmıyorum	22	20,8
Kararsızım	6	5,7
Katılıyorum	40	37,7
Tamamen Katılıyorum	37	34,9
Toplam	106	100,0

5.8.16. OSB'nin Yerinin Seçilmesi

Organize sanayi bölgesinin yerinin seçimi konusunda, yöneticilerin %72'si faaliyette buldukları OSB'nin yerinin doğru seçildiğini beyan etmektedirler.

Tablo 26: Organize Sanayi Bölgesinin Yerinin Seçimi

Faaliyette Bulduğumuz Organize Sanayi Bölgesinin Yeri Doğru Seçilmiştir.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	6	5,7
Katılmıyorum	13	12,2
Kararsızım	11	10,4
Katılıyorum	30	28,3
Tamamen Katılıyorum	46	43,4
Toplam	106	100,0

5.8.17. OSB'de Parselleme

Organize sanayi bölgesindeki parsellerin, sanayicilerin ihtiyacının dikkate alınarak planlandığı görüşüne, yöneticilerin %74'ü katıldıklarını ifade etmektedirler.

Tablo 27: Organize Sanayi Bölgesindeki Parsellerin Planlaması

Organize Sanayi Bölgesindeki Parseller, Sanayicilerin İhtiyacı Dikkate Alınarak Planlanmıştır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	3	2,8
Katılmıyorum	16	15,1
Kararsızım	9	8,5
Katılıyorum	41	38,7
Tamamen Katılıyorum	37	34,9
Toplam	106	100,0

5.8.18. Şehir İçinde Kalan Sanayi İşletmelerinin OSB'ye Taşınmasının Teşviki

Şehir içinde kalan sanayi işletmelerinin ilgili organize sanayi bölgesine taşınması önerisine, yöneticilerin %97 gibi büyük çoğunluğu katılmaktadır. Düzenli şehirleşme ve sanayi işletmelerinin çevreye verdikleri zararların önlenmesi bakımından bu son derece önemlidir.

Tablo 28: Şehir İçinde Kalan Sanayi İşletmelerinin İlgili Organize Sanayi Bölgesine Taşınmasının Teşviki

Şehir İçinde Kalan Sanayi İşletmelerinin İlgili Organize Sanayi Bölgesine Taşınması Teşvik Edilmelidir.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Katılmıyorum	1	0,9
Kararsızım	2	1,9
Katılıyorum	22	20,8
Tamamen Katılıyorum	81	76,4
Toplam	106	100,0

5.8.19. OSB’de Farklı Sektörlerdeki İşletmelerin Sorun Oluşturması

Organize sanayi bölgelerinde farklı sektördeki işletmelerin, bir arada olmasının sorun oluşturduğuna dair görüşe, yöneticilerin %57’si katılmadığını ifade etmektedirler. Yöneticiler, farklı sektörlerden işletmelerin aynı organize sanayi bölgesinde birlikte faaliyet göstermesini sorun olarak görmemektedirler.

Tablo 29: Organize Sanayi Bölgelerinde Farklı Sektörlerdeki İşletmelerin Bir Arada Olmasının Sorun Oluşturması

Organize Sanayi Bölgelerinde Farklı Sektörlerdeki İşletmelerin Bir Arada Olması Sorun Oluşturmaktadır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	16	15,1
Katılmıyorum	44	41,5
Kararsızım	11	10,4
Katılıyorum	26	24,5
Tamamen Katılıyorum	9	8,5
Toplam	106	100,0

5.8.20. OSB’lerin Kamusal Yetkiler Kullanması

Organize sanayi bölgesinin özel hukuk tüzel kişiliği olarak, kamusal yetkiler kullanmasının sorunlara yol açtığı ile ilgili ifadeye, yöneticilerin %64’ü katılmadığını beyan etmektedirler.

Tablo 30: Organize Sanayi Bölgelerinin Kamusal Yetkiler Kullanması

Organize Sanayi Bölgelerinin Özel Hukuk Tüzel Kişiliği Olarak Kamusal Yetkiler Kullanması Sorunlara Yol Açmaktadır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	22	20,7
Katılmıyorum	46	43,4
Kararsızım	9	8,5
Katılıyorum	15	14,2
Tamamen Katılıyorum.	14	13,2
Toplam	106	100,0

5.8.21. OSB'lerin Tamamlanma Süreleri

“Organize sanayi bölgesinin tamamlanması uzun sürmekte ve yatırım maliyetleri yükselmektedir.” şeklindeki bir düşünceye, yöneticilerin %53 gibi yarıdan biraz fazlası katıldıklarını belirtmektedirler.

Organize Sanayi Bölgelerinin kuruluş yılı ile faaliyete geçtikleri yıl karşılaştırıldığında, organize sanayi bölgelerinin ortalama 8 yılda tamamlandığı tespit edilmiştir.

Tablo 31: Organize Sanayi Bölgelerinin Tamamlanma Durumu

Organize Sanayi Bölgelerinin Tamamlanmaları Uzun Sürmekte ve Yatırım Maliyetleri Yükselmektedir.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	7	6,6
Katılmıyorum	28	26,4
Kararsızım	15	14,2
Katılıyorum	37	34,9
Tamamen Katılıyorum	19	17,9
Toplam	106	100,0

5.8.22. OSB'lerdeki Arıtma Tesislerinin İşletme Maliyeti

Organize sanayi bölgesindeki arıtma tesislerinin işletme maliyeti yüksektir şeklindeki düşünceye, yöneticilerin %50'si katılmaktadır. Yöneticilerin %23'ü de, kararsız olduğunu belirtmektedir. Araştırma yapılan organize sanayi bölgelerinin %50'sinde arıtma tesisi olmadığından kararsızlar fazla görülmektedir. Bu durumu

göz önünde bulundurarak arıtma tesislerinin işletme maliyetinin yüksek olduğu ifade edilmektedir.

Tablo 32: Organize Sanayi Bölgelerindeki Arıtma Tesislerinin İşletme Maliyeti

Organize Sanayi Bölgelerindeki Arıtma Tesislerinin İşletme Maliyeti Çok Yüksektir.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	8	7,5
Katılmıyorum	21	19,8
Kararsızım	24	22,6
Katılıyorum	30	28,4
Tamamen Katılıyorum	23	21,7
Toplam	106	100,0

5.8.23. OSB'lerdeki Yetki Karmaşası ve Bürokrasi

Organize sanayi bölgesi ile ilgili pek çok kurum ve kuruluşun olmasının yetki karmaşası, koordinasyonsuzluk ve bürokrasiye yol açtığı şeklindeki görüşe, yöneticilerin %53'ü katılmaktadır.

Tablo 33: Organize Sanayi Bölgeleriyle İlgili Bürokrasi

Organize Sanayi Bölgeleri ile İlgili Pek Çok Kurum ve Kuruluşun Olması Yetki Karmaşası, Koordinasyonsuzluk ve Bürokrasiye Yol Açmaktadır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	5	4,7
Katılmıyorum	30	28,3
Kararsızım	15	14,2
Katılıyorum	33	31,1
Tamamen Katılıyorum	23	21,7
Toplam	106	100,0

5.8.24. KOSGEB'in OSB'lere Desteği

KOSGEB'in organize sanayi bölgesindeki işletmelere önemli destekler sağladığı şeklindeki görüşe, yöneticilerin %51'i kararsız kaldıklarını ve katılmadıklarını ifade etmektedirler.

Tablo 34: KOSGEB'in Organize Sanayi Bölgelerindeki İşletmelere Desteği

KOSGEB, Organize Sanayi Bölgelerindeki İşletmelere Önemli Destekler Sağlamaktadır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	4	3,8
Katılmıyorum	24	22,7
Kararsızım	26	24,5
Katılıyorum	42	39,6
Tamamen Katılıyorum	10	9,4
Toplam	106	100,0

5.8.25. OSB'lerin Etkili Yönetimi

Organize sanayi bölgelerinin etkili yönetimi ile ilgili sorunlar vardır düşüncesine, yöneticilerin %56'sı katılmadıklarını ve kararsız kaldıklarını belirtmektedirler.

Tablo 35: Organize Sanayi Bölgelerinin Etkili Yönetimi

Organize Sanayi Bölgelerinin Etkili Yönetimiyle İlgili Sorunlar Vardır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	10	9,4
Katılmıyorum	32	30,2
Kararsızım	17	16,1
Katılıyorum	35	33,0
Tamamen Katılıyorum	12	11,3
Toplam	106	100,0

5.8.26. OSB'deki Parsellerin Doldurulması

Organize sanayi bölgelerinde boş yer varken, yerel yönetimler tarafından başka yerlerde sanayi parseli tahsisinin yapılmasının, organize sanayi bölgelerinin dolmasını etkilediği şeklindeki görüşe, yöneticilerin %87 gibi büyük çoğunluğu katılmaktadır. Bu da düzenli sanayileşmenin sağlanması ve çarpık sanayileşmenin önlenmesi açısından önemlidir.

Tablo 36: Organize Sanayi Bölgelerindeki Parsellerin Doldurulması

Organize Sanayi Bölgelerinde Boş Yer Varken, Yerel Yönetimler Tarafından Başka Yerlerde Sanayi Parseli Tahsisi Yapılması Organize Sanayi Bölgelerinin Dolmasını Etkilemektedir.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Katılmıyorum	7	6,6
Kararsızım	7	6,6
Katılıyorum	34	32,1
Tamamen Katılıyorum	58	54,7
Toplam	106	100,0

5.8.27. OSB'deki İşletmelerin Nitelikli Eleman Temini

Organize sanayi bölgelerindeki işletmelerin, nitelikli iş gücü temininde sorun yaşadıkları görüşüne, yöneticilerin %86 gibi büyük bir çoğunluğu katılmaktadır.

Organize sanayi bölgesi yöneticileri ve sanayicilerle yaptığımız görüşmelerde de sanayiciler ve yöneticiler nitelikli iş gücü bulmakta zorluk çektiklerini belirtmektedirler. Devlet bu sorunu çözmek için organize sanayi bölgelerinde endüstri meslek lisesi kurulması halinde, öğrenci başına teşvik verme uygulamasını başlatmıştır.

Tablo 37: Organize Sanayi Bölgelerindeki İşletmelerin Nitelikli İşgücü Temini

Organize Sanayi Bölgelerindeki İşletmeler Nitelikli İşgücü Temininde Sorun Yaşamaktadır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	1	0,9
Katılmıyorum	10	9,4
Kararsızım	4	3,8
Katılıyorum	51	48,1
Tamamen Katılıyorum	40	37,8
Toplam	106	100,0

5.8.28. OSB'lerde Mesleki Eğitim

Organize sanayi bölgelerindeki işletmelerin nitelikli eleman ihtiyaçlarını karşılamak için organize sanayi bölgelerinde meslek lisesi ve meslek yüksekokulu

gibi mesleki eğitim kurumlarının kurulması önerisini, yöneticilerin %95 gibi büyük çoğunluğu desteklemektedir.

Tablo 38: Organize Sanayi Bölgelerinde Mesleki Eğitim Kurumları Kurulması

Organize Sanayi Bölgelerindeki İşletmelerin Nitelikli Eleman İhtiyaçlarını Karşılama İçin Organize Sanayi Bölgelerinde Mesleki Eğitim Kurumları (Meslek Lisesi, Meslek Yüksekokulu) Kurulmalıdır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Katılmıyorum	2	1,9
Kararsızım	3	2,8
Katılıyorum	32	30,2
Tamamen Katılıyorum	69	65,1
Toplam	106	100,0

5.8.29. OSB'lerle Belediye İlişkileri

Belediyelerle mevzuattan ve uygulamadan kaynaklanan sorunlar yaşanmaktadır görüşüne, yöneticilerin %65'i katılmaktadır. Açık uçlu sorularda belediyelerin organize sanayi bölgesindeki işletmelerden emlak vergisi alması önemli bir sorun olarak belirtilmektedir.

Tablo 39: Organize Sanayi Bölgeleriyle Belediyeler Arasındaki Sorunlar

Organize Sanayi Bölgeleri İle Belediyeler Arasında Mevzuattan ve Uygulamadan Kaynaklanan Sorunlar Yaşanmaktadır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	1	0,9
Katılmıyorum	22	20,8
Kararsızım	14	13,2
Katılıyorum	41	38,7
Tamamen Katılıyorum	28	26,4
Toplam	106	100,0

5.8.30. İllerin Gelişmişlik Düzeylerine Göre OSB'lerin Sorunları

İllerin gelişmişlik düzeylerine göre organize sanayi bölgelerinin sorunlarının farklı olduğu şeklindeki görüşe, yöneticilerin %94 gibi büyük çoğunluğu katılmaktadır. Açık uçlu sorulara verilen cevaplarda, gelişmiş organize sanayi bölgelerinde rant oluşumu ile ilgili sorunlar ortaya çıkarken, gelişmemiş illerdeki

organize sanayi bölgelerinde ise organize sanayi bölgesinin doldurulması ile ilgili sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Tablo 40: İllerin Gelişmişlik Düzeylerine Göre Organize Sanayi Bölgelerinin Sorunları

İllerin Gelişmişlik Düzeylerine Göre Organize Sanayi Bölgelerinin Sorunları Farklıdır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Katılmıyorum	2	1,9
Kararsızım	4	3,8
Katılıyorum	54	50,9
Tamamen Katılıyorum	46	43,4
Toplam	106	100,0

5.8.31. OSB'deki İşletmelerin Fuarlara Katılımına Destek

Organize sanayi bölgesindeki işletmelerin yurt içi ve yurt dışı fuarlara katılımında organize sanayi bölgesi yönetimi destek olmalıdır şeklindeki bir öneriye yöneticilerin %63'ü katılmaktadır.

Tablo 41: Organize Sanayi Bölgelerindeki İşletmelerin Fuarlara Katılımı

Organize Sanayi Bölgelerindeki İşletmelerin Yurt İçi ve Yurt Dışı Fuarlara Katılımında Organize Sanayi Bölge Yönetimi Destek Olmalıdır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	4	3,8
Katılmıyorum	14	13,2
Kararsızım	21	19,8
Katılıyorum	38	35,8
Tamamen Katılıyorum	29	27,4
Toplam	106	100,0

5.8.32. OSB'lerin Sorunlarını Çözmede Tek Bir Merkezi Yapı

Organize sanayi bölgelerinin inşaat ve işletme aşamasındaki sorunlarını çözmek için tek bir merkezi yapının (çözüm ofisinin) kanun ve yönetmelikle yetkilendirilmesinin faydalı olacağı önerisine, yöneticilerin %81 gibi büyük çoğunluğu katılmaktadır. Özellikle organize sanayi bölgeleri ile ilgili bürokratik sorunları engellemek için çözüm ofisinin kurulması önemlidir.

Tablo 42: Sorunları Çözmek İçin Tek Bir Merkezi Yapının (Çözüm Ofisinin) Yetkilendirilmesi

Organize Sanayi Bölgelerinin İnşaat, İşletme Aşamalarındaki Sorunlarını Çözmek İçin Tek Bir Merkezi Yapının (Çözüm Ofisinin) Kanun ve Yönetmelikle Yetkilendirilmesi Faydalıdır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	2	1,9
Katılmıyorum	6	5,7
Kararsızım	12	11,3
Katılıyorum	44	41,5
Tamamen Katılıyorum	42	39,6
Toplam	106	100,0

5.8.33. Sanayi Potansiyeli Düşük Yerlere OSB Kurulması

Siyasi amaçlarla sanayi potansiyeli düşük yerlere, organize sanayi bölgesi kurulmasının, sorunlara yol açtığı şeklindeki düşünceye, yöneticilerin %84 gibi büyük çoğunluğu katılmaktadır. Aynı zamanda bu şekilde kurulan organize sanayi bölgelerinin, doldurulması konusunda sıkıntı yaşadıklarını ve bunun kaynak israfına yol açtığını ifade etmişlerdir.

Tablo 43: Sanayi Potansiyeli Düşük Yerlere Organize Sanayi Bölgesi Kurulması

Siyasi Amaçlarla Sanayi Potansiyeli Düşük Yerlere Organize Sanayi Bölgesi Kurulması Sorunlara Yol Açmaktadır.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Katılmıyorum	5	4,7
Kararsızım	12	11,3
Katılıyorum	36	34,0
Tamamen Katılıyorum	53	50,0
Toplam	106	100,0

5.8.34. Sorunların Çözümünde Devlet Sanayici İşbirliği

Sorunların çözümünde devlet sanayici işbirliğine dayanan çözüm odaklı ve sinerji oluşturmaya yönelik bir anlayış getirilmesi önerisine, yöneticilerin %97 gibi büyük çoğunluğu katılmaktadır.

Tablo 44: Sorunların Çözümünde Devlet, Sanayici İşbirliğine Dayanan Çözüm Odaklı Bir Anlayış Geliştirilmesi Durumu

Sorunların Çözümünde Devlet, Sanayici İşbirliğine Dayanan Çözüm Odaklı ve Sinerji Oluşturmaya Yönelik Bir Anlayış Geliştirilmelidir.		
Katılma Düzeyi	Frekanslar	Yüzde
Kesinlikle Katılmıyorum	1	0,9
Kararsızım	2	1,9
Katılıyorum	40	37,8
Tamamen Katılıyorum	63	59,4
Toplam	106	100,0

5.9. Organize Sanayi Bölgelerinin Sorunlarına İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi

Hipotez, araştırılan sorunla ilgili olarak doğruluğu veya yanlışlığı henüz test edilmemiş fakat doğruluğu sınanmak amacıyla öne sürülen geçici bir önerme, ifade veya çözümlemedir.²³⁰

Hipotez 1: “OSB’lerin etkili yönetimi ile ilgili sorunlar olduğu konusunda OSB yöneticilerinin yönetim kurulu üyesi, müteşebbis heyet üyesi ve OSB müdürü olmalarına göre algılarında fark vardır.”

Bu hipotezi yöneticilerin görevlerine göre kurmamızın nedeni, organize sanayi bölgelerinin yönetiminde görev alanların, etkili yönetim konusundaki algılarında anlamlı bir fark olup olmadığını ölçebilmektir. Çünkü müteşebbis heyet üyeleri ve yönetim kurulu üyeleri sanayici, mülki idare amiri ve devlet memuru oldukları halde, OSB bölge müdürleri görevli yöneticilerdir. Sanayiciler ve profesyonel yöneticilerin OSB’lerin yönetimi ile ilgili sorunlar olduğu konusunda farklı düşünüp düşünmedikleri test edilmeye ve OSB’lerin etkili yönetimi ile ilgili sorunlara bakış açıları analiz edilmeye çalışılmıştır.

²³⁰ Halil Seyidoğlu, **Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı**, Güzem Can yayınları, No:24, İstanbul, 2004, s.17.

Tablo 45: Hipotez 1 ile İlgili Betimsel İstatistikler

	N	Ortalama	Std. Sapma
OSB Müdürü	62	3,10	1,238
Müteşebbis Heyet Üyesi	17	3,06	1,088
Yönetim Kurulu Üyesi	27	3,00	1,271
Toplam	106	3,07	1,213

Hipotez 1 ile ilgili betimsel istatistikler incelendiğinde, OSB'deki görevlerine göre bu soruya verilen cevapların ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu ortalamalara bakıldığında, her üç görevdeki yöneticilerin bu soruya verdikleri cevaplarda, genel olarak kararsız kaldıkları görülmektedir.

Tablo 46: Hipotez 1 ile İlgili Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi(sd)	Kareler Ortalaması	F	p değeri
Gruplar Arası	,177	2	,089	,059	,943
Gruplar İçi	154,361	103	1,499		
Toplam	154,538	105			

Varyans analizi, bir ya da daha çok değişkene veya faktöre ilişkin ortalama puanların birbirinden manidar şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını kararlaştırmada, ayrıca çeşitli faktörlerin birbiriyle anlamlı şekilde etkileşip etkileşmediğinin tayininde kullanılır.²³¹

Tek yönlü varyans analizi sonuçları incelendiğinde OSB'deki yöneticilerin görevlerine göre, OSB'lerin etkili yönetimi ile ilgili sorunları vardır sorusuna,

²³¹ Ali Balcı, **Sosyal Bilimlerde Araştırma**, Pegem Akademi Yayıncılık, Yedinci Baskı, Ankara, 2009, s.213.

verdikleri cevapların ortalamaları arasında istatistiksel bir fark yoktur ($p>0,05$). OSB'deki görevlerine göre bu soru hakkındaki görüşleri farklılık göstermemektedir. Bu soruda görüş birliği olduğu görülmektedir. Genel olarak bu sorudaki ortalamaya bakarak yöneticilerin bu soruda kararsız oldukları görülmektedir. Dolayısıyla bu hipotez reddedilmektedir.

Hipotez 2: “İşletme aşamasında müteşebbis heyet başkanının mülki idare amiri olmasının sorun oluşturduğu görüşüne katılma düzeyi hakkında, OSB yöneticilerinin görevlerine göre algılarında farklılıklar vardır.”

Yaptığımız alan araştırmasında Türkiye'deki organize sanayi bölgelerinin %51'nin yönetiminde mülki idare amiri olduğu tespit edilmiştir. Açık uçlu sorulara verilen cevaplarda ve OSB yöneticileri ile yapılan mülakatlarda müteşebbis heyet başkanının mülki idare amiri olmasının sorun oluşturduğuna dair ifadeler üzerine bu hipotez kurulmuştur.

İşletme aşamasında müteşebbis heyet başkanının mülki idare amiri olmasının sorun oluşturması konusunda yöneticilerin görüşleri test edilmek istenmiştir. Mevzuata göre OSB'lerin işletme aşamasında yönetiminde, sanayicilerin sayısı ve ağırlığı artmaktadır. Buna rağmen müteşebbis heyet başkanının mülki idare olması konusunda yöneticilerin nasıl düşündükleri test edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 47: Hipotez 2 ile İlgili Betimsel İstatistikler

	N	Ortalama	Std. Sapma
OSB Müdürü	62	2,60	1,180
Müteşebbis Heyet Üyesi	17	3,00	1,581
Yönetim Kurulu Üyesi	27	3,19	1,469
Toplam	106	2,81	1,339

Hipotez 2 ile ilgili betimsel istatistiklere baktığımızda, OSB'deki yöneticilerin görevlerine göre bu soruya verilen cevapların ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 48: Hipotez 2 ile İlgili Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p değeri
Gruplar Arası	7,233	2	3,616	2,058	,133
Gruplar İçi	180,993	103	1,757		
Toplam	188,226	105			

Tek yönlü varyans analizi sonuçları incelendiğinde, OSB'deki yöneticilerin görevlerine göre, işletme aşamasındaki OSB'lerin müteşebbis heyet başkanının mülki idare amiri olması sorun oluşturmaktadır sorusuna, verdikleri cevapların ortalamaları arasında istatistiksel bir fark yoktur ($p>0,05$). OSB'deki görevlerine göre bu soru hakkındaki görüşleri anlamlı bir farklılık göstermemektedir. P değeri $0.133 > 0.05$ olduğundan dolayı bu hipotez reddedilmektedir.

Anketteki açık uçlu sorulara verilen bazı cevaplarda, müteşebbis heyet başkanının mülki idare amiri olduğu OSB'lerde, mülki idare amirine ulaşmanın çok zor olduğundan ve bunun sorunlara yol açtığından bahsedilmektedir. Ancak OSB yöneticilerinden OSB müdürlerinin bu soruya verdikleri cevap ortalaması diğerlerine göre biraz daha düşük olmasına rağmen, genel olarak müteşebbis heyet başkanının mülki idare amiri olması bir sorun olarak görülmemektedir.

Hipotez 3: “Faaliyette bulunduğumuz OSB'nin yeri doğru seçilmiştir görüşüne katılma düzeyi, OSB yöneticilerinin eğitim durumlarına göre farklıdır.”

OSB'nin yerinin doğru seçilip seçilmediği konusunda OSB yöneticilerinin eğitim durumuna göre görüşlerindeki farklılıklar ölçülmek istenmektedir.

Tablo 49: Hipotez 3 ile İlgili Betimsel İstatistikler

	N	Ortalama	Std. Sapma
Ortaokul	3	5,000	,0000
Lise	15	4,267	1,2228
Ön lisans	3	4,667	,5774
Lisans	71	3,606	1,2703
Yüksek Lisans	14	4,714	,6112
Toplam	106	3,915	1,2430

OSB yöneticisi olarak ortaokul mezunundan yüksek lisans mezununa kadar değişik eğitim seviyelerindeki yöneticilerin, faaliyette buldukları OSB'nin yerinin doğru seçilip seçilmediği konusundaki görüşleri test edilmek istenmiştir.

Tablo 50: Hipotez 3 ile İlgili Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p değeri
Gruplar Arası	22,821	4	5,705	4,133	,004
Gruplar İçi	139,415	101	1,380		
Toplam	162,236	105			

Eğitim durumlarına göre, bu soruya verdikleri cevapların ortalamaları arasında, istatistiksel bir fark olduğu görülmektedir($p < 0,05$). Gruplar arasındaki farkın hangi eğitim düzeyine göre farklılaştığını görmek için yapılan çoklu karşılaştırma tablosu aşağıda verilmiştir.

Burada grupların varyansların eşitliğinin test edildiği levene testinde, varyanslarının eşit olduğu hipotezi ret edildiğinden($p < 0,05$) çoklu karşılaştırma testi için varyansların eşitliğini kabul etmeyen Games-Howell veya dunnet testleri yapılabilir. Aşağıda Games-Howell çoklu karşılaştırma testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 51: OSB Yerinin Seçimi ile İlgili Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Testi Analiz Sonuçları

Eğitim Durumunuz		Ortalamaların Farkları	Std. Hata	Sig.	95% Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
Ortaokul	Lise	,7333	,3157	,195	-,250	1,717
	Önlisans	,3333	,3333	,841	-2,231	2,898
	Lisans	1,3944*	,1508	,000	,972	1,817
	Yüksek Lisans	,2857	,1634	,440	-,229	,800
Lise	Ortaokul	-,7333	,3157	,195	-1,717	,250
	Önlisans	-,4000	,4591	,898	-2,082	1,282
	Lisans	,6610	,3499	,353	-,382	1,704
	Yüksek Lisans	-,4476	,3555	,718	-1,507	,612
Önlisans	Ortaokul	-,3333	,3333	,841	-2,898	2,231
	Lise	,4000	,4591	,898	-1,282	2,082
	Lisans	1,0610	,3658	,222	-,929	3,051
	Yüksek Lisans	-,0476	,3712	1,000	-1,994	1,899
Lisans	Ortaokul	-1,3944*	,1508	,000	-1,817	-,972
	Lise	-,6610	,3499	,353	-1,704	,382
	Önlisans	-1,0610	,3658	,222	-3,051	,929
	Yüksek Lisans	-1,1087*	,2223	,000	-1,744	-,473
Yüksek Lisans	Ortaokul	-,2857	,1634	,440	-,800	,229
	Lise	,4476	,3555	,718	-,612	1,507
	Önlisans	,0476	,3712	1,000	-1,899	1,994
	Lisans	1,1087*	,2223	,000	,473	1,744

- 0.05 anlamlılık düzeyine göre ortalamaların farklarını ifade etmektedir.

Yukardaki tablo sonuçlarına bakıldığında ortaokul ve lisans düzeyinde bu soruya verilen ortalamaların birbirinden anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Ortaokul mezunları bu soruya tamamen katılıyorum derken, lisans mezunlarının bu soruya kısmen katılıyorum seçeneğine daha yakın bir ortalamaya sahip oldukları gözükmemektedir. P değeri $0.004 < 0.05$ olduğundan dolayı bu hipotez kabul

edilmektedir. Ortaokul mezunları ile lisans mezunlarının bu konu hakkında bir birlerinden istatistiksel olarak farklı düşündükleri görülmektedir.

Yöneticilerden ortaokul mezunu olanlar, organize sanayi bölgesinin kuruluş yerinin doğru seçildiğini düşünürken, lisans mezunu yöneticilerin bu görüşe aynı oranda katılmadıkları görülmektedir.

Faaliyette buldukları OSB'nin yerinin doğru seçimi konusunda OSB yöneticileri farklı düşünmektedirler. Lisans mezunu yöneticiler diğer yöneticiler kadar OSB yerinin doğru seçildiğini düşünmemektedir. Bu yüzden faaliyette bulunduğunuz OSB'nin yeri doğru seçilmiştir görüşüne katılma düzeyi, OSB yöneticilerinin eğitim durumuna göre farklıdır hipotezi kabul edilmektedir.

Hipotez 4: “OSB’lerde işletmelerin yatırım yapması için önemli teşvikler verilmektedir önermesine katılma düzeyi, OSB’nin içinde bulunduğu teşvik bölgesine göre farklılaşmaktadır.”

İşletmelerin OSB’lerde yatırım yapması için önemli teşvikleri verildiği konusunda, bölgelerin gelişmişlik durumuna göre yöneticilerin görüşleri arasındaki farklar ölçülmek istenmiştir.

Tablo 52: Hipotez 4 ile İlgili Betimsel İstatistikler

	N	Ortalama	Std. Sapma
1. Bölge	36	3,28	1,301
2. Bölge	15	3,93	,961
3. Bölge	16	4,13	,957
4. Bölge	15	4,20	,941
5. Bölge	19	4,32	,885
6. Bölge	5	4,00	1,225
Toplam	106	3,85	1,145

OSB’lerde işletmelerin yatırım yapması için önemli teşvikler verilmektedir önermesine katılma düzeyi, OSB’nin bulunduğu teşvik bölgesine göre farklılaşmaktadır.

Tablo 53: Hipotez 4 ile İlgili Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p değeri
Gruplar Arası	19,174	5	3,835	3,239	,009
Gruplar İçi	118,411	100	1,184		
Toplam	137,585	105			

P değeri $0.009 < 0.05$ olduğundan dolayı bu hipotez kabul edilmektedir. Hangi bölgeler arasında verilen teşvikler açısından, anlamlı farklılıklar olup olmadığını tespit etmek amacıyla, çoklu karşılaştırma analizi yapılmıştır.

Tablo 54: OSB’lerde İşletmelerin Yatırım Yapması İçin Verilen Teşviklerle İlgili Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Analizi

	Teşviklerle İlgili Bölgeler	Ortalamaların Farkları	Std. Hata	Sig.	95% Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
1. Bölge	2. Bölge	-,656	,330	,368	-1,65	,34
	3. Bölge	-,847	,323	,116	-1,82	,12
	4. Bölge	-,922	,326	,075	-1,90	,06
	5. Bölge	-1,038*	,297	,012	-1,92	-,16
	6. Bölge	-,722	,589	,811	-3,17	1,73
2. Bölge	1. Bölge	,656	,330	,368	-,34	1,65
	3. Bölge	-,192	,345	,993	-1,24	,86
	4. Bölge	-,267	,347	,971	-1,33	,79
	5. Bölge	-,382	,321	,837	-1,36	,60
	6. Bölge	-,067	,601	1,000	-2,50	2,36
3. Bölge	1. Bölge	,847	,323	,116	-,12	1,82

Tablo 54: OSB’lerde İşletmelerin Yatırım Yapması İçin Verilen Teşviklerle İlgili Games-Howell Çoklu Karşılaştırma Analizi

	Teşviklerle İlgili Bölgeler	Ortalamaların Farkları	Std. Hata	Sig.	95% Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
	2. Bölge	,192	,345	,993	-,86	1,24
	4. Bölge	-,075	,341	1,000	-1,11	,96
	5. Bölge	-,191	,314	,990	-1,14	,76
	6. Bölge	,125	,598	1,000	-2,31	2,56
4. Bölge	1. Bölge	,922	,326	,075	-,06	1,90
	2. Bölge	,267	,347	,971	-,79	1,33
	3. Bölge	,075	,341	1,000	-,96	1,11
	5. Bölge	-,116	,317	,999	-1,08	,85
	6. Bölge	,200	,599	,999	-2,23	2,63
5. Bölge	1. Bölge	1,038*	,297	,012	,16	1,92
	2. Bölge	,382	,321	,837	-,60	1,36
	3. Bölge	,191	,314	,990	-,76	1,14
	4. Bölge	,116	,317	,999	-,85	1,08
	6. Bölge	,316	,584	,991	-2,15	2,78
6. Bölge	1. Bölge	,722	,589	,811	-1,73	3,17
	2. Bölge	,067	,601	1,000	-2,36	2,50
	3. Bölge	-,125	,598	1,000	-2,56	2,31
	4. Bölge	-,200	,599	,999	-2,63	2,23
	5. Bölge	-,316	,584	,991	-2,78	2,15

* 0.05 anlamlılık düzeyine göre ortalamaların farklarını ifade etmektedir.

Yapılan çoklu karşılaştırma analizi sonucuna göre, özellikle 1.bölge ile 5. bölge arasında anlamlı bir fark vardır. Yatırım teşvikleri açısından organize sanayi bölgelerinde yapılan yatırımlar bir alt bölgenin teşviklerinden yararlanmaktadır. Gelişmişlik açısından en gelişmiş olan birinci bölgeye göre, beşinci bölgedeki organize sanayi bölgelerinde yapılan yatırımlara daha fazla teşvik verilmektedir. Aslında gelişme açısından en alt sırada bulunan altıncı bölge için de böyle bir

sonucun çıkması beklenmekteydi. Ancak istatistiki analizde birinci bölge ile beşinci bölge arasında teşvikler açısından anlamlı bir fark meydana gelmiştir.

“OSB’lerde işletmelerin yatırım yapması için önemli teşvikler verilmektedir önermesine katılma düzeyi OSB’nin bulunduğu ilin kalkınmışlık düzeyine göre farklılaşmaktadır” hipotezi kabul edilmektedir.

Hipotez 5: “İllerin gelişmişlik düzeylerine göre, OSB’lerin sorunları farklıdır önermesi konusunda, OSB’nin bulunduğu gelişmişlik bölgesine göre fark vardır.”

OSB’lerle ilgili sorunların illerin gelişmişlik düzeyine göre farklılaşması konusunda yöneticilerin görüşleri arasında farkı olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 55: Hipotez 5 ile İlgili Betimsel İstatistikler

	N	Ortalama	Std. Sapma
1. Bölge	36	4,39	,599
2. Bölge	15	4,20	,775
3. Bölge	16	4,44	,814
4. Bölge	15	4,47	,640
5. Bölge	19	4,22	,548
6. Bölge	5	4,40	,548
Toplam	106	4,35	,650

Tablo 56: Hipotez 5 ile İlgili Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p değeri
Gruplar Arası	1,024	5	,205	,472	,796
Gruplar İçi	42,938	99	,434		
Toplam	43,962	104			

İllerin gelişmişlik düzeylerine göre, OSB'lerin sorunları farklıdır düşüncesi konusunda, OSB'nin bulunduğu gelişmişlik bölgesine göre fark vardır hipotezi konusunda, p değeri $0.796 > 0.05$ olduğundan dolayı bu hipotez reddedilmektedir. Bir başka ifade ile illerin gelişmişlik düzeylerine göre OSB'lerin sorunları arasında farklılık görülmemektedir.

Hipotez 6: “OSB’lerle ilgili pek çok kurum ve kuruluşun olması yetki karmaşası koordinasyonsuzluk ve bürokrasiye yol açmaktadır görüşüne katılma konusunda, yönetiminde mülki idare amiri olan OSB’lerle, olmayanlar arasında farklılık vardır.”

Tablo 57: Hipotez 6 ile İlgili ANOVA Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Sig. (P değeri)
Gruplar Arası	,202	2	,101	,065	,937
Gruplar İçi	160,449	103	1,558		
Toplam	160,651	105			

OSB’lerle ilgili pek çok kurum ve kuruluşun olması yetki karmaşası koordinasyonsuzluk ve bürokrasiye yol açmaktadır görüşüne katılma konusunda, yönetiminde mülki idare amiri olan OSB’lerle, olmayanlar arasında farklılık vardır hipotezi, Sig. değeri $0.950 > 0.05$ olduğundan dolayı bu hipotez reddedilmektedir.

OSB’lerle ilgili pek çok kurum ve kuruluşun olması, yetki karmaşası, koordinasyonsuzluk ve bürokrasiye yol açmaktadır, görüşüne katılma konusunda, yönetiminde mülki idare amiri olan OSB’lerle, olmayanlar arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Hipotez 7: “İşletme aşamasında müteşebbis heyet başkanının mülki idare amiri olmasının sorun oluşturduğu konusunda genel kurul aşamasına geçen OSB yöneticileri ile geçmeyen OSB yöneticileri farklı düşünmektedir.”

Daha önce işletme aşamasında müteşebbis heyet başkanının mülki idare amiri olmasının sorun oluşturması, OSB yöneticilerinin görevlerine göre test edilmiştir. Bu hipotezde işletme aşamasında müteşebbis heyet başkanının mülki idare amiri olmasının sorun oluşturması konusu, genel kurul aşamasına geçen veya geçmeyen OSB yöneticilerinin görüşlerine göre test edilmiştir.

Bu hipotezin testi, T testi ile yapılmıştır. T testi belirli bir konuda iki grup arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ölçer.

Tablo 58: Hipotez 7 ile İlgili T Testi Sonuçları

OSB'nin Genel Kurul Aşamasına Geçme Durumu	N	Ortalama	Std. Sapma	t	sd	P
Genel Kurul Aşamasına Geçen	21	3,4762	1,40068	2.760	56	0.008
Genel Kurul Aşamasına Geçmeyen	37	2,4865	1,26099			

T testinin sonuçlarına göre Sig.(P değeri) $0.008 > 0.05$ olduğundan hipotez kabul edilmektedir. “İşletme aşamasında müteşebbis heyet başkanının, mülki idare amiri olması sorun oluşturmaktadır” konusunda, genel kurul aşamasına geçen ve geçmeyen organize sanayi bölgesi yöneticilerinin görüşleri arasında anlamlı bir fark vardır.

Açık uçlu sorulara verilen cevaplar incelendiğinde, işletme aşamasında müteşebbis heyet başkanının mülki idare amiri olmasının sorun oluşturduğu konusundaki ifadeyi desteklemektedir. Özellikle bölge müdürü olan OSB yöneticileri, müteşebbis heyet başkanı olan mülki idare amiri yöneticilere ulaşmakta çok zorluk çektiklerini ifade etmektedir.

Hipotez 8: “OSB’lerin inşaat, işletme aşamalarındaki sorunlarını çözmek için tek bir merkezi yapının (çözüm ofisinin) kanun ve yönetmelikle yetkilendirilmesinin faydalı olacağı görüşüne katılım düzeyi, OSB yöneticilerinin görevlerine göre değişmektedir.”

OSB yöneticilerinin inşaat ve işletme aşamasındaki sorunlarını çözmek için tek bir merkezi yapının yani çözüm ofisinin kanun ve yönetmelikte yetkilendirilmesinin faydalı olacağı konusundaki hipotez, OSB yöneticilerinin görevleri üzerinden kurularak test edilmiştir. Çünkü OSB’lerde müteşebbis heyet, yönetim kurulu, bölge müdürü gibi farklı yöneticiler vardır. Bu yöneticiler farklı sorunlarla karşılaşmaktadır.

Tablo 59: Hipotez 8 ile İlgili Tek Yönlü ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Sig. (P değeri)
Gruplar Arası	4,960	2	2,480	2,848	,063
Gruplar İçi	89,682	103	,871		
Toplam	94,642	105			

“OSB’lerin inşaat, işletme aşamalarındaki sorunlarını çözmek için tek bir merkezi yapının (çözüm ofisinin) kanun ve yönetmelikle yetkilendirilmesi faydalıdır” görüşüne katılma konusunda, OSB yöneticilerinin görevlerine göre anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Sig.0.063>0.050 olduğundan hipotez reddedilmektedir.

Hipotez 9: “Organize sanayi bölgeleri üst kuruluşu (OSBÜK) OSB’lerin yardımlaşmaları ve ortak sorunlarının çözümünde etkilidir önermesi konusunda OSBÜK’e üye olanlarla olmayanların görüşleri arasında fark vardır.”

OSBÜK’ün etkinliği konusundaki hipotez OSBÜK’ e üye olma durumu üzerinden kurulmuştur. OSB’lerinin yardımlaşmaları ve ortak sorunlarına çözüm bulmak amacıyla kurulan OSBÜK’ ün etkinliği test edilmek istenmiştir.

Tablo 60: Hipotez 9 ile İlgili T Testi Sonuçları

OSBÜK’e Üyelik Durumu	N	Ortalama	Std. Sapma	t	sd	Sig. (P Değeri)
OSBÜK’e Üye Olanlar	50	4,0200	,91451	.796	56	.430
OSBÜK’e Üye Olmayanlar	8	3,7500	,70711			

Bu hipotez T testi ile analiz edildiğinde, “Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu (OSBÜK), OSB’lerin yardımlaşmaları ve ortak sorunlarının çözümünde etkilidir.” önermesi konusunda, OSBÜK’e üye olanlarla olmayanlar arasında anlamlı bir fark görülmemektedir. Sig.0.430>0.050 olduğundan hipotez reddedilmektedir.

Organize sanayi bölgelerinin sorunlarının çözümünde, OSBÜK’ün etkinliği konusunda, OSBÜK’e üye olanlarla olmayanlar benzer düşünmektedirler.

Hipotez 10: “Organize sanayi bölgelerinde kurum kimliği oluşmuştur önermesi hakkında genel kurul aşamasına geçen OSB’lerle geçmeyenler arasında fark vardır.”

OSB’lerde, kurum kimliğinin oluşma durumunun genel kurul aşamasına geçen ve geçmeyen OSB’lerle karşılaştırılmasının nedeni, genel kurul aşamasına gelince OSB’lerin artık kurum kimliğinin oluştuğunun düşünülmesidir.

Tablo 61: Hipotez 10 ile İlgili T Testi Sonuçları

OSB’nin Genel Kurul Aşamasına Geçme Durumu	N	Ortalama	Std. Sapma	t	sd	Sig.
Genel Kurul Aşamasına Geçen	21	4,1905	,74960	.462	56	.646
Genel Kurul Aşamasına Geçmeyen	37	4,0811	,92431			

“Organize sanayi bölgelerinde kurum kimliği oluşmuştur” önermesi hakkında, genel kurul aşamasına geçen organize sanayi bölgeleri yöneticileri ile geçmeyenlerin düşünceleri arasında fark olmadığı görülmektedir. Sig.0.646>0.050 olduğundan hipotez reddedilmektedir.

Hipotez 11: “OSB’imizde etkili bir çevre yönetim sistemi uygulanmaktadır konusunda arıtma tesisi olan OSB’lerle olmayanlar arasında fark vardır.”

OSB’lerde etkili bir çevre yönetim sistemi uygulanması konusuna ait hipotez, arıtma tesisinin olma durumu üzerinden kurulmuştur. Çünkü çevre yönetim sistemlerinde ve çevrenin korunmasında arıtma tesisi önemli bir etkiye sahiptir.

Tablo 62: Hipotez 11 ile İlgili Grup İstatistikleri

ARITMA TESİSİ DURUMU	N	Ortalama	Std. Sapma	t	sd	Sig.
Aritma Tesisi Var	27	4,1111	,97402	,347	56	.730
Aritma Tesisi Yok	31	4,1935	,83344			

OSB’imizde etkili bir çevre yönetim sistemi uygulanmaktadır konusunda, arıtma tesisi olan OSB’lerle, olmayanlar arasında fark vardır hipotezi, Sig.0.730>0.050 olduğundan reddedilmektedir.

OSB’imizde etkili bir çevre yönetim sistemi uygulanmaktadır konusunda, arıtma tesisi olan OSB’lerle, olmayanların yöneticileri farklı düşünmemektedir.

Hipotez 12: “OSB’lerle ilgili yasal düzenlemelerin OSB’lerin kurumsallaşmasını sağladığı konusunda OSB yöneticilerinin görüşleri arasında fark vardır.”

OSB’lerde ilgili yasal düzenlemelerin OSB’lerin kurumsallaşmasını sağladığı konusundaki hipotez OSB yöneticileri üzerinden kurulmuştur ve test edilmiştir. Çünkü OSB yöneticileri görevlerine göre yasal düzenlemeleri yakından takip etmek zorundadırlar. Yasal düzenlemelerin kurumsallaşmaya etkisi konusunda yöneticilerin görevleri açısından bir fark olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 63: Hipotez 12 ile İlgili ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Sig. (P değeri)
Gruplar Arası	1,755	2	,877	2,121	,125
Gruplar İçi	42,595	103	,414		
Toplam	44,349	105			

Yapılan anova analizi sonucunda, OSB'lerle ilgili yasal düzenlemelerin OSB'lerin kurumsallaşmasını sağladığı konusunda, OSB yöneticilerinin görüşleri arasında fark vardır hipotezi, Sig.0.125>0.050 olduğundan reddedilmektedir.

Organize sanayi bölgesi yöneticilerinin, organize sanayi bölgeleri ile ilgili yasal düzenlemelerin organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasını sağladığı konusunda aynı şekilde düşündükleri görülmektedir.

5.9.1. Organize Sanayi Bölgelerinin Sorunlarına İlişkin Kurulup Test Edilen Hipotezlerle İlgili Değerlendirme

OSB'lerinin sorunları ile ilgili kurduğumuz on iki hipotezden üç tanesi kabul edilmiştir.

“Faaliyette bulunduğumuz OSB'nin yeri doğru seçilmiştir görüşüne katılma düzeyi, OSB yöneticilerinin eğitim durumlarına göre farklıdır” hipotezi kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan yöneticilerin %67'si lisans mezunudur. Özellikle lisans mezunu yöneticiler faaliyette buldukları OSB'nin yerinin doğru seçilmediği konusunu diğer yöneticilerden daha belirgin olarak vurgulamakta ve farklı düşünmektedirler.

“OSB'lerde işletmelerin yatırım yapması konusunda önemli teşvikler verilmektedir önermesine katılma düzeyi, OSB'nin bulunduğu teşvik bölgesine göre farklılaşmaktadır” hipotezi kabul edilmiştir. Türkiye' de iller gelişmişlik açısından en gelişmişleri birinci bölgeden başlamak üzere, en az gelişmiş altıncı bölgeye kadar sıralanmaktadır. Organize sanayi bölgelerinde yapılan yatırım teşvik açısından bir alt bölgenin teşviklerinden yararlandırılarak yatırımlar OSB'lere çekilmeye ve az gelişmiş bölgelerdeki OSB'lerin doluluk oranı artırılmaya çalışılmaktadır.

“İşletme aşamasında müteşebbis heyet başkanının mülki idare amiri olmasının sorun oluşturduğu konusunda genel kurul aşamasına geçen OSB

yöneticileri ile geçmeyen OSB yöneticileri farklı düşünmektedir.” hipotezi kabul edilmiştir.

Anketteki açık uçlu sorulara verilen cevaplarda da benzer ifadelere rastlanmaktadır. Özellikle OSB bölge müdürleri, müteşebbis heyet başkanının mülki idare amiri olmasının yönetimde sorunlara yol açtığını ileri sürmektedir.

5.10. Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşmasına Yönelik Faktör Analizi

Faktör analizi, belirli bir olguyla ilgili çok sayıda değişkenin birbirleriyle olan ilişkisini inceleyerek sayılarını azaltmak ve ilişkisiz yeni değişkenler meydana getirmek için kullanılan istatistiki bir yöntemdir.²³²

Faktör analizinde aralarında yüksek korelasyon olan değişkenlerin bir araya getirilmesi yoluyla faktör yada faktörler oluşturulabilmektedir. Faktör analizi ile birbiriyle ilişkili çok sayıda değişken az sayıda anlamlı ve birbirinden bağımsız faktörler haline getirilmektedir. Belirlenen faktör ve kullanılan değişkenlerin istatistiksel olarak uygunluğunu değerlemek amacıyla faktör analizi gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada kaç faktör elde edileceği ile ilgili çeşitli yaklaşımlar söz konusudur. Bunlardan en sık kullanılanı öz değer yöntemi, scree test ve araştırmacının faktör sayısını kendisinin belirlemesidir. Bu araştırmada üçüncü yaklaşım tercih edilerek organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasını tespit amacıyla dört faktör belirlenmiş ve ölçeklerdeki değişkenlerin dağılımı yapılmıştır.²³³

²³² Şadi Can Saruhan, Ata Özdemirci, **Bilim, Felsefe ve Metodoloji Araştırmada Yöntem Problemi** Alkım Yayınları, İstanbul, 2005, s.151.

²³³ Kürşad Zorlu, **İşletmelerin Demokratik Yönetim Sürecinde Karşılaştığı Sorunlar ve Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2009, s.186.

5.10.1. Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşması Ölçeğine Ait

Değişkenler

Literatür çalışmaları sonucunda, organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ile ilgili olabilen aşağıdaki değişkenler tespit edilmiştir.²³⁴

1. OSB ile ilgili yasal düzenlemeler OSB'lerin kurumsallaşmasını sağlar.
2. OSB planlı ve düzenli sanayileşmeyi sağlamada önemli bir araçtır.
3. OSB kentleşmeyi yönlendirir ve düzenli kentleşmeye katkıda bulunur.
4. OSB'lerde düşük maliyetle altyapı hizmetleri verilmektedir.
5. OSB'mizin açık ve net hazırlanmış bir organizasyon şeması vardır.
6. OSB'mizde tüm çalışanların görev, yetki ve sorumlulukları yazılı olarak belirlenmiştir.
7. OSB'mizde hizmet kalitesini geliştirme (kalite yönetim sistemi) çalışmaları yapılmaktadır.
8. OSB'mizde işler belli bir sistem içerisinde gerçekleştirilir ve ekip çalışması yapılır.
9. OSB'mizde çalışanlar düzenli olarak eğitime tabi tutulur.
10. OSB'mizde birimler arasında iyi bir iletişim ve iş birliği vardır.
11. OSB'mizin örgüt yapısı, değişimlere çabuk cevap verecek şekilde esnekler.
12. OSB'miz kendi kararlarını alabilen bir kurumdur.
13. OSB'mizin misyonu ve vizyonu OSB yönetimi tarafından belirlenmiştir.

²³⁴ Veysel Kula, **Kurumsal Yönetim**, Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2006, s.150.

14. OSB'miz ile ilgili bilgilere, ilgili kişi ve kuruluşlar kolayca ulaşabilmektedir.
15. OSB yönetiminin aldığı kararlar şeffaf ve hesap vermeye açıktır.
16. OSB'mizin internet sitesi vardır ve bilgiler hızla güncellenmektedir.
17. OSB ile ilgili hesaplar muhasebe standartlarına uygun olarak kaydedilmekte ve raporlanmaktadır.
18. OSB'miz denetim kurulu, iç denetim yapar ve kayıtları düzenli kontrol eder.
19. OSB yönetimi, kararlarından doğan sonuçların sorumluluğunu üstlenmektedir.
20. OSB'mizde etkili bir çevre yönetim sistemi uygulanmaktadır.
21. OSB'miz diğer OSB'lerin başarılı uygulamalarını örnek alır.
22. OSB'lerde işletmeler arasında bilgi paylaşımını ve kullanımını sağlayan etkin bir iletişim ağına ve bilgi bankasına ihtiyaç vardır.
23. Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu (OSBÜK), OSB'lerin yardımlaşmaları ve ortak sorunlarının çözümünde etkilidir.
24. OSB'ler yatırımcılara rehberlik etmekte ve danışmanlık hizmetleri sunmaktadır.
25. OSB'lerde teknoloji geliştirme merkezleri kurulması faydalıdır.
26. Çevremizdeki üniversiteler ile OSB'mizin yakın işbirliği vardır.
27. Organize sanayi bölgelerinde kurum kimliği oluşmuştur.

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ile ilgili olabilen değişkenler konunun uzmanları ile tekrar değerlendirilerek on altı değişkene ilişkin faktör analizi yapılarak her bir alt boyuttaki faktörler tespit edilmiştir.

Tablo 64: Örneklem Büyüklüğünün Yeterliliği Testi

Örneklem Büyüklüğünün Yeterliliği Testi	(Kaiser-Meyer-Olkin Testi)	,853
Küresellik Testi (Bartlett's Test of Sphericity)	Yaklaşık ki kare	803,901
	df (Serbestlik derecesi)	120
	Sig.	,000

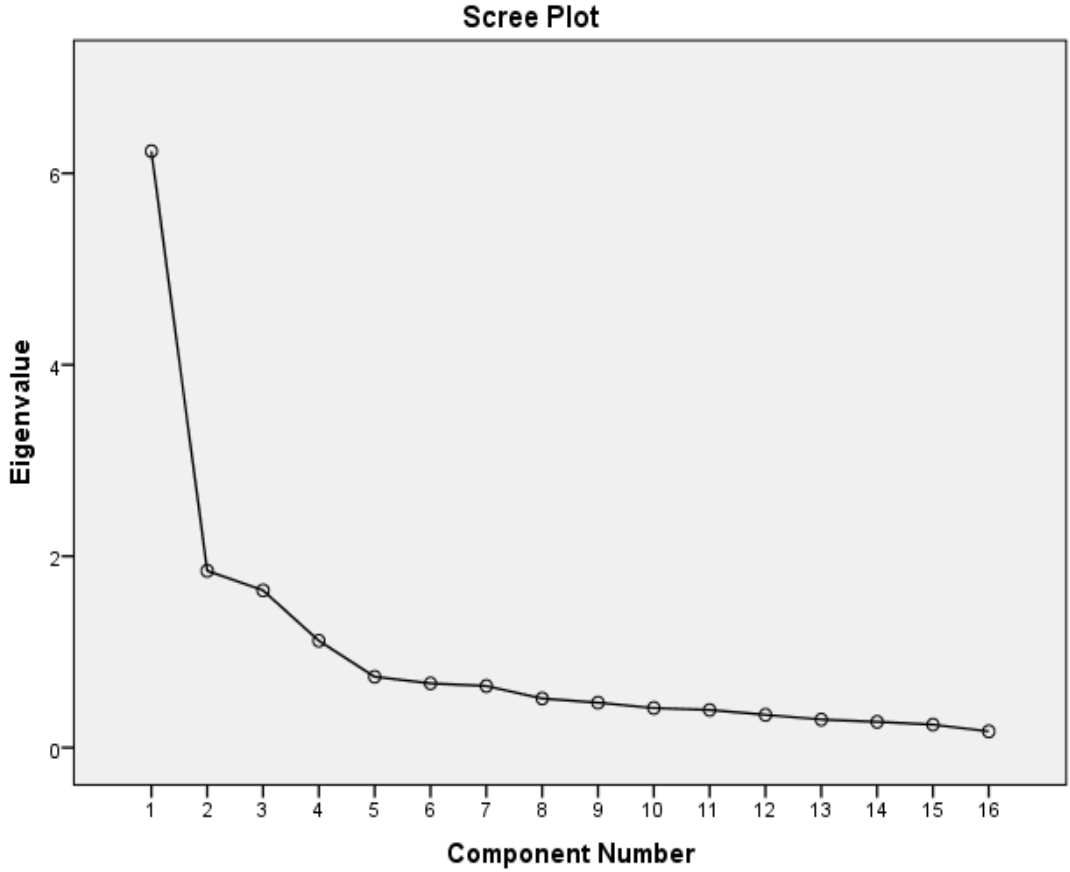
Örneklem Büyüklüğünün Yeterliliği Testinin sonucunun $0.853 > 0,5$ olması faktör analizi için kullanılan girdilerin homojen ve değişkenlerin faktör analizine uygun ve örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunun göstergesidir. Küresellik Testinde $Sig.=0,000 < 0.05$ olması da kullanılan değişkenlerin anlamlılığının göstergesidir. Bartlett's Testi değeri de değişkenler arasında faktör analizi yapılabilecek ilişki olduğunu göstermektedir. Çünkü sig. değeri 0.05 'ten küçüktür.

Tablo 65: Faktör Analizinde Toplam Varyansla İlgili Açıklamalar

Faktörler	Öz Değerler			Rotasyondan Sonraki Kareler Toplamının Yükleri		
	Toplam	Varyansın Yüzdesi	Kümülatif Yüzde	Toplam	Varyansın Yüzdesi	Kümülatif Yüzde
1	6,232	38,947	38,947	3,580	22,373	22,373
2	1,847	11,547	50,494	3,028	18,924	41,297
3	1,643	10,271	60,765	2,494	15,586	56,883
4	1,116	6,978	67,742	1,738	10,860	67,742
5	,740	4,625	72,368			
6	,671	4,193	76,561			
7	,644	4,023	80,584			
8	,514	3,209	83,793			
9	,470	2,938	86,731			
10	,414	2,585	89,316			
11	,394	2,460	91,776			
12	,342	2,140	93,917			
13	,294	1,837	95,753			
14	,269	1,684	97,437			
15	,240	1,502	98,939			
16	,170	1,061	100,000			

Eksiltme Metodu: Temel Bileşenler Analizi (Extraction Method: Principal Component Analysis)

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ölçeğini, alt bileşenlere ayırmak amacıyla uygulanan faktör analizi sonucunda öz değeri biri aşan dört faktör elde edilmiştir. Faktör analizi ile ilgili sonuçlar tablo 65’de gösterilmiştir.

Şekil 12: Faktör Analizi Çizgi Grafiği

Şekil 12’de faktör analizi çizgi grafiğine yer verilmiştir. Buna göre dördüncü faktörden itibaren çizgi grafiği eğrisi eğimini önemli ölçüde kaybetmeye başlamıştır. Bu nedenle faktör sayısı dört ile sınırlandırılmış, diğer değişkenler elenmiştir.

Faktör analizinde 0.50’nin altında düşük ortak varyansa sahip olan değişkenler analizden çıkarılmıştır. Bu sonuçlara göre araştırma ölçeğinin geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 66: Değişkenlerin Faktör Yükleri

Değişkenin Numarası	Faktörler			
	1	2	3	4
VAR00012	,754	,086	,342	-,002
VAR00023	,730	,190	-,123	,314
VAR00021	,673	,133	,221	,117
VAR00026	,633	,218	,072	-,163
VAR00020	,618	,490	,280	-,023
VAR00024	,598	-,194	,376	,090
VAR00013	,582	,249	,415	,018
VAR00007	,277	,837	,080	,028
VAR00005	,096	,829	,120	,071
VAR00006	,001	,807	,205	,024
VAR00008	,469	,625	,218	,117
VAR00017	,138	,229	,826	,182
VAR00015	,240	,174	,804	,190
VAR00019	,396	,228	,637	,048
VAR00003	,092	,124	,071	,888
VAR00002	,010	-,013	,256	,842

Eksiltme Metodu: Temel Bileşenler Analizi (Extraction Method: Principal Component Analysis)

Faktör yüklerinin hesaplanmasında eksiltme, özünü alma (extraction) metodu olarak temel bileşenler analizi metodu kullanılmıştır. Ayrıca rotasyon metodu olarak Varimax rotasyonu kullanılmıştır.

Faktör analizinde öz değer yöntemine göre birden büyük faktörler anlamlı olarak kabul edilmektedir. Temel bileşenler analizi sonucunda öz değeri biri aşan dört faktör elde edilmiştir. Toplam varyansın % 67,742'sini açıklayan bu faktörlerin varimaks rotasyonu sonrasında faktör yükleri tablo 66'da gösterilmiştir. Faktör yükleri için kesme noktası 0.50 olarak alındığından tüm faktörlerin yükleri bu değerin üzerindedir.

Tablo 67: Faktör Yükleri Matrisi

	Faktör Yükleri			
	1	2	3	4
PROFESYONELLEŞME ALT BOYUTU				
OSB'miz kendi kararlarını alabilen bir kurumdur.	,754			
Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu (OSBÜK), OSB'lerin yardımlaşmaları ve ortak sorunlarının çözümünde etkilidir.	,730			
OSB'miz diğer OSB'lerin başarılı uygulamalarını örnek alır.	,673			
Çevremizdeki üniversiteler ile OSB'mizin yakın işbirliği vardır.	,633			
OSB'mizde etkili bir çevre yönetim sistemi uygulanmaktadır.	,618			
OSB'ler yatırımcılara rehberlik etmekte ve danışmanlık hizmetleri sunmaktadır.	,598			
OSB'mizin misyonu ve vizyonu OSB yönetimi tarafından belirlenmiştir.	,582			
FORMALLEŞME ALT BOYUTU				
OSB'mizde hizmet kalitesini geliştirme (kalite yönetim sistemi) çalışmaları yapılmaktadır.		,837		
OSB'mizin açık ve net hazırlanmış bir organizasyon şeması vardır.		,829		
OSB'mizde tüm çalışanların görev, yetki ve sorumlulukları yazılı olarak belirlenmiştir.		,807		
OSB'mizde işler belli bir sistem içerisinde gerçekleştirilir ve ekip çalışması yapılır.		,625		
ŞEFFAFLIK VE HESAP VEREBİLİRLİK ALT BOYUTU				
OSB ile ilgili hesaplar muhasebe standartlarına uygun olarak kaydedilmekte ve raporlanmaktadır.			,826	
OSB yönetiminin aldığı kararlar şeffaf ve hesap vermeye açıktır.			,804	
OSB yönetimi, kararlarından doğan sonuçların sorumluluğunu üstlenmektedir.			,637	
SOSYAL SORUMLULUK ALT BOYUTU				
OSB kentleşmeyi yönlendirir ve düzenli kentleşmeye katkıda bulunur.				,888
OSB planlı ve düzenli sanayileşmeyi sağlamada önemli bir araçtır.				,842

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ölçeğini, alt boyutlara ayırmak amacıyla uygulanan faktör analizi sonucunda elde edilen faktörlerin literatür çalışmalarına uygun olarak; profesyonelleşme, formalleşme, şeffaflık ve hesap verebilirlik ile sosyal sorumluluk olduğu tespit edilmiştir.

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma düzeyleri bu faktörler üzerinden ölçülmüştür. Türkiye'deki organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasına ilişkin aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur.

5.11. Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşmasına İlişkin Hipotezler

Burada kurulan hipotezler tezin kurumsallaşma ile ilgili teorik çerçevesine ilişkin, organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasının gerçekleşme düzeyini belirleyen unsurlara ilişkindir.

Ana Hipotez: Türkiye'deki organize sanayi bölgeleri kurumsallaşmış organizasyonlardır.

Alt Hipotezler:

H1: Organize sanayi bölgelerinin profesyonelleşme düzeyi yüksektir

H2: Organize sanayi bölgelerinde formalleşme sağlanmıştır.

H3: Organize sanayi bölgelerinde şeffaf ve hesap verebilir yönetim yapısı vardır.

H4: Organize sanayi bölgeleri sosyal sorumluluk taşıyan organizasyonlardır.

H5: Formalleşme konusunda organize sanayi bölgesi yöneticilerinin eğitimine göre algılarında fark vardır.

H6: Organize sanayi bölgelerinde profesyonelleşme konusunda organize sanayi bölgesi yöneticileri, görevlerine göre farklı düşünmektedir.

5.11.1. Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşmasına İlişkin

Hipotezlerin Test Edilmesi

Ana Hipotez: “Türkiye’deki organize sanayi bölgeleri kurumsallaşmış organizasyonlardır.”

Bu hipotezi test edebilmek için kurumsallaşma ölçeğine ve faktör analizi sonucunda elde edilen faktörlere bakmak gerekmektedir. Bunun için kurumsallaşma alt boyutundaki değişkenlerin sayısı, en yüksek alınabilecek puan, en düşük alınabilecek puan ve ortalama puan hesaplanmıştır.

Tablo 68: Kurumsallaşma Ölçeğinin Alt Boyutlarıyla İlgili Hesaplamalar

Alt Boyut	Değişken Sayısı	En Yüksek Alınabilecek Puan	En Düşük Alınabilecek Puan	Orta değerleri	Hesaplanan Ortalama
Profesyonelleşme	7	35	7	21	28,82
Formalleşme	4	20	4	12	16,60
Şeffaflık ve Hesap Verilebilirlik	3	15	3	9	13,94
Sosyal Sorumluluk	2	10	2	6	9,58

Kurumsallaşma ölçeğine ilişkin tablo incelendiğinde, tüm alt boyutlarda elde edilen ortalama değerleri üst değerlere oldukça yakın olduğundan “Türkiye’deki organize sanayi bölgeleri kurumsallaşmış organizasyonlardır” ana hipotezi kabul edilmektedir.

H1: “Organize sanayi bölgelerinin profesyonelleşme düzeyi yüksektir.”

Profesyonelleşme ile ilgili bu hipotezin analizi tek grup t testi (one-sample test) ile yapılmıştır. Bu test genellikle herhangi bir konuda öngörülerde bulunulduğunda, bu öngörünün doğruluk derecesini test etmek amacıyla uygulanır.

Tablo 69: Profesyonelleşmeyle İlgili Tek Grup t Testi İstatistikleri (One-Sample Statistics)

	N	Ortalama	Std. Sapma	Ortalamanın Std. Hatası
Profesyonelleşme	106	28,82	4,562	,443

Tablo 70: Profesyonelleşmeyle İlgili Tek Grup t Testi (One-Sample Test)

	Test Değeri = 27					
	t	sd	Sig.	Ort. Fark	%99 Güven Aralığında Fark	
					En Düşük	En Yüksek
Profesyonelleşme	4,109	105	,000	1,821	,66	2,98

Burada belirlenen değerler ile test edilen değerlerin, kabul etme düzeylerinin bir altı olan değerlerden ne kadar farklı olduklarını belirleyen bir yol izlenmiştir. Elde edilen ortalamanın anlamlılık düzeyi bu alt boyutta katılıyorum $7*4=28-1$ şeklinde 27 olarak belirlenmiştir. %99 güven düzeyinde incelenen OSB'lerdeki yöneticiler OSB'lerin profesyonelleşmesi ile ilgili olarak beşli likert ölçeğinde katılıyorum ve üstünde cevap verdikleri görülmektedir. Bu sonuç, OSB'lerin profesyonelleşme düzeyinin ortalamasının üzerinde olduğunu gösterdiğinden hipotez kabul edilmektedir.

H2: "Organize sanayi bölgelerinde formalleşme sağlanmıştır."

Tablo 71: Formalleşmeyle İlgili Tek Grup t Testi İstatistikleri

	N	Ortalama	Std. Sapma	Ortalamanın Std. Hatası
Formalleşme	106	16,60	3,182	,309

Tablo 72: Formalleşmeyle İlgili Tek Grup t Testi

	Test Değeri = 15					
	t	sd	Sig.	Ort. Fark	%99 Güven Aralığında Fark	
					En Düşük	En Yüksek
Formalleşme	5,189	105	,000	1,604	,79	2,41

Formalleşme alt boyutunda elde edilen ortalama, katılıyorum 4*4=16-1 şeklinde 15 olarak belirlenmiştir. %99 güven düzeyinde incelenen OSB'lerin, formalleşme düzeyinde anlamlı katılıyorum ve üstünde cevap verdikleri görülmektedir. OSB'lerin formalleşmiş bir yapıya sahip olma düzeyi ortalamanın üzerinde olduğundan hipotez kabul edilmektedir.

H3: "Organize sanayi bölgelerinde şeffaf ve hesap verebilir yönetim yapısı vardır."

Tablo 73: Şeffaflık ve Hesap Verebilirlikle İlgili Tek Grup t Testi İstatistikleri

	N	Ortalama	Std. Sapma	Ortalamanın Std. Hatası
Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik	106	13,94	1,323	,128

Tablo 74: Şeffaflık ve Hesap Verebilirlikle İlgili Tek Grup t Testi

	Test Değeri = 11					
	t	sd	Sig. (2-tailed)	Ort. Fark	%99 Güven Aralığında Fark	
					En Düşük	En Yüksek
Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik	22,913	105	,000	2,943	2,61	3,28

Şeffaflık ve hesap verebilirlik alt boyutunda elde edilen ortalamanın anlamlılık düzeyi, bu alt boyutta katılıyorum 3*4=12-1 şeklinde 11 olarak belirlenmiştir. %99 güven düzeyinde incelenen OSB'ler şeffaflık ve hesap verebilirlik ile ilgili olarak katılıyorum ve üstünde cevap verdikleri görülmektedir. OSB'lerin şeffaf ve hesap verebilir bir yapıya sahip olma düzeyi ortalamanın üzerinde olduğundan hipotez kabul edilmektedir.

H4: "Organize sanayi bölgeleri sosyal sorumluluk taşıyan organizasyonlardır."

Tablo 75: Sosyal Sorumlulukla İlgili Tek Grup t Testi İstatistikleri

	N	Ortalama	Std. Sapma	Ortalamanın Std. Hatası
Sosyal Sorumluluk	106	19,76	5,161	,501

Tablo 76: Sosyal Sorumlulukla İlgili Tek Grup t Testi

	Test Değeri = 7					
	t	sd	Sig.	Ort. Fark	%99 Güven Aralığında Fark	
					En Düşük	En Yüksek
Sosyal Sorumluluk	25,462	105	,000	12,764	11,45	14,08

Sosyal sorumluluk alt boyutunda elde edilen ortalamanın, bu alt boyutta katılıyorum $2*4=8-1$ şeklinde 7 olarak belirlenmiştir. %99 güven düzeyinde incelenen OSB yöneticilerinin sosyal sorumluluk düzeyinde anlamlı katılıyorum ve üstünde cevap verdikleri görülmektedir. OSB'lerin sosyal sorumluluk taşıyan bir yapıya sahip olma düzeyi ortalamanın üzerinde olduğundan hipotez kabul edilmektedir.

H5: “Formalleşme konusunda organize sanayi bölgesi yöneticilerinin eğitimine göre algılarında fark vardır.”

Hipotezin eğitim düzeyi üzerinden kurulma nedeni, yöneticilerin eğitim durumlarına ilişkin farklılığın, formalleşme konusundaki algılarında bir farklılık oluşturup oluşturmadığını ölçebilmektir.

Tablo 77: Hipotez 5 ile İlgili Betimsel İstatistikler

	N	Ort.	Std. Sapma	Std. Hata	% 95 Güven Aralığı		Minimum	Maximum
					Ort. İçin			
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Ortaokul	3	19,00	,000	,000	19,00	19,00	19	19
Lise	15	17,27	3,348	,864	15,41	19,12	10	20
Önlisans	3	18,33	1,528	,882	14,54	22,13	17	20
Lisans	71	16,11	3,276	,389	15,34	16,89	9	20
Yüksek Lisans	14	17,50	2,624	,701	15,99	19,01	12	20
Toplam	106	16,60	3,182	,309	15,99	17,22	9	20

Tablo 78: Hipotez 5 ile İlgili ANOVA Analizi Sonuçları

	Formalleşme				
	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Sig. (P değeri)
Gruplar Arası	61,160	4	15,290	1,541	,196
Gruplar İçi	1002,199	101	9,923		
Toplam	1063,358	105			

Yapılan ANOVA analizi sonuçları incelendiğinde yöneticilerin eğitim durumlarına göre formalleşme ile ilgili algılarında, %95 güven düzeyinde $p>0,05$ olduğundan fark yoktur. Bu sebeple “Formalleşme konusunda organize sanayi bölgesi yöneticilerinin eğitime göre algılarında fark vardır.” hipotezi reddedilmektedir.

H6: “Organize sanayi bölgelerinde profesyonelleşme konusunda organize sanayi bölgesi yöneticileri, görevlerine göre farklı düşünmektedir.”

Profesyonelleşme konusunda organize sanayi bölgesi yöneticilerinin yaptıkları göreve göre, düşüncelerinde farklılık olup olmadığını ölçmek amacıyla bu hipotez kurulmuştur. Yöneticilerin buldukları pozisyonlara göre profesyonelleşme ile ilgili değişkenlere bakış açıları test edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 79: Hipotez 6 ile İlgili Betimsel İstatistikler

	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	% 95 Güven Aralığı		Minimum	Maximum
					Ort. İçin			
					Alt Sınır	Üst Sınır		
OSB Müdürü	62	28,10	4,878	,619	26,86	29,34	7	35
Müteşebbis Heyet Üyesi	17	29,71	3,460	,839	27,93	31,48	24	35
Yönetim Kurulu Üyesi	27	29,93	4,224	,813	28,26	31,60	20	35
Toplam	106	28,82	4,562	,443	27,94	29,70	7	35

Tablo 80: Hipotez 6 ile İlgili ANOVA Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Gruplar Arası	78,794	2	39,397	1,926	,151
Gruplar İçi	2106,801	103	20,454		
Toplam	2185,594	105			

Hipotezle ilgili betimsel istatistikler ve ANOVA analizi sonuçları incelendiğinde OSB yöneticilerinin görevlerine göre profesyonelleşme ile ilgili değişkenlere bakış açılarında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Sig.0.111>0.050 olduğundan hipotez reddedilmektedir.

5.11.2. Kurumsallaşma Yönünden Faktör Analizi ve Test Edilen

Hipotezlerin Değerlendirilmesi

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ölçeğini, alt boyutlara ayırmak amacıyla uygulanan faktör analizi sonucunda elde edilen faktörlerin literatür çalışmalarına uygun olarak; profesyonelleşme, formalleşme, şeffaflık ve hesap verebilirlik ile sosyal sorumluluk olduğu tespit edilmiştir. Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma düzeyleri bu faktörler üzerinden ölçülmüştür.

Profesyonelleşme, kurumsallaşmada en önemli faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Profesyonelleşme ile organizasyonlarda profesyonellerin çalıştırılması, işlerin uzman kişiler tarafından yapılması, diğer kurumların başarılı uygulamalarının alınması, örgüt ikliminin sürekli eğitim ile geliştirilmesi esastır. Faktör analizinde profesyonelleşme ile ilgili değişkenlerin faktör yüklerinde “OSB’imiz kendi kararlarını alan bir kurumdur” değişkeni .754 faktör yükü ile ön plana çıkmaktadır.

Faktör analizinde bir diğer faktör olarak formalleşme belirlenmiştir. OSB’de hizmet kalitesini geliştirme çalışmalarının yapılması, açık ve net hazırlanmış bir organizasyon şemasının olması, tüm çalışanların görev yetki ve sorumluluklarının yazılı olarak belirlenmesi, işlerin belli bir sistem içerisinde gerçekleştirilip ekip çalışmasının yapılması ile ilgili değişkenler formalleşme faktörü altında toplanmıştır.

Faktör analizinde şeffaflık ve hesap verebilirlik alt boyutu, bir diğer faktör olarak belirlenmiştir. Bu faktör altında, OSB ile ilgili hesapların muhasebe standartlarına uygun olarak kaydedilip raporlanması, OSB yönetiminin aldığı kararların şeffaf ve hesap vermeye açık olması ve OSB yönetiminin aldığı kararlardan doğan sonuçların sorumluluğunu üstlenmesi ile ilgili değişkenler toplanmıştır.

OSB’lerin kurumsallaşması ile ilgili dördüncü faktör olarak sosyal sorumluluk tespit edilmiştir. OSB’nin planlı ve düzenli sanayileşmeyi sağlamada önemli bir araç olması, kentleşmeyi yönlendirip düzenli kentleşmeyi sağlamaya katkıda bulunması bu faktör altında toplanmıştır.

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasına ilişkin kurulan hipotezlerin test edilmesi sonucunda beşi kabul edilmiş, ikisi reddedilmiştir.

“Türkiye’deki organize sanayi bölgeleri kurumsallaşmış organizasyonlardır.” şeklinde kurulan ana hipotez kabul edilmiştir.

“Organize sanayi bölgelerinin profesyonelleşme düzeyi yüksektir.” alt hipotezi kabul edilmiştir.

“Organize sanayi bölgelerinde formalleşme sağlanmıştır.” alt hipotezi kabul edilmiştir.

“Organize sanayi bölgelerinde şeffaf ve hesap verebilir yönetim yapısı vardır.” şeklindeki alt hipotez kabul edilmiştir.

“Organize sanayi bölgeleri sosyal sorumluluk taşıyan organizasyonlardır.” biçiminde ifade edilen alt hipotez de kabul edilmiştir.

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasına ilişkin kabul edilen hipotezlere göre, organize sanayi bölgelerinin profesyonelleşme düzeylerinin yüksek olması, formalleşmenin sağlanması, şeffaf ve hesap verebilir bir yönetim yapısının olması ve sosyal sorumluluk taşımaları nedeniyle, kurumsallaşmanın gerçekleştiği söylenebilir.

5.12. Organize Sanayi Bölgelerinin Sorunlarıyla İlgili Anketteki Açık Uçlu Sorulara Verilen Cevapların Değerlendirilmesi

Anketin sonunda Organize sanayi bölgeleri yöneticilerine, “Size göre organize sanayi bölgelerinin en önemli sorunları nelerdir?” şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilerek, araştırmacının gözünden kaçan veya anket formunda yer verilmeyen konularla ilgili, yöneticilerin görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Alınan cevaplar konu başlıklarına göre tasnif edilerek değerlendirilmiştir.

5.12.1. Organize Sanayi Bölgelerinin Yönetimi İle İlgili Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Organize sanayi bölgesi yönetimleri, kamulaştırma, inşaat ruhsatı, yapı kullanma izin belgesi, iş yeri açma ve işletme belgesi verilmesi, altyapı hizmetlerinin üretimi ve dağıtımını gibi kamusal yetkiler kullanmaktadırlar. Bu sayılan kamu hizmetlerini yerine getirmelerine rağmen, yasal niteliklerinin özel hukuk tüzel kişisi olarak tanımlanmalarından dolayı, başta kamulaştırma işlemleri olmak üzere, cezai

işlem tesis edilememesi ve cezai yaptırım gücü olmamasından dolayı pek çok konuda büyük sıkıntılar yaşanmaktadır. Ayrıca Bakanlığın kamu yararı kararı olmadan, organize sanayi bölgesi yönetiminin kamulaştırma yapma yetkisini Anayasa Mahkemesi iptal etmiştir. Bu nedenle organize sanayi bölgelerinin yasal niteliğinin kamu kurumu niteliğinde mesleki tüzel kişilik olması bu sorunları çözecektir.

Organize sanayi bölge müdürlüğü kurumsal bir yapıya kavuşturulmalı, sanayicilere hızlı, etkin danışmanlık ve rehberlik yapabilecek nitelikte personel istihdam edilmelidir. Organizasyon şemaları etkili bir şekilde uygulanmalı, nitelikli personel istihdamı sağlanmalı ve fayda maliyet değerlendirmesi yapılmalıdır. Yönetim faaliyetleri, bu konuda eğitim almış profesyonel yöneticilerce yürütülmelidir. Yasal düzenlemelerde yetki tanımlarının netleştirilmesi gerekmektedir.

Bilimin organize sanayi bölgelerinde ticarileştirilmesi için üniversiteler, TÜBİTAK, KOSGEB gibi kuruluşlar başta olmak üzere işbirliği yapılmalıdır. İlgili bakanlıklar yönlendirici ve teşvik edici olmalıdır. İlgili kamu kuruluşlarından yeterli destek sağlanmalıdır. Bakanlıklarla sürüp giden yazışma ve bürokrasi azaltılmalıdır.

Organize sanayi bölgelerinin yönetim ve organizasyon sorunlarının başında, bürokratik engeller gelmektedir. Organize sanayi bölgesi yöneticileri, organize sanayi bölgesinin bazı yetkilerinin kamu kurumlarının yetkileri ile çeliştiği ve organize sanayi bölgesi mevzuatının bürokrasiye neden olduğunu düşünmektedir.²³⁵

Organize sanayi bölgelerindeki işletmeler arasında, bilgi paylaşımı ve kullanımını sağlayan etkin bir iletişim ağı ve bilgi bankası kurulmalıdır. Aynı zamanda organize sanayi bölgeleri arasında etkili iletişim ve işbirliği sağlanmalıdır. Organize sanayi bölgeleri üst kuruluşunun (OSBÜK) yasal niteliği, kamu kurumu niteliğinde mesleki tüzel kişilik olmalıdır.

Organize sanayi bölgelerinde bölge müdürlükleri kendi işverenini denetlemekte ve yaptırım uygulamaktadır. Bu da mevzuatı uygulamada sorunlarla

²³⁵ M. Turan Çuhadar, "Organize Sanayi Bölgelerinin Bürokratik Sorunları ve Yasal Düzenlemeler: Bir Model Önerisi", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Isparta,2005, s.310.

karşılaşmalarına sebep olmakta ve personel işten çıkarılma endişesi ile çalışmakta, iş verimi düşmektedir.

Bölge müdürü ve organize sanayi bölge müdürlüğünde çalışan personelin iş güvencesinin olmaması sorun oluşturmaktadır. Personel, iş güvencesi olmadığı için kanun ve yönetmelikleri tam manasıyla uygulayamadıklarını belirtmektedir. Organize sanayi bölge müdürlüklerinde çalışan personelin özlük hakları ve ücretleri ile ilgili sorunlar dile getirilmektedir. Organize sanayi bölgeleri bölge müdürlüğünde çalışan personele iş güvencesi sağlanmalıdır.

Genel kurul aşamasına geçmemiş organize sanayi bölgelerinde, yönetim kurulu seçimlerinde temsil adaleti sağlanamadığı düşünülmektedir. Organize sanayi bölgeleri çoğulcu demokrasi ile yönetilmelidir. Yönetim kurulunun görev süresinin iki yıl ile sınırlı olması yetersiz görülmektedir.

Müteşebbis heyette bulunan kamu kuruluşlarının, çok fazla bir maddi katkıda bulunmamasına rağmen, her bir kamu kuruluşunun organize sanayi bölgelerinde belli hisseye sahip olmasının sorun olduğu düşünülmektedir. Müteşebbis heyet veya yönetim kurulu başkanının mülki idare amiri olduğu organize sanayi bölgelerinde, mülki idare amiri olan yöneticilere ulaşmada büyük zorluk çektiklerini belirtmektedirler.

Organize sanayi bölgelerinin gelir kalemlerinin giderek kısıtlanmasının hizmette aksaklıklara neden olduğu vurgulanmaktadır.

Kurumsallaşamama büyük bir sorun olarak görülmekte, masraflar artmasın diye yeterli personel istihdam edilemediği için de kurumsallaşamadıklarını ifade etmektedirler. Bölge müdürü olarak, birçok işi yapmak zorunda kaldıklarını, işleri gerektiği gibi ve zamanında yapamadıklarını belirtmektedirler.

5.12.2. Organize Sanayi Bölgeleri Dışında Sanayi Yapılaşmasına Ruhsat Verilmesi Sorunu

Organize sanayi bölgeleri dolmadan, organize sanayi bölgeleri dışında sanayi tesislerine izin verilmesi sorun oluşturmaktadır. Organize sanayi bölgesi yöneticileri, OSB’lerde uygun boş parseller varken, yeni sanayi tesislerinin organize sanayi bölgeleri dışına kurulmasına Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile valilikler müsaade etmemesi gerektiğini ileri sürmektedirler.

Belediyelerin sanayi imarlı alanlar oluşturması, organize sanayi bölgelerinin doluluk oranlarını etkilemektedir. Tarım deposu adı altında, bazı sanayi yapılaşmalarına izin verilmemelidir.

Organize sanayi bölgelerindeki parsellerin, spekülasyon ve rant amaçlı elde edilmesi önlenmelidir. Parsellerin gerçekten yatırım yapacak ve istihdam yaratacak yatırımcılara verilmesi sağlanmalıdır. Özellikle sanayisi gelişmiş bölgelerdeki organize sanayi bölgelerinde, arsa fiyatlarının yüksek olması yatırımcıyı zorlamakta, ayrıca sistem rant amaçlı hareket edenlerin hileli yöntemlerle sanayi arsalarını elde tutmalarını engellemekte zorlanmaktadır. Gelişmiş organize sanayi bölgelerinde rant sorunu oluşabilmektedir. Gebze organize sanayi bölgesinde bir sanayi arsasının ortalama metrekare değeri 1998 yılında 50 ABD Doları iken, 2008 de 200 ABD Dolarına yükselmiştir. Kalkınmada öncelikli yörelerdeki organize sanayi bölgelerinde, tam doldurulamama sorunu yaşanırken, gelişmiş organize sanayi bölgelerinde ise spekülatif amaçlı rant sorunları görülebilmektedir.²³⁶

Organize sanayi bölgeleri uygulama yönetmeliğinde hüküm olmasına rağmen, mevcut kurulu organize sanayi bölgeleri dolmadan, politik baskılarla bazı organize sanayi bölgelerine genişleme hakkı verilmesi ciddi şekilde kaynak israfına neden olmaktadır. Sanayi potansiyeli olmayan ve organize sanayi bölgesine ihtiyaç olmayan yerlerde, siyasi nedenlerle organize sanayi bölgesi kurulmamalıdır.

²³⁶ Esen Çağlar, “Organize Sanayi Bölgeleri Etkileri ve Yetkileri,” Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Ankara, 28.1.2011,s.1.

Organize sanayi bölgelerinde, kamulaştırma, yol, içme suyu, yağmur suyu, atık su, doğal gaz gibi altyapı işleri bitmeden tahsisler yapılmamalıdır.

5.12.3. Nitelikli Eleman Tedariki ve Eğitim

Organize sanayi bölgelerinde personel tedarikinde, sorunlar olduğu yöneticiler tarafından ifade edilmektedir. Özellikle nitelikli eleman tedarikinde sıkıntılar yaşandığı belirtilmektedir.

Ara (nitelikli) eleman ihtiyacına yönelik yapılan bir araştırmada, işletmelerin büyük çoğunluğu en çok ihtiyaç duyduğu eleman tipinin mesleki teknik eğitim almış ara elemanlar olmasına rağmen, istedikleri niteliklere uygun eleman bulmakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Buna rağmen ara (nitelikli) eleman adaylarının iş bulamama endişesi taşıdıkları tespit edilmiştir. Mesleki-teknik eğitim sisteminin ara eleman yetiştirirken işletmelerin istek ve beklentilerini dikkate alması; işletmelerin ise buna uygun örgütsel ve yapısal dönüşümleri gerçekleştirilmelerinin gerektiği ifade edilmiştir. İşletmelerle adaylar arasında doğru ve hızlı iletişim kurulabilmesi için bürokratik işlemlerin azaltılması ve e-Devlet ana kapısında bu konuyla ilgili hizmet verilmesi gerektiği önerilmektedir.²³⁷

Nitelikli eleman sorununu çözmek için organize sanayi bölgelerinde meslek liseleri kurulması teşvik edilmelidir. Bu teşvik kapsamında organize sanayi bölgelerinde açılacak mesleki ve teknik eğitim okullarında öğrenim gören her bir öğrenci için resmi okullarda öğrenim gören bir öğrencinin, okul türüne göre devlete maliyetinin bir buçuk katını geçmemek üzere, eğitim öğretim desteği yapılabileceği hükmü yasalaşarak yürürlüğe girmiştir.

Üniversitelerle iş birliğinin artırılması ve işletmelerin nitelikli ara eleman ihtiyacının karşılanması amacıyla meslek yüksekokullarının kurulması teşvik edilmelidir. Böylece üniversite sanayi iş birliği gelişecek, öğrenciler teorik eğitimin

²³⁷ Kürşad Zorlu, “Türkiye’de Ara Eleman İhtiyacına Yönelik Tespitler ve Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Bir Araştırma”, **TİSK Akademi Dergisi**, 2012/1, s.52-75.

yanında, sanayide uygulama yapma imkânı elde edecekler ve istihdam edilmeleri kolaylaşacaktır. Ayrıca sanayicilerin istedikleri özellikte ara elemanı yetiştirilmesine yönelik müfredat çalışmaları da birlikte yapılabilecektir.

5.12.4. Enerji sorunu

Elektrik ve doğal gaz, üretim maliyetlerini ve üretimi önemli ölçüde etkilemektedir. Bu yüzden doğal gazı olmayan organize sanayi bölgeleri, kendi bölgelerine de doğal gaz getirilmesini talep etmektedirler.

Doğal gazın en önemli tüketicisi durumunda olan organize sanayi bölgelerine, doğal gaz kullanım birim fiyatları en ucuz olacak şekilde düzenlemeler yapılmalıdır.

Doğal gaz dağıtım ihalesini alan şirketler, organize sanayi bölgelerine altyapı ile ilgili yardımcı olmalıdır. Bazı organize sanayi bölgelerinde kamu tarafından yapılması gereken enerji besleme hattı yatırımlarının yapılmaması sorun oluşturmaktadır. Elektrik kesintilerini önleyen ve sürekli enerji sağlayan sistemler, bütün organize sanayi bölgelerinde yaygınlaştırılmalıdır.

5.12.5. Mevzuatla İlgili Sorunlar

4562 Sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu'ndan ve uygulama yönetmeliğinden kaynaklanan sorunlar ortaya çıkmaktadır. Tek bir uygulama yönetmeliğinin her organize sanayi bölgesine uymadığı, organize sanayi bölgelerinin değişik kategorilerde sınıflara ayrılması ve belli bir gelişme seviyesine ulaşan organize sanayi bölgeleri için daha farklı yönetmelikler hazırlanması talep edilmektedir.

Gelişmiş organize sanayi bölgelerinin taleplerine göre, kanun ve yönetmeliklerin şekillendirilmesi, yeni kurulan ve küçük organize sanayi bölgeleri için sorun teşkil ettiği belirtilmektedir.

Organize sanayi bölgeleri ile ilgili mevzuat, imar yasası, yerel yönetimler yasaları, elektrik piyasası kanunu gibi mevzuatla uyumlu olmalıdır.

5.12.6. Ulaşım Sorunları

Personelin toplu taşıma araçları ile organize sanayi bölgelerine ulaşmasında sorunlar yaşanmaktadır. Bazı organize sanayi bölgelerinde ulaşım imkânlarının yetersizliği, lojistik merkezinin olmaması, kamu tarafından yapılması gereken karayolu ve demiryolu bağlantı yollarının yapılmayışı, ulaşım ve trafik için önemli bir olumsuzluktur.²³⁸

Binlerce kişinin çalıştığı organize sanayi bölgelerinden şehir merkezlerine toplu taşımacılık sistemleri yaygınlaştırılmalıdır. Ulaşım sorunlarından dolayı bazı organize sanayi bölgelerinin çevresi hızlı bir şekilde konut yerleşimine açıldığından bu durum ileride daha büyük sorunlara yol açabilecektir.

5.12.7. Çevre Sorunları

Çevreye duyarlı sanayileşmede ve çevre sorunlarını önlemede organize sanayi bölgeleri önemli bir etkiye sahiptir. İşletme aşamasındaki organize sanayi bölgelerinden 54'ü merkezi arıtma tesisi yaparak 29'u belediyelerle işbirliği yaparak arıtma tesisi sorununu çözmüştür.

Arıtma tesisleri, katı atık bertaraf tesisleri gibi tesislerin organize sanayi bölgelerine yapılmasında devlet tarafından yardımcı olunmalıdır. Çevre yönetim sisteminin kurulması ve uygulanmasında sanayicilere gerekli teşvik ve destekler sağlanmalıdır.

²³⁸ Hasan Büyükdede, Organize Sanayi Bölgeleri/Siteleri ve Serbest Bölgelerin Sorunları: Yeni Yaklaşımlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, MÜSİAD Araştırma Raporu:41, İstanbul, 2003, s.20.

5.12.8. İmarla İlgili Sorunlar

İmar mevzuatının uygulanması ile ilgili etkin yaptırım uygulanamaması sorun oluşturmaktadır. Organize sanayi bölgelerinde parselasyon yaparken orta ve büyük işletmeleri çekmeye yönelik parselasyon yapılmalı, parselasyonda küçük sanayi siteleri ile organize sanayi bölgeleri karıştırılmamalıdır.

Kaçak yapılaşmalarla mücadelede 4562 sayılı yasanın yetersiz kalması, büyük parsellerde çekme mesafelerinden dolayı atıl alan oluşturulması, organize sanayi bölgeleri içindeki imar yollarının ve parkların kamuya terkine rağmen bakımının organize sanayi bölgelerince yapılması sorun olarak görülmektedir.

22.08.2009 tarih ve 27327 sayılı organize sanayi bölgeleri uygulama yönetmeliğinin 71. maddesi gereğince, organize sanayi bölgelerinde sanayicilere tahsis edilen arsanın ¼'ünün kapalı alan olarak kullanılması, aksi takdirde tapu alamayacağı belirtilmiştir. Bazı firmalar üretmiş oldukları ürünleri için kapalı alandan ziyade, açık alana ihtiyaç duymaktadırlar. Bu durum düzeltilmeli, sanayicilerin mağduriyetleri giderilmelidir.

Önceden planlama yerine, talep ve fiiliyata göre bazı düzenlemeler yapılması veya idare edilmeye çalışılması sorunlar oluşturmaktadır. İmar planları yapılırken yeterli etütler yapılmalıdır.

5.12.9. Teşvikler

Yatırımcıları organize sanayi bölgelerinde yatırıma yönlerecek, gerekli teşvik ve destekler sağlanmalıdır. Organize sanayi bölgesi tüzel kişiliği ve organize sanayi bölgelerinde yer alan işletmeler için emlak vergisi, KDV, kurumlar vergisi, çevre temizlik vergisi gibi konularda bazı muafiyetler ve teşvikler getirilmiştir. Özellikle kalkınmada öncelikli yörelerde bu durum daha fazla önem taşımaktadır.

Kalkınma Bakanlığı tarafından, iller sosyo-ekonomik gelişmişlik durumuna göre altı bölgeye ayrılmış, birinci bölge sosyo-ekonomik bakımdan gelişmiş illerden

oluşmakta, Altıncı Bölge'ye kadar ise iller gelişmişlik durumlarına göre gruplandırılmışlardır. Yatırımların organize sanayi bölgesinde yapılması halinde yatırımcılar, yatırımın yapıldığı bölgenin bir alt bölgesinde uygulanan teşviklerden yararlanacaktır. Altıncı Bölge'de ise yatırıma katkı oranı beş puan artırımlı olarak uygulanacaktır.

Teşvik ve destek yönüyle, daha düşük faizle ve uzun vadeli kredi imkânı sağlanması, bazı vergi teşvikleri sağlanması çok önemlidir. Ayrıca organize sanayi bölgelerindeki fabrika binalarının prefabrik yapı olmalarından dolayı, sorun olarak görülen yapı denetim ruhsatlarının daha düşük bedellerde olmasına yönelik talep karşılanmış, organize sanayi bölgelerinde yapı denetim ücretlerinin %75 indirimli olacağı hükmü getirilmiştir.

Çarpık sanayileşmeye, düzensiz kentleşmeye ve çevre sorunlarına yol açmamak için organize sanayi bölgeleri teşvik edilmelidir. Teşvik uygulamalarının sadece küçük ölçekli firmalara hitap etmemesi, orta ve büyük ölçekli firmaların da bundan yararlanabilmesi gerekir. Aynı il sınırları içerisinde farklı konumdaki organize sanayi bölgelerinin teşvik imkânları farklı olabilmelidir.

5.12.10. Vergi, Resim ve Harçlar

Belediyelerin, organize sanayi bölgelerinin altyapı veya üst yapılarına herhangi bir katkı veya hizmetlerinin olmamasına rağmen, emlak vergilerini almalarına sanayiciler tepki göstermekte; bunun kaldırılmasını istemektedirler. Emlak vergisinin yanında, ilan reklam vergisi, çevre temizlik vergisi, hafta sonu çalışma izni harcı, belediye fonu, TRT payı, arsa satışlarından KOSGEB payı gibi ödemelerin yapılmamasını talep etmektedirler. İş yeri açma ve çalışma ruhsatına hiç bir katkısı olmayan kurumların bu işle ilgili harçları tahsil etmelerini istememektedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sanayileşmeyle birlikte sanayinin çevreye verdiği zararları önlemek, çarpık sanayileşmeye engel olmak, kaynakları rasyonel kullanmak amacıyla Batı'da XIX. yüzyıldan itibaren uygulanan organize sanayi bölgeleri, 1960'lı yıllardan itibaren Türkiye'de de uygulanmaya başlanmıştır. Organize sanayi bölgelerinin, planlı ve düzenli sanayileşmeyi sağlamak, kentleşmeyi yönlendirmek, çevre kirliliğini önlemek ve bölgelerarası gelişmişlik farklarını ortadan kaldırmak amaçlarıyla kurulduğu görülmektedir.

Tezin ilk amacı, Türkiye'deki organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma düzeylerini, kurumsal yapılarını, yönetim ve organizasyon yapılarını ve işleyişlerini analiz etmektir.

Tezin diğer amacı, özellikle işletme aşamasındaki organize sanayi bölgelerinin karşılaştıkları temel sorunları tespit etmeye ve çözüm önerileri geliştirmeye çalışmaktır. Türkiye'de yaklaşık elli yıldan beri uygulanan organize sanayi bölgeleri birçok sorunla karşılaşmıştır. Bundan dolayı Türkiye'de özellikle orta ölçekli işletmelerin kuruluş yeri seçimlerinde, önemli fırsatlar sunan organize sanayi bölgelerinin işletme aşamasında karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri geliştirmektir.

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasının etkinliklerini artıracığı, kuruluş amaçlarına ulaşmalarını sağlayacağı, şeffaf, hesap verebilir, adil ve sorumluluk sahibi bir yönetimi hedeflediği varsayılmıştır. Ayrıca 2000 yılından itibaren organize sanayi bölgeleriyle ilgili yapılan hukuki düzenlemelerle beraber organize sanayi bölgelerinin kurumsallaştıkları varsayılmıştır.

Sanayicilerin bir sanayi işletmesi kurmak istediklerinde ilk olarak organize sanayi bölgelerinde kuruluş yeri araştırması yapmaları ve uygun boş yer varsa yatırım kararı vermeleri, yatırıma başlama ve yatırım yapma süresini kısaltabilecek ve maliyetleri düşürebilecektir. Sanayicilerin tek başlarına yaptıklarında daha yüksek maliyetle gerçekleşecek ve uzun süre alacak altyapı yatırımlarının organize sanayi

bölgeleri vasıtasıyla gerçekleştirilmesi, sanayicilerin rekabet gücünün artırılmasına katkıda bulunacaktır. Bu nedenle organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması büyük önem taşımaktadır.

Organize sanayi bölgelerinin karşılaştıkları sorunlarla ilgili yapılan araştırmadan elde edilen bulgulara göre, organize sanayi bölgesi yöneticilerinin %98 gibi büyük bir çoğunluğu, işletmelerin organize sanayi bölgelerinde kurulmasının işletmelere önemli avantajlar sağladığını düşünmektedir. Devletin, organize sanayi bölgelerinin kurulmasında, altyapı ve sosyal donatı alanlarının yapılmasında kredi verdiğini ve işletmelerin organize sanayi bölgelerinde kurulmaları için çeşitli teşvikler verildiği ifade edilmektedir.

Organize sanayi bölgesi tüzel kişiliği ve organize sanayi bölgelerinde yer alan işletmeler için emlak vergisi, KDV, kurumlar vergisi, çevre temizlik vergisi gibi konularda bazı muafiyetler ve teşvikler getirilmiştir. Özellikle kalkınmada öncelikli yörelerde bu durum daha fazla önem taşımaktadır.

Yatırım teşvik sisteminde, organize sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımların, yatırım teşvik sistemi açısından o ilin bulunduğu bölgenin teşviklerinden değil, bir alt bölgenin teşviklerinden yararlanması, işletmelere önemli avantajlar sunabilmektedir. Yatırım yapılacak il, beşinci bölgede bulunuyorsa o ildeki organize sanayi bölgelerinde yapılacak yatırımlar, altıncı bölgenin teşviklerinden yararlanacaktır. Böylece yatırımlar organize sanayi bölgesine yönlendirilmekte ve işletmeciler organize sanayi bölgelerinde yatırım yapmaya teşvik edilmektedir. Araştırmaya katılan yöneticilerin %73'ü OSB'lerde işletmelerin yatırım yapması için önemli teşvikler verildiğini ifade etmektedir.

“Organize sanayi bölgelerinde işletmelerin yatırım yapması konusunda önemli teşvikler verilmektedir.” şeklindeki bir hipotez test edildiğinde, ekonomik gelişmişlik açısından altı bölgeye ayrılan, yatırım teşvik bölgelerinde farklılıklar tespit edilmiştir. Özellikle gelişmişlik açısından birinci bölge ile beşinci bölge arasında yatırım teşvikleriyle ilgili anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Birinci bölgede faaliyette bulunan OSB'lerin yöneticileriyle, beşinci bölgede faaliyette

bulunan OSB yöneticilerinin yatırım teşvikleri konusundaki düşüncelerinde anlamlı farklılık vardır.

Organize sanayi bölgesi yöneticilerinin %93'ü, organize sanayi bölgesinde üretim yapmanın maliyetinin, organize sanayi bölgesinin dışına göre daha düşük olduğunu belirtmektedir.

Organize sanayi bölgesi yöneticilerinin %65'i belediyelerle mevzuattan ve uygulamadan kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını ifade etmektedirler. Yöneticiler, belediyelerin organize sanayi bölgesi içerisine hizmet vermediği halde, organize sanayi bölgesindeki işletmelerden emlak vergisi almasına tepki göstermektedir.

Şehir içinde kalan sanayi işletmelerinin, ilgili organize sanayi bölgesine taşınmasının teşvik edilmesi konusunda, yöneticilerin %97'si olumlu görüş bildirmişlerdir. Organize sanayi bölgelerinde boş yer varken, yerel yönetimler tarafından başka yerlerde, sanayi parseli tahsisi yapılmasının, organize sanayi bölgelerinin dolmasını etkilediği görüşüne, yöneticilerin %87'si katılmaktadır. Özellikle bazı ilçe belediyelerinin, 2000 m²'den büyük alanlara, tarım deposu adı altında sanayi için imar ruhsatı vermesi veya sanayi yerleşimine göz yumması, çarpık sanayileşmeye ve tarım topraklarının amacı dışında kullanılmasına neden olduğu organize sanayi bölgesi yöneticileri tarafından ileri sürülmektedir.

“Siyasi amaçlarla sanayi potansiyeli düşük yerlere, organize sanayi bölgesi kurulmasının sorunlara yol açtığı” düşüncesine, yöneticilerin %84'ü katılmaktadır. Organize sanayi bölgeleri ile ilgili mevzuatta hüküm olmasına rağmen, organize sanayi bölgeleri belirli bir doluluğa ulaşmadan, politik baskılarla bazı yerlerde organize sanayi bölgesi kurulması, genişleme hakkı verilmesi veya sanayi parseli meydana getirilmesi kaynak israfına yol açabilmektedir.

Organize sanayi bölgelerindeki parsellerin, spekülasyon ve rant amaçlı elde edilmesi önlenmelidir. Parsellerin gerçekten yatırım yapacak ve istihdam meydana getirecek yatırımcılara verilmesi sağlanmalıdır. Özellikle sanayisi gelişmiş bölgelerdeki organize sanayi bölgelerinde, arsa fiyatlarının yüksek olması yatırımcıyı

zorlamakta, ayrıca sistem rant amaçlı hareket edenlerin hileli yöntemlerle sanayi arsalarını elde tutmalarını engellemekte zorlanmaktadır. Özellikle gelişmiş organize sanayi bölgelerinde rant sorunu oluşabilmektedir.

İllerin gelişmişlik düzeylerine göre, organize sanayi bölgelerinin sorunlarının farklı olduğu, yöneticilerin %94'ü tarafından ifade edilmektedir. Özellikle ekonomik kalkınmada güçlük çeken illerde, organize sanayi bölgelerinin doldurulmasına yönelik sorunlar yaşanırken, ekonomik açıdan gelişmiş illerdeki organize sanayi bölgelerinde ise yer bulma, genişleme, yeni organize sanayi bölgesi oluşturma ve rant sağlama gibi sorunların görüldüğü ifade edilmektedir.

Organize sanayi bölgeleriyle ilgili pek çok kurum ve kuruluşun olmasının yetki karmaşası, koordinasyonsuzluk ve bürokrasiye yol açtığı düşünülmektedir.

“Organize sanayi bölgelerinin kuruluş, inşaat ve işletme aşamalarındaki sorunlarını çözmek için tek bir merkezi yapının yetkilendirilmesinin faydalı olacağı” görüşüne, yöneticilerin %81'i katılmaktadır.

“Organize sanayi bölgeleri ile ilgili sorunların çözümünde, devlet sanayici işbirliğine dayanan çözüm odaklı ve sinerji yaratmaya yönelik bir anlayış geliştirilmesi” önerisine, yöneticilerin %97'si katılmaktadır. Devletin bu konuda önderlik yapması ve yatırımcıların önündeki engelleri kaldırması beklenmektedir.

“Organize sanayi bölgesinin yerinin doğru seçilmesi konusundaki hipotez” test edildiğinde, organize sanayi bölgesi yöneticilerinin eğitim durumlarına göre, görüşlerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Ortaokul mezunları ile lisans mezunlarının bu konu hakkında farklı düşündükleri görülmektedir. Yöneticilerden ortaokul mezunu olanlar, organize sanayi bölgesinin kuruluş yerinin doğru seçildiğini düşünürken, lisans mezunu yöneticilerin bu görüşe aynı oranda katılmadıkları görülmektedir.

Organize sanayi bölgeleri ve buralarda kurulacak işletmeler için değişik teşvikler verilmesine rağmen, bunlar daha etkili hale getirilebilir. Aynı il sınırları içerisinde olmasına rağmen, farklı gelişmişlik düzeyindeki organize sanayi

bölgelerine, farklı teşvikler verilmesi doluluk oranları düşük OSB'lerin doluluk oranlarını artıracığı için daha faydalı olabilir.

Personel, hammadde, mal ve malzeme taşımacılığı için ulaşım imkânlarının daha çok geliştirilmesi önemlidir. İmkânı olan organize sanayi bölgelerine demiryolu bağlantılarının yapılması lojistik açıdan önemli avantajlar sağlayabilecektir. Binlerce kişinin çalıştığı organize sanayi bölgelerinden, şehir merkezlerine toplu taşımacılık sistemleri yaygınlaştırılmalıdır. Ulaşım sorunlarından dolayı bazı organize sanayi bölgelerinin çevresi hızlı bir şekilde konut yerleşimine açılmakta, bunun da ileride daha büyük sorunlara yol açabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Organize sanayi bölgelerindeki işletmelerin nitelikli iş gücü temininde zorluklar yaşamaları, organize sanayi bölgeleri ile ilgili temel sorunlardan biri olarak tespit edilmiştir. Organize sanayi bölgelerinde kurulacak meslek lisesi, meslek yüksekokulu gibi mesleki eğitim kurumları ile bu sorun çözülebilir.

Devlet organize sanayi bölgelerinde kurulacak meslek liseleri için öğrenci başına teşvik verilmesi uygulamasını başlatarak, sanayicilerin istediği nitelikli eleman yetiştirilmesini teşvik etmektedir. Buralarda eğitim göreceğ öğrencilerin uygulamalı eğitim yapmalarıyla daha kolay istihdam edilmeleri mümkün olabilir.

Organize sanayi bölgelerindeki işletmelerin nitelikli eleman ihtiyacını karşılamak için yapılacak eğitim yatırımlarını, mesleki eğitim ve stajla ilgili işlemlerini finanse etmek üzere OSB eğitim fonu oluşturulmalıdır. Mesleki eğitimin her aşamasında, konunun tarafları ve paydaşların desteği alınmalıdır. Mesleki eğitimdeki mevcut müfredat, sanayinin ve sanayicilerin ihtiyaçları çerçevesinde sürekli güncellenmelidir. Mesleki eğitim bölgesel ihtiyaçlara göre çeşitlendirilmeli, Mesleki Yeterlilikler Kurumu ile uyumlu bir müfredat düzenlemesi yapılmalıdır.

Organize sanayi bölgeleri, istihdam ve staj büroları oluşturmalıdır. Mesleki eğitim sanayi içinde, uygulamalı olarak yapılmalıdır. Staj süreleri uzatılmalı, stajlar gerçek bilgi ve beceriyi artırıcı nitelikte olmalıdır. Mesleki eğitim kursları Milli Eğitim Bakanlığı, üniversiteler, İŞKUR ve organize sanayi bölgelerince

desteklenmelidir. Mesleki eğitim veren öğretmenlerin ve öğretim elemanlarının bilgi ve becerilerini sanayide hizmet içi eğitimle geliştirmeleri sağlanmalıdır.

Üniversite- sanayi işbirliğinin, nitelikli eleman yetiştirilmesinde ve diğer konularda yeterli düzeyde olmadığı belirtilmektedir. Üniversitelerle iş birliğinin artırılması ve işletmelerin nitelikli ara eleman ihtiyacının karşılanması amacıyla, organize sanayi bölgelerinde meslek yüksekokullarının kurulması teşvik edilmelidir. Böylece üniversite sanayi işbirliği gelişecek, öğrenciler teorik eğitimin yanında, sanayide uygulama yapma imkânı elde edecekler ve istihdam edilmeleri kolaylaşacaktır. Ayrıca sanayicilerin istedikleri özellikte ara elemanı yetiştirilmesine yönelik müfredat çalışmalarında sanayicilerin görüşleri alınarak onların istedikleri niteliklerde eleman yetiştirilmeleri sağlanabilir.

Sanayi işletmeleri için enerji hayati öneme sahiptir. Elektrik kesintilerini önleyen ve sürekli enerji sağlayan sistemler bütün organize sanayi bölgelerinde yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca doğal gazı olmayan organize sanayi bölgelerine de doğal gaz sağlanması sanayicilerin rekabet gücünü olumlu etkiler.

Organize sanayi bölgelerindeki işletmelerin, iş sağlığı ve iş güvenliği konusunda ortak merkez kurmaları önemli faydalar sağlayabilir. İşverenler daha düşük maliyetlerle yükümlülüklerini yerine getirebilir, işçiler de daha profesyonel hizmet alma imkânına kavuşabilir.

Sanayi işletmelerinin çevreye zarar vermelerini önlemek amacıyla, organize sanayi bölgelerinde kurulan arıtma tesislerinin işletme maliyeti, yöneticiler tarafından yüksek bulunmaktadır. Bu durumun organize sanayi bölgelerinde üretim yapan işletmeler aleyhine, organize sanayi bölgeleri dışında arıtma tesisi maliyetine katılmadan üretim yapan aynı sektördeki işletmelerin lehine haksız rekabete yol açtığı belirtilmektedir. İşletme aşamasındaki organize sanayi bölgelerinden 54'ü merkezi arıtma tesisi yaparak, 29'u belediyelerle işbirliği yaparak arıtma tesisi sorununu çözmüştür. Çevre yönetim sisteminin kurulması ve uygulanmasında sanayicilere gerekli teşvik ve destekler sağlanmalıdır.

Organize sanayi bölgelerindeki işletmeler arasında bilgi paylaşımı ve kullanımını sağlayan etkin bir iletişim ağı ve bilgi bankasının kurulması, işletmelere büyük faydalar sağlayabilecektir.

Tek bir uygulama yönetmeliğinin, bütün organize sanayi bölgelerine uygulanması sorunlara yol açmaktadır. Organize sanayi bölgelerinin gelişmişlik durumu veya başka kriterlere göre farklı yönetmelikler hazırlanması daha faydalı olabilir.

Kurumsallaşmanın amaçlarından olan resmîlik kazanma konusunda, organize sanayi bölgeleri ile ilgili ilk kanun 2000 yılında yasalaşmıştır. Bu kanuna dayalı olarak organize sanayi bölgeleri uygulama yönetmeliği çıkarılmıştır. Bu hukuki düzenlemeler organize sanayi bölgelerinin resmîlik kazanarak kurumsallaşmasına katkıda bulunmuştur. Kurumsallaşmanın amaçlarından bir diğeri varlığını sürekli kılma konusunda, organize sanayi bölgeleri örgütsel yapı ve günün değişen şartlarına uyum sağlamaya çalışarak varlığını sürdürmektedir.

Organize sanayi bölgelerinin kurumsal kimlik kazanması da kurumsallaşma amaçlarından biridir. Organize sanayi bölgelerinin örgüt yapıları, misyon ve vizyon belirlemeleri, kurum içi iletişim, insan kaynakları sistemleri, prosedür ve kurallar, kurumsal kimlik kazanmasını sağlamaktadır.

Organize sanayi bölgelerinin örgüt yapısının belirlendiği, eylemlerinin tanımlanıp kurallarla, sözleşmelerle yapıldığı, çalışanların görevlerinin, yetkilerinin ve sorumluluklarının belirlenerek yazılı hale getirildiği görülmektedir. Organize sanayi bölgelerinin yer seçimi, kamulaştırma, planlama altyapı inşaatı ve işletme aşamalarında profesyonellerin istihdam edilmesi, bu alandaki uzman kişi ve kurumlarla ilişkiler içerisinde bulunarak kurumsallaştıkları söylenebilir.

Örgütlerde kurumsallaşma ölçülerinden esneklik konusunda, organize sanayi bölgesinin çevreye uyum sağlama açısından esnek bir yapıda olduğundan kurumsallaşma düzeyinin gelişmiş olduğu ileri sürülebilir. Organize sanayi bölgelerinin örgütsel yapısının sade olduğu, kendi kararlarını kendisi alabilen bir

örgütsel yapıya sahip olduğundan özerk olduğu ve kurumsallaşma düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir.

Türkiye’de yatırımcıların piyasaya girişi konusunda, organize sanayi bölgeleri bürokratik engelleri ortadan kaldırmaya yardımcı olan kurumlar olarak faaliyette bulunmaktadır. Organize sanayi bölgeleri sanayicilere işletmelerini kuracakları kuruluş yerini bulmakta, parselleri hazırlamakta yol, su, elektrik, kanalizasyon, doğal gaz gibi altyapı hizmetlerini sunmakta, inşaat ve işletme ruhsatı gibi ruhsat ve izinler vermektedir. Sanayicilerin bireysel olarak yapmakta çok zorluk çektikleri ve yüksek maliyetlere katlanmak zorunda kaldıkları hizmetleri, kurumsal olarak organize sanayi bölgeleri yapmakta ve böylece kurumsallaştıkları ileri sürülebilir.

Organize sanayi bölgeleri ile ilgili yapılan saha araştırmasında, organize sanayi bölgelerinin internet sitelerini hazırladıkları, yönetim yapısını, yöneticilerini, misyon ve vizyonlarını kurumsal yapı başlığı altında web sayfalarında yayınladıkları görülmektedir. Bu da kurumsallaşma konusunda önemli bir göstergedir.

Organize sanayi bölgeleri çevresindeki ekonomik, siyasal, teknolojik şartlardan ve demografik yapıdan etkilenmektedir. Organize sanayi bölgeleri doğal çevrede sanayileşmenin ortaya çıkarabileceği sorunların çözümüne katkıda bulunma amacıyla kurulduğundan, çevrenin korunması ile ilgili düzenlemelere uymak ve gerekli önlemleri almak zorundadır. Bunları yerine getirdiği ölçüde devamlılığını sağlayacak ve kurumsallaşmış olacaktır.

Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ve bütün organize sanayi bölgelerinin internet sitesi kurlmaları şeffaflığa katkıda bulunmakta kurumsallaşma düzeyini artırmaktadır. Böylece şeffaflık ilkesi, saydam bir yönetim anlayışının gelişmesine, yolsuzluğun engellenmesine ve kamu yararının korunmasına katkıda bulunabilir.

Kurumsal yönetim ilkelerinden hesap verebilirlik konusunda, organize sanayi bölgesi yönetim kurulu üyeleri, organize sanayi bölgesi tüzel kişiliğine ve katılımcılara karşı hesap verme zorunluluğundadır. Organize sanayi bölgesi adına

yapılan tüm faaliyetlerin yasalara, kuruluş protokolüne, ana sözleşmeye ve örgüt içi düzenlemelere uygunluk açısından denetlenmesi hesap vermeyi ifade etmektedir. Organize sanayi bölgesi yönetimleri her yıl mali konularda, yeminli mali müşavire organize sanayi bölgesinin hesaplarını mevzuat gereği denetletmek zorundadır. Devlet şikâyet üzerine veya kendiliğinden her zaman denetim yapmakta, bu da hesap verebilirliği sağlamakta ve kurumsallaşma düzeyini yükseltebilmektedir.

Organize sanayi bölgelerinin yönetiminde bulunanlar eşit, adil davrandıkları ve görevlerinin gerektirdiği sorumlulukları yerine getirdikleri müddetçe organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma düzeyi yükselebilecektir.

Organize sanayi bölgelerinin yardımlaşmaları ve ortak sorunlarına çözüm bulmak üzere kurdukları Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu, bu bölgeler arasında iletişim, işbirliği, dayanışma, birlikte hareket etmeyi sağlamakta, düzenlediği eğitim programları ve en çevreci organize sanayi bölgesi gibi yarışmalarla organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasına katkıda bulunmaktadır.

Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmalarına yönelik geliştirilen ölçek ile kurumsallaşmayla ilgili olan değişkenler tespit edilmiştir. Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşması ölçeğini, alt bileşenlere ayırmak amacıyla uygulanan faktör analizi sonucunda literatür çalışmalarına uygun olarak; profesyonelleşme, formalleşme, şeffaflık ve hesap verebilirlik, sosyal sorumluluk olmak üzere dört faktör elde edilmiştir. Organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşma düzeyleri bu faktörler üzerinden ölçülmüştür.

Profesyonelleşme, kurumsallaşmada en önemli faktör olarak ön plana çıkmıştır. Profesyonelleşme ile organizasyonlarda profesyonellerin çalıştırılması, işlerin uzman kişiler tarafından yapılması, diğer kurumların başarılı uygulamalarının alınması, örgüt ikliminin sürekli eğitim ile geliştirilmesi esastır.

Faktör analizinde bir diğer faktör olarak formalleşme belirlenmiştir. OSB'de hizmet kalitesini geliştirme çalışmalarının yapılması, açık ve net hazırlanmış bir organizasyon şemasının olması, tüm çalışanların görev yetki ve sorumluluklarının

yazılı olarak belirlenmesi, işlerin belli bir sistem içerisinde gerçekleştirilip ekip çalışmasının yapılması ile ilgili değişkenler formalleşme faktörü altında toplanmıştır.

Faktör analizinde şeffaflık ve hesap verebilirlik alt boyutu, bir diğer faktör olarak belirlenmiştir. Bu faktör altında, OSB ile ilgili hesapların muhasebe standartlarına uygun olarak kaydedilip raporlanması, OSB yönetiminin aldığı kararların şeffaf ve hesap vermeye açık olması ve OSB yönetiminin aldığı kararlardan doğan sonuçların sorumluluğunu üstlenmesi ile ilgili değişkenler bu faktör altında toplanmıştır.

OSB'lerin kurumsallaşması ile ilgili dördüncü faktör olarak sosyal sorumluluk tespit edilmiştir. OSB'nin planlı ve düzenli sanayileşmeyi sağlamada önemli bir araç olması, kentleşmeyi yönlendirip düzenli kentleşmeyi sağlamaya katkıda bulunması sosyal sorumluluk faktörünün değişkenleri olarak ortaya çıkmıştır.

Kurumsallaşmayla ilgili tespit edilen faktörler yönünden “Türkiye’deki organize sanayi bölgeleri kurumsallaşmış organizasyonlardır.” şeklinde kurulan ana hipotez kabul edilmiştir.

Türkiye’deki organize sanayi bölgelerinin profesyonelleşme düzeyinin yüksek olduğu, formalleşmenin sağlandığı, şeffaf ve hesap verebilir yönetim yapısının olduğu şeklindeki alt hipotezler kabul edilmiştir. Organize sanayi bölgeleri sosyal sorumluluk taşıyan organizasyonlardır şeklindeki alt hipotez de kabul edilmiştir.

“İşletme aşamasında müteşebbis heyet başkanının mülki idare amiri olmasının sorun oluşturduğu konusunda, genel kurul aşamasına geçen OSB yöneticileri ile geçmeyenler farklı düşünmektedir” şeklindeki bir hipotez test edilmiştir. İşletme aşamasında müteşebbis heyet başkanının, mülki idare amiri olması sorun oluşturmaktadır konusunda, genel kurul aşamasına geçen ve geçmeyen organize sanayi bölgesi yöneticilerinin görüşleri arasında anlamlı bir fark vardır. Anketteki açık uçlu sorulara verilen cevaplar da işletme aşamasında müteşebbis heyet başkanının mülki idare amiri olmasının sorun oluşturduğu konusundaki ifadeyi

desteklemektedir. Özellikle bölge müdürü olan OSB yöneticileri, müteşebbis heyet başkanı mülki idare amiri olan yöneticilere ulaşmakta çok zorluk çektiklerini ve yönetimde problem yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Organize sanayi bölgesinin yasal niteliği, özel hukuk tüzel kişiliği olarak tanımlanmıştır. Organize sanayi bölgesi yönetimi inşaat ruhsatı, yapı kullanma izni, iş yeri açma ve çalışma ruhsatı, kamulaştırma gibi kamusal yetkiler kullanırken sorunlar yaşanmaktadır. Ayrıca bakanlığın kamu yararı kararı olmadan, organize sanayi bölgesi yönetiminin kamulaştırma yapma yetkisini Anayasa Mahkemesi iptal etmiştir. Bu nedenle organize sanayi bölgelerinin yasal niteliğinin, kamu kurumu niteliğindeki mesleki tüzel kişilik olması durumunda, kamulaştırma, ruhsat verme gibi kamusal yetkilerin kullanılmasındaki sorunlar çözülebilir.

Organize sanayi bölge müdürlükleri, gerekli izinleri veren, kendi işverenini denetleyen ve yaptırım uygulayan bir niteliğe sahiptir. Bu da uygulamada sorunlara yol açabilmektedir. Organize sanayi bölgesinin niteliği ile beraber bu konunun da ele alınması faydalı olacaktır. Organize sanayi bölge müdürlüğünün kurumsal yapısı güçlendirilip, sanayicilere danışmanlık ve rehberlik yapabilecek uzmanlarla daha etkili bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Türkiye’de organize sanayi bölgeleri, değişik konularda pek çok sorunla karşılaşmasına rağmen planlı sanayileşmenin sağlanması, sanayicilere altyapısı hazır arsa sağlaması, yol, su, elektrik, doğal gaz, arıtma, atıkların bertarafı gibi hizmetler ve inşaat ruhsatı, yapı kullanma izni, işyeri açma ve çalışma ruhsatı verme gibi hizmetleri yerine getirmekte kurumsallaştıkları ifade edilebilir.

Sonuç olarak tezde, organize sanayi bölgelerinin kurumsallaşmasına ilişkin yapılan faktör analizi ve kabul edilen hipotezlere göre, organize sanayi bölgelerinin profesyonelleşme düzeyinin yüksek olması, formalleşmenin sağlanması, şeffaf ve hesap verebilir bir yönetim yapısının olması, sosyal sorumluluk taşıması nedeniyle, kurumsallaşmış bir organizasyon olduğu ileri sürülebilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR:

ALAYOĞLU, Nihat, **Aile Şirketlerinde Yönetim ve Kurumsallaşma**, MÜSİAD Yayınları, No: 42, İstanbul, 2003.

ARDOĞAN, Leman, vd., **Türkiye’de ve Dünya’da Sanayi Bölgeleri ve Uygulamaları**, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayını, No: 311, Ankara, 1983.

ARIKAN, Rauf, **Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama**, Asil Yayın, Ankara, 2007.

ARI, Aylan, **Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Yeni Dinamikler**, Derin Yayınları, İstanbul, 2006.

ATAMAN, Göksel, **İşletme Yönetimi**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2001.

AYDEMİR, B, ve O. Seymen, A. Taşçı, “Aile İşletmelerinde Kurumsallaşma Süreci ve Sektörel Bir Uygulama” **1. Aile işletmeleri Kongresi Kitabı**, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayını, Yayın No:40, İstanbul, 2004.

BAŞ, Türker, **Anket**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003.

BAYAZIT, Murat Han, **Türkiye’de Küçük Sanayi Siteleri; Mevcut Durum, Sorunlar, Öneriler**, TES-AR Yayınları, No: 17, Ankara, 1995.

BALCI, Ali, **Sosyal Bilimlerde Araştırma**, Pegem Akademi Yayıncılık, Yedinci Baskı, Ankara, 2009.

BAYÜLKEN, Yavuz ve Cahit Kütükoğlu, **Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri, Teknoparklar**, TMMOB, Yayın No: MMO/530, 2010.

BİLGİN, Mehmet Hüseyin ve Selçuk Ar, **İstanbul Organize Sanayi Bölgeleri ve Siteleri**, İstanbul Ticaret Odası Yayını, No: 2004-67, İstanbul, 2004.

- BÜYÜKDEDE, Hasan, **Organize Sanayi Bölgeleri/Siteleri ve Serbest Bölgelerin Sorunları: Yeni Yaklaşımlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu**, MÜSİAD Araştırma Raporu, No:41, İstanbul, 2003.
- CAN, Ergüder, **Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü**, Altın Nokta Yayınevi, İzmir, 2011.
- CANSIZ, Mehmet, **Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri Politikaları ve Uygulamaları**, DPT Yayını, Yayın No:2808, Ankara, 2010.
- DAĞDEMİR, Özcan, **Çevre Sorunlarına Ekonomik Yaklaşımlar ve Optimal Politika Arayışları**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2013.
- DAMALI, Alev, **Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Bir Sistem İçinde Geliştirilebilmesi İçin Öneri**, DPT Yayını, No: 1350, Ankara, 1974.
- DİNÇER, Ömer, **Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2007.
- DİNLER, Zeynel, **Bölgesel İktisat**, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa, 2005.
- DÜLGEROĞLU, Ercan, **Kalkınma Ekonomisi**, Uludağ Üniversitesi Yayını, Bursa, 1989.
- DPT, **Şehircilik ve Meseleleri**, V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 1984.
- DPT, **Çevre Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara, 1994.
- DPT, **Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl (1963–1967)**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara, 1963.
- DPT, **Kalkınma Planı İkinci Beş Yıl (1968–1972)**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara, 1967.
- DPT, **Yeni Strateji ve Kalkınma Planı Üçüncü Beş Yıl (1973–1977)**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, No: 1272, 1972.

- DPT, **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979–1983)**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, No: 1664, Ankara,1978.
- DPT, **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985–1989)**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını No: 1974, Ankara, 1985.
- DPT, **Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990–1994)**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını No: 2174, Ankara, 1989.
- DPT, **Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Yayın No:2766, Ankara,2008.
- DPT, **Sanayi Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2007-2013)**, DPT Yayın No: 2731, Ankara, 2007.
- ERAYDIN, Ayda ve Asuman Çezik, **Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri**, DPT Yayınları, No:1839, Ankara, 1982.
- ERDOĞAN, Engin ve Meliha Ener, **Serbest Bölgeler**, Nobel Yayınları, Ankara, 2005.
- FINDIKÇI, İlhami, **Aile Şirketlerinde Yönetim ve Kurumsallaşma**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2005.
- GÜLER, Canan, **Organize Sanayi Bölgeleri Usul ve Esasları**, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara, Nisan 1992.
- GÜNDÜZ, Ali Yılmaz, **Bölgesel Kalkınma Politikası**, Ekin Kitabevi, Bursa,2006.
- GÜRBÜZ, A. Osman ve Yakup Ergincan, **Kurumsal Yönetim**, Literatür Yayınları, No:116, İstanbul, 2004.
- GÜROL, Yonca, **Örgütlerde Kurumsallaşmanın Temelleri**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2011.
- HAN, Ergül ve Ayten Ayşen Kaya, **Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika**, Nobel Yayınları, 7. Basım, Ankara, 2008.

- İLKİN, Akın, **Kalkınma ve Sanayi Ekonomisi**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 3487, İstanbul, 1988.
- İPÇİOĞLU, İsa ve Adnan Özyılmaz, Abdulmecit Karataş, **Çağdaş Yönetim ve Organizasyon Yaklaşımları**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008.
- İSBİR, Eyüp G., **Şehirleşme ve Meseleleri**, Gazi Büro Yayınları, Ankara, 1991,
- İSLAMOĞLU, A. Hamdi, **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, Beta Yayınları, İstanbul, 2011.
- KARA, Murat, **Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Politikalarının Yansımaları**, DPT Yayınları, No:2774, Ankara, 2008.
- KARAMAN, İsmail, **Organize Sanayi Bölgelerinde Çevre Sorunları ve Çözümleri Projesi Tanıtım Toplantısı**, TOBB Yayını, Ankara, 1994.
- KARASAR, Niyazi, **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayınları, 20.Baskı, Ankara, 2009.
- KEBECİ, Türkan, **Aile Şirketlerinde Yönetim Anlayışı ve Kurumsallaşma**, İkinci Adam Yayınları, İstanbul, 2011.
- KELEŞ, Ruşen, **Kentleşme ve Konut Politikası**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No: 340, Ankara, 1984.
- KELEŞ, Ruşen ve Can Hamamcı, **Çevre Politikası**, İmge Kitabevi, Ankara, 2005.
- KELEŞ, Ruşen, **Kentleşme Politikası**, İmge Kitabevi, Ankara, 2012.
- KOÇEL, Tamer, **İşletme Yöneticiliği**, Arıkan Basım Yayım, 10. Bası, İstanbul, 2005.
- KOŞMAZ, Bülent, “Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Kuruluşu ve Gelişimi”, **I.OSB Zirvesi Sonuç Raporu**, Ankara, Şubat 2004.

- KULA, Veysel, **Kurumsal Yönetim**, Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- KUT, Ş, “Aile işletmelerinde Kurumsal Düşünce ve Yapılanma Boşluğu” **1. Aile İşletmeleri Kongresi**, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayını, Yayın No:40, İstanbul, 2004.
- MUCUK, İsmet, **Modern İşletmecilik**, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2005.
- MÜEZZİNOĞLU, Aysen, “**Organize Sanayi Bölgeleri ve Çevre**” Organize Sanayi Bölgelerinde Çevre Sorunları ve Çözümleri Projesi, TOBB Yayını, Ankara, 1994.
- MÜFTÜOĞLU, M. Tamer ve Tülin Durukan, **Girişimcilik ve KOBİ’ler**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.
- MÜFTÜOĞLU, M. Tamer, **İşletme İktisadı**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010.
- MÜFTÜOĞLU, M. Tamer, **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, KOBİ’ler Sorunlar, Öneriler**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2007.
- MÜFTÜOĞLU, M. Tamer, **Sanayi İşletmelerinde Kuruluş Yeri Seçimi ve Ölçek Sorunu**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No: 530, Ankara, 1983.
- ONAT, Esen, **Organize Sanayi Bölgeleri Fiziki Planlama Esasları**, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayını, No: 1, Ankara, 1969.
- ONGUN, Tuba, **Sanayileşme ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2009.
- ÖZDEMİR, Mahmut, **Türkiye’de Organize Sanayi Bölgeleri**, , TOBB Yayını, No: 155, Ankara, 1990.
- PARLAK, Bekir, **Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008.

- POWELL, Walter W. ve Paul J. DiMaggio, **The New Institutionalism Organizational Analysis**, University of Chicago Press, Chicago,1991.
- SAĞLAM, Mehmet, **Örgütsel Değişme**, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, Yayın No: 185, Doğan Basımevi, Ankara, 1979.
- SARGUT, A. Selami, **Öykünmecî Eşbiçimcilik**, Anadolu Üniversitesi, İ.İ.B.F.VI. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, Eskişehir, 1998.
- SARGUT, A. Selami ve Şükrü Özen, **Örgüt Kuramları**, İmge Kitabevi, Ankara, 2010.
- SARUHAN, Şadi Can ve Ata Özdemirci, **Bilim Felsefe ve Metodoloji Araştırmada Yöntem Problemi**, Alkım Yayınları, İstanbul, 2005.
- SCOTT, W. Richard, **Institutions and Organizations**, Sage Publications,1995.
- SEYİDOĞLU, Halil, **Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı**, Güzem Can Yayınları, No:24, İstanbul, 2009.
- SÜEL, Akın, **Organize Sanayi Bölgelerinin Geliştirilmesinde Doğrusal Programlama İle Bir Yöntem Denemesi**, Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayını, No: 14, 1982.
- ŞAHİN, Abidin, **Sanayinin Başkenti Başkent Organize Sanayi Bölgesi(1990-2010)**, Arkadaş Basım, Ankara, 2011.
- UZUNOĞLU, Sadi ve Kerem Alkin, **Dünyada ve Türkiye’de Özel Sanayi Bölgeleri**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, No:2003-7, İstanbul, 2003.
- UNIDO, **Industrial Estates Principles and Practices**, United Nations Industrial Development Organization,1997.
- YAZICIOĞLU, Yahşi ve Saniye Erdoğan, **SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Detay Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 2007.

YILDIRIM, Ali ve Hasan Şimşek, **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayınları, 6.Baskı, Ankara, 2008.

YILDIZ, A. Murat, **Tüm Yönleriyle Teknokent ve AR-GE Teşvik Rehberi**, Ankara SMMM Odası Yayınları, No:75, Ankara, 2010.

YÜCEL, Asuman, **Türkiye’de Organize Sanayi Bölgesi Uygulaması**, DPT Yayını, Ankara, 1986.

YÜCELER, Köksal, “Çevre Sorunları” **Organize Sanayi Bölgelerinde Çevre Sorunları ve Çözümleri Projesi Tanıtım Toplantısı**, TOBB Yayını, Ankara, 1994.

ZAİM, Sabahaddin, **Bölge ve Şehir Planlaması Yönünden İstanbul Sanayi Bölgeleri**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, No: 1781, İstanbul, 1971.

ZUCKER, Lynne G., **Institutional Patterns and Organizations: Culture and Environment**, Cambridge, MA:Ballinger, 1988.

DERGİLER:

ALTINSOY, Suat, “Kalkınmanın Yeni Rotası: Organize Sanayi Bölgeleri ve Özel Ekonomi Bölgeleri”, **Standart Dergisi**, Sayı: 616, Ankara, 2013.

APAYDIN, Fahri, “Kurumsal Teori ve İşletmelerin Kurumsallaşması” **C.Ü. İk. İd. B.F. Dergisi**, Cilt:10,Sayı:1, 2009.

APAYDIN, Fahri, “Kurumsallaşmanın Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Performansına Etkileri”, **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:4, Sayı:7, 2008.

BORE, Albert, “Economic Development Initiatives in Birmingham” **Public Money Management Journal**, England, Temmuz 1992.

- CLARKE, Jonathan, “ The Rushanden Estate Queenborough, Kent: An Early British Industrial Estate,” **Industrial Archaeology Review**, XXIX:I, , London, 2007.
- ÇALI, Hasan Hüseyin, “Türkiye’de Kalkınma Ajanslarında Denetim Sorunsalı” **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:15-2, Erzurum, 2011.
- ÇAĞLAR, Esen, “Organize Sanayi Bölgeleri Etkileri ve Yetkileri”, **Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı**, Ankara, 2011.
- ÇETİN, Murat ve Mehmet Kara, “Bir Kalkınma Aracı Olarak “Organize Sanayi Bölgeleri”: Isparta Süleyman Demirel Organize Sanayi Bölgesi Üzerine Bir Araştırma”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 31, Temmuz-Aralık 2008.
- ÇOLAK, Nusret İlker, “Sanayi Bölgelerinin Hukuki Durumu” **Standart Dergisi**, Yıl:52, Sayı:616, Eylül 2013.
- DEMİRDÖĞEN, Osman ve Bilsen Bilgili, “OSB’nin Yer Seçim Kararlarını Etkileyen Faktörler: Erzurum Örneği” **Erzurum Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:4, Sayı:2, Erzurum, 2004.
- FONG, C. O. ” Planing For Industrial Estate Development in A Developing Economy “, **Management Science**, Vol.26, No.10 Oct. 1980.
- KOŞAR, Turgut, “İstanbul Organize Deri Sanayi Bölgesi Kendi Branşında Dünyanın En Modern Tesisi” **Hedef Dergisi**, Sayı: 21, Ağustos 1995.
- NUNNALLY, Nelson ve Ronald Pollina, “Recent Trend in Industrial Park Location in the Chicago Metropolitan Area”, **Land Economies**, Vol.49,No:3, University of Wisconsin Press, U.S.A., 1973.
- OSBÜK, Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu 2012 Yılı Faaliyet Raporu, Ankara, 25.6.2013.

- ÖZER, Yunus Emre, “Sanayi Bölgelerinin Gelişim Sürecinin Türkiye ve Dünyadaki Yansımaları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF, Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt: 6, Sayı:1, Sayfa: 91-102, İzmir, 2008.
- ÖZGÜÇ, İnci, “**Türkiye’de Sanayileşme Hareketinde Organize Sanayi Bölgelerinin Rolü ve Adana Organize Sanayi Bölgesinin Sorunları**”, Adana Ekonomisinin Gelişmesi OSB’nin Gelişmedeki Yeri ve Önemi Semineri, İstanbul, 1995.
- ÖZKAYA, S, S, “Kurumsallaşma ve ISO 9000 Kalite Yönetim Sistemlerinin Kurumsallaşmadaki Yeri”, **Dış Ticaret Dergisi**, Özel Sayı, Ekim 2003.
- ÖZTÜRK, Yaşar, Organize Sanayi Bölgeleri, **Standart Dergisi**, Sayı:616, Ankara, 2013.
- ÖZDEMİR, Mahmut, **Sanayileşme ve Şehirleşme Sürecinde Organize Sanayi Bölgeleri**, Kırıkkale, 1995.
- PAKSOY, Mahmut, ”Sağlık Kuruluşlarında Değişim Yönetimi ve Kurumsallaşma”, **I. Ulusal Sağlık Kuruluşları Sempozyumu**, Kasım, 2007.
- SCHWARZ, Adam, “Batam’s New Industrial Estates”, **Far Eastern Economic Review Journal**, Indonesia, 8 Mart 1990.
- STAFFORD, Howard A., **Enviromental Protection and Industrial Location**, Association of American Geographers, Vol.75, No.2, Jun.1985.
- SELZNİCK, P., “Institutionalism old and new”, **Administrative Science Quarterly**, 41, June,1996.
- ŞİMŞEK, Zeki, **Üç Perspektif Işığında Örgütsel Kuramın Bugünü ve Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme**, Anadolu Ün., İ.İ.B.F., VI. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, Eskişehir, 1998.

TEKELİ, İlhan, “Yer Seçimi Teorileri Endüstrileşme Politikası ve Organize Sanayi Bölgeleri Üstüne”, **Mimarlık Dergisi**, Sayı: 80, İstanbul, 1970.

TRIPLETT, Chris, “Industrial Sites in the Philippines”, **Business American Journal**, Philippines, 9 Eylül 1991.

TOBB, **Türkiye’de ve Dünya’da Sanayi Bölgeleri ve Uygulamaları**, Yayın No:311/1983-1, Ankara, 1983.

TOLBERT, Pamela S. ve Lynne G. Zucker, “Institutional Sources of Change in the Formal Structure of Organization”, **Administrative Science Quarterly**, 28, March, 1983.

TÜBİTAK ve TOBB, “Organize Sanayi Bölgelerinde Çevre Sorunları ve Çözümleri Projesi”, Ankara, 1994,

YİĞİT, Mehmet, “Türkiye’de Hayvancılık Sektöründe Üretim ve İhracat İçin Bir Öneri: Organize Hayvancılık Bölgeleri”, **Atatürk Üniversitesi İİBF**, 2010.

ZORLU, Kürşad, “Türkiye’de Ara Eleman İhtiyacına Yönelik Tespitler ve Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Bir Araştırma”, **TİSK Akademi Dergisi**, 2012/1, s.52-75.

RESMİ GAZETELER:

Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname, 8.6.2011 tarih ve 27958 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No. 6525 Kabul Tarihi: 20.02.2014
Yayınlandığı Resmi Gazete 27.02.2014 Tarih ve 28926 Sayılı Resmi Gazete.

Büyük Endüstriyel Kazaların Kontrolü Hakkında Yönetmelik, 18.08.2010Tarih ve 27676 Sayılı Resmi Gazete.

Çevresel Denetim Yönetmeliği, 21.11.2008 Tarih ve 27061 sayılı Resmi Gazete.

DPT, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996–2000), 25.7.1995 Tarih ve 22354 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001–2005), 27.6.2000 Tarih ve 697 Sayılı TBMM Kararı.

DPT, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007–2013), 01.7.2006 Tarih ve 26215 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, Onuncu Kalkınma Planı (2014–2018), 06.07.2013 Tarih ve 28699 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, 2000 Yılı Programı, 21.11.1999 Tarihli 23883 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, 2001 Yılı Programı, 15.11.2000 Tarihli 24231 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, 2002 Yılı Programı, 28.10.2001 Tarihli 24567 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, 2003 Yılı Programı, 17.10.2002 Tarihli 24909 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, 2004 Yılı Programı, 28.10.2003 Tarihli 25273 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, 2005 Yılı Programı, 31.10.2004 Tarihli 25629 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, 2006 Yılı Programı, 02.11.2005 Tarihli 25984 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, 2007 Yılı Programı, 01.11.2006 Tarihli 26333 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, 2008 Yılı Programı, 28.10.2007 Tarihli 26684 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, 2009 Yılı Programı, 30.10.2008 Tarihli 27039 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, 2010 Yılı Programı, 17.10.2009 Tarihli 27379 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, 2011 Yılı Programı, 17.10.2010 Tarihli 27732 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, **2012 Yılı Programı**, 18.10.2011 Tarihli 28088 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, **2013 Yılı Programı**, 23.10.2012 Tarihli 28450 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

DPT, **2014 Yılı Programı**, 25.10.2013 Tarihli 28802 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

Endüstri Bölgeleri Kanunu (4737 Sayılı), 19.1.2002 tarih ve 24645 Sayılı Resmi Gazete.

Enerji Kaynaklarının ve Enerjinin Kullanımında Verimliliğin Arttırılmasına Dair Yönetmelik, 25.10.2008 Tarih ve 27035 Sayılı Resmi Gazete.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (3289 Sayılı), 28.05.1986 Tarih ve 19120 Sayılı Resmi Gazete.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 30.06.2012 tarih ve 28339 Sayılı Resmi Gazete.

Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu (4562 Sayılı), 12.04.2000 Tarih ve 24021 Sayılı Resmi Gazete.

Organize Sanayi Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği, 22 Ağustos 2009 Tarih ve 27327 Sayılı Resmi Gazete.

Organize Sanayi Bölgeleri Yer Seçimi Yönetmeliği, 17 Ocak 2008 Tarih ve 26759 Sayılı Resmi Gazete.

Organize Sanayi Bölgelerinin Elektrik Piyasası Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik, 29.12.2006 Tarih ve 26391 Sayılı Resmi Gazete.

Organize Sanayi Bölgelerinde Yer Alan Parsellerin Gerçek veya Tüzel Kişilere Bedelsiz Tahsisine İlişkin Yönetmelik, 02.07.2004 Tarih ve 25510 Sayılı Resmi Gazete.

Türk Ceza Kanunu, 12 Ekim 2004 tarihli ve 25611 Sayılı Resmi Gazete.

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu (4691 sayılı Kanun), 06 Temmuz 2001 tarih ve 24454 Sayılı Resmi Gazete.

TEZLER:

ÇUHADAR, M. Turan, **Organize Sanayi Bölgelerinin Bürokratik Sorunları ve Yasal Düzenlemeler: Bir Model Önerisi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Isparta,2005.

DEMİRDÖĞEN, Osman, **Kuruluş Yeri Alternatifi Olarak Organize Sanayi Bölgelerinin Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 1993.

TÜMER, Alper Bilgin, **Kurumsallaşma ve Türkiye’de TS-EN-ISO 9000 Belgeli Özel Hastanelerde Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

YARAR, Onur, **Kurumsallaşma ve Markalaşma**, İstanbul İlindeki Özel Hastaneler Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2008.

YILMAZ, Y, **İşletmelerde Kurumsallaşmanın Yenilik ve Performansa Etkileri**, G.Y.T.E. S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.

ZORLU, Kürşad, **İşletmelerin Demokratik Yönetim Sürecinde Karşılaştığı Sorunlar ve Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2009.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR:

www.bosb.org.tr (Erişim Tarihi: 10.01.2014)

www.ekonomi.gov.tr (Erişim Tarihi: 11.12.2013)

<http://ekutup.dpt.gov.tr/program> (Erişim Tarihi:13.10.2013)

www.gosb.com.tr (Erişim Tarihi: 12.01.2014)

www.iaosb.org.tr (Erişim Tarihi: 12.01.2014)

www.kalkinma.gov.tr (Erişim Tarihi: 15.11.2013)

<http://www.kosgeb.gov.tr> (Erişim Tarihi:31.10.2013)

<http://www.mida.gov.my/env3/index.php?page=industrial-land>, Industrial Estates İn Malaysia, (Erişim Tarihi:13.01.2014)

<http://www.osbük.org.tr> (Erişim Tarihi: 10.01.2013)

<http://www.sanayi.gov.tr/Files/.../kss-11-illeregoredag-30012013121943.doc>. (Erişim Tarihi:01 Ocak 2013)

<http://www.sanayi.gov.tr/.../osb-lere-taninan-muafiyet-13092011150736.doc>
(Erişim Tarihi: 05.11.2013)

http://www.sanayi.gov.tr/Files/Attachments/.../altyapi_kredi09092011113636.doc
(Erişim Tarihi: 05.11.2013)

www.sosb.org.tr (Erişim Tarihi: 13.01.2014)

<http://www.jstor.org/stable/page/info/about/policies/terms.jsp> (Erişim Tarihi
26.04.2012)

<http://www.jstor.org/stable/2562564> (Erişim Tarihi 26.04.2012)

EKLER

EK 1: ANKET FORMU

SayınOrganize Sanayi Bölgesi Yöneticisi,

“Türkiye’de Organize Sanayi Bölgelerinin Kurumsallaşması Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı bir doktora tezi hazırlanmaktadır. Organize Sanayi Bölgelerinin kurumsallaşma durumlarını araştırmak, sorunlarını tespit etmek, çözüm önerileri geliştirmek ve etkinliklerini artırmak amacıyla sizlerin görüşlerinize başvuruyoruz. Anket sorularına vereceğiniz cevaplar araştırma sonuçlarının doğru analizi için son derece önemlidir. Vereceğiniz cevaplar tamamen gizli kalacaktır. Katılımınızdan ve cevaplandırmada göstereceğiniz hassasiyetten dolayı teşekkür ederiz. Haziran 2013

Prof. Dr. Mahmut ÖZDEMİR	Kırıkkale Üniversitesi İİBF	Tel: 0 318 357 42 42
Hasan DAĞLAR	Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. Doktora Öğrencisi	Tel: 0 535 925 28 24 Faks: 0 376 213 36 01 E-mail: daglar18@hotmail.com

1	OSB’deki göreviniz: () OSB Müdürü () Müteşebbis Heyet Üyesi () Yönetim Kurulu Üyesi
2	Eğitim Durumunuz: () İlkokul () Ortaokul () Lise () Önlisans () Lisans () Yüksek lisans () Doktora
3	Yaşınız.....
4	Cinsiyetiniz () Erkek () Kadın
5	Kaç yıldır OSB yönetiminde bulunuyorsunuz?
6	OSB’ nizin kurulduğu yıl: 7. OSB’ nizin faaliyete geçtiği yıl:
8	İllerin gelişmişlik düzeylerine göre OSB’niz kaçınıcı bölgededir? ()1.Bölge ()2.Bölge ()3.Bölge ()4.Bölge ()5.Bölge ()6.Bölge
9	OSB’nizde Bölge müdürü aynı zamanda yönetim kurulu üyesi midir? ()Evet ()Hayır
10	OSB’nizin yönetiminde Mülki idare amiri var mı? ()Evet () Hayır
11	OSB’nizde müteşebbis heyet feshedilip genel kurul aşamasına geçildi mi? ()Evet () Hayır
12	OSB’niz Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluna (OSBÜK)’e üye midir? ()Evet () Hayır
13	OSB’nizde arıtma tesisi var mıdır? ()Evet () Hayır

İ.BÖLÜM ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN SORUNLARI		Tamamen	Katılıyorum (5)	Katılıyorum (4)	Kararsızım (3)	Katılmıyorum(2)	Kesinlikle	Katılmıyorum(1)			
Not: Her soru için tek seçenek işaretlenecektir. (OSB: Organize Sanayi Bölgeleri)											
1	İşletmelerin Organize Sanayi Bölgelerinde kurulmaları, kendilerine önemli avantajlar sağlar.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
2	OSB'de üretim yapmanın maliyeti OSB dışına göre daha düşüktür.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
3	OSB'lerde işletmelerin yatırım yapması için önemli teşvikler verilmektedir.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
4	Faaliyette bulunduğumuz OSB'nin yeri doğru seçilmiştir.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
5	OSB'deki parseller, sanayicilerin ihtiyacı dikkate alınarak planlanmıştır.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
6	Şehir içinde kalan sanayi işletmelerinin ilgili OSB' ye taşınması teşvik edilmelidir.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
7	OSB'lerde farklı sektörlerdeki işletmelerin bir arada olması sorun oluşturmaktadır.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
8	OSB'nin özel hukuk tüzel kişiliği olarak, kamusal yetkiler kullanması sorunlara yol açmaktadır.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
9	OSB'lerin tamamlanmaları uzun sürmekte ve yatırım maliyetleri yükselmektedir.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
10	OSB'deki arıtma tesislerinin, işletme maliyeti çok yüksektir.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
11	OSB'lerle ilgili pek çok kurum ve kuruluşun olması yetki karmaşası, koordinasyonsuzluk ve bürokrasiye yol açmaktadır.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
12	KOSGEB, OSB'deki işletmelere önemli destekler sağlamaktadır.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
13	OSB'lerin etkili yönetimi ile ilgili sorunlar vardır.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
14	OSB'lerde boş yer varken, yerel yönetimler tarafından başka yerlerde sanayi parseli tahsisi yapılması OSB'lerin dolmasını etkilemektedir.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
15	OSB'lerindeki işletmeler, nitelikli iş gücü temininde sorun yaşamaktadır.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
16	OSB'lerdeki işletmelerin nitelikli eleman ihtiyaçlarını karşılamak için OSB'de mesleki eğitim kurumları (meslek lisesi, meslek yüksekokulu) kurulmalıdır.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
17	Belediyelerle mevzuattan ve uygulamadan kaynaklanan sorunlar yaşanmaktadır.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
18	İllerin gelişmişlik düzeylerine göre OSB'lerin sorunları farklıdır.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
19	OSB'deki işletmelerin yurt içi ve yurt dışı fuarlara katılımında OSB destek olmalıdır.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
20	İşletme aşamasında Müteşebbis heyet başkanının mülki idare amiri olması sorun oluşturmaktadır.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
21	OSB'lerin inşaat, işletme aşamalarındaki sorunlarını çözmek için tek bir merkezi yapının (çözüm ofisinin) kanun ve yönetmelikle yetkilendirilmesi faydalıdır.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
22	Siyasi amaçlarla sanayi potansiyeli düşük yerlere OSB kurulması sorunlara yol açmaktadır.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐
23	Sorunların çözümünde devlet, sanayici işbirliğine dayanan çözüm odaklı ve sinerji yaratmaya yönelik bir anlayış geliştirilmelidir.	5	☐	4	☐	3	☐	2	☐	1	☐

	II. BÖLÜM ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNİN KURUMSALLAŞMASI	Tamamen Katlıyorum(5)	Katlıyorum(4)	Kararsızım(3)	Katılmıyorum(2)	Kesinlikle Katılmıyorum(1)
	Not: Her soru için tek seçenek işaretlenecektir.					
24	OSB ile ilgili yasal düzenlemeler OSB lerin kurumsallaşmasını sağlar.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
25	OSB planlı ve düzenli sanayileşmeyi sağlamada önemli bir araçtır.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
26	OSB kentleşmeyi yönlendirir ve düzenli kentleşmeye katkıda bulunur.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
27	OSB'lerde düşük maliyetle altyapı hizmetleri verilmektedir.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
28	OSB'mizin açık ve net hazırlanmış bir organizasyon şeması vardır.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
29	OSB'mizde tüm çalışanların görev, yetki ve sorumlulukları yazılı olarak belirlenmiştir.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
30	OSB'mizde hizmet kalitesini geliştirme (kalite yönetim sistemi) çalışmaları yapılmaktadır.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
31	OSB'mizde işler belli bir sistem içerisinde gerçekleştirilir ve ekip çalışması yapılır.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
32	OSB'mizde çalışanlar düzenli olarak eğitime tabi tutulur.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
33	OSB'mizde birimler arasında iyi bir iletişim ve işbirliği vardır.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
34	OSB'mizin örgüt yapısı, değişimlere çabuk cevap verecek şekilde esnekler.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
35	OSB'miz kendi kararlarını alabilen bir kurumdur.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
36	OSB'mizin misyonu ve vizyonu OSB yönetimi tarafından belirlenmiştir.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
37	OSB'miz ile ilgili bilgilere, ilgili kişi ve kuruluşlar kolayca ulaşabilmektedir.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
38	OSB yönetiminin aldığı kararlar şeffaf ve hesap vermeye açıktır.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
39	OSB'mizin internet sitesi vardır ve bilgiler hızla güncellenmektedir.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
40	OSB ile ilgili hesaplar muhasebe standartlarına uygun olarak kaydedilmekte ve raporlanmaktadır.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
41	OSB'miz denetim kurulu, iç denetim yapar ve kayıtları düzenli kontrol eder.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
42	OSB yönetimi, kararlarından doğan sonuçların sorumluluğunu üstlenmektedir.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
43	OSB'mizde etkili bir çevre yönetim sistemi uygulanmaktadır.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
44	OSB'miz diğer OSB lerin başarılı uygulamalarını örnek alır.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐
45	OSB'lerde işletmeler arasında bilgi paylaşımını ve kullanımını sağlayan etkin bir iletişim ağına ve bilgi bankasına ihtiyaç vardır.	5 ☐	4 ☐	3 ☐	2 ☐	1 ☐

EK 2: TÜRKİYE'DEKİ OSB'LERİN FİZİKİ DURUMU

TÜRKİYE'DEKİ OSB'LERİN FİZİKİ DURUMU								
İLLER	OSB ADI	OSB'NİN AŞAMASI					OSB BRÜT (Hektar)	ALANI
		YER SEÇİMİ	KAMULAŞTIRMA	PLANLAMA	ALTYAPI İNŞAAT	İŞLETME		
ADANA	ADANA HACI SABANCI					X	1.598,00	
	KOZAN					X	163,00	
ADİYAMAN	ADİYAMAN					X	210,00	
	ADİYAMAN BESNİ					X	124,13	
	ADİYAMAN GÖLBAŞI					X	110,00	
	ADİYAMAN KAHTA		X				155,00	
AFYONKARAHİSAR	AFYONKARAHİSAR					X	468,20	
	BOLVADİN				X		125,00	
	DİNAR			X			380,00	
	EMİRDAĞ				X		104,00	
	İSCEHİSAR MERMER					X	150,00	
	DAZKIRI DOKUMA VE KONFEKSİYON				X		160,97	
	ŞUHUT			X			180,00	
	SANDIKLI				X		50,00	
	AFYONKARAHİSAR MERKEZ II.	X					51,69	
AĞRI	AĞRI				X		100,00	
AKSARAY	AKSARAY					X	663,00	
AMASYA	AMASYA					X	79,50	
	AMASYA MERZİFON					X	111,80	
	AMASYA SULUOVA				X		74,80	
	SULUOVA BESİ				X		90,00	
ANKARA	OSTİM					X	472,00	
	ANKARA İVEDİK					X	477,00	
	POLATLI					X	370,00	

TÜRKİYE'DEKİ OSB'LERİN FİZİKİ DURUMU								
İLLER	OSB ADI	OSB'NİN AŞAMASI					OSB BRÜT (Hektar)	ALANI
		YER SEÇİMİ	KAMULAŞTIRMA	PLANLAMA	ALTYAPI İNŞAAT	İŞLETME		
	ANKARA SANAYİ ODASI I.					X	954,00	
	ASO 2. VE 3.					X	1.047,00	
	ANADOLU				X		410,00	
	BAŞKENT					X	1.045,00	
	ŞEREFLİKOÇHİSAR		X				141,00	
	ÇUBUK HAYVANCILIK İHTİSAS		X				255,00	
	POLATLI TİCARET ODASI	X					424,00	
	ANKARA DÖKÜMCÜLER İHTİSAS	X					240,00	
ANTALYA	ANTALYA					X	662,00	
	KUMLUCA GIDA İHTİSAS			X			21,00	
ARDAHAN	ARDAHAN			X			51,40	
AYDIN	AYDIN					X	110,00	
	ASTİM					X	530,00	
	ORTAKLAR					X	112,00	
	SÖKE				X		185,00	
	NAZİLLİ				X		126,00	
	BUHARKENT	X					83,50	
BALIKESİR	ÇİNE				X		221,40	
	BANDIRMA					X	156,00	
	BALIKESİR					X	562,00	
	BALIKESİR II.					X	134,20	
	GÖNEN DERİ ZEYTİN VE ZEYTİN ÜRÜNLERİ İHTİSAS	X			X		150,00	50,00
BARTIN	BARTIN MERKEZ I.					X	74,80	
BATMAN	BATMAN					X	113,00	
BAYBURT	BAYBURT					X	218,00	

TÜRKİYE'DEKİ OSB'LERİN FİZİKİ DURUMU								
İLLER	OSB ADI	OSB'NİN AŞAMASI					OSB BRÜT (Hektar)	ALANI
		YER SEÇİMİ	KAMULAŞTIRMA	PLANLAMA	ALTYAPI İNŞAAT	İŞLETME		
BİLECİK	BİLECİK I.					X	110,00	
	BİLECİK II.					X	194,00	
	BOZÜYÜK					X	550,00	
	OSMANELİ				X		97,00	
	PAZARYERİ					X	145,00	
	SÖĞÜT		X				140,00	
BİNGÖL	BİNGÖL				X		72,00	
BİTLİS	BİTLİS				X		57,00	
BOLU	BOLU					X	147,00	
	GEREDE					X	100,00	
	GEREDE DERİ				X		130,00	
	YENİÇAĞA	X					118,00	
BURDUR	BURDUR					X	85,00	
	BURDUR BUCAK					X	85,00	
	BURDUR II.		X				96,00	
BURSA	NİLÜFER					X	232,00	
	İNEGÖL					X	300,00	
	BURSA TİCARET VE SANAYİ ODASI					X	679,00	
	GÜRSU					X	101,00	
	DEMİRTAŞ					X	475,00	
	MUSTAFAKEMALPAŞA					X	220,00	
	MKP MERMERCİLER		X				67,00	
	KESTEL					X	73,43	
	BURSA DERİ					X	173,00	
	YENİŞEHİR					X	173,58	
	HASANAĞA(HOSAB)					X	111,00	
İNEGÖL MOBİLYA AĞAÇ İŞLERİ İHTİSAS		X				410,00		

TÜRKİYE'DEKİ OSB'LERİN FİZİKİ DURUMU							
İLLER	OSB ADI	OSB'NİN AŞAMASI					OSB BRÜT ALANI (Hektar)
		YER SEÇİMİ	KAMULAŞTIRMA	PLANLAMA	ALTYAPI İNŞAAT	İŞLETME	
	TOSAB BURSA TEKSTİL BOYAHANELERİ		X				191,00
ÇANAKKALE	BİGA					X	85,00
	ÇANAKKALE					X	100,00
ÇANKIRI	ÇANKIRI-KORGUN					X	73,00
	KURŞUNLU ÇAVUNDUR	X					50,00
	ŞABANÖZÜ (ÇANKIRI)					X	57,00
	ÇERKEŞ		X				116,00
ÇORUM	ÇORUM					X	437,00
	ÇORUM SUNGURLU				X		484,00
DENİZLİ	DENİZLİ					X	400,00
	DENİZLİ ÇARDAK ÖZDEMİR SABANCI					X	322,50
	DENİZLİ DERİ				X		63,00
	DENİZLİ MERMER İHTİSAS SARAYKÖY TARIMA DAYALI İHTİSAS			X			170,00
	DENİZLİ TAVAS	X					230,00
	DİYARBAKIR	DİYARBAKIR TARIMA DAYALI İHTİSAS(TDİ) BEŞİ SÜT	X				
DÜZCE	DÜZCE					X	173,00
	DÜZCE II					X	81,00
EDİRNE	EDİRNE					X	107,00
	KEŞAN		X				150,00
ELAZIĞ	ELAZIĞ					X	312,00
	ELAZIĞ HAYVAN ÜRÜNLERİ					X	18,50
ERZİNCAN	ERZİNCAN					X	373,00
ERZURUM	ERZURUM I.					X	115,00

TÜRKİYE'DEKİ OSB'LERİN FİZİKİ DURUMU								
İLLER	OSB ADI	OSB'NİN AŞAMASI					OSB BRÜT (Hektar)	ALANI
		YER SEÇİMİ	KAMULAŞTIRMA	PLANLAMA	ALTYAPI İNŞAAT	İŞLETME		
	ERZURUM II.		X				260,00	
	OLTU			X			180,00	
ESKİŞEHİR	ESKİŞEHİR SANAYİ ODASI OSB					X	2.980,00	
	SİVRİHİSAR		X				600,00	
	BEYLİKOVA BESİ			X			143,00	
GAZİANTEP	GAZİANTEP					X	2.400,00	
	GAZİANTEP BESİ					X	450,00	
	NİZİP				X		99,00	
GİRESUN	GİRESUN					X	70,00	
GÜMÜŞHANE	GÜMÜŞHANE					X	94,90	
HAKKARİ	HAKKARİ			X			38,00	
HATAY	ANTAKYA					X	150,00	
	İSKENDERUN II	X					100,00	
	HATAY ERZİN	X					100,00	
	HATAY PAYAS					X	53,00	
	İSKENDERUN					X	208,00	
İĞDIR	İĞDIR				X		200,00	
ISPARTA	ISPARTA DERİ					X	63,00	
	ISPARTA YALVAÇ	X					200,00	
	ISPARTA SÜLEYMAN DEMİREL					X	252,00	
İSTANBUL	İKİTELLİ					X	700,00	
	TUZLA MERMERCİLER					X	80,00	
	İSTANBUL DERİ					X	741,26	
	İSTANBUL BOYA VE VERNİK					X	51,00	
	İSTANBUL TUZLA KİMYA SANAYİCİLERİ					X	72,00	
	İSTANBUL DUDULLU					X	265,00	

TÜRKİYE'DEKİ OSB'LERİN FİZİKİ DURUMU								
İLLER	OSB ADI	OSB'NİN AŞAMASI					OSB BRÜT (Hektar)	ALANI
		YER SEÇİMİ	KAMULAŞTIRMA	PLANLAMA	ALTYAPI İNŞAAT	İŞLETME		
	İSTANBUL TUZLA					X	60,00	
	BEYLİKDÜZÜ					X	160,00	
İZMİR	İZMİR ATATÜRK					X	700,00	
	TİRE					X	410,00	
	İZMİR BUCA (EGE GİYİM)					X	50,00	
	İTOB					X	251,00	
	İZMİR ALIĞA					X	922,00	
	ÖDEMİŞ			X			93,00	
	İZMİR BERGAMA			X			179,00	
	İZMİR PANCAR OSB				X		95,00	
	KINIK	X					85,00	
	MENEMEN (PLASTİK)		X				90,00	
	TORBALI	X					65,00	
	İZMİR (BAYOSB) BAĞYURDU			X			146,00	
K.MARAŞ	KAHRAMANMARAŞ					X	300,00	
	ELBİSTAN			X			130,00	
	TÜRKOĞLU			X			126,00	
KARABÜK	KARABÜK					X	100,00	
KARAMAN	KARAMAN					X	561,00	
KARS	KARS					X	206,00	
	KARS BESİ	X					188,00	
KASTAMONU	KASTAMONU					X	126,99	
	TOSYA	X					63,00	
KAYSERİ	KAYSERİ					X	2.199,00	
	KAYSERİ İNCESU					X	610,00	
	KAYSERİ MİMAR SİNAN					X	604,00	
KIRIKKALE	KIRIKKALE I.					X	150,00	
	KESKİN				X		153,00	

TÜRKİYE'DEKİ OSB'LERİN FİZİKİ DURUMU								
İLLER	OSB ADI	OSB'NİN AŞAMASI					OSB BRÜT (Hektar)	ALANI
		YER SEÇİMİ	KAMULAŞTIRMA	PLANLAMA	ALTYAPI İNŞAAT	İŞLETME		
KIRKLARELİ	KIRKLARELİ					X	367,00	
	ASREY İNŞAAT ASLAN ÖZEL	X					67,00	
KIRŞEHİR	KIRŞEHİR					X	200,00	
	KIRŞEHİR MUCUR	X					50,00	
	KIRŞEHİR KAMAN				X		280,00	
KİLİS	KİLİS					X	90,00	
KOCAELİ	GEBZE					X	536,81	
	KOCAELİ-GEBZE TAYSAD					X	257,50	
	KOCAELİ-GEBZE PLASTİKÇİLER					X	169,90	
	KOCAELİ-GEBZE GÜZELLER					X	134,00	
	KOCAELİ- GEBZEVI. (İMES)				X		300,00	
	KOCAELİ-GEBZE IV (İSTANBUL MAKİNE VE İMALAT SANAYCİLERİ)				X		510,00	
	KOCAELİ-GEBZE V. (KİMYA)		X				244,00	
	KOCAELİ-GEBZE DİLOVASI					X	900,00	
	KOCAELİ-GEBZE ARSLANBEY					X	142,00	
	KOCAELİ-GEBZE ASIM KİBAR					X	206,00	
	KOCAELİ-GEBZE KÖMÜRCÜLER			X			78,00	
	KOCAELİ ALİKAHYA					X	160,00	
	KANDIRA GIDA İHTİSAS		X				198,00	
KONYA	KONYA BİRİNCİ					X	134,40	
	KONYA EREĞLİ					X	100,00	
	BEYŞEHİR					X	100,00	
	KONYA					X	1.600,00	

TÜRKİYE'DEKİ OSB'LERİN FİZİKİ DURUMU								
İLLER	OSB ADI	OSB'NİN AŞAMASI					OSB BRÜT (Hektar)	ALANI
		YER SEÇİMİ	KAMULAŞTIRMA	PLANLAMA	ALTYAPI İNŞAAT	İŞLETME		
	AKŞEHİR				X		155,00	
	SEYDİŞEHİR				X		150,00	
	KONYA KARAPINAR		X				200,00	
	KONYA KULU		X				400,00	
	ÇUMRA				X		50,00	
KÜTAHYA	KÜTAHYA					X	215,00	
	KÜTAHYA MERKEZ 2.		X				320,00	
	GEDİZ					X	103,00	
	SİMAV			X			130,00	
	TAVŞANLI				X		116,00	
MALATYA	MALATYA II.					X	500,00	
	MALATYA MERKEZ I.					X	300,00	
	MALATYA DARENDE	X					180,00	
	MALATYA AKÇADAĞ MERMER İHTİSAS			X			125,00	
MANİSA	MANİSA					X	959,16	
	MANİSA TURGUTLU I.					X	162,00	
	AKHİSAR					X	292,00	
	SALİHLİ					X	115,00	
	KULA DERİ			X			203,00	
MARDİN	MARDİN					X	300,00	
MERSİN	MERSİN-TARSUS					X	658,00	
	SİLİFKE				X		92,00	
MUĞLA	MİLAS			X			120,00	
MUŞ	MUŞ					X	90,00	
NEVŞEHİR	NEVŞEHİR ACIGÖL			X			160,00	
NİĞDE	NİĞDE					X	406,00	
	NİĞDE BOR KARMA					X	292,00	
ORDU	ORDU FATSA					X	50,00	

TÜRKİYE'DEKİ OSB'LERİN FİZİKİ DURUMU								
İLLER	OSB ADI	OSB'NİN AŞAMASI					OSB BRÜT (Hektar)	ALANI
		YER SEÇİMİ	KAMULAŞTIRMA	PLANLAMA	ALTYAPI İNŞAAT	İŞLETME		
ORDU	ORDU					X	60,00	
	ÜNYE	X					40,00	
OSMANİYE	OSMANİYE					X	380,00	
	KADİRLİ					X	120,00	
RİZE	RİZE			X			50,00	
	RİZE ARDEŞEN		X				56,00	
SAKARYA	SAKARYA III.					X	254,00	
	SAKARYA I.					X	161,00	
	SAKARYA II.					X	350,00	
	SAKARYA KARASU	X					43,00	
	FERİZLİ		X				69,00	
	KAYNARCA	X					89,00	
SAMSUN	SAMSUN MERKEZ					X	160,00	
	SAMSUN KAVAK					X	104,00	
	SAMSUN BAFRA					X	228,00	
	SAMSUN HAVZA	X					100,00	
	SAMSUN GIDA			X			47,00	
SİİRT	SİİRT					X	70,00	
SİNOP	SİNOP					X	100,00	
	BOYABAT		X				72,00	
SİVAS	SİVAS MERKEZ I.					X	396,00	
	SİVAS MERKEZ II.		X				850,00	
	SİVAS GEMEREK				X		110,00	
	ŞARKIŞLA				X		78,00	
ŞANLIURFA	ŞANLIURFA					X	459,00	
	ŞANLIURFA II.				X		1.170,00	
	ŞANLIURFA TARIMA DAYALI İHTİSAS	X					50,00	
	ŞANLIURFA VİRANŞEHİR					X	182,50	

TÜRKİYE'DEKİ OSB'LERİN FİZİKİ DURUMU								
İLLER	OSB ADI	OSB'NİN AŞAMASI					OSB BRÜT (Hektar)	ALANI
		YER SEÇİMİ	KAMULAŞTIRMA	PLANLAMA	ALTYAPI İNŞAAT	İŞLETME		
	BİRECİK	X					50,00	
ŞIRNAK	ŞIRNAK				X		84,00	
	CİZRE			X			100,00	
TEKİRDAĞ	ÇERKEZKÖY					X	1.234,00	
	ÇORLU DERİ					X	120,00	
	HAYRABOLU					X	100,00	
	MALKARA GIDA İHTİSAS				X		105,60	
TOKAT	TOKAT MERKEZ					X	500,00	
	ERBAA					X	130,00	
	ZİLE				X		109,30	
	NİKSAR				X		210,00	
	TURHAL					X	59,42	
TRABZON	TRABZON ARSİN					X	98,34	
	TRABZON BEŞİKDÜZÜ					X	72,00	
	VAKFIKEBİR (TRABZON)			X			83,00	
	TRABZON ŞİNİK (AKÇAABAT)		X				83,00	
TUNCELİ	TUNCELİ				X		106,00	
UŞAK	UŞAK DERİ (KARMA)					X	264,00	
	UŞAK					X	681,00	
	UŞAK KARAHALLI					X	68,00	
VAN	VAN				X	127,00		
YALOVA	YALOVA ÇİÇEKÇİLİK		X				139,00	
	YALOVA BİLİŞİM		X				34,00	
	YALOVA GEMİ İHTİSAS		X				140,00	
YOZGAT	YOZGAT KALESERAMİK ÖZEL					X	56,20	
	YOZGAT					X	150,00	
ZONGULDAK	ZONGULDAK ÇAYCUMA					X	125,00	

TÜRKİYE'DEKİ OSB'LERİN FİZİKİ DURUMU							
İLLER	OSB ADI	OSB'NİN AŞAMASI					OSB BRÜT ALANI (Hektar)
		YER SEÇİMİ	KAMULAŞTIRMA	PLANLAMA	ALTYAPI İNŞAAT	İŞLETME	
	ZONGULDAK ALAPLI			X			81,00
	ZONGULDAK EREĞLİ					X	200,00
	İCMAL	YER SEÇİMİ	KAMULAŞTIRMA	PLANLAMA	ALT YAPI	İŞLETME	68.757,68
	OSB ALANI (HEKTAR)	2.897,19	5.931,00	2.612,40	6.936,07	50.381,02	68.757,68
	OSB'NİN FİZİKİ DURUMU(%)	9	11	8	15	57	%100
	OSB AŞAMASI (ADET)	25	30	21	39	149	264,00

Kaynak: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, (<http://www.sanayi.gov.tr> Erişim Tarihi 01.10. 2013)

ÖZGEÇMİŞ

Hasan Dağlar 01.12.1968 tarihinde Çankırı ili Eldivan ilçesinde doğdu. İlkokulu Oğlaklı (Alva) köyünde, ortaokul ve liseyi Çankırı'da tamamladı. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nde 1989 yılında lisans eğitimini tamamladı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü'nde 1997 yılında yüksek lisans eğitimini tamamladı. 1989 yılından itibaren önce Ankara Üniversitesine bağlı olan daha sonra Çankırı Karatekin Üniversitesine bağlanan Çankırı Meslek Yüksekokulu'nda öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Çankırı Meslek Yüksekokulu'nda öğretim görevliliğinin yanı sıra, Bölüm Başkanlığı, Yönetim Kurulu Üyeliği ve Müdür Yardımcılığı görevlerinde bulundu. MEB-YÖK Meslek Yüksekokulu Program Geliştirme Projesi'nde görev aldı. Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik belgesine sahiptir. Evli ve iki çocuk babasıdır.